

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060201

DELDOM
2016-09-01
Stockholm

Mål nr
M 5375-14

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2014-06-02 i mål M 463-08, se bilaga A

KLAGANDE

1. Naturvårdsverket

2. Länsstyrelsen i Gotlands län

3. Föreningen Bevara Ojnareskogen
c/o O S

4. Gotlands Botaniska Förening
c/o J P

5. Urberggruppen
c/o S B F

6. Naturskyddsföreningen Gotlands län
c/o A H

7. Svenska Botaniska Föreningen

MOTPART

1. SMA Mineral AB,

Ombud: Advokaten L V
Alrutz´ Advokatbyrå AB

Dok.Id 1297167

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00

REMISSINSTANS

Region Gotland

Ombud: Advokaten M B
Advokatfirman Åberg & Co AB

SAKEN

Ansökan om tillstånd för fortsatt och utökad kalkstensbrytning och bortledning av grundvatten i Stucks kalkbrott på fastigheten X, Gotlands kommun; nu fråga om delavgörande

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avslår Föreningen Bevara Ojnareskogens begäran om vilandeförklaring.
 2. Mark- och miljööverdomstolen avslår Naturvårdsverkets yrkande om återförvisning.
 3. Mark- och miljööverdomstolen upphäver mark- och miljödomstolens dom i den del som avser fortsatt täktverksamhet av kalksten på fastigheten Q inom område J–M, se bilaga B, och avslår SMA Mineral AB:s ansökan i denna del.
-

BAKGRUND

SMA Mineral AB (SMA alternativt bolaget) bedriver sedan slutet av 1990-talet kalkstensbrytning vid Stucks kalkbrott på norra Gotland. SMA ansökte 2008 om tillstånd till fortsatt och utökad kalkstensbrytning omfattande totalt 30 miljoner ton kalksten med ett årligt maximalt uttag om två miljoner ton. Mark- och miljödomstolen biföll bolagets ansökan i deldom 2011. Domen överklagades till Mark- och miljööverdomstolen som ändrade mark- och miljödomstolens dom på så sätt att tillstånd endast gavs för fortsatt täktverksamhet inom det område som markerats A–H på en karta som bifogats mark- och miljödomstolens dom medan resterande del av bolagets ansökan återförvisades till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning (Mark- och miljööverdomstolens dom den 15 maj 2012 i mål nr M 5077-11).

Sedan mark- och miljödomstolen i den nu överklagade domen bifallit SMA:s ansökan i återförvisad del och fastställt slutliga villkor har domen överklagats av Naturvårdsverket och Länsstyrelsen i Gotlands län samt av ett antal föreningar.

Den 27 mars 2015 inkom Naturvårdsverket med en hemställan till regeringen om att utvidga Natura 2000-området Bästeträsk. Förslaget innebar att gränserna för området skulle gå alldeles invid SMA:s nuvarande täktverksamhet. Med anledning av detta vilandeförklarade Mark- och miljööverdomstolen målet i avvaktan på regeringens beslut i frågan.

Sedan regeringen den 31 augusti 2015 beslutat att utvidga Natura 2000-området Bästeträsk i enlighet med Naturvårdsverkets begäran återupptog Mark- och miljööverdomstolen handläggningen av målet.

SMA ansökte i november 2015 om rättsprövning hos Högsta förvaltningsdomstolen av regeringens beslut att utvidga Natura 2000-området Bästeträsk. Bolaget yrkade med anledning av detta att Mark- och miljööverdomstolen skulle vilandeförklara målet, dock med undantag för den del av ansökan som avser ett område som betecknats J–M. Brytning inom området J–M innebär brytning under nuvarande område A–H, från

dagens nivå + 18 m.ö.h. till den ansökta nivån + 0 m.ö.h. Bolaget begärde att Mark- och miljööverdomstolen i en deldom ska pröva ansökan om brytning av kalksten inom detta område.

Mark- och miljööverdomstolen beslutade den 2 mars 2016 att vilandeförklara målet i avvaktan på Högsta förvaltningsdomstolens avgörande i fråga om rättsprövning av regeringens beslut den 31 augusti 2015, dock med undantag för den del av målet som avser brytning av kalksten inom område J–M.

Prövningen i denna deldom avser således enbart brytning av kalksten inom område J–M. SMA har anfört att ansökan i denna del avser fortsatt täktverksamhet med en maximal årlig volym om 2,0 miljoner ton och en total mängd om 3,4 miljoner ton kalksten. SMA har vidare anfört att de villkor för verksamheten som mark- och miljödomstolen fastställt i den överklagade domen i allt väsentligt bör gälla för den del av den ansökta verksamheten som nu är föremål för prövning, dock är villkoren 16, 19, 21, 22 och 24 inte aktuella för denna del av verksamheten. Villkoren 20 och 25–27 bör enligt SMA ändras något och ges följande lydelse.

20. Vatten som läcker in i dagbrottssjön ska avledes mot Hau träsk.

25. Vatten från dagbrottssjön som ska avledas mot Hauträsk får som flödesviktade månadsmedelvärden och begränsningsvärden innehålla högst följande villkorsnivåer:

Ämne	Värde
Kväve	1 mg/l
Susp	20 mg/l
Olja och fett	0,1 mg/l
Klorid	20 mg/l
Sulfat	20 mg/l
pH	6-9

Villkoret ska anses uppfyllt om minst tio (10) av månadsmedelvärdena under kalenderåret underskrider det föreskrivna begränsningsvärdet så länge som halterna ändå innehålls som ett årsmedelvärde.

26. Länshållningsvatten ska avledas till Östersjön.

27. Bortledda volymer enligt 20, 25 och 26 ska mätas kontinuerligt.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Naturvårdsverket har i första hand yrkat att målet ska återförvisas till mark- och miljödomstolen för prövning som omfattar de nya omständigheter som tillkommit i och med att det utvidgade området Bästeträsk utpekats som Natura 2000-område. I andra hand har verket yrkat att ansökan om brytning inom området J–M ska avvisas eller avslås.

Länsstyrelsen i Gotlands län (länsstyrelsen) har i första hand yrkat att ansökan om tillstånd till fortsatt kalkstensbrytning inom brytområde J–M ska avslås. Om tillstånd ändå ges har länsstyrelsen yrkat att vatten som ska avledas mot Hau träsk ska innehålla de värden som bolaget angett i sitt förslag till ändrad lydelse av villkor 25 (se ovan under rubriken Bakgrund). Om tillstånd ges har länsstyrelsen motsatt sig att verkställighetsförordnande meddelas.

Föreningen Bevara Ojnareskogen har yrkat att även denna del av målet vilandeförklaras i avvaktan på Högsta förvaltningsdomstolens rättsprövning av regeringens beslut om utökade och kompletterande Natura 2000-områden. Föreningen har i andra hand yrkat att SMA:s ansökan om fortsatt täktverksamhet inom brytområde J–M ska avslås. Om tillstånd ges har föreningen motsatt sig att verkställighetsförordnade meddelas.

Gotlands Botaniska Förening har yrkat att SMA:s ansökan om fortsatt täktverksamhet inom brytområde J–M ska avslås.

Urberggruppen har yrkat att SMA:s ansökan om fortsatt täktverksamhet inom brytområde J–M ska avslås. Om tillstånd ges har Urberggruppen motsatt sig att verkställighetsförordnande meddelas.

Naturskyddsföreningen Gotlands län (Naturskyddsföreningen) har yrkat att SMA:s ansökan om fortsatt täktverksamhet inom brytområde J–M ska avslås. Om tillstånd ges har Naturskyddsföreningen motsatt sig att verkställighetsförordnande meddelas.

Svenska Botaniska Föreningen har yrkat att SMA:s ansökan om fortsatt täktverksamhet inom brytområde J–M ska avslås.

SMA har bestritt klagandenas ändringsyrkanden och yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska förordna att tillståndet får tas i anspråk utan hinder av att domen inte har vunnit laga kraft (verkställighetsförordnande).

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Naturvårdsverket har i huvudsak anfört följande.

Verksamhetens påverkan på det nya Natura 2000-området Bästeträsk har inte prövats i tidigare instans, varför målet med hänsyn till instansordningsprincipen bör återförvisas dit för ny prövning.

Miljökonsekvensbeskrivningen redovisar inte den planerade verksamhetens påverkan på de nya utpekade Natura 2000-områdena.

En utbrytning av områdena J–M riskerar att skada Natura 2000-området Bästeträsk, även med områdets tidigare avgränsning. Att bryta ned till + 0 m kommer att medföra ökad grundvattenpåverkan inom Natura 2000-området och en ökad risk för problem med inläckande saltvatten. Efter utökningen av Natura 2000-området är denna risk än större.

Naturvårdsverket har under våren och sommaren 2015 genomfört geologiska och hydrologiska undersökningar rörande Nordkalk AB:s sökta täktverksamhet på den närliggande fastigheten F. Även om dessa undersökningar geografiskt inte omfattar området J–M i Stucks eller de angränsade delarna av det nya utvidgade Natura 2000-området, visar Naturvårdsverkets rapporter på hur komplext

sambandet är mellan vattenberoende naturtyper, geologin samt områdets yt- och grundvattenrörelser inom hela det utvidgade Natura 2000-området. Sammantaget ger Naturvårdsverkets karterade data i dessa undersökningar en helt ny förklaringsmodell av storområdets hydrogeologi, hydrologi och ekologi. Vidare visar dessa undersökningar att en dränering av grundvatten från såväl södra delen av F (Nordkalks sökta täktområde) som från Bungeberget (söder om Stuckstäkten) och mot Bluttmo myr är möjlig.

Den förändrade vattenhanteringen och dess miljökonsekvenser är inte tillräckligt beskrivet och villkorsförslagen är inte tillräckliga för att säkerställa att skada inte uppstår på ytor som nyligen pekats ut som Natura 2000-område.

Det saknas redovisning om möjliga volymer av rejektivatten och hur stora volymer som kommer att föras till Hauträskbäcken. Reningstekniken kan innebära ett minskat vattenflöde till Hau träsk. Villkorsförslagen saknar uppgift om volymen vatten eller dess fördelning under året. Om mängden vatten som tillförs Natura 2000-området vid Hau träsk minskar, finns risk för skada på naturtyper och/eller arter som ska bevaras. Beskrivningen av våtmarken som ska minska kvävebelastningen på havet är knapphändig. Det krävs tillstånd enligt 7 kap. 28 a och b §§ miljöbalken för den föreslagna nya användningen av våtmarken.

Avledning av länshushållningsvatten till Östersjön innebär att merparten av det vatten som når täkten kommer att bortföras från Natura 2000-området.

Ett färdigt och funktionellt kontrollprogram är avgörande för att bedöma om det går att följa taktens påverkan på skyddade Natura 2000-habitat och arter, och vid behov hantera/åtgärda sådan påverkan innan den övergår i en otillåten skada på livsmiljöer och arter. Som i förevarande fall delegera kontrollprogrammet till tillsynsmyndigheten är inte lämpligt.

Ett färdigt och funktionellt efterbehandlingsprogram som beslutas av domstolen är avgörande för möjligheterna att hantera taktens påverkan och risken för skada på skyddade Natura 2000-habitat och arter även efter att verksamheten upphört. Att

delegera efterbehandlingsfrågan till tillsynsmyndigheten är inte heller i detta fall förenligt med Natura 2000-bestämmelserna.

Länsstyrelsen har i huvudsak anfört följande.

Miljökonsekvensbeskrivningen har gjorts med utgångspunkt för de Natura 2000-områden som tidigare fanns i närområdet. Numera omfattas hela tillrinningsområdet till Hau träsk och nästan hela tillrinningsområdet till Bästeträsk av skydd enligt Natura 2000-bestämmelserna. Den miljökonsekvensbeskrivning som gjorts kan därmed inte ligga till grund för prövningen. Miljökonsekvensbeskrivningen måste klargöra täktverksamhetens konsekvenser på det inrättade Natura 2000-området. I annat fall bör ansökan avvisas.

Täktverksamhet i området kommer att leda till irreparabla skador på förtecknade naturtyper i Natura 2000-området, såsom alvar, karsthällmarker, rikkärr, trädklädda betesmarker och taiga. Naturtyperna kommer att skadas genom påverkan utanför täktområdet genom förändrade hydrogeologiska förhållanden. Täktverksamheten kan även riskera att skada andra delar av det nu inrättade Natura 2000-området. Det gäller bland annat de rikkärr som finns nedströms utloppet från tükten samt påverkan på sjöarna Lillträsk och Hau träsk samt deras tillrinningsområden.

De bedömningar om påverkan på omgivande mark som gjorts i miljökonsekvensbeskrivningen har inte redovisats specifikt för utbrytningsområdet J–M. Det finns svårigheter med att förutse vilken påverkan på grundvattenförhållandena som kan förväntas i den här typen av geologisk miljö. Om betydande vattenförande strukturer påträffas vid brytning, kan grundvattensänkning ske på avsevärt större avstånd än beräknat. Det kan visserligen förväntas att den största påverkan på de ytliga grundvattenförhållandena sker redan då de översta bergslagren bryts bort. Ett större brytdjup medför dock att ytterligare vattenförande strukturer i bergmassan kan blottläggas, varvid inläckaget till tükten ökar och tillrinningen till skyddade områden kring tükten i motsvarande grad kan minska. En fördjupning av tükten, från nivå + 18 m ö.h. till + 0 m ö.h., medför att påverkansområdet för grundvattenavsänkningen får en större utbredning än vad som är fallet för befintlig

täkt. Det skulle leda till en minskad tillrinning till de våtmarksområden som ingår i Natura 2000-området. Om betydande vattenförande strukturer påträffas kan i värsta fall dränering av dessa ske in mot täktområdet. Ett utökat influensområde skulle kunna leda till bestående och irreparabla skador på ett flertal naturtyper som finns förtecknade i art- och habitatdirektivet.

Enligt underlaget finns det i närområdet grundvatten med mycket höga saltnivåer på nivåer under – 20 m.ö.h., vilket skulle kunna transporteras uppåt genom vertikala strukturer till täkten om grundvattentrycket sänks till + 0 m.ö.h. En spridning av sådant vatten till recipienter i området kan skada de skyddade livsmiljöerna.

Skyddsvärdet för Hau träsk kan i och med utökningen av Natura 2000-området nu likställas med skyddsvärdet för Bästeträsk och villkor för utsläpp av vatten mot Hau träsk ska likställas med villkoren för utsläpp mot Bästeträsk, dvs. vattnet ska vara opåverkat av verksamheten.

Det har inte presenterats någon fullständig utredning av hur en efterbehandling ska genomföras eller hur områdets naturliga hydrologi ska kunna upprätthållas under och efter att brytningen har genomförts. Detta måste kunna ske genom robusta system som inte kräver särskild skötsel eller kontinuerlig tillsyn. Som tillsynsmyndighet ser länsstyrelsen vissa svårigheter i att bedöma när behov av efterbehandling träder in. Stora delar av det utbrutna materialet transporteras bort löpande medan vissa fraktioner med mindre efterfrågan på marknaden kan behöva lagerhållas under betydligt längre tid eller till och med vara i det närmaste osäljbara. Oklarheter kan då uppstå om vissa fraktioner är att betrakta som produkt eller mellanlager av restprodukter och då kan vara att anse som farligt avfall. Om tillstånd skulle ges bör det övervägas om inte lagerhållning ska prövas och om det finns behov av att tidsbegränsa lagring, krossning, och sortering efter att täkten brutits ut.

Föreningen Bevara Ojnareskogen har i huvudsak anfört följande.

SMA verkar ha utgått från att rening av vatten från dagbrottssjön kommer att ske i liten omfattning då vattnet beskrivs som nära nog naturligt vatten. Som tidigare har påtalats

har det dock visat sig att detta vatten under den fortsatta hanteringen via klarningsbassängen och vidare till Hauträskbäcken påverkats av lakning från omgivande upplag av överbliven kalksten och fått klart förhöjda halter av särskilt kväve och sulfat. Även om begränsningsvärdena inte behöver iakttas under mer än tio månader av året är det inte en liten uppgift att rena vattnet ner till villkorets begränsningsvärden. Mängden rejektvatten och vilka halter av bortfiltrerade närsalter som rejektvattnet kan innehålla har inte presenterats av bolaget, vilket är nödvändigt för att det ska gå att bedöma om metoden att behandla rejektvattnet genom att polera det i våtmarksfilter är realistisk. Hauträskbäcken ingår numera i det utökade Natura 2000-området Bästeträsk och de föreslagna halterna i villkor 25 måste ses i relation till detta. Vattnet i Hau träsk har redan påverkats som ett resultat av att vatten med förhöjda halter av närsalt under flera år har letts dit från Stucks. Inslag av kvävegynnande växter som annars inte förekommer i området har också konstaterats längs Hauträskbäcken genom Naturcentrums inventering.

Influensområdet har varit föremål för diskussion sedan ärendet påbörjades. SMA har inte bemött de invändningar som gjorts av hydrogeologer mot bolagets hydrogeologiska beskrivning. Det får anses klarlagt att områdets geologi är mycket heterogen och att grundvattenavsänkningen varierar beroende på såväl lokala bergarts- och sprickförhållanden som på årstidsvariationer. Enligt SMA:s utredningar har inga större vertikala vattenförande strukturer hittats vare sig ytligt eller på större djup. Detta konstaterande innebär dock inte att vertikala vattenförande strukturer inte finns. Det är svårt att hitta vertikala strukturer med hjälp av borrhning. SMA underskattar dessutom karstsprickornas betydelse för vattentransporten neråt i systemet. Berggrunden visar stora variationer beträffande både genomsläplighet, de vattenförande strukturernas storlek och mängden nedåtströmmande grundvatten. SMA:s hydrogeologiska modell kan därför inte användas för att med exakthet förutsäga en viss procentsats för inflödet i ett fördjupat brott.

Förutom inträngning av salt relict vatten som kan påträffas inom eller i anslutning till brytningsområdet föreligger även risk för uppträngning av underliggande salt grundvatten, som vid oförändrade förhållanden hålls kvar under det söta grundvattnet av trycket ovanifrån. När detta tryck avlägsnas uppstår, enligt flera av varandra

oberoende hydrogeologiska experter, risk för att det salta vattnet trycks upp genom brantstående sprickor.

Den täktsjö som ska bildas efter driftens upphörande utgörs av vatten som undanhålls Bästeträsks tillrinningsområde. Redan den avslutade brytningen inom område A–H skedde inom Bästeträsk tillrinningsområde och innebär att vatten som skulle rinna mot Bästeträsks tillrinningsområde och Natura 2000-området har avskurits därifrån. En fortsatt och fördjupad brytning samt föreslagen efterbehandling skulle ytterligare öka den mängd vatten som undanhålls Natura 2000-området. SMA borde ha gjort en mer seriös beskrivning av den tänkta efterbehandlingen.

Gotlands Botaniska Förening har i huvudsak anfört följande.

Att fördjupa brottet från + 18 meter ned till nivån + 0 meter ökar påverkan på omgivande marker drastiskt. Påverkan på omgivande grundvatten ökar genom att den ”tratt” som för grundvatten mot täkten vidgas markant med ett ökat brottdjup. Även risken att träffa på vattenförande lager på lägre nivåer i berggrunden ökar. Dessa förser idag våtmarker i Bungebergets kanter med vatten. Alla omkringliggande våtmarker i omgivningarna till brottet ligger inom + 5 m till knappt + 20 m, vilket på ett ungefär motsvarar det nu aktuella brytdjupet. Den enda källa som ligger ovanför dessa nivåer har till största delen sinat.

Den biologiska mångfalden med sällsynta och EU-skyddade habitat runt brottet är unikt för både Sverige och världen i stort. Markerna består främst av alvar, kalkhällar, agmyrar och andra rikkärr samt gles kalktallskog, ofta benämnd Västlig Taiga. Dessa biotoper och arter är för sin överlevnad beroende av en oförändrad vattenregim med höga nivåer under vinterhalvåret samt långsamt sjunkande nivåer under våren och försommaren för att under högsommaren oftast utsättas för torka. Områdets arter har anpassat sig till dessa förhållanden under lång tid och en förändring i det ekologiska systemet äventyrar arternas fortlevnad i området. Om vatten försvinner från området, t.ex. genom sinande källor, drabbas främst de våtmarksberoende arterna men även de arter som är beroende av översvämning under vinterhalvåret.

Om vattnet i samband med återfyllning av brottet tillåts spridas vid brottets kanter, kommer tidigare torra marker att utsättas för ökad tillgång på vatten vilket påverkar växligheten.

Urbergsgruppen har i huvudsak anfört följande.

Den av Naturvårdsverket gjorda geologiska karteringen visar att kalkbrytning enligt ansökan skulle påverka vattenflödena i berggrunden så att våtmarkerna riskerar att torka ut. Det finns även outredda risker för uppträngning av saltvatten. SMA har inte kommenterat dessa uppgifter. Om saltvattnet når sötvattnet kan Bästeträsk slås ut. Minst två djupare borrhål har visat på kraftigt förhöjda salthalter. Borrhålen har idag gjutits igen av SMA.

Det framgår inte under vilken tidsaspekt som bolaget har tänkt bryta ut de 3,4 miljoner ton kalk som utgör områdena J–M.

SMA avser tydligen att endast tillföra det vatten som tillrinner dagbrottsjön till Hau träsk och det är tänkt att länshållningsvattnet från den redan utbrutna täkten och från områdena J–M ska avledas mot havet. Det har poängterats av SMA att något vatten inte avleds till Bästeträskområdet. Båda dessa vatten ingår dock i Bästeträsks av- och tillrinningsområden. Kvaliteten på dessa vatten är olika, vilket SMA bortsett ifrån.

Den brytning som SMA redan har genomfört är i Bästeträsks tillrinningsområde. Det framgår inte hur ett fördjupat brytningsförfarande påverkar tillrinningsområdet eller hur den egna verksamheten tillsammans med Nordkalks planerade täktverksamhet påverkar området och Region Gotlands dricksvattenuttag.

Det är genom Naturvårdsverkets rapport om områdets beskaffenhet, arternas förutsättningar, kalkbergets sprickighet och vattenvägar klarlagt att det finns tvivel om att SMA:s planerade täktverksamhet inte skulle kunna medföra skada. Den planerade verksamheten kan därför inte tillåtas.

SMA har inte redovisat hur bolaget avser att ersätta den till följd av den fördjupade täktverksamheten minskade tillrinningen av vatten till Bästeträsk. Det har heller inte redovisats ett kontrollprogram för den fördjupade brytningen. Ett sådant går inte att fastställa senare. Samtliga månader bör tas med i det föreslagna villkoret 25 för att villkoret ska anses uppfyllt. SMA har heller inte presenterat hur de faktiskt avser att efterbehandla täktverksamheten, utan endast redovisat vad som skulle kunna göras.

Naturskyddsföreningen Gotlands län har i huvudsak hänvisat till vad föreningen anfört i mark- och miljödomstolen. Enligt föreningens uppfattning ska SMA:s ansökan i sin helhet prövas i ett sammanhang och inte i delavgöranden som SMA begärt.

Svenska Botaniska Föreningen har i huvudsak anfört följande.

SMA saknar fungerande och tillförlitliga kontrollprogram och kan därför varken redovisa skadeverkningar av brottet, såväl vad gäller hydrologi som vad gäller Natura 2000-områdets naturtyper och arter. Det har heller inte på ett trovärdigt sätt visats att irreversibla skador inte uppkommit på grund av den brytning som redan skett. Biologiska skador kan vara svåra att identifiera, eftersom det kan ta tid innan de påverkade naturtyperna eller arterna förlorar livskraft till följd av hydrogeologiska förändringar. Föreningen anser sig med vetenskapligt dokumenterade undersökningsresultat ha visat att det kan ta årtionden innan typiska arter skadas. SMA:s konstaterande att förekomsten av sådana arter ger stöd för bedömningen att hittillsvarande verksamhet inte påverkat det kringliggande landskapets naturvärden negativt är således felaktigt.

Hydrologin kring brottet är inte tillfredställande klarlagd av SMA, trots att faktauppgifter efterfrågats. Kalkberggrunden är inte tät utan läcker vatten som kan transporteras kilometervis i området. SMA har också bekräftat att sprickor m.m. förekommer, men att täktverksamheten inte påverkar vattenflödet. Uppenbarligen är inte bolagets undersökningsresultat tillräckligt pålitligt då vetenskapligt definierade biologiska naturtyper och bildningar i Natura 2000-området tyder på motsatsen.

Skadeverkningar kan eller kommer att uppkomma om kalkbrottet tillåts fördjupas 18 meter då risken för vattenföroreningar är uppenbara. Kloridhaltigt saltvatten tränger in med risk att förorena dricksvattnet och skada växt- och djurlivet i Natura 2000-området. SMA utgår från orealistiska förhållanden som att kalkbergrunden är tät på djupare nivåer samtidigt som mängden inträngande vatten och vattentryck underskattas då det saknas dataunderlag. I målet gällande Nordkalks kalkbrytning har detta bolags hydrogeologiska expert bedömt att den flacka högkonduktiva zonen mellan kalksten och märengelsten inte utgör något skydd mot saltvatten utan förstärker möjligheten för att saltvatten kan transporteras mot tåkten från randområdena.

SMA har i huvudsak anfört följande.

Brytning inom området J–M ger totalt ca 3,4 miljoner ton utlastad kalkstensprodukt. Stenen räcker i fyra till sex år vid uttag motsvarande nuvarande behov vid SMA:s direkt berörda anläggningar. Det är angeläget att SMA så fort som möjligt kan återuppta verksamheten vid Stucks och verkställighetsförordnande bör kunna meddelas eftersom kalkbrytning inom områdena J–M endast utgör en mindre del av vad som omfattas av den ursprungliga ansökan och som mark- och miljödomstolen lämnat tillstånd till.

Den begränsade brytningen inom J–M medför att influensområdet begränsas i motsvarande omfattning. Någon tillkommande ytlig påverkan är inte aktuell. Fördjupningen av tåkten under område A–H kommer vidare att ske i den del av kalkstenen där endast ca 0,5 procent av grundvattnet återfinns.

Regeringens beslutade utökning av Natura 2000-området föranleder en justering av villkorsförslaget när det gäller hanteringen av vatten som leds till Hauträskbäcken och Hau träsk samt till havet. Till Hau träsk kommer endast det vatten föras som tillrinner dagbrottsjön. Villkor 25 bör därför ändras i enlighet med vad som anförts ovan under rubriken Bakgrund. Även villkoren 26 och 27 bör justeras något. I övrigt kan villkor för verksamheten vid J–M i huvudsak utgå från de villkor som mark- och miljödomstolen fastställt.

Eftersom utbruten area inte ökar jämfört med nuläget vid brytning inom J–M så kommer någon avledning av vatten från dagbrottssjön mot Bästeträsk inte att genomföras. Länshållningsvatten från redan bruten täkt, samt från J–M, avleds mot havet. Om vattenkvaliteten mot Hau träsk behöver säkras sker detta i första hand genom anjonbyte och i andra hand med hjälp av ultrafiltrering. Den planerade våtmarken ska nyttjas till att minska kvävebelastningen på havet genom att behandla rejekt- och eventuellt regeneringsvatten som uppkommer vid drift av ultrafiltrerings- och jonbytesanläggningar.

Beträffande mark som föreslagits som Natura 2000-område intill kalkbrottet kan noteras att det av redovisade inventeringar framgår att en hög biodiversitet med många sällsynta och rödlistade arter av varierande slag, inklusive fuktighetskrävande, våtmarkslevande och/eller rödlistade sådana, förekommer rikligt på många platser i det nuvarande brottets närområde. Förekomsten av sådana arter ger stöd för bedömningen att hittillsvarande verksamhet inte påverkat det kringliggande landskapets naturvärden negativt. Fortsatt brytning inom J–M kan inte förväntas föranleda påverkan på det utökade Natura 2000-området.

Risken för inträngning av saltvatten bedöms som mycket liten och vattnet kommer i så fall att ledas till havet.

Efterbehandling av täkten kan ske på flera sätt. Utgångspunkten är att vattnet från dagbrottssjön fortsatt rinner mot Hau träsk. En naturlig vattendelare finns i det äldre brottet. Sydväst om vattendelaren kan en täktsjö bildas. Beroende av vattenkvaliteten i täktsjön, kan övervägas om täktsjön ska tillåtas gå upp till nivån ca + 24 m varvid vatten börjar avbördas mot Kyrkgatmyr och Tväringsmyr i Bästeträsks vattenområde. Ett alternativ är att låta nivån i täktsjön stanna på ca + 20 m. Vattnet kan då avbördas mot havet. Natura 2000-området kommer inte att påverkas negativt oavsett vilket alternativ som väljs.

Region Gotland har som remissinstans anfört i huvudsak följande.

Nu aktuellt yrkande omfattar 3,4 miljoner ton kalksten, vilket ska jämföras med den totala mängd om 30 miljoner ton som mark- och miljödomstolen lämnat tillstånd till. Att det är en mindre mängd samt den vattenhantering som redovisats för brytområdena J–M gör att risken för skadlig påverkan på Bästeträsk bör vara avsevärt mindre än tidigare. Regionen vill dock även fortsättningsvis hänvisa till den PM av H D som getts in till mark- och miljödomstolen, framförallt de synpunkter på beräkningen av mängden av inläckande vatten och bedömningen av influensområdet som framställs och vilka har relevans vid nu aktuell prövning.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har den 31 maj 2016 hållit huvudförhandling i målet.

Föreningen Bevara Ojnareskogen har yrkat att målet även i den del som avser brytning av kalksten inom område J–M ska vilandeförklaras i avvaktan på Högsta förvaltningsdomstolens rättsprövning. Mark- och miljööverdomstolen har i beslut den 27 maj 2016 avslagit ett motsvarande yrkande från Naturvårdsverket. Domstolen finner inte anledning att nu göra en annan bedömning. Föreningens yrkande om vilandeförklaring ska därmed avslås.

Utgångspunkter för Mark- och miljööverdomstolens prövning

Delavgörande avseende område J–M

Som Mark- och miljööverdomstolen har konstaterat under avsnittet *Bakgrund* omfattar prövningen i denna deldom endast frågan om SMA kan ges tillstånd till fortsatt kalkstensbrytning inom område J–M.

Utgångspunkter för Natura 2000-prövningen

Mark- och miljödomstolen har lämnat SMA tillstånd enligt 9 och 11 kap. miljöbalken till fortsatt täktverksamhet inom fastigheten X med en maximal årlig volym om två miljoner ton och en total mängd om 30 miljoner ton utlastad produkt. Domstolen har också lämnat SMA tillstånd enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken (Natura 2000-tillstånd) samt dispens enligt artskyddsförordningen (2007:845). Prövningen om

Natura 2000-tillstånd kunde ges skedde utifrån verksamhetens eventuella påverkan på Natura 2000-områdena Bästeträsk och Gildarshagen.

Regeringen beslutade den 31 augusti 2015 att enligt artikel 4.1 rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (art- och habitatdirektivet) föreslå Europeiska kommissionen att utöka Natura 2000-området Bästeträsk. Förslaget innebär att Natura 2000-området Gildarshagen kommer att ingå i området Bästeträsk som i sin tur utökas från nuvarande cirka 1480 hektar till cirka 6540 hektar. Enligt förslaget kommer Natura 2000-området att omgärda Stucks kalkbrott och gränsen till Natura 2000-området kommer att gå alldeles intill täktverksamheten. Förslaget innebär också att Hau träsk och Hauträskbäcken kommer att ligga inom Natura 2000-området.

Regeringens beslut är för närvarande föremål för rättsprövning i Högsta förvaltningsdomstolen. Av 5 § lagen (2006:304) om rättsprövning av vissa regeringsbeslut framgår dock att regeringens beslut gäller även om det har gjorts en ansökan om rättsprövning. Vidare framgår av praxis från EU-domstolen att en medlemsstat har ett omfattande ansvar för att skydda ett område redan i och med att medlemsstaten har förtecknat området på sin nationella lista, se EU-domstolens dom den 13 januari 2005 i mål C-117/03 Dragaggi. Detta innebär att Mark- och miljööverdomstolen vid prövning av om brytning kan medges inom områdena J–M har att utgå från att Natura 2000-området Bästeträsk har den utbredning som framgår av regeringens beslut.

Naturvårdsverket har i första hand yrkat att målet ska återförvisas till mark- och miljödomstolen då utvidgningen av Natura 2000-området Bästeträsk innebär nya omständigheter som bör prövas i mark- och miljödomstol som första instans.

Redan innan regeringen beslutade att utvidga Natura 2000-området Bästeträsk var det känt att omgivningarna kring täkten hyser mycket höga naturvärden. Omgivningarna har inventerats utifrån förekomst av både skyddade arter och sådana naturtyper som är upptagna på bilaga 1 till art- och habitatdirektivet. Dessa inventeringar har utgjort en del av underlaget för mark- och miljödomstolens prövning. Vid mark- och

miljödomstolen har det också ingått underlag som beskriver risken för att täktverksamheten påverkar omgivningen genom bl.a. grundvattenavsänkning och inträngning av salt vatten. Mark- och miljödomstolen har vidare prövat verksamhetens påverkan på närliggande Natura 2000-områden även om dessa till ytan var väsentligt mindre än det nu utvidgade området.

Mot bakgrund av den prövning som skett i mark- och miljödomstolen vad gäller verksamhetens påverkan på arter och naturtyper i täktens omgivning, finner Mark- och miljööverdomstolen att det saknas anledning att återförvisa målet för ny prövning i första instans. Vid denna bedömning har Mark- och miljööverdomstolen också beaktat att prövningen om fortsatt täktverksamhet har pågått sedan 2008.

Miljökonsekvensbeskrivningen och övrigt underlag

Mark- och miljödomstolen har godkänt den upprättade miljökonsekvensbeskrivningen med de kompletteringar som gjorts. Naturvårdsverket m.fl. klagande har invänt att miljökonsekvensbeskrivningen inte ska godkännas främst därför att regeringens beslut om det utvidgade Natura 2000-området Bästeträsk inte särskilt har belysts i beskrivningen.

Mark- och miljööverdomstolen delar Naturvårdsverkets m.fl. invändning att det är en brist att miljökonsekvensbeskrivningen inte särskilt behandlar frågan om det omkringliggande nya Natura 2000-området Bästeträsk. I miljökonsekvensbeskrivningen finns dock ett omfattande underlag om naturvärdena kring kalkbrottet. Beskrivningen innefattar också en stor mängd borrhålsanalyser, provpumpningar och driftserfarenheter och är i dessa delar gedigen. Sammantaget finner Mark- och miljööverdomstolen att miljökonsekvensbeskrivningen trots vissa brister kan godtas. Vid bedömningen att godta miljökonsekvensbeskrivningen har domstolen beaktat att prövningen i denna deldom endast avser en fördjupning av täkten inom område J–M. De brister som finns i miljökonsekvensbeskrivningen får i stället beaktas i tillståndsprövningen. Yrkandet om att ansökan ska avvisas p.g.a. brister i miljökonsekvensbeskrivningen ska därför inte vinna bifall.

Lokaliseringen av den fortsatta täktverksamheten

Enligt 2 kap. 6 § miljöbalken ska den plats väljas för verksamheten som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljö. Bestämmelsen är tillämplig såväl vid lokalisering av ny verksamhet som vid utökning av befintlig verksamhet. I fråga om täkter som avser uttag av material där tillgången är mycket begränsad finns det ofta få alternativa lokaliseringar och lokaliseringsregeln får då en mer begränsad betydelse (prop. 2008/09:144 s. 13).

Prövningen i detta mål omfattar endast en fördjupning av täkten inom områden som redan tagits i anspråk för täktverksamhet. Att fortsätta en täktverksamhet inom redan exploaterade områden i stället för att ta oexploaterad mark i anspråk kan ofta anses vara en lämplig lokalisering enligt 2 kap. 6 § miljöbalken. I detta fall ligger dock den sökta verksamheten i anslutning till ett Natura 2000-område vilket innebär att prövningen av om tillstånd kan ges även ska ske utifrån bestämmelserna om Natura 2000 i 7 kap. 28 a och b §§ miljöbalken.

Natura 2000-tillstånd*Krävs tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken?*

Enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka ett Natura 2000-område. Detta gäller oavsett om verksamheten ska bedrivas inom eller utanför området. Bedömningen av om en verksamhet är tillståndspliktig ska göras med utgångspunkt från dess typiska effekter (jfr MÖD 2003:100). Tröskeln för när en verksamhet är tillståndspliktig har enligt praxis satts lågt. Enligt EU-domstolen räcker det med att det är troligt att ett projekt kan påverka Natura 2000-området på ett betydande sätt. En tillståndsprövning ska ske om det inte på objektiva kriterier kan uteslutas att verksamheten kan ha en betydande påverkan på området (se bl.a. EU-domstolens dom den 7 september 2004 i mål C-127/02, Waddenzee, punkterna 41 och 45).

Den verksamhet som nu är föremål för prövning innebär att täkten inom vissa områden fördjupas från dagen nivå + 18 m.ö.h. till ansökt nivå på + 0 m.ö.h. Att fördjupa en täkt är en verksamhet som typiskt sett kan påverka hydrologin kring kalkbrottet genom att området inom vilket grundvattnet sänks kan komma att utökas. Inom Natura 2000-området Bästeträsk och i omgivningarna för täkten finns naturtyper som är känsliga för förändringar i hydrologin. Vidare innebär verksamheten att vatten från dagbrottssjön kommer att ledas via Hauträskbäcken till Hau träsk. Både Hauträskbäcken och Hau träsk ligger inom Natura 2000-området. Sammantaget finner Mark- och miljööverdomstolen att en fördjupning av täkten inom områdena J–M innebär en risk för att skyddade livsmiljöer i Natura 2000-området kan påverkas på ett betydande sätt. Verksamheten kräver därmed tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken.

Kan tillstånd enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken lämnas?

Enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken får tillstånd lämnas endast om verksamheten eller åtgärden ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter eller åtgärder inte kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas eller medför att den art eller de arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna.

En verksamhet som kan påverka ett Natura 2000-område får bara tillåtas om det står klart att den är förenlig med de krav som ställs om att skada inte ska kunna uppstå på skyddade livsmiljöer eller bevarandet av arter inte försvåras på ett betydande sätt. Vid prövningen ska det finnas ett underlag som genom bästa möjliga vetenskapliga information identifierar de olika aspekterna av verksamheten. Med hjälp av underlaget ska det vara möjligt att försäkra sig om att det berörda området inte kommer att ta skada. En sådan försäkran innebär att det ur ett vetenskapligt perspektiv inte ska finnas några rimliga tvivel om att verksamheten inte kommer att kunna ha en skadlig inverkan på området. Råder det osäkerhet om berörda området kan komma att skadas ska ansökan om tillstånd avslås (se bl.a. EU-domstolens dom den 7 september 2004 i mål C 127/02 Waddenzee, punkt 61).

Vid skadebedömningen enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken ska det beaktas om verksamheten kan påverka möjligheten att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för i området skyddade arter och livsmiljöer (se 19 § förordningen [1998:1252] om områdesskydd). En försämring kan förutses om livsmiljöns yta minskar eller om verksamheten skadar en viss fysisk struktur eller funktion som livsmiljön har och som är nödvändig för att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de berörda arterna (se prop. 2000/01:111 s. 68 f). Skadebedömningen ska utgå från Natura 2000-området som helhet betraktat. Bedömningen av om helheten påverkas negativt ska göras med beaktande av målsättningen för bevarandet av området (se Europeiska kommissionens vägledning, Skötsel och förvaltning av Natura 2000-området, Artikel 6 i art- och habitatdirektivet 92/43/EEG, 2000, s. 41).

Både bolaget och länsstyrelsen har undersökt omgivningarna kring täktområdet utifrån förekomst av arter och livsmiljöer förtecknade i art- och habitatdirektivet. Av bolagets inventering framgår att det i området finns alvar, karsthällmarker och kalkgräsmarker och att dessa Natura 2000-habitat finns alldeles invid täktverksamheten. Länsstyrelsen har uppgett att det i täktens omgivning även finns rikkärr, trädklädd betesmark och taiga. Av den bevarandeplan som finns för det tidigare mindre Natura 2000-området Bästeträsk framgår att naturtyperna kalkgräsmarker och alvar är känsliga för markanvändningsförändringar, t.ex. täktverksamhet, som sker i angränsande områden och att rikkärr är känsliga för åtgärder som kan påverka hydrologin i habitatet.

Bolaget har av Mark- och miljööverdomstolen förelagts att ange hur influensområdet för avsänkning av grundvatten påverkas vid en fördjupning av brytningen till + 0 m.ö.h. inom områdena J–M och vilken påverkan detta kan ha på det utökade Natura 2000-området. Bolaget har uppgett att brytning av kalksten inom område J–M inte kan antas påverka det utökade Natura 2000-området. Till stöd för detta har bolaget bl.a. anfört att det endast är fråga om en begränsad brytning av kalksten och att fördjupningen sker i den del av kalkstenen där endast 0,5 procent av grundvattnet återfinns. Vidare har bolaget anfört att hittillsvarande verksamhet inte har påverkat det kringliggande landskapet negativt.

Klagandena har invänt att det är svårt att förutse vilken påverkan på grundvattenförhållandena som kan förväntas i denna typ av geologiska miljö och har anfört att om betydande vattenförande strukturer påträffas vid brytning kan grundvattenavsänkning ske på avsevärt större avstånd än beräknat.

Mark- och miljööverdomstolen finner att även om den största påverkan på de ytliga grundvattenförhållandena sannolikt redan skett i samband med utbrytning av de översta kalklagren, är det förknippat med svårigheter att säkert förutse vilken påverkan på de hydrologiska förhållanden som en fördjupning av tälten ner till + 0 m.ö.h. skulle kunna medföra. Det går inte att bortse från risken att ett större brytdjup kan leda till att påverkansområdet för grundvattensänkning får en större utbredning än i dag.

Frågan är då om en ökad grundvattenavsänkning kan medföra en skada i den mening som avses i 7 kap. 28 b § miljöbalken.

Utredningen i målet visar att det i det nuvarande brottets närområde finns en stor artrikedom, vilket ger visst stöd för bolagets bedömning att grundvattenavsänkning från hittillsvarande verksamhet inte påverkat kringliggande naturvärden negativt. Detta kan tala för att inte heller ett utökat influensområde skulle påverka arter och livsmiljöer kring tälten negativt. Som flera av klagandena invänt kan det dock ta lång tid att påvisa biologisk skada som också kan vara svår att identifiera. En fördjupning av tälten innebär vidare förändrade förhållanden jämfört med idag. Det är därmed inte möjligt att basera en skadebedömning enbart på hur omgivningarna kring tälten ser ut i dag.

Som tidigare konstaterats är det en brist att miljökonsekvensbeskrivningen inte behandlar det nya utökade Natura 2000-området. Förutsättningarna för att göra en skadebedömning försvåras i detta fall dessutom av att det ännu inte finns någon bevarandeplan för det utvidgade Natura 2000-området Bästeträsk. Därmed saknas uppgifter om t.ex. bevarandesyfte och bevarandemål. Sammantaget är det utifrån befintligt underlag inte möjligt att säkert säga vilka effekter ett utökat influensområde skulle kunna få på skyddade livsmiljöer och arter i tälstens omgivning och vilken betydelse en påverkan i tälstens omgivning har i förhållande till möjligheten att

upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för livsmiljöer och arter i området som helhet. Det går därmed inte att utesluta att en ökad grundvattenavsänkning till följd av den sökta täktverksamheten kan leda till en skada på Natura 2000-området.

SMA har vid huvudförhandlingen i målet presenterat ett kontrollprogram som syftar till att följa upp naturvärden kring kalkbrottet, vattenmiljöer kring Hauträskbäcken och våtmarker väster om kalkbrottet. Av bolagets underlag framgår att det genom uppföljning i bl.a. cirkelytor och makroytor ska vara möjligt att följa täktens eventuella påverkan på naturvärden kring tåkten. Bolaget har dock inte presenterat någon utredning kring förutsättningar att vidta åtgärder för det fall att uppföljningen skulle visa på förändringar. Mark- och miljööverdomstolen har också förelagt SMA att ge förslag på samtliga villkor som behövs för den verksamhet som nu är föremål för prövning. Bolaget har dock inte lämnat något förslag till försiktighetsmått som skulle kunna vidtas om det uppkommer en påverkan på skyddade livsmiljöer eller arter.

Domstolen delar vidare klagandens uppfattning att det är en brist i underlaget att bolaget inte presenterat en tydligare utredning kring efterbehandlingen. Det framstår t.ex. som oklart vad alternativet med en bräddning av täktsjön in i Natura 2000-området skulle kunna få för effekter på området. Att skjuta upp denna fråga överensstämmer inte med kravet på att en bedömning av en verksamhets påverkan på ett Natura 2000-område ska vara fullständig, exakt och slutlig (se NJA 2013:613).

Med hänsyn till att det finns en inte obetydlig risk för att skada kan uppkomma på livsmiljöer som avses att skyddas inom Natura 2000-området saknas förutsättningar för att lämna tillstånd enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken. Mark- och miljödomstolens dom ska därför upphävas i den del som avser brytning inom område J–M och bolagets ansökan avslås i denna del.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga C
Överklagande senast den 29 september 2016

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg, Eywor Helmenius, referent, och Malin Wik samt tekniska rådet Dag Ygland (skiljaktig).

Skiljaktig mening, se nästa sida

SKILJAKTIG MENING

Tekniska rådet Dag Ygland är skiljaktig och anför följande.

Huvudfrågan i målet är om en fördjupning av nuvarande kalkstenstäkt genom brytning inom områdena J–M är en lämplig lokalisering enligt 2 kap. 6 § miljöbalken. I detta fall måste beaktas att området i direkt anslutning till befintlig täkt är föreslaget att ingå i Natura 2000-området Bästeträsk. Jag instämmer med majoriteteten att prövningen måste utgå från det utvidgade Natura 2000-området.

Vid bedömningen bör man beakta att brytning av kalk i de flesta fall innebär en avsevärd påverkan på naturen, då många växt- och djurarter gynnas av en kalkrik berggrund. Fördjupning av en befintlig täkt är då typiskt sett en bättre lokalisering än öppnande av en ny täkt på annan plats.

Den påverkan på det utökade Natura 2000-området som en brytning av områdena J–M kan ha är främst

- Påverkan på influensområdet för grundvattensänkning och därmed tillhörande påverkan på växt- och djurliv.
- Risk för uppträngning av relik salt grundvatten i tåkten.
- Påverkan på vattenmängd och vattenkvalitet i Hauträskbäcken och i Hau träsk.
- Påverkan vid ledning av dränagevattnet till Östersjön.
- Förändring av möjligheten att efterbehandla täktområdet.

Influensområde

Bolaget har utfört omfattande geohydrologiska undersökningar innefattande ett stort antal borrhål och geofysiska undersökningar. Underlaget för bedömningen av påverkan får därför enligt min mening anses vara tillräckligt även för bedömningen av påverkan på Natura 2000-området. Enligt bolagets tolkning av undersökningarna sker huvuddelen av grundvattentransporten i den ytliga uppspruckna zonen av berget och merparten av det vatten som kan dräneras till tåkten gör därmed så redan idag. Av de hydrauliska tester som utförts i de borrhål som ligger inom nu aktuellt område kan man utläsa att berget på den ansökta brytnivån till stor del är helt tätt och att de få zoner som har någon förmåga att leda vatten har en begränsad sådan förmåga (låg

permeabilitet/transmissivitet). Bolaget anger att influensområdet för grundvatten-sänkning endast kommer att utvidgas marginellt vid brytning av områdena J–M ner till nivån +0 m.ö.h. Jag bedömer att det i huvudsak är korrekt men att det inte går att utesluta att enstaka sprickor kan ha längre uthållighet än vad man hittat vid undersökningarna. Teoretiskt skulle i så fall influensområdet lokalt kunna bli större än bolaget förutsatt. Bolaget har inte åtagit sig några skyddsåtgärder som skulle kunna motverka en sådan lokal påverkan på grundvattnet vilket är en brist i ansökan. Jag anser dock att risken för att ett eventuellt lokalt utvidgat influensområde ska påverka de värden som Natura 2000-området ska skydda är försumbar i relation till den storlek Natura 2000-området nu har, och därmed kan accepteras.

Relikt saltvatten

Bolaget har vid sina undersökningar påvisat förekomst av salt grundvatten med salthalter som överstiger de som idag finns i Östersjön. Det salta grundvattnet antages därför ha relikts ursprung, dvs. det är rester från geologiska tidsperioder när området var täkt av hav med annan utsträckning än dagens Östersjön, främst Littorinahavet. Det salta grundvattnet har påträffats på nivåer under -20 m.ö.h. i områden där marknivån är lägre än Littorinavallen (+25 m.ö.h.). Det nu ansökta brytområdet ligger i sin helhet över Littorinavallen och man har inte påvisat något salt grundvatten i eller i närheten av området. Risken för inläckage av salt grundvatten är därför som bolaget anför mycket låg. Den nu föreslagna vattenhanteringen innebär att dränagevatten från täkten leds till Östersjön vilket dessutom innebär att inläckande salt grundvatten skulle vara hanterbar under drifttiden. Om det i ett sådant fall skulle finnas för höga salthalter kvar vid efterbehandling av täkten finns möjlighet att även för en vattenfylld täkt leda överskottsvatten till Östersjön.

Hau träsk

Till Hau träsk kommer vatten på samma sätt som idag att ledas från Dagbrottssjön via Hauträskbäcken. Skillnaden är att Hau träsk och Hauträskbäcken nu ska bedömmas enligt reglerna för Natura 2000. Bolaget har åtagit sig att vid behov rena vattnet genom jonbyte eller ultrafiltrering. Något problem att upprätthålla kvaliteten på vattnet som ska ledas mot Hau träsk torde med bolagets åtagande inte finnas.

Ledning till Östersjön

Vid en sådan reningsanläggning uppkommer rejektvatten som har högre koncentrationer av föroreningar än det ingående vattnet. Då det nu är i huvudsak oförorenat vatten från Bungeberget via dagbrottssjön som ska renas torde andelen rejektvatten vara låg. Bolaget har angett att en viss reduktion av kväve kan erhållas genom att låta rejektvattnet passera det våtmarksfilter som ursprungligen var tänkt för läns hållningsvatten som skulle ledas mot Hau träsk. Våtmarksfiltret är placerat inom det gamla dagbrottet och ligger därmed fortfarande utanför Natura 2000-området. Till Östersjön leds vattnet i en befintlig rörledning och det utvidgade Natura 2000-området berörs därmed inte på något annat sätt än tidigare av vattenledningen till Östersjön.

Efterbehandling

Efterbehandlingsbehov föreligger redan idag för den befintliga tälkten. Det troligaste efterbehandlingsscenariot är att låta tälkten vattenfyllas så att en tältsjö bildas sydväst om den vattendelare som finns i tälkten. Området J–M ligger inom det område som i så fall skulle vattenfyllas men uppfyllnaden skulle ta längre tid om J–M bryts ut. Bolaget har angett att uppfyllnaden skulle ta 6 till 10 år efter en utbrytning av J–M beroende på till vilken nivå man skulle låta vattenytan stiga. Vilka förutsättningar som ligger bakom denna tidsangivelse är inte redovisat och inte heller hur lång motsvarande tid skulle vara om man inte bryter ut J–M. Att det är väsentligt kortare uppfyllnadstid vid en brytning av J–M än om hela den ursprungligt ansökta utvidgningen av tälkten skulle ske står dock klart. Vilken nivå man ska låta tältsjön stiga till beror på om man vill att överskottsvatten från den fyllda sjön ska avledas till Östersjön eller mot Bästeträsk vattenområde. Detta val måste göras oavsett om efterbehandling sker från dagens tillstånd eller efter en utbrytning av J–M. Valet styrs främst av kvaliteten på det vatten som ska avledas och kan inte avgöras nu. Det är även fullt möjligt att man vid tveksam kvalitet på vattnet i tältsjön avleder överskottet mot Östersjön under ett antal år för att sedan höja nivån om/när eventuella föroreningar har tvättats ur. Att föreskriva specifika efterbehandlingsvillkor i tillståndet riskerar därmed att bli kontraproduktivt ur miljösynpunkt och att skjuta på beslutet om detaljutformningen av efterbehandlingen anser jag är den bästa lösningen. Däremot skulle det i ett tillstånd kunna specificeras när i tiden en efterbehandling ska ske i förhållande till slutförd brytning i tälkten och tid för avyttring av i tälkten lagrad produkt.

Sammanfattningsvis anser jag att Natura 2000-tillstånd kan lämnas för brytning av områdena J-M och att lokaliseringen är lämplig enligt 2 kap. 6 § miljöbalken. I övrigt instämmer jag med vad majoriteten anført.

Rättelse/komplettering

Dom, 2014-06-02

Rättelse, 2014-06-11

Beslutat av: rådmannen Karin Frick

Slutligt villkor 27 i domslutet ska rätteligen ha följande lydelse.

27. Bortledda volymer enligt 19, 20, 25 och 26 ska mätas kontinuerligt.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2014-06-02
meddelad i
Nacka Strand

Mål nr M 463-08

SÖKANDE
SMA Svenska Mineral AB

Ombud: Advokat L S
Alrutz' Advokatbyrå AB

SAKEN
Ansökan om tillstånd för fortsatt och utökad kalkstensbrytning och bortledning av grundvatten i Stucks kalkbrott på Gotland

AnläggningsID	29593 och 29985
Avrinningsområde	118/117
Koordinater (Sweref)	N: 6422276 / E: 736267

DOMSLUT

Förhandsavgörande

Mark- och miljödomstolen avslår begäran om inhämtande av förhandsavgörande från EU-domstolen.

Tillstånd

Mark- och miljödomstolen lämnar SMA Svenska Mineral AB tillstånd till

- 1 fortsatt täktverksamhet av kalksten på fastigheten X med en maximal årlig volym om 2 miljoner ton och en total mängd om 30 miljoner ton utlastad produkt och i överensstämmelse avseende yta och djup med domsbilaga 1 samt vad bolaget i övrigt angett i målet, täktområdet dock begränsat på så sätt att ett markområde undantas med en bredd av 50 m

Dok.Id 368083

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka Strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 00 E-post: mmd.nacka@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:30-16:00 -

väster om och längs med Ancylusvallens västra begränsningslinje i områdets östra gräns samt all mark öster om Ancylusvallens västra begränsningslinje,

- 2 hantering av vatten för länshållning samt för att förebygga skada, i överensstämmelse med ansökan och nedan angivna villkor och övriga försiktighetsmått som bolaget redovisat och åtagit sig.

Miljökonsekvensbeskrivning

Mark- och miljödomstolen godkänner miljökonsekvensbeskrivningen.

Slutliga villkor

För verksamheten ska gälla följande slutliga villkor.

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten, inklusive åtgärder för att begränsa vatten-, mark- och luftföroreningar samt andra störningar för omgivningen, bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden i ansökningshandlingarna och i övrigt i målet angett eller åtagit sig.
2. Buller från verksamheten och från transporter mellan verksamhetsområdet och Strå hamn ska begränsas så att de inte ger upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid permanentbostäder och fritidsbostäder än

50 dB(A) dagtid, måndag - fredag (kl. 07-18)

45 dB(A) dagtid, helgdagar och lördagar (kl. 07-18)

45 dB(A) kvällstid (kl. 18-22)

40 dB(A) nattetid (kl. 22-07).

Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB(A) får inte utföras nattetid (kl. 22-07).

Ekvivalentvärdena ska beräknas för hel period av dygnet. De angivna begränsningsvärdena ska kontrolleras genom mätning och beräkning vid fasta punkter under barmarksförhållanden. Kontroll ska ske så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer, dock minst en gång vart tredje år.

3. Förvaring och hantering av petroleumprodukter och andra för mark, yt- och grundvatten skadliga ämnen inklusive avfall ska ske med största aktsamhet så att risken för skador till följd av spill/läckage elimineras. Förvaring av petroleumprodukter och övriga för mark samt yt- och grundvatten skadliga ämnen ska ske på tät yta som är invallad och under tak. Invallning ska minst ha samma volym som det största kärl som förvaras där. Cisterner ska vara utrustade med påkörningsskydd.
4. Tankning av fordon och cisterner ska där så är möjligt ske utanför täktområdet. I annat fall ska tankning utföras över hårdgjord tät yta. Eventuellt spill ska saneras omgående.
5. Inom täktområdet stationärt uppställda maskiner eller stadigvarande utnyttjade maskiner ska förses med uppsamlingsanordningar för oljespill.
6. Utrustning för sanering av oljespill eller annat läckage ska finnas lätt tillgänglig. God beredskap ska finnas för att ta hand om kemikalier eller farligt avfall från olyckor som kan hota mark samt yt- eller grundvatten.
7. Sprängning får endast ske vid i förväg bestämd tidpunkt som meddelas de närboende och efter tydlig förvarningssignal.
8. Bolaget ska vidta åtgärder för att förhindra att stenkastning förekommer utanför bolagets verksamhetsområde.

9. Bolaget ska tillämpa sådana rutiner samt nyttja den utrustning som behövs för att motverka för omgivningen störande damning. Damningen från verksamheten, främst från sprängning, krossning, bandtransportörer och transporter, ska begränsas så mycket som möjligt, t.ex genom inbyggnad, sopning, sprinkling m.m. För dammbekämpning får endast vatten nyttjas.
10. Sanitärt vatten ska tas om hand på så sätt att miljö- och hälsoskyddsnämndens fastställda anvisningar för slutna tankar uppfylls.
11. Vibrationshastigheten till följd av sprängning får inte överskrida 4 mm/s uttryckt som högsta svängningshastighet i vertikal led vid mer än 10 % av mätstillfällena per år, som toppvärde i sockel på bottenvåning i närbelägen bebyggelse. Mätningen skall följa svensk standard SS 4604866.
12. Luftstötsvåg till följd av sprängning får utomhus vid bostäder inte överstiga 200 pascal uttryckt som frifältsvärde, mätt enligt svensk standard SS 025210.
13. Personal som arbetar inom täktområdet ska vara väl informerad om betydelsen av innehållet i domen, särskilt när det gäller villkoren och hur dessa ska reglera arbetets utförande.
14. Inträffar driftstörningar som kan innebära risk för skada på miljön eller människors hälsa ska verksamheten omedelbart avbrytas och tillsynsmyndigheten kontaktas avseende vilka åtgärder som ska vidtas.
15. Förslag till kontrollprogram ska ges in till tillsynsmyndigheten i god tid innan den utökade verksamheten påbörjas. Av kontrollprogrammet ska särskilt framgå hur kontroll av vatten i täkten och i täktens omgivning, inklusive privata brunnar, med avseende på nivåer och vattenkvalitet ska utföras. Av kontrollprogrammet ska även framgå vilken mängd vatten, som avleds till Hau träsk respektive Östersjön.

16. Täkten ska brytas och avbanas i 1-2 åriga etapper på sätt som i förväg redovisats till tillsynsmyndigheten. Avverkning/avbaning får endast utföras under perioden 1 september till 31 mars.
17. Verksamheten ska årligen besiktigas av oberoende besiktningsman. Denna besiktning ska omfatta kontrollprogram, mätutrustning, analys- och mätresultat samt villkorsefterlevnad. Tillsynsmyndigheten ska erbjuda möjlighet att delta vid besiktningen.
18. Bolaget ska i god tid innan verksamheten upphör eller det blir aktuellt med efterbehandling av något delområde till tillsynsmyndigheten ge in ett förslag till slutlig efterbehandlingsplan.
19. Vatten som läcker in i dagbrottssjön ska i takt med att täktverksamheten begränsar avrinningsområdet mot Bästeträsk bortledas och infiltreras vid Littorinavallen i syfte att ersätta den till följd av täktverksamheten minskade tillrinningen till Bästeträsk. Vatten som bortleds från dagbrottssjön för infiltration vid Littorinavallen ska vara opåverkat av täktverksamheten.
20. Resterande vatten som läcker in i dagbrottssjön ska avledas mot Hau träsk.
21. Av kontrollprogram ska framgå hur bolaget fördelar vattnet i dagbrottssjön på tillrinningsområdet för Bästeträsk respektive Hau träsk.
22. Det åligger bolaget att genom avskärande diken begränsa den praktiska påverkan på Bästeträsks tillrinningsområde.
23. Länshållningsvattnet från täkten ska passera klarningsbassänger försedda med oljeavskiljare. Hantering av länshållningsvatten ska ske på sådant sätt att vattnet inte onödigt förorenas av verksamheten.

24. Av länshållningsvattnet ska mot Hau träsk ledas lika stor volym som den vattenvolym som från tid till annan leds från dagbrottssjön för infiltration mot Bästeträsk.
25. Länshållningsvatten tillsammans med överskottsvatten från dagbrottssjön som ska avledas mot Hau träsk får som flödesviktade månadsmedelvärden och begränsningsvärden innehålla högst följande villkorsnivåer.

Kväve	2 mg/1
Susp.	25 mg/1
Olja och fett	0,1 mg/1
Klorid	75 mg/1
Sulfat	100 mg/1
pH	6-9

Villkoret ska anses uppfyllt om minst tio (10) av månadsmedelvärdena under kalenderåret underskrider det föreskrivna begränsningsvärdet så länge som halterna ändå innehålls som ett årsmedelvärde.

26. Resterande länshållningsvatten ska avledas till Östersjön.
27. Bortledda volymer enligt 21, 22, 27 och 28 ska mätas kontinuerligt.

Ekonomisk säkerhet

Bolaget ska för den tillkommande brytningen årligen i januari månad ställa säkerhet med femhundra kronor per tusen ton under föregående år utbruten mängd kalksten.

Säkerheten, som ska bestå av pant eller borgen enligt bestämmelserna i 2 kap. 25 § utsökningsbalken, ska godkännas av och förvaras hos tillsynsmyndigheten.

Arbetstid

Arbetena avseende vattenverksamhet ska vara utförda senast tio (10) år från den dag denna dom vinner laga kraft.

Igångsättningstid

Den miljöfarliga verksamheten ska ha satts igång senast två (2) år från den dag denna dom vinner laga kraft.

Oförutsedd skada

Om den vattenverksamhet som avses med tillståndet medför skador som mark- och miljödomstolen inte förutsett får den skadelidande framställa anspråk på ersättning. Sådant anspråk ska framställas till mark- och miljödomstolen senast tio (10) år från utgången av den bestämda arbetstiden.

Rättegångskostnader

SMA Svenska Mineral AB förpliktigas utge ersättning för rättegångskostnader till

1. Länsstyrelsen med etthundrafjortontusen fyrahundra (114 400) kronor, jämte ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för denna dom till dess betalning sker.
2. Region Gotland med tvåhundra nittiotusen åttahundratrettiofem (290 835) kronor avseende ombudsarvode och utlägg, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Övrigt

Mark- och miljödomstolen avslår övriga i målet framställda yrkanden.

BAKGRUND

SMA Svenska Mineral AB (*bolaget* alternativt *SMA*) har ansökt om tillstånd enligt miljöbalken för fortsatt och utökad kalkstensbrytning på fastigheten X på Gotland, med en maximal årlig volym om 2 miljoner ton och en total brytning om 30 miljoner ton samt bortledande av grundvatten m.m.

Sedan mark- och miljödomstolen genom deldom den 25 maj 2011 meddelat tillstånd till den sökta verksamheten har Mark- och miljööverdomstolen i dom 2012-05-15, M 5077-11, med ändring av mark- och miljödomstolens deldom på visst sätt, dels lämnat bolaget tillstånd till sökt verksamhet endast i viss del och fastställt slutliga villkor i denna del, dels upphävt mark- och miljödomstolens förordnande om provotid och delegation, dels återförvisat målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning av i målet återstående frågor avseende tillstånd till ytterligare utökad täktverksamhet – se domsbilaga 2.

Sökanden har härefter den 30 maj 2013 inkommit med komplettering av ansökan med teknisk utformning av det i Mark- och miljööverdomstolen framförda förslaget till vattenhantering samt beskrivning av miljökonsekvenser härför. Ansökan uppges beröra fastigheterna A, B och C samt D och E, samtliga i Gotlands kommun.

MÅLETS HANDLÄGGNING

Sedan målet återförvisats till mark- och miljödomstolen, kompletterades ansökan som angivet ovan den 30 maj 2013 och kungjordes på nytt den 5 september 2013. Motparter, remissmyndigheter, sakägare och övriga parter har lämnat synpunkter som har bemötts av sökanden.

Mark- och miljödomstolen har hållit huvudförhandling och syn i målet den 8–10 april 2014.

YRKANDEN

SMA Mineral AB yrkar bifall till bolagets ansökan med innebörd att tillstånd meddelas till

- fortsatt täktverksamhet av kalksten på fastigheten X med en maximal årlig volym om 2 miljoner ton och en total mängd om 30 miljoner ton utlastad produkt (därmed fullt bifall till ursprunglig ansökan),
- hantering av vatten för länshållning samt för att förebygga skada, med de villkor och försiktighetsmått som bolaget redovisat och åtagit sig.

ANSÖKAN

SMA Mineral AB bedriver sedan slutet av 1990-talet kalkstensbrytning vid Stucks kalkbrott. Verksamheten bedrivs för närvarande inom ett delområde benämnt A–H. Tillstånd för verksamheten har meddelats av Mark- och miljööverdomstolen genom dom 2012-05-15 i mål M 5077-11.

SMA:s ansökan från 2008 avseende tillstånd för fortsatt och utökad kalkstensbrytning omfattar totalt 30 miljoner ton kalksten, med ett årligt maximalt uttag om 2 miljoner ton.

Mark- och miljödomstolen meddelade 2011-05-25 SMA tillstånd till den ansökta täktverksamheten. Efter överklaganden gjorde Mark- och miljööverdomstolen inte någon ändring såvitt gäller den ansökta verksamhetens tillåtlighet. Samtidigt konstaterades att det nyligen väckta förslaget rörande "byte av vatten" som skadeförebyggande åtgärd visavi Bästeträsk, borde bli föremål för handläggning enligt instansordningen.

Med anledning härav återförvisade Mark- och miljööverdomstolen återstående frågor avseende tillstånd till ytterligare utökad täktverksamhet.

Mark- och miljööverdomstolen har i domskälen till domen 2012-05-15 utförligt redovisat grunderna för Mark- och miljööverdomstolens bedömning av tillåtligheten för den ansökta, med ca 51 hektar utökade, täktverksamheten. Sammanfattningsvis finner Mark- och miljööverdomstolen verksamheten vara tillätlig redan med ursprungligt förslag för vattenhantering.

Mark- och miljööverdomstolen gör således inte någon ändring i den delen av mark- och miljödomstolens överklagade deldom 2011-05-25.

Mark- och miljööverdomstolen har "för tydlighets skull" tagit upp samtliga slutliga villkor i domslutet.

Mark- och miljööverdomstolen har som nämnts till mark- och miljödomstolen återförvisat återstående frågor avseende tillstånd till ytterligare utökad täktverksamhet. Skälet till återförvisningen är att detaljer kring förslaget till "byte av vatten" som SMA framfört, inte har kunnat behandlas i första domstolsinstans.

Vad mark- och miljödomstolen således har att pröva är villkoren för den närmare utformningen av dels hanteringen av naturligt av verksamheten opåverkat vatten som leds mot Bästeträsk, dels hanteringen av vatten som leds mot Hau träsk, dels hantering av vatten som leds direkt till havet.

Vattenhantering m.m

SMA har uppdragit åt C-L A, Charlie A Geokonsult AB, att redovisa bolagets förslag till hantering av vatten samt sammanställda miljökonsekvenser för den utökade täktverksamheten efter brytning i område A–H.

I rapport *Utsläpp av länshållningsvatten från Stucks kalkbrott mot Hau träsk* (Bilaga A till den kompletterade ansökan) beskrivs naturliga förhållanden, bedömda effekter samt förslag till försiktighetsmått.

Kortfattat innebär förslaget till byte av vatten följande. I takt med att kalkstensbrytningen fortsätter förbi A–H kommer nederbörd att falla över de nya täktyorna. Denna nederbörd, som naturligt skulle ha avrunnit mot Bästeträksområdet, riskerar att påverkas av verksamheten och kallas därför länshållningsvatten. Detta vatten avses inte, som ursprungligen var tänkt, ledas mot Bästeträsk. Istället planeras rent och opåverkat vatten ledas mot Bästeträsk. Från Bungeberget avrinner nederbörden naturligt i riktning mot den s.k. dagbrottssjön vid Stucks. Vattnet i dagbrottssjön är helt opåverkat av driften. Avsikten är att vatten från dagbrottssjön ska ledas förbi kalkstensbrottet, för att infiltreras nedanför Littorinavallen väst och sydväst om Stucks. Vattnet rinner vidare mot Bästeträksområdet och kompenserar för den nederbörd som faller över brottet. Nederbörden som hamnar i brottet, ska samlas upp och ledas till klarningsdammar. Detta länshållningsvatten kan ledas via en planerad våtmark som anläggs vid infarten till Stucks. Beroende av vattenkvaliteten kommer länshållningsvattnet att ledas vidare mot Hau träsk respektive direkt till havet. Till Hau träsk leds även överskottsvatten från dagbrottssjön.

I rapporten (*enligt ovan*) redogörs utförligt för hanteringen av vatten. Vidare redovisas de naturinventeringar och bedömningar som ligger till grund för SMA:s förslag till villkor.

Efterbehandling

Mark- och miljööverdomstolen har i domen 2012-05-15 på s. 35 förklarat att domstolen inte ifrågasätter att efterbehandling kan ske med bibehållna naturvärden i omgivningarna. Mark- och miljööverdomstolen har vidare förklarat att vilken metod som ska användas bör kunna bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten. Villkor 20 gäller för detta. Informationsvis har i bilaga A (*enligt ovan*) redovisats tänkbara efterbehandlingsalternativ. Såväl torr som våt efterbehandling beskrivs.

Med hänvisning till villkor 20 får frågan om framtida efterbehandling prövas när det väl aktualiseras.

Ekonomisk säkerhet

Mark- och miljööverdomstolen har inte gjort ändring i mark- och miljödomstolens deldom vad avser ställande av ekonomisk säkerhet för efterbehandling. För utökning av takten bortom A–H gäller fortsatt årlig avsättning med 250 kr/1000 ton under föregående år utbruten mängd kalksten.

Samråd

Den föreslagna ändrade vattenhanteringen har varit föremål för samråd med berörda. Synpunkter som framkommit har tagits i beaktande i arbetet med komplettering av miljökonsekvensbeskrivning. Samrådsredogörelse bifogas som bilaga B (*till den kompletterade ansökan*). Länsstyrelsen har genom beslut 2013-03-07 förklarat att vattenhanteringen kan antas medföra betydande miljöpåverkan.

Berörda fastigheter m.m.

Den nu avsedda vattenhanteringen bedöms inte föranleda någon märkbar påverkan på annan tillhöriga fastigheter nedströms kalkbrottet i riktning mot Bästeträsk.

Vad avser vattenhantering nedströms kalkbrottet i riktning mot Hau träsk uppges ägare till fastigheter utmed Hauträskbäcken samt Hau träsk som sakägare. I förteckning (bilaga C *till den kompletterade ansökan*) upptages berörda fastigheter med ägaruppgifter.

Med de villkor som föreslås avseende föroreningshalter samt flödeskontroll görs bedömningen att någon ersättningsgill skada inte uppkommer på berörda fastigheter.

Villkor

Enligt Mark- och miljööverdomstolens dom gäller för verksamheten vid Stucks ett antal slutliga villkor, enligt följande.

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten, inklusive åtgärder för att begränsa vatten-, mark- och luftföroreningar samt andra störningar

för omgivningen, bedrivs i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden i ansökningshandlingarna och i övrigt i målet angett eller åtagit sig.

2. Buller från verksamheten och från transporter mellan verksamhetsområdet och Strå hamn ska begränsas så att de inte ger upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid permanentbostäder och fritidsbostäder än

50 dB(A) dagtid, måndag - fredag (kl. 07-18)

45 dB(A) dagtid, helgdagar och lördagar (kl. 07-18)

45 dB(A) kvällstid (kl. 18-22)

40 dB(A) nattetid (kl. 22-07).

Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB(A) får inte utföras nattetid (kl. 22-07)

Ekvivalentvärdena ska beräknas för hel period av dygnet. De angivna begränsningsvärdena ska kontrolleras genom mätning och beräkning vid fasta punkter under barmarksförhållanden. Kontroll ska ske så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer, dock minst en gång vart tredje år.

3. Förvaring och hantering av petroleumprodukter och andra för mark, yt- och grundvatten skadliga ämnen inklusive avfall ska ske med största aktsamhet så att risken för skador till följd av spill/läckage elimineras. Förvaring av petroleumprodukter och övriga för mark, yt- och grundvatten skadliga ämnen ska ske på tät yta som är invallad och under tak. Invallning ska minst ha samma volym som det största kärl som förvaras där. Cisterner ska vara utrustade med påkörningsskydd.

4. Tankning av fordon och cisterner ska där så är möjligt ske utanför täktområdet. I annat fall ska tankning utföras över hårdgjord tät yta. Eventuellt spill ska saneras omgående.
5. Inom täktområdet stationärt uppställda maskiner eller stadigvarande utnyttjade maskiner ska förses med uppsamlingsanordningar för oljespill.
6. Utrustning för sanering av oljespill eller annat läckage ska finnas lätt tillgänglig. God beredskap ska finnas för att ta hand om kemikalier eller farligt avfall från olyckor som kan hota mark, yt- eller grundvatten.
7. Sprängning får endast ske vid i förväg bestämd tidpunkt som meddelas de närboende och efter tydlig förvarningssignal.
8. Bolaget ska vidta åtgärder för att förhindra att stenkastning förekommer utanför bolagets verksamhetsområde.
9. Bolaget ska tillämpa sådana rutiner samt nyttja den utrustning som behövs för att motverka för omgivningen störande damning. Damningen från verksamheten, främst från sprängning, krossning, bandtransportörer och transporter, ska begränsas så mycket som möjligt, t.ex genom inbyggnad, sopning, sprinkling m.m. För dammbekämpning får endast vatten nyttjas.
10. Sanitärt vatten ska tas om hand på så sätt att miljö- och hälsoskyddsmyndens fastställda anvisningar för slutna tankar uppfylls.
11. Vibrationshastigheten till följd av sprängning får inte överskrida 4 mm/s uttryckt som högsta svängningshastighet i vertikal led vid mer än 10 % av mätillfällena per år, som toppvärde i sockel på bottenvåning i närbelägen bebyggelse. Mätningen ska följa svensk standard SS 4604866.

12. Luftstötsvåg till följd av sprängning får utomhus vid bostäder inte överstiga 200 pascal uttryckt som frifältsvärde, mätt enligt svensk standard SS 025210.
13. Personal som arbetar inom täktområdet ska vara väl informerad om betydelsen av innehållet i domen, särskilt när det gäller villkoren och hur dessa ska reglera arbetets utförande.
14. Inträffar driftstörningar som kan innebära risk för skada på miljön eller människors hälsa ska verksamheten omedelbart avbrytas och tillsynsmyndigheten kontaktas avseende vilka åtgärder som ska vidtas.
15. Förslag till kontrollprogram ska ges in till tillsynsmyndigheten i god tid innan den utökade verksamheten påbörjas. Av kontrollprogrammet ska särskilt framgå hur kontroll av vatten i tåkten och i tåktens omgivning, inklusive privata brunnar, med avseende på nivåer och vattenkvalitet ska utföras, av kontrollprogrammet ska även framgå vilken mängd vatten, som avleds till Hau träsk respektive Östersjön.
16. Tåkten ska brytas och avbanas i 1–2 åriga etapper på sätt som i förväg redovisats till tillsynsmyndigheten.
17. Verksamheten ska årligen besiktigas av oberoende besiktningsman. Denna besiktning ska omfatta kontrollprogram, mätutrustning, analys- och mätresultat samt villkorsefterlevnad. Tillsynsmyndigheten ska erbjudas möjlighet att delta vid besiktningen.
18. Anmärkning, avser endast A–H: Vatten som läcker in till dagbrottssjön ska bortledas till Hau träsk.

pH	≤ 6-9
Suspenderade ämnen	≤ 25 mg/l
Olja och fett	≤ 0,1 mg/l (oljeindex)

Villkoret är uppfyllt om minst 10 av månadsmedelvärdena under kalenderåret klarar begränsningsvärdena.

19. Anmärkning, avser endast A–H: Länshållningsvatten som läcker in i tälten ska passera klarningsbassänger försedda med oljeavskiljare och därefter bortledas till Östersjön.
20. Bolaget ska i god tid innan verksamheten upphör eller det blir aktuellt med efterbehandling av något delområde till tillsynsmyndigheten ge in ett förslag till slutlig efterbehandlingsplan.

Härutöver föreslår SMA följande villkor avseende hantering av vatten vid utökad kalkstensbrytning bortom A-H.

21. Vatten som läcker in i dagbrottssjön ska i takt med att täktverksamheten begränsar avrinningsområdet mot Bästeträsk bortledas och infiltreras vid Littorinavallen i syfte att ersätta den till följd av täktverksamheten minskade tillrinningen till Bästeträsk. Vatten som bortleds från dagbrottssjön för infiltration vid Littorinavallen ska vara opåverkat av täktverksamheten.
22. Resterande vatten som läcker in i dagbrottssjön ska avledas mot Hau träsk.
23. Av kontrollprogram ska framgå hur bolaget fördelar vattnet i dagbrottssjön på tillrinningsområdet för Bästeträsk respektive Hau träsk.
24. Det åligger bolaget att genom avskärande diken så långt möjligt begränsa den praktiska påverkan på Bästeträsks tillrinningsområde.
25. Länshållningsvattnet från tälten ska passera klarningsbassänger försedda med oljeavskiljare. Hantering av länshållningsvatten ska ske på sådant sätt att vattnet inte onödigt förorenas av verksamheten.

26. Av länshållningsvattnet ska mot Hau träsk ledas lika stor volym som den vattenvolym som från tid till annan leds från dagbrottssjön för infiltration mot Bästeträsk.
27. Länshållningsvatten tillsammans med överskottsvatten från dagbrottssjön som ska avledas mot Hau träsk får som flödesviktade månadsmedel värden och begränsningsvärden innehålla högst följande villkorsnivåer.

Kväve	2 mg/1
Susp.	25 mg/1
Olja och fett	0,1 mg/1
Klorid	75 mg/1
Sulfat	100 mg/1
pH	6-9

Villkoret är uppfyllt om minst 9 av månadsmedelvärdena under kalenderåret klarar begränsningsvärdet.

28. Resterande länshållningsvatten ska avledas till Östersjön.
29. Bortledda volymer enligt 21, 22, 27 och 28 ska mätas kontinuerligt.

Sammanfattande bedömning

Det föreslagna förfarandet med "byte" av vatten och vattenhantering i övrigt innebär att de hydrologiska förhållandena för Bästeträsk och Hau träsk samt berörda tillrinningsområden inte påverkas negativt.

Vad gäller vattenkvalitet berörs Bästeträskområdet inte alls av verksamhetspåverkat vatten.

Hau träsk och Hauträskbäcken kommer successivt att tillföras en allt större mängd verksamhetspåverkat vatten. Kontroll och behandling av vattnet kommer att ske på sådant sätt att skillnaden mot hittillsvarande förhållanden blir av liten omfattning.

INKOMNA YTTRANDEN

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och **Havs- och vattenmyndigheten (HaV)** meddelar att de avstår från att yttra sig i målet.

Länsstyrelsen Gotland (länsstyrelsen) yrkar i första hand att täktansökan ska lämnas utan bifall och i andra hand att följande villkor justeras enligt nedan.

Villkor 24

Det åligger bolaget att genom avskärande diken begränsa den praktiska påverkan på Bästeträsks tillrinningsområde.

Villkor 27

Villkoret är uppfyllt om 12 av månadsmedelvärdena under kalenderåret klarar begränsningsvärdet.

Säkerheten

Säkerheten ska ändras till 500 kr/1000 ton för den fortsatta brytningen.

Vidare yrkas ersättning med 114 400 kr för arbetstid i den del målet gäller prövning av vattenverksamhet.

Länsstyrelsen sammanfattar sitt yttrande enligt följande.

1. Risk för påtaglig skada på det särskilda bevarandeområdet Bästeträsk, nu främst frågan om vattenkvalitet och -kvantitet.

2. I täktområdet förekommer livsmiljöer för vilka Sverige förbundit sig att gynnsam bevarandestatus skall råda. Länsstyrelsen anser att fortsatt täktverksamhet i det aktuella området avsevärt försvårar Sveriges ansvar kring gynnsam bevarandestatus för kalkhällmarker i allmänhet och karsthällmarker i synnerhet.
3. Det planerade täktområdet hyser ett stort antal arter vilka åtnjuter skydd enligt artskyddsförordningen.
4. Naturvärdena i och omkring Hau träsk är inte redovisade trots att sjön ska vara recipient för förorenat vatten.
5. Länsstyrelsen anser att stor risk för påtaglig skada på riksintresseområdet för naturvård föreligger. Det sökta täktområdet hyser exceptionellt höga naturvärden.
6. Länsstyrelsen anser att täktverksamheten är olämpligt lokaliserad och att bolagets utredning av alternativa lokaliseringar är otillräcklig.
7. Det stora antalet fynd av rödlistade arter visar att naturen i det sökta täktområdet har väldigt höga naturvärden. Länsstyrelsen anser att de många fynden visar att området ligger i ett kärnområde för biologisk mångfald och att riksintresset för naturvård här särskilt skall beaktas.
8. Vattenhanteringen efter slutförd täkt är oviss. Ingrepp som kan krävas för att genomföra efterbehandlingen är inte juridiskt prövad och kan medföra betydande skada på den omgivande naturmiljön. Efterbehandlingen måste ingå i prövningen.
9. Länsstyrelsen anser att de naturvärden som finns i det sökta täktområdet inte är tillräckligt undersökta och utredda. Miljökonsekvensbeskrivningen kan därför inte ligga till grund för tillståndsprövningen.

Sveriges geologiska undersökning (SGU) anför inledningsvis att myndigheten i sitt yttrande yttrar sig ur ett grundvattenperspektiv. SGU:s bedömning är, vad gäller omledningen av vatten från Bungeberget till området vid Littorinavallen för kompensation av den minskade infiltrationsytan vid fullt utbrutet brott till Bästeträsk, att det är viktigt att en grundlig undersökning av vilka områden som är mer lämpade för infiltration sett ur påverkan på strömningsförhållanden utförs. Som påpekas i miljökonsekvensbeskrivningen bör den slutliga lokaliseringen och utformningen av utsläppsplatser ske i samråd med berörda tillsynsmyndigheter och expertis inom hydrologi. I sammanhanget bör det även påpekas att Naturvårdsverket svarar för frågor som berör biologiska värden. Ur grundvattensynpunkt bedömer dock SGU, under förutsättning att lokalisering sker enligt ovan, att förslaget inte kommer att medföra alltför stora ingrepp i miljön. Vad gäller avledningen av vatten till Hau Träsk gör SGU bedömningen att påverkan från avledningen ger en mycket liten påverkan på grundvattensituationen i området, men myndigheten vill dock framföra, vilket även framförts tidigare, att det är viktigt att det i kontrollprogrammet återfinns larmvärden samt framtagna åtgärdsplaner som kan ange brytpunkter för när och på vilket sätt insatser ska sättas in om den tänkta reningen i den konstgjorda våtmarken inte skulle fungera som den var avsedd att fungera. Larmvärden och åtgärdsplaner bör tas fram i samråd med tillsynsmyndighet.

Naturvårdsverket (NV) yrkar i första hand att ansökan ska avvisas på grund av för provning bristande underlag. I andra hand yrkar NV - såvitt domstolen avser att gå vidare med provningen - att ansökan om tillstånd ska avslås. NV sammanfattar grunderna för sina yrkanden enligt följande.

Miljökonsekvensbeskrivningen: NV anser att miljökonsekvensbeskrivningen (MKB:n) inte kan godkännas enligt 6 kap. 9 § miljöbalken. MKB:n håller i begränsade delar en mycket hög kvalitet (t.ex. redovisningen av naturvärden i täktens närområde). Mot detta kontrasterar att andra delar är mycket bristfälliga, missvisande eller saknas helt. För det fall mark- och miljödomstolen finner att

ansökan kan prövas, visar det befintliga underlaget ändå tydligt, att tillstånd till den sökta verksamheten inte kan ges. Därtill är påverkan samt risken för påverkan på unika förekomster av växt- och djurarter samt naturtyper, inklusive närliggande Natura 2000-områden, alltför stor.

Prövningens omfattning: NV anser att omfattningen av mark- och miljödomstolens prövning behöver utökas till en vidare omfattning än vad som kan uttolkas av Mark- och miljööverdomstolens återförvisning av ärendet i dom 2012-05-15 (M 5077-11). Det beror enligt verkets bedömning dels på att väsentliga nya uppgifter om naturvärden tillkommit som inte beaktats i tidigare domar; dels att beslutet från Högsta domstolen (HD) 2013-06-18 (T 3158-12) innebär en praxisförskjutning som gör att tillståndsfrågan måste prövas i ett vidare juridiskt perspektiv. Kravet på en samlad prövning framgår av artikel 6.3 i art- och habitatdirektivet, dess svenska motsvarighet i 7 kap. 28 b § miljöbalken samt därtill hörande tillämplig nationell och EU-rättslig praxis.

Samlad prövning av Bunge Stucks och Bunge Ducker: NV kan inte annat än se att en samlad prövning måste ske, inte minst mot bakgrund av att verket gör bedömningen att respektive täkt var för sig riskerar att skada utpekade naturtyper samt hotade utpekade och rödlistade arter i respektive täktområde, i närliggande myrkosystem samt i närliggande/angränsande Natura 2000-områden. Vi bedömer att dessa båda täktverksamheter kumulativt skulle medföra en omfattande förlust av biologisk mångfald på regional, nationell och EU-nivå.

Natura 2000-prövning: NV anser att en korrekt och samlad prövning av den sökta verksamhetens påverkan på miljön i närliggande Natura 2000-områden behöver ske i enlighet med bestämmelserna i 7 kap. 28 a och 28 b §§ miljöbalken. Den sökta verksamhetens påverkan på bl.a. yt- och grundvatten samt vattenkemin riskerar att skada utpekade naturtyper och arter i det nedströms liggande Bästeträsks Natura 2000-område (SE 3401209). Det gäller såväl medan kalkbrytningen pågår, men även under mycket lång tid efter att brytningen avslutats. Enligt Naturvårdsverkets

bedömning saknas förutsättningar för att lämna tillstånd enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken.

Av 4 kap. 8 § miljöbalken framgår vidare att en användning av mark och vatten som kan påverka ett Natura 2000-område, och som omfattar verksamheter eller åtgärder som kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 a §, endast får komma till stånd om sådant tillstånd har lämnats. Av 3 kap. 10 § 1 stycket miljöbalken framgår att om ett område är av riksintresse för flera oförenliga ändamål, så ska företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Beslut med stöd av första stycket får dock, enligt 2 stycket samma paragraf, inte strida mot bestämmelserna i 4 kap., vilket i detta fall innebär att Natura 2000-tillstånd först måste lämnas innan verksamheten får komma till stånd.

Riksintresseavvägningen: NV anser att den planerade tåkten skulle innebära ett mycket omfattande ingrepp i ett område som är av riksintresse för naturvården. Enligt vår bedömning kommer den planerade tåkten ge upphov till påtaglig och irreversibel skada enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. Givet de unika förekomsterna av skyddade och hotade arter i såväl täktområdet som i direkt angränsande oskyddade, samt närliggande skyddade områden, torde det – enligt verkets uppfattning – stå helt klart att den långsiktigt bästa hushållningen med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt är att området bevaras opåverkat och att riksintresset enligt 3 kap. 6 § miljöbalken bör ges företräde vid en avvägning mot riksintresset för kalkbrytning.

Lokaliseringsprövningen: NV anser att sökanden inte har visat att den valda platsen för den utökade verksamheten uppfyller kravet på en lämplig lokalisering enligt 2 kap. 6 § samt 3 kap. 1 § miljöbalken, utifrån områdets internationellt unika naturvården. Det gäller både förekomsten av ett stort antal sällsynta och hotade växt- och djurarter, samt flera naturtyper i bl.a. EU:s art- och habitatdirektiv vars bevarandestatus i Sverige riskerar bli ogynnsams om tåkten kommer till stånd. Sökanden har därmed inte förmått att visa, i enlighet med 2 kap 6 § miljöbalken, att

platsen för den utökade verksamheten är lämplig för att ändmålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för miljön.

Stoppregeln i 2 kap. 9 § miljöbalken: Att vid ovan beskrivna förhållanden medge tillstånd till bolagets ansökan finner NV inte heller förenligt med 2 kap. 9 § miljöbalken, vilken ger vid handen att verksamheter med en påverkansgrad av ifrågavarande slag endast får bedrivas om regeringen finner att det finns särskilda skäl. För att en sådan regeringsprövning ska komma till stånd krävs enligt 21 kap. 7 § miljöbalken att mark- och miljödomstolen, med eget yttrande, överlämnar tillståndsfrågan till regeringens avgörande om tillstånd anses motiverat på denna grund.

Av förarbetena till bestämmelsen (prop. 1997/98:45 del 1 sid. 236 ff.) framgår att syftet med bestämmelsen är att kunna förbjuda utövandet av verksamheter och vidtagandet av åtgärder som kan orsaka stora skador. Stoppregeln anger en högsta acceptabel störningsnivå. Verksamheter och åtgärder som orsakar störningar som ligger över denna nivå ska inte få bedrivas. Den gäller såväl ny som befintlig verksamhet och åtgärder. Tillämpningen av stoppregeln ska inte heller begränsas till de fall miljöpåverkan kan härledas till en ensam verksamhet. I vissa fall, t.ex. om en verksamhet medför ytterligare påverkan på ett redan mycket belastat eller ett särskilt känsligt område, behöver påverkan från den aktuella verksamheten inte heller vara så stor i sig för att det ska vara miljömässigt motiverat att förbjuda verksamheten. Det kan vara fråga om både bestående skada och mer tillfälliga effekter. De sammanlagda effekterna av verksamheten eller åtgärden ska beaktas.

Artskyddsförordningens regler: NV anser att verksamheten omfattas av fridlysningsbestämmelserna enligt 4 och 6-8 §§ artskyddsförordningen (AF). Ett stort antal arter i området för den planerade täkten och i täktens direkta omgivning är förtecknade i förordningens bilaga 1 och 2, samt är vidare listade som hotade i Rödlistan och har dessutom en ogynnsam populationsutveckling. I själva täktområdet kommer dessa arters livsmiljöer att för evigt utplånas, och i täktens direkta omgivning bedöms arternas livsbetingelser försämrats avsevärt på ett sätt

som även det strider mot fridlysningsbestämmelserna i AF. Vi anser vidare att förutsättningarna för att meddela dispens enligt 14 eller 15 §§ AF inte är uppfyllda.

Sällsynta och hotade rödlistade arter: NV anser att tillstånd inte kan meddelas eftersom den sökta täktverksamheten kommer att försämra livsbetingelserna för ett stort antal djur- och växtarter som är hotade (enligt Rödlistan) och sällsynta, och därför inte är förenlig med bestämmelserna i bl.a. 2 kap. 6 § samt 3 kap. 1 och 6 §§ miljöbalken. Bolagets egna sentida undersökning bekräftar bilden av täktområdets, och de direkt omgivande oskyddade områdenas, unika artförekomster. Många av dessa arter omfattas inte av förbuden i AF eftersom de inte är listade i AF:s bilaga 1 och 2 – men hanterades tidigare av den s.k. stoppregeln för täkter.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden (*nämnden*), Region Gotland, avstår från att avge yttrande.

Region Gotland (*regionen*) lämnar i ett yttrande, i korthet, följande synpunkter.

Regionen tillstyrker yrkandet om fortsatt täktverksamhet endast under förutsättning att det inte blir någon skadlig påverkan på Bästeträsk.

Vidare yrkar regionen i likhet med länsstyrelsen att säkerheten för efterbehandling ska ändras till 500 kr/1000 ton för den fortsatta brytningen.

Slutligen yrkas ersättning för kostnader om 290 835 kr.

Tillåtlighet - Av Mark- och miljööverdomstolens dom framgår att mark- och miljödomstolens domslut ändras på så sätt att SMA får tillstånd till fortsatt täktverksamhet inom område A–H och med en maximal årlig volym om 2 000 000 ton och en total mängd om 3 000 000 ton utlastad produkt. Samtidigt upphävdes mark- och miljödomstolen förordnande om prøvotid och delegation. Genom Mark- och miljööverdomstolens dom fick SMA således endast tillstånd till 3 000 000 ton utlastad produkt i stället för de 30 000 000 ton utlastad produkt som mark- och

miljödomstolen hade lämnat tillstånd till. Av domskälen (domen s. 34-35) framgår att Mark- och miljööverdomstolen anser att förslaget inte kunde läggas till grund för en tillståndsdom. Domstolen anser dock att det inte kunde uteslutas att förslaget med erforderliga kompletteringar kunde godtas vid en förnyad prövning. Av instansordningsskäl återförvisades bolagets förslag i denna del till mark- och miljödomstolen för fortsatt behandling. Efter det att SMA kompletterat sitt förslag och ingett erforderliga kompletteringar till mark- och miljödomstolen får domstolen göra en ny tillåtlighetsbedömning i den delen med utgångspunkt från det nya förslaget. Dessutom bör det med anledning av Högsta domstolens beslut den 18 juni 2012 i mål T 3158-12 avseende Nordkalks täktverksamhet i Bunge under alla förhållanden inte vara möjligt att meddela villkor för den utökade verksamheten utan att samtidigt pröva tillåtligheten.

Regionen har uppdragit åt civ. ing. H D, AkvaNovum AB, att på samma sätt som tidigare granska SMA:s kompletterande utredning (se PM 2013-12-03).

SMA:s yrkande - Som framgår av SMA:s inlaga aktbil 208 avsåg bolagets ansökan från 2008 tillstånd till fortsatt och utökad kalkstensbrytning med en maximal årlig volym om 2 000 000 ton och en total mängd om 30 000 000 ton utlastad produkt. Mark- och miljööverdomstolen har lämnat tillstånd till en total mängd om 3 000 000 ton utlastad produkt. Mot den bakgrunden borde SMA räknat av de 3 000 000 som bolaget redan har fått tillstånd till. Trots detta har bolaget yrkat tillstånd till fortsatt täktverksamhet av kalksten på fastigheten X med en maximal årlig volym om 2 000 000 ton och total mängd om 30 000 000 ton utlastad produkt.

Natura 2000 – Mark- och miljödomstolen fann att tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken kunde lämnas till hela den ansökta verksamheten. Mark- och miljööverdomstolen uttalade (s. 33) att täktverksamheten inom område A–H inte påverkade Natura 2000-området Bästeträsk och att någon prövning enligt det särskilda regelsystemet som gäller för Natura 2000-områden inte krävdes. Mark- och miljööverdomstolen har således inte gjort någon prövning av om det bedöms

vara tekniskt möjligt att villkorsreglera verksamheten på så sätt att Natura 2000-området Bästeträsk med säkerhet inte påverkas på ett sådant sätt att skada uppkommer (se domen s. 33-34).

Regionen har tidigare särskilt framhållit att för att kunna bedöma om tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken kan lämnas måste SMA redovisa en bedömning av verksamhetens påverkan tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter. Här ska hänsyn även tas till den inverkan Nordkalks planerade verksamhet kommer att ha på Bästeträsk samt det uttag av ytvatten från Bästeträsk som regionen har tillstånd till. Det gäller både under den tid som brytningen pågår och i efterbehandlingsfasen. H D har i sitt PM särskilt anfört att det saknas bedömning av den samlade påverkan som de två planerade brotten kan komma att ha och hur regionens uttag för vattenförsörjning kan komma att påverkas samt att dessa bedömningar bl.a. bör omfatta vad som kan uppstå vid två på varandra följande torrår. Högsta domstolen har i sitt beslut den 18 juni 2013 avseende Nordkalk särskilt utvecklat när en tilltänkt verksamhet kan påverka ett Natura 2000-område och vilken prövning tillståndsmyndigheten ska göra (7–14 i HD:s skäl). Högsta domstolen har särskilt angett att det ska vara möjligt att skingra varje rimligt vetenskapligt tvivel i fråga om de planerade arbetenas påverkan på området samt att tillståndsprövningen ska omfatta alla de effekter som den sökta verksamheten kan få på Natura 2000-området (11 och 13 i HD:s skäl).

Regionen noterar att SMA, såvitt avser prövningen av påverkan på Natura 2000-området Bästeträsk, inte uttryckligen har åberopat något nytt material. Underlaget för den närmare utformningen av hanteringen av naturligt, av verksamheten opåverkat vatten som leds mot Bästeträsk samt föreslagna villkor i den delen bör dock ha relevans för den bedömningen. En minskad tillrinning till Bästeträsk på grund av SMA:s och Nordkalks verksamheter kan komma att konkurrera med regionens uttag av vatten från Bästeträsk för den allmänna vattenförsörjningen. Som regionen anfört tidigare i målet finns inte någon övergripande samlad bild av effekterna av de verksamheter som SMA, Nordkalk och regionen planerar inom Bästeträsk och dess avrinningsområde. Som framgår av H Ds PM

saknas framför allt uppgifter angående Bästeträsks hydrologi samt en analys av avrinningsområdet och de olika delområdenas betydelse för avrinningen.

Mot denna bakgrund är regionens inställning den ovan angivna, dvs. att yrkandet om fortsatt täktverksamhet tillstyrks endast under förutsättning att det inte blir någon skadlig påverkan på Bästeträsk. Regionen får här särskilt återropa tidigare ingivna yttraden från H D, AkvaNovum AB, PM 2010-08-17, aktbilaga 133, PM 2010-10-27, aktbilaga 141 och PM 2011-02-25, aktbilaga 184.

Vattenhantering - SMA föreslår att vatten ska föras över från Hau träsk tillrinningsområde till Bästeträsks tillrinningsområde för att kompensera att länshållningsvatten från brottet leds till Hau träsk/Östersjön. Det nya brottet är på 51 ha och länshållningsvatten från denna yta kommer att ledas till Hau träsk/Östersjön i stället för mot Bästeträsk. Det vatten som SMA avser att släppa mot Bästeträsk härrör från ett område på ca 62 ha inom Hau träsk's avrinningsområde. Detta vatten som idag samlas upp i en dagvattendamm ska infiltreras i Littorinavallen som ligger strax utanför brottet, kanske mellan 20 och 100 m från brottkanten. SMA anger att denna infiltration ska kompensera bortledningen av det länshållningsvatten som annars skulle ha kommit Bästeträsk till godo. Som framgår av H Ds PM finns det stor osäkerhet beträffande bolagets beräkningar avseende inläckande grundvatten och i vilken utsträckning det vatten som ska infiltreras verkligen kommer Bästeträsk till godo. Regionen anser att SMA måste komplettera underlaget i målet så att det inte finns något tvivel om att den tilltänkta lösningen fungerar som tänkt. Villkor 21 bör förtydligas så att det framgår att SMA ska bortleda vatten till Bästeträsks tillrinningsområde i samma mängd som kontinuerligt undanhålls området på grund av täktverksamheten, jmr länsstyrelsens yttrande 2012-03-30 till Mark- och miljööverdomstolen (protokollsbilaga 30).

Efterbehandling – Mark- och miljööverdomstolen har endast prövat villkor 20 angående efterbehandling i domen den 15 maj 2012 avseende täktverksamhet inom område A-H. Regionen anser att underlaget ska kompletteras i enlighet med vad som angetts ovan innan regionen kan ta ställning till villkor 20. Vid

huvudförhandlingen i Mark- och miljööverdomstolen framförde regionen uppfattningen att vid behov ska infiltrationen i Litorinavallen fortsätta under den tid det utbrutna brottet uppfylls.

Verkställighetstillstånd - Regionen kommer att motsätta sig ett eventuellt yrkande om verkställighetstillstånd.

Svenska botaniska föreningen (SBF) yrkar att bolagets ansökan ska avslås, vilket även yrkas av **Gotlands Botaniska Förening (GBF)** i eget yttrande. GBF yrkar även, i andra hand, att det bildas en skyddszon om 50 m runt förekomsterna av lavar. GBF anför därtill, i korthet, att de sedan lång tid kritiserat bolagets ursprungliga MKB avseende själva täktområdet, men samtidigt anført att bolagets MKB för närliggande marker är godtagbar till stora delar. Här saknas dock flera organismgrupper främst fåglar då inventeringar har genomförts under sommaren-hösten, då häckningar är svåra att säkerställa. Enligt GBF:s uppfattning kan därför inte föreliggande MKB godkännas. GBF pekar även på förekomst av röd guldskevlar och öländsk tegellav inom täktområdet samt osäkerheten kring möjligheten att flytta block med dessa lavararter. Där får inte heller någon avbaning förekomma, som kan förändra lavarnas livsviktiga klimatfaktorer. Såväl SBF som GBF anför i övrigt grunder i stort som anförts av länsstyrelsen och naturvårdsverket.

SveMin, Föreningen för gruvor, mineral- och metallproducenter i Sverige, anser att ansökan ska tillstyrkas, vilket även anføres av **Svenska Kalkföreningen** i eget yttrande.

Föreningen Bevara Ojnareskogen (FBO) yrkar tillsammans med fastighetsägarna **K A (K), A B (L), T F (M) och B S (J)** att det görs en samlad bedömning av de kumulativa effekterna av SMA:s och Nordkalk AB:s ansökningar om tillstånd för brytning; att föreliggande MKB inte godkännas; att ansökan avslås; att verkställighet inte beviljas om tillstånd ges; att beslut om

efterbehandling ingår i domen samt att domstolen inhämtar förhandsavgörande från EU-domstolen avseende tillämpningen av EU:s ramdirektiv för vatten 2000/60/EG (vattendirektivet). Till stöd för sin talan anger de i huvudsak samma grunder som anförts av länsstyrelsen och Naturvårdsverket.

Naturskyddsföreningen Gotland (NG) yrkar att det ska göras en samlad prövning av bolagets och Nordkalk AB:s ansökningar, att bolagets MKB inte ska godkännas, att ansökan ska avslås samt att verkställighet inte ska beviljas för det fall tillstånd beviljas. Till stöd för sin talan anger föreningen i huvudsak samma grunder som anförts av länsstyrelsen och Naturvårdsverket.

Föreningen **Urbergsgruppen (UG)** yrkar att MKB:n ska underkännas, att ansökan ska avslås, att mark- och miljödomstolen gör en samordnad prövning med Nordkalk AB:s ansökan och även med annan vattenverksamhet i Bästeträsk samt inhämtar förhandsbesked från EU-domstolen avseende både vattendirektivet och Natura 2000-lagstiftningen. Föreningen motsätter sig verkställighetsförordnande. Till stöd för sin talan anger föreningen i huvudsak samma grunder som anförts av länsstyrelsen och Naturvårdsverket.

NCC Roads AB (NCC), fastighetsägare till B, anför att fastigheten belastas av såväl jordbruksarrende som arrendeavtal avseende anläggning och upprätthållande av fiskevårdsanläggning. NCC gör bedömningen att dessa verksamheter kan komma att påverkas av den nu ansökta vattenverksamheten. Såvitt NCC kan finna, finns i ansökningshandlingarna ingen inventering, redovisning eller bedömning av vattenlevande arter i vare sig Hauträskbäcken, Hauträsk eller Hauån. Det finns därför, enligt NCC, ingen möjlighet att göra en värdering av ev. påverkan på ovan nämnda fiskevårdsanläggning.

G W och **L N W**, fastighetsägare till N, har meddelat att de, som det förstås, anser sig negativt påverkade i avseende på vibrationer och buller samt anför oro avseende hur vattenförsörjningen kommer att påverkas vid utökad kalkbrytning.

Brättings gård AB och **M K** yrkar att ansökan ska avslås samt yrkar ersättning för skador på byggnader, kläder och annan lös egendom till ett värde av 850 000 kr samt för värdeminskning på skogen motsvarande 1 400 000 kr. Som grund för yrkandena görs gällande att skadorna har uppkommit på grund av kemikalier och metaller i vatten samt att SMA i den befintliga verksamheten har lösgjort svavel som lämnat gulaktiga skador på tak och kläder etc.

SÖKANDENS BEMÖTANDE AV YTTRANDENA

Såvitt avser de villkorsförändringar som föreslagits av **länsstyrelsen** anför bolaget följande.

Villkor 24

Villkoret är bra som det är. Om mark- och miljödomstolen anser att länsstyrelsens förslag ska gälla accepteras dock det.

Villkor 27

Länsstyrelsens förslag innebär att villkoret skulle bli ett gränsvärde för varje månad vilket inte är rimligt. Mark- och miljööverdomstolen har tydligt markerat att dessa nya villkor som kallas begränsningsvärden inte alltid betraktas som gränsvärden. Det är högst vanligt att man har en flexibilitet.

Ekonomisk säkerhet

Bolaget anser vidare att det finns fog för att behålla nuvarande nivå avseende ekonomisk säkerhet om 250 kr per 1000 ton utbrutet material. I andra hand medges 315 kr per 1000 ton. För det fall man gör en jämförelse eller avstämning mot Nordkalk AB:s täkt, finns skäl att också se vilka skillnader som finns. Bolaget har i en skrift till Mark- och miljööverdomstolen, under den tidigare prövningen, redovisat en jämförelse mellan bolagets utvidgning och Nordkalk AB:s planerade täkt. Av denna framgår att bolagets täkt är mer effektiv ur markarealsynpunkt. Om man ska bryta en viss mängd sten så går åt 1,7 enheter mark i SMA:s täkt, jämfört

med 2,7 enheter markareal i Nordkalk AB:s täkt. En vettig avstämning skulle i så fall vara 1,7 mot 2,7, dvs. 315 kr per tusen ton.

Bolaget medger **länsstyrelsens** samt **Region Gotlands** kostnadsanspråk. I övrigt bestrids framställda yrkanden.

Bolaget anför vidare följande.

Bakgrund

Prövning av SMA Mineral AB:s ansökan har pågått sedan januari 2008. Mark- och miljööverdomstolen har genom domskälen i dom 2012-05-15 utvecklat domstolens bedömning såvitt avser tillåtligheten m.m. av ansökt verksamhet. Eftersom det vid tiden för Mark- och miljööverdomstolens prövning framkommit ett nytt förslag rörande "byte av vatten", som skadeförebyggande åtgärd, fann Mark- och miljööverdomstolen det motiverat att sagda byte av vatten borde prövas med början i mark- och miljödomstolen. Det var således det nya förslaget för skadeförebyggande åtgärd som skulle bli föremål för kompletterande handläggning. Målet återförvisades till mark- och miljödomstolen för denna prövning. Bolaget återkom till mark- och miljödomstolen med kompletteringar i den återförvisade frågan om byte av vatten 2013-05-30.

Den planerade närbelägna täkten Bunge Ducker som Nordkalk AB ansöker om tillstånd att öppna, var föremål för i tiden samordnad behandling av Mark- och miljööverdomstolen, kort efter det att SMA:s huvudförhandling hållits i april 2012.

Nordkalk AB:s dom kom att överklagas till Högsta domstolen, som i juni 2013 meddelade beslut med innebörd att Nordkalk AB:s ansökan rätteligen ska prövas i ett sammanhang. HD:s beslut, som meddelades endast några veckor efter SMA:s kompletterande redovisning till mark- och miljödomstolen, får tillämplighet även på SMA Mineral AB:s mål, som också det ska avgöras i ett sammanhang.

Den i tiden sammanhållna prövning som Mark- och miljööverdomstolen tillämpade för de två aktuella ansökningarna är möjlig och rimlig även nu, eftersom både målet om Bunge Stucks samt Bunge Ducker är föremål för samtidig handläggning i mark- och miljödomstolen.

Den prövning som nu gäller för SMA:s ansökan ska utgå från allt aktmaterial som finns i målet från 2008. Samtliga dokument som ingivits även som vad som förevarit vid huvudförhandlingar utgör aktmaterial. Den omständigheten att prövningen nu ska ske sammanhållet, utan uppdelning t.ex. vad avser tillåtlighet, ger emellertid inte stöd för tanken att redovisade bedömningar per automatik ska anses ogrundade. Tvärtom kan med fog göras gällande att de bedömningar Mark- och miljööverdomstolen redovisat i domskälen i domen 2012-05-15 kan utgöra grund för den fortsatta prövningen. Vad som gäller är att avgöra om den samlade prövningen i sig, tillsammans med vad som ytterligare framkommit, motiverar ändrade bedömningar.

För prövningen av SMA:s ansökan finns således i grunden mycket väl formulerade domskäl av Mark- och miljööverdomstolen. Det kan för tydlighets skull framhållas att vid den prövningen förekom ingen uppdelad handläggning av målet, utan Mark- och miljööverdomstolens prövning av ansökan avsåg en samlad prövning, bortsett från det tillkommande försiktighetsmått som byte av vatten skulle innebära. Den av Mark- och miljööverdomstolen återförvisade frågeställningen kan rimligen endast innebära fördelar för miljön i stort.

Tillåtlighet

Mark- och miljööverdomstolen har i domen 2012-05-15 under rubriken Tillåtlighet under domskälen redovisat följande bedömning.

Miljööverdomstolen (numera Mark- och miljööverdomstolen) har i lagakraftvunnen dom den 9 september 2009 förklarat att den av Nordkalk AB sökta täktverksamheten i Bunge Ducker är tillåtlig samt föreskrivit att miljödomstolen (numera mark- och miljödomstolen) ska meddela tillstånd till den ansökta verksamheten och föreskriva nödvändiga villkor och försiktighetsmått och bestämmelser i övrigt för denna. Vid

den efterkommande prövningen har mark- och miljödomstolen avslagit Nordkalks ansökan. Mark- och miljööverdomstolen har vid nu aktuell prövning att förhålla sig till att Nordkalks ansökan kan komma att beviljas och beakta kumulativa effekter av bolagets och Nordkalks ansökningar. Mark- och miljööverdomstolen kommer också att beakta Region Gotlands tillstånd av miljödomstolen den 14 oktober 2009 till vattenuttag ur sjön Bästeträsk.

Det har i målet ånyo framställts yrkanden om gemensam handläggning med Nordkalks ansökan. Mark- och miljööverdomstolen har tidigare i beslut den 8 mars 2012 med hänvisning till målens omfattning och karaktär samt att det inte varit fråga om samma bevisning, avslagit yrkanden om gemensam handläggning. Mark- och miljööverdomstolen finner inte skäl att frångå sin tidigare ståndpunkt. Det har även yrkats att förhandsbesked ska inhämtas från EU-domstolen i fråga om företagets tillåtlighet med avseende dels på Natura 2000-området, dels på omfattningen av skyddet i art- och habitatdirektivet. Mark- och miljööverdomstolen finner inte skäl att inhämta yttrande från EU-domstolen.

Efter Mark- och miljööverdomstolens prövning har tillkommit SMA:s redovisning av byte av vatten. Vidare redovisas kompletterande naturinventeringar samt utökat kontrollprogram i maj 2013. Under sommaren 2013 har än mer inventeringar genomförts. Kontrollprogram, som är i tillämpning sedan hösten 2011, anpassas successivt till erfarenheter och nya inventeringar.

Efter SMA:s komplettering av ansökan i maj 2013 är målet komplett för avgörande. Det är från många utgångspunkter angeläget att prövningen inte onödigt drar ut på tiden. En samordning mellan domstolens två Bungemål är motiverad.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning står sig väl fortfarande.

Miljökonsekvensbeskrivning

Mark- och miljööverdomstolen uttalade följande under rubriken

Miljökonsekvensbeskrivning i domen 2012-05-15.

Samtliga klaganden har ifrågasatt om miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven enligt 6 kap. miljöbalken. Bl.a. har det framställts synpunkter på att miljökonsekvensbeskrivningen är bristfällig med hänvisning till att den saknar en samlad beskrivning av miljöeffekterna av bolagets nu sökta verksamhet och Nordkalks sökta verksamhet samt Region Gotlands tillstånd till vattenuttag ur sjön Bästeträsk. Vidare har påtalats att det också saknas en sammantagen miljöanalys av det sökta företagens verkningar med avseende på art- och habitatdirektivet.

En miljökonsekvensbeskrivning ska enligt 6 kap. 7 § miljöbalken innehålla en beskrivning av de åtgärder som planeras för att skadliga verkningar ska undvikas, minskas eller avhjälpas. Syftet med beskrivningen är att det ska framgå vilka åtgärder eller metoder som kan användas för att komma till rätta med den miljöpåverkan som en verksamhet eller en åtgärd kan orsaka. Utgångspunkten för denna redovisning är att bästa möjliga teknik ska användas, såvida det inte anses orimligt (se 2 kap. 3 och 7 §§ miljöbalken). Uppgifter om åtgärder och olika metoder samt kostnader för dessa ska finnas när tillståndsansökan ges in till prövningsmyndigheten. Syftet är att sakägare och andra intressenter på ett tidigt stadium ska kunna förbereda sig och därigenom ges möjligheter att påverka ett projekt.

Mark- och miljööverdomstolen delar uppfattningen att miljökonsekvensbeskrivningen i vissa delar med fördel kunde ha varit mer utförlig främst vad gäller naturinventering och en samlad redovisning av kumulativa effekter av hydrologiska förhållanden. Mark- och miljööverdomstolen anser dock att underlaget, med de kompletteringar och förtydliganden som gjorts här under målets handläggning, är tillräckligt för att miljökonsekvensbeskrivningen kan godkännas och därmed läggas till grund för prövningen i målet.

Vad som tillkommit sedan maj 2012 är som nämnts redovisning av hur opåverkat vatten från Bungeberget kan ledas i riktning mot Bästeträsk och infiltreras. Bytet av vatten innebär att påverkan på Bästeträsk av SMA:s ansökta verksamhet i praktiken blir utan någon märkbar negativ betydelse. Vad som ytterligare tillkommit är utökad och fördjupad redovisning av miljöaspekterna rörande Haubäcken och Hau träsk. Tillkommande inventeringar som omnämns ovan har bäring även under detta avsnitt.

I rapport (*till bemötandet*) av Naturcentrum AB, redogörs för inventeringar samt bedömningar. Av rapporten framgår att området såväl innanför planerad utökning av verksamhet, liksom i stora områden utanför täktområdet, hyser en stor mängd värdefulla arter och naturmiljöer.

Kompletteringarna av miljökonsekvensbeskrivningen ger inte anledning till annan slutsats än den Mark- och miljööverdomstolen redovisat, nämligen att miljökonsekvensbeskrivningen bör godkännas.

Val av plats m.m.

I domen 2012-05-15 anger Mark- och miljööverdomstolen följande under sagda rubrik.

För en verksamhet eller åtgärd som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska enligt 2 kap. 6 § första stycket miljöbalken väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Det är enligt 2 kap. 1 § samma balk verksamhetsutövaren som ska visa att denna föreskrift har iakttagits. Kravet på lokalisering gäller enligt 2 kap. 7 § första stycket miljöbalken i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla det. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.

Vid bedömning av om en verksamhet är lämpligt lokaliserad ska även bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken beaktas. 3 kap. miljöbalken innehåller vissa generella bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden som föreskriver ett visst skydd för områden som är av betydelse för olika näringar och intressen. Ett särskilt starkt skydd ges åt områden som tillståndsmyndigheten bedömer vara av s.k. riksintresse. Bestämmelserna ger tillståndsmyndigheten vägledning vid bedömningen av om en lokalisering är lämplig.

Bolagets ansökan avser utvidgning av en redan befintlig täkt. Täktområdet ingår i ett område som Naturvårdsverket pekat ut som ett område av riksintresse för

naturvården. Täktområdet har samtidigt pekats ut av SGU som riksintresse avseende ämnen och material för landets materialförsörjning. Enligt Mark- och miljööverdomstolen är det uppenbart att en utvidgad täktverksamhet skulle på det sätt som avses i 3 kap. 6 § miljöbalken påtagligt skada natur- och kulturmiljön.

När oförenliga riksintressen på detta sätt står mot varandra och verksamheten kan befaras medföra påtaglig skada på riksintresset ska, enligt 3 kap. 10 § miljöbalken, företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. En avvägning ska således göras mellan bevarande- och utnyttjandeintressena i ett långsiktigt hushållningsperspektiv.

Bolaget har framhållit följande angående betydelsen av fortsatt kalkstensbrytning i Stucks. Kalkstensbrytning har bedrivits på den egna fastigheten X sedan år 1998. Även tidigare har kalksten brutits på platsen. Bolaget har egen hamn 3 km från brottet. Kalksten levereras till järn- och stålindustrin, cellulosaindustrin samt även för luft- och vatten-reningsanläggningar. De kvalitetskrav som basindustrin uppställer för kalkstensleveranser innebär att den kalksten som bryts måste innehålla uppställda kvalitetskrav. I takt med ökad produktionen i järn och stålindustrin ökar behovet av kalksten från Stucks. Kvaliteten på kalkstenen från Stucks är till stor del av den art som kunderna efterfrågar. Det är av avgörande betydelse att kalkstensbrytningen vid Stucks kan fortsätta och utökas i förhållande till hittillsvarande verksamhet. Kalksten bryts på ett flertal platser i Sverige, men endast ett fåtal har erforderlig kvalitet på stenen för att uppfylla de krav som bl.a. järn- och stålindustrin ställer på produkten. För metallurgisk industri gäller främst låg svavelhalt, låg kiselhalt, hög kalciumkarbonathalt samt jämnhet. I Stucks finns kalksten av sådan kvalitet. Kalksten av hög kvalitet lämplig för järn- och stålindustrin förekommer inte allmänt. Vid kalkstensleveranser från andra länder uppkommer ökade utsläpp till följd av längre transporter och ökade kostnader.

Vad bolaget anfört angående förutsättningarna för att bryta kalk på annan plats och kalkkvaliten i området har bekräftats av SGU, som är central förvaltningsmyndighet för frågor om landets geologiska beskaffenhet och mineralhantering. Att kalk av den speciella kvalitet som finns i området är väsentlig för stålindustrin har vidare bekräftats av dess företrädare, som yttrat sig i målet. Mark- och miljööverdomstolen

har därför som utgångspunkt för prövningen att någon realistisk alternativ plats för brytning av kalk med den kvalité som bolagets kunder efterfrågar inte finns.

Mot detta ska ställas de obestridliga naturvärden som finns i området. Dessa naturvärden är unika enligt Naturvårdsverket och består av omfattande ostörda hällmarks- och våtmarkskomplex med egenartad hydrologi och rik biologisk mångfald. Fåglar som t.ex. nattskärva, ängshök och havsörn finns i området. På själva täktområdet torde likartad biologisk mångfald förekomma. Företrädarna för de allmänna intressena och flertalet övriga som yttrat sig i målet har ansett att områdets värde som riksintresse för naturvård kommer att skadas allvarligt om täktverksamheten tillåts.

Frågan är då om intresset av att bevara dessa naturvärden väger över i den bedömning som ska göras enligt 3 kap. 10 § miljöbalken.

Skadorna på riksintresset för naturvård och kulturmiljön inskränker sig till själva täkten, som, omfattar 51 ha, och närområdena intill samt barriäreffekter. Riksintresseområdet som helhet, mer än 9 000 ha, kommer inte att skadas. Täktområdet utgör således en relativt begränsad del av det totala området som omfattas av detta riksintresse. Naturmiljön på täktområdet kommer naturligtvis att gå förlorad och kommer inte att kunna återställas i ursprungligt skick efter avslutad brytning. Däremot ger de skyddsåtgärder som bolaget åtagit sig att utföra goda förutsättningar för att närområdena kommer att kunna bibehålla sin karaktär. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att villkor om skyddsåtgärder och försiktighetsmått kommer att kunna begränsa verksamhetens påverkan på yt- och grundvatten så att hänsynsreglerna i miljöbalken iakttas. Mot detta står att riksintresset för materialutvinning kommer helt att gå förlorat vid ett avslag på ansökan, med de negativa effekter som ovan redovisats. Mark- och miljööverdomstolen finner, lika med mark- och miljödomstolen, att intresset av material utvinning från hushållnings- och samhällsekonomisk synpunkt väger tyngre än naturvårdsintressena. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att det förhållandet att Gotland enligt 4 kap. 2 § miljöbalken angetts som ett område där intresset av turism och friluftsliv särskilt ska beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av ingrepp i miljön inte utgör något hinder för den planerade täktverksamheten.

Vid en samlad bedömning finner Mark- och miljööverdomstolen att verksamheten är tillåtlig enligt de allmänna lokaliserings- och hushållningsbestämmelserna i miljöbalken. Mark- och miljööverdomstolen finner vidare att den för själva täkten nödvändiga vattenverksamheten är tillåtlig.

Senare kompletteringar av det återförvisade målet i mark- och miljödomstolen föranleder inte ändrade bedömningar än de Mark- och miljööverdomstolen ger uttryck för. Det är värt att notera att SMA:s verksamhet är pågående.

Täktverksamheten har bedrivits i modern tid från och med år 1998. SMA har en egen hamn för utlastning av kalksten i Fårösund vid Strå.

Verksamheten sysselsätter ett 25-tal personer direkt. Kringverksamheten medför att Stuckstället genererar ca 40 årsarbeten inom SMA vid vidareförädling på andra orter.

Det är även skäl att i sammanhanget erinra om den mycket omfattande markkompensation som länsstyrelsen drev fram vid tillståndsprövningen 1998. Uppgåelsen innebar att verksamhetsutövaren för en symbolisk summa fick överlåta ca 1 106 hektar mark till Naturvårdsverket. Markområdet omfattar således drygt 11 km² och innefattar stora delar av det som numera utgör naturreservatet Bästeträsk. Markavståendet innebär att stora områden med höga naturvärden kunnat skyddas. Överenskommelsen som Länsstyrelsen framdrev innebär vidare enligt länsstyrelsens beslut 1998-09-29 att

"Med anledning av att kompensation lämnas i sådan omfattning att intrånget i naturvårdsintresset uppvägs förbinder sig Länsstyrelsen att inte göra ytterligare anspråk på kompensation för naturvårdsintrång vid framtida ansökningar om täktillstånd från Er inom det intresseområde som redovisas på karta, bilaga 1."

Upplysningsvis utgör "Intresseområdet" hela den del av fastigheten X som ligger väster om landsvägen. Överenskommelsen med bilaga bifogas. För information bifogas även karta som utvisar det område som avstods som kompensation för naturvårdsintresset.

Natura 2000

I domen 2012-05-15 redovisar Mark- och miljööverdomstolen följande domskäl avseende Natura 2000-prövning.

Genom regeringens beslut i december år 1998 utpekades området norr om täktfastigheten, Bästeträsk, som ett bevarandeområde. Skyddet i ett Natura 2000-område gäller mot störningar av de arter och naturtyper för vilka området har utsetts. Enligt upprättad bevarandeplan för Natura 2000-området Bästeträsk finns flera prioriterade naturtyper såsom kalkrika oligomesotrofa vatten med bentiska kransalger, rikkärr, nordiskt alvar och prekambrisk kalkhällmarker, kalkkärr med gotlands ag och västlig taiga inom områdena. Av bevarandeplanen framgår att framför allt kalkkärr med gotlands ag och rikkärr är känsliga för förändringar i hydrologin.

Tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken krävs för verksamhet som på ett betydande sätt kan påverka ett Natura 2000-område, oavsett om verksamheten ska bedrivas inom eller utanför området. Tillstånd får enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken lämnas endast om verksamheten inte kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses skyddas och inte heller medför att den art eller de arter som avses skyddas utsätts för störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna. Enligt 4 kap. 8 § miljöbalken får en verksamhet som är tillståndspliktig inte komma till stånd om inte tillstånd enligt 7 kap. 28 § b miljöbalken lämnats.

Vid bedömningen av om en verksamhet är tillståndspliktig enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken ska prövningen göras med utgångspunkt från dess typiska effekter (jfr MÖD 2003:100). Vid denna prövning bör därför ingen mer detaljerad prövning göras av de försiktighetsmått och skyddsåtgärder som sökanden förklarat sig beredd att vidta i det konkreta fallet. En annan utgångspunkt bör vara att tillståndsplikten ska ges en förhållandevis vid tillämpning.

När den planerade täkten bryts ut mot Bästeträskområdet är det enligt Mark- och miljööverdomstolen bedömning sannolikt att Natura-2000 området med avseende på vattenkvaliteten och vattenkvantiteten i såväl sjön Bästeträsk som omkringliggande

våtmarker kommer att påverkas på ett betydande sätt. Tillstånd krävs därför enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken.

Vid den därpå följande prövningen enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken av om tillstånd ska ges ska utgångspunkten vara den faktiskt bedömda påverkan efter det att nödvändiga villkor föreskrivits.

För att tillstånd ska kunna lämnas fordras att den sökta verksamheten vid en samlad bedömning, ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter, inte kan skada de livsmiljöer som avses skyddas eller att skyddade arter inte utsätts för störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av arterna i området. Det innebär att livsmiljöerna ska bibehålla sin funktion och att de skyddade arterna måste ha tillräckliga utbredningsområden för att bli en livskraftig del av livsmiljön. Det är de skyddade naturtyperna i det aktuella Natura 2000-området som helhet betraktat som inte får skadas (MÖD 2004:68).

De hydrologiska förhållandena i området är av särskilt intresse för prövningen i detta fall. Dessa får inte förändras på ett sådant sätt att de skyddade livsmiljöerna skadas. Möjligheterna för bolaget att även på lång sikt upprätthålla de hydrologiska förhållandena för att skydda livsmiljön och skyddade arter i Natura 2000-området är således av central betydelse för frågan om tillstånd kan lämnas.

Bolaget har bedömt att de huvudsakliga miljökonsekvenserna av utökad täktverksamhet är förlust av kalkhällmarker inom täktområdet samt lokal påverkan på hydrologin i närområdet. Förlust av viktiga naturmiljöområden inom täktområdet minskar livsbetingelserna för djur- och växtliv inom fastigheten. Täktverksamheten kommer att påverka ytvatten- och grundvattenförhållanden i området omkring täkten. Bolaget har vid sin beräkning av influensområdets utsträckning och genom den erfarenhet som finns från intilliggande kalkbrytningar antagit att områdets utsträckning kan bli högst 200 m. För att motverka sådana störningar föreslår bolaget olika skyddsåtgärder.

Bolaget har hävdatt att skyddsåtgärderna medför att den marginella påverkan som kan uppkomma i de skyddade områdena efter vidtagna skyddsåtgärder inte utgör hot

mot naturtypernas bevarandestatus utan ligger inom ramen för vad som är godtagbart.

Naturvårdsverket har gjort gällande att det genom den föreslagna utformningen av verksamheten finns en uppenbar risk för skada på Natura 2000-området. Området kommer att åsamkas betydande skador på skyddade livsmiljöer. Gynnsam bevarandestatus kommer inte att bibehållas för vissa av habitaterna. Verket har vidare inställningen att statiska skyddsåtgärder inte kan ur biologisk synpunkt ersätta ett känsligt och naturligt hydrologiskt system med variationer i vattenregim och ytvattenrörelser. Ett återinfiltrerat vatten med förändrade egenskaper riskerar enligt verket ge biologiska långtidseffekter på habitat och arter. Verket har särskilt pekat på att osäkerheten är betydande i den heterogena hydrauliska miljön i området.

Mark- och miljööverdomstolen gör i denna del följande bedömning. Av utredningen i målet framgår att hydrologin i täktområdet och dess omgivning uppvisar stora heterogena förhållanden. Resultatet av beräkningarna innehåller därför osäkerheter. Som mark- och miljödomstolen funnit skulle emellertid ytterligare utredning inte ge något klarare besked om vad som kan förväntas i fråga om ändrade vattenströmmar vid full utbrytning av täkten. Det finns skäl att anta att de utpekade våtmarkerna, som delvis ligger inom influensområdet och som är känsliga för förändrad hydrologi i form av både torka, dämning och förändrad vattenkemi, i viss utsträckning kommer att påverkas av täktverksamheten. Det är därför nödvändigt att skyddsåtgärder kan utföras och att verkningarna av dessa kan kontrolleras så att det säkerställs att skyddade livsmiljöer inte skadas och att den gynnsamma bevarandestatusen bibehålls.

Frågan är då om de av bolaget föreslagna skyddsåtgärderna är tillräckliga för att förhindra skador på de skyddade naturtyperna och arternas livsmiljöer i Natura 2000- området under brytnings- och efterbehandlingstiden. Både Naturvårdsverket och länsstyrelsen har bedömt att det inte är möjligt att genom artificiella åtgärder upprätthålla den naturliga hydrologin och har hävdat att utredningen inte ger tillräckligt underlag för en sådan bedömning.

Enligt Mark- och miljööverdomstolens bedömning kan täktverksamheten i viss mån komma att ge upphov till effekter på Natura 2000-området Bästeträsk. Det finns dock

inte anledning att betvivla att det finns teknik och kunskap för att uppfylla uppställda villkor som tillgodoser att omgivningarna vid täktverksamheten inte skadas. Domstolen finner således att det finns skyddsåtgärder som leder till att effekterna inte påverkar de skyddade livsmiljöerna i området som helhet eller medför att de skyddade arterna utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av arterna i området. Inte heller bedöms Region Gotlands möjligheter att utta vatten enligt erhållet tillstånd påverkas.

Ett bifall till bolagets ansökan förutsätter att det bedöms vara tekniskt möjligt att villkorsreglera verksamheten på så sätt att Natura 2000-området Bästeträsk med säkerhet inte påverkas på ett sådant sätt att skada uppkommer. Enligt Mark- och miljööverdomstolen är det, i normalfallet, inte godtagbart att en omständighet som är direkt avgörande för tillåtlighetsbedömningen, såsom bolaget förordat, sätts på provotid. Bolagets första-handsinställning om hur villkoren avseende vattenhanteringen bör utformas kan därför inte godtas.

Bolaget har i Mark- och miljööverdomstolen inkommit med ett alternativt förslag avseende hantering med separering av från täktverksamheten påverkat respektive opåverkat vatten.

För täktverksamhet inom område A-H avses vattenhanteringen ske på samma sätt som tidigare, dvs. vattnet leds till Hau träsk och till havet. Detta innebär att verksamheten inte påverkar Natura 2000-området Bästeträsk och att någon prövning av tillåtligheten enligt det särskilda regelsystem som gäller för Natura 2000-områden inte krävs. Den vattenmängd som undandras Bästeträsk genom utbrytning av område A-H kan anses försumbar i sammanhanget. Några hinder i övrigt mot att tillåta täktverksamhet inom område A-H finns inte.

För resterande del av det ansökta täktområdet föreslås länshållningsvatten från den utökade täkten, beroende på vattnets kvalitet, att avledas till Hau träsk eller direkt till Östersjön. Den vattenmängd som därigenom undandras Bästeträsks tillrinningsområde avses att kompenseras genom att vatten från Bungeberget samlas upp och infiltreras i Littorinavallen väster och sydväst om täkten. Större delen av den nederbörd som faller på Bungebergets nordvästsluttning infiltrerar i den övre ca 5 m mäktiga spruckna delen av kalkstenen, och rinner ner mot dagbrottsjön i Stucks

kalkbrott. Uppsamlingen av vatten från Bungeberget avses ske genom anläggande av avskärande diken i östra och sydöstra kanten av kalkbrottet mot Bungeberget kompletterat med uppumpning av i dagbrottssjön inrinnande grundvatten. Bolaget har föreslagit att det överlämnas till tillsynsmyndigheten att närmare besluta om bl.a. utformning och placering av avskärande diken.

Samtliga klaganden samt Region Gotland och länsstyrelsen har bedömt bolagets alternativa förslag avseende vattenhanteringen som "intressant" men ansett att förslaget behöver beskrivas närmare och att ytterligare utredningar bör göras får att möjliggöra en allsidig bedömning av om förslaget är praktiskt genomförbart. Länsstyrelsen har, med reservation för att ytterligare utredning krävs, föreslagit ett delvis modifierat förslag till slutliga villkor. Länsstyrelsen har också ifrågasatt om det är lämpligt, i vart fall på föreliggande underlag, med en så vittgående delegering som bolaget föreslagit.

Mark- och miljööverdomstolen finner, i likhet med klagandena, länsstyrelsen och Region Gotland, att bolagets alternativa förslag till vattenhantering, förefaller vara en fullt möjlig metod för att undvika skadlig påverkan på Natura 2000-området Bästeträsk. Bolagets alternativa förslag till villkor för den föreslagna vattenhanteringen har emellertid framförts sent under processen i Mark- och miljööverdomstolen. Naturvårdsverket, länsstyrelsen och Region Gotland har förklarat att man inte närmare kan kommentera bolagets villkorsförslag avseende det hela sökta området på annat sätt än som "intressant och väl värt att utredas ytterligare" samt att förslaget borde ha framförts tidigare under processens gång. Mark- och miljööverdomstolen gör samma bedömning. Bolagets alternativ i denna del kan på grund av vad som sålunda anförts inte nu läggas till grund för en tillståndsdom. Det kan emellertid inte uteslutas att förslaget med erforderliga kompletteringar kan godtas vid en förnyad prövning. Av instansordningsskäl bör bolagets förslag i denna del inte prövas av Mark- och miljööverdomstolen som första instans utan målet bör återförvisas till mark- och miljödomstolen för fortsatt behandling.

Den planerade utökade täkten berör inte direkt något Natura 2000-område. Däremot är täktområdet beläget inom tillrinningsområdet för Bästeträsk. I kompletteringen 2013-05-30 redovisar SMA förfarandet med byte av vatten. Det innebär att

tillrinningsområdet till Bästeträsk inte kommer att påverkas av vatten som är påverkat av driften. Istället förbileds naturligt vatten från Bungeberget till Bästeträsks tillrinningsområde med motsvarande flöden som täktverksamheten drar undan. Det finns noga redovisat hur detta ska ske med infiltration väster om täkten. Metoden med byte av vatten ger tydligt stöd för Mark- och miljööverdomstolens bedömning att "Domstolen finner således att det finns skyddsåtgärder som leder till att effekterna inte påverkar de skyddade livsmiljöerna i området som helhet eller medför att de skyddade arterna utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av arterna i området. Inte heller bedöms Region Gotlands möjligheter att utta vatten enligt erhållet tillstånd påverkas."

Villkor m.m.

Mark- och miljööverdomstolen har i domen 2012-05-15 föreskrivit en rad villkor för den pågående täktverksamheten Stucks, som sker inom området A–H. I domskälen under rubriken Villkor m.m. uttalar Mark- och miljööverdomstolen följande.

Länsstyrelsen och Region Gotland, som för övrigt inte överklagat mark- och miljödomstolens deldom, har inte närmare kommenterat bolagets förslag till villkor för områdena A-H. Inte heller övriga klagande har haft några synpunkter på bolagets villkorsförslag i denna del. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att bolagets förslag till slutliga villkor är godtagbara, med en mindre justering av villkor 15 (grundvatten ersätts med vatten) och bör därmed föreskrivas för område A-H; dock bör föreslaget villkor 21 föras in i villkor 15. Något behov av prövotidsförordnanden eller delegationsföreskrifter föreligger därmed inte.

När det gäller efterbehandling har det föreslagits olika möjliga metoder. Mark- och miljööverdomstolen ifrågasätter inte att efterbehandlingen kan ske med någon av metoderna med bibehållna naturvärden i omgivningen. Vilken metod som ska användas bör kunna bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten.

För tydlighets skull bör samtliga slutliga villkor tas upp i domslutet.

SMA har i skrift 2013-05-15 föreslagit ytterligare villkor nr 21-29 avseende hantering av vatten vid utökad täktverksamhet. Vidare har ett gediget kontrollprogram redovisats samt tagits i drift. Genom byte av vatten kommer ingen påverkan av betydelse att ske på förhållandena i riktning mot Bästeträsk. Påverkan på Hauträskbäcken och Hau träsk bedöms bli fullt godtagbar och bör tillåtas.

Inkomna erinringar

SMA:s komplettering till mark- och miljödomstolen om byte av vatten har varit föremål för remissbehandling. Flertalet i remissyttranden redovisade inställningar överensstämmer med vad som anförts tidigare i målet vid skilda tillfällen sedan 2008. De försiktigt positiva uttalanden Naturvårdsverket och länsstyrelsen redovisat avseende förslaget med byte av vatten har myndigheterna synbarligen nu frånfallit. Länsstyrelsen har därtill ändrat ståndpunkt och bestrider bifall till ansökan, vilket kan ifrågasättas, inte minst mot bakgrund av den omnämnda framdrivna markkompensationen. Länsstyrelsens agerande reser frågor om myndighetens inställning till de överenskommelser som den statliga myndigheten ingår.

Länsstyrelsen vill nu dessutom göra gällande att kompensation av vatten till Bästeträsk även ska ske för den täktverksamhet som tillstoddes 1998, och som föranledde markavståendet. Yrkandet saknar allt stöd i lagstiftning och praxis och är på intet sätt motiverat.

Sammantaget har SMA i målet redovisat ett synnerligen omfattande beslutsunderlag. Omfattande områden har inventerats, såväl planerat verksamhetsområde som området utanför detta. Med anledning av att täktverksamheten är pågående samt att ett stort antal borrhål kunnat undersökas, har SMA mycket gedigen kunskap om de hydrogeologiska förhållandena. Det sedan några år igångsatta kontrollprogrammet för drift- och omgivningsmiljö ger en tillförlitlig grund för tillståndsprövningen.

Oavsett detta anförs i erinringar synpunkter och ifrågasättanden. SMA:s bedömning är att beslutsunderlaget är fullgott. Den omständigheten att välgrundade

bedömningar kan ifrågasättas, förtar emellertid inte den gedigna redovisningen som ingår i ansökan. Till möjligt förtydligande har i bifogad PM av Charlie A Geokonsult AB gjorts kortfattade kommentarer i några avseenden.

Målets handläggning

Det är med hänsyn till Nordkalk AB:s planerade täkt motiverat med en i tiden samordnad prövning. Mark- och miljööverdomstolen förutsatte detta redan våren 2012. SMA:s mål återförvisades 2012 och har kompletterats i maj 2013. Högsta domstolens återförvisning av Nordkalk AB:s mål skedde i juni 2013. Båda målen är nu föremål för mark- och miljödomstolens handläggning. Enligt vad som erfarits planeras huvudförhandling i Nordkalk AB:s mål i mars månad. SMA Mineral AB förutsätter att mark- och miljödomstolen, trots delvis olika sammansättning, handlägger målen med jämförbar ambition vad avser domstolsbehandling.

DOMSKÄL

Prövningens omfattning m.m.

Såsom inledningsvis redovisats har Mark- och miljööverdomstolen genom sin dom den 15 maj 2012 lämnat bolaget tillstånd till den sökta verksamheten till viss del (område A-H) och fastställt slutliga villkor i denna del, upphävt mark- och miljödomstolens förordnande om prövotid och delegation samt återförvisat målet till mark och miljödomstolen för fortsatt handläggning av i målet återstående frågor avseende tillstånd till ytterligare utökad täktverksamhet. - Beträffande område A–H har Mark- och miljööverdomstolens dom vunnit laga kraft.

Av Mark- och miljööverdomstolens domskäl framgår att skälen för återförvisning var att bolagets först i Mark- och miljööverdomstolen framlagda alternativa förslag till vattenhantering behöver utredas ytterligare och, med hänsyn till instansordningsprincipen, borde prövas av mark- och miljödomstolen som första instans.

I rättsfallet NJA 2013 s.613, beträffande Nordkalk AB:s ansökan om tillstånd till täkt av kalksten på fastigheten F, fann Högsta domstolen att den uppdelning av prövningen som där skett, med prövning av tillåtligheten av verksamheten i en särskild dom, inte var förenlig med unionsrättens krav för prövning av en ansökan som kan påverka ett Natura 2000-område. Högsta domstolen konstaterade, med hänvisning till unionsrätten och EU-domstolens praxis, att tillståndsprövningen ska omfatta alla de effekter som den sökta verksamheten kan få på Natura 2000-området och att en samlad bedömning ska göras som uppfyller unionsrättens krav på fullständighet, exakthet och slutlighet. Högsta domstolen återförvisade därför målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning.

Mark- och miljööverdomstolen har beträffande SMA:s nu aktuella ansökan, till skillnad från vad som var fallet beträffande Nordkalks ansökan, inte i sin dom beslutat i fråga om tillåtligheten beträffande resterande del av ansökan.

Mot bakgrund av det anförda står det således klart att mark- och miljödomstolen nu har att pröva resterande del av SMA:s ansökan i sin helhet och med beaktande av samtliga krav som EU-rätten ställer på prövningen.

Det har från flera motparter framställts synpunkter med innebörd att prövningen av SMA:s ansökan bör samordnas med prövningen av ovan nämnda ansökan från Nordkalk AB. Mark- och miljödomstolen tillmötesgår begäran på så sätt att handläggningen av målen, som avgörs i olika sammansättningar, samordnas tidsmässigt.

Förhandsavgörande från EU-domstolen

Det har i målet framställts yrkanden om inhämtande av förhandsavgörande från EU-domstolen. Mark- och miljödomstolen finner emellertid inte att skäl har framkommit som motiverar att sådant avgörande inhämtas. Yrkandena härom ska därmed avslås.

Rådighet

Bolaget äger fastigheten X och har därför erforderlig rådighet inom det område där vattenverksamhet ska bedrivas.

Miljökonsekvensbeskrivning

Ett antal motparter har yrkat att den i målet upprättade MKB:n inte ska godkännas. Grunden för yrkandet kan i korthet sammanfattas i att det görs gällande att MKB:n i vissa delar uppvisar sådana brister i utförda undersökningar och utredningar att dessa inte kan utgöra underlag för en bedömning av ansökan.

Domstolen kan inledningsvis konstatera att såväl mark- och miljödomstolen som Mark- och miljööverdomstolen i sina tidigare respektive domar godkänt upprättad MKB så som denna redovisats vid respektive tidpunkt. Därefter kan det konstateras att utredningsunderlaget, sedan målet återförvisats till mark- och miljödomstolen, i vissa delar har blivit mer detaljerat samt att ansökan kompletterats med ny data och information. Domstolen finner inte att de förändringar som skett är så avgörande att de ska ses som en ändring av ansökans omfattning eller inriktning på så sätt att de processuella förutsättningarna påverkas. Domstolen gör bedömningen att bolaget har genomfört föreskrivet samråd och i övrigt iakttagit vad som kan krävas beträffande processen enligt 6 kap. MB. Av 6 kap. 7 § MB framgår vilka krav som gäller för MKB:ns innehåll. I detta fall kan, enligt domstolens bedömning, bolagets MKB med de kompletteringar som gjorts under målets handläggning anses uppfylla kraven i 6 kap. MB.

Miljökonsekvensbeskrivningen ska således godkännas.

Tillåtlighet

Såsom Högsta domstolen konstaterat i ovan nämna rättsfallet NJA 2013 s.613 ställs det särskilda krav på tillståndsprövningen när en verksamhet på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område, enligt miljöbalken och den bakomliggande unionsrätten.

Tillstånd att bedriva en verksamhet som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område får lämnas bara om verksamheten – ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter eller åtgärder – inte kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som ska skyddas.

Verksamheten får inte heller medföra att den art eller de arter som ska skyddas inom området utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna. (Se 4 kap. 8 § samt 7 kap. 28 a och 28 b §§ MB.)

I artikel 6.3 i rådets direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, det s.k. art- och habitatdirektivet, som införts i svensk rätt genom de ovan nämnda bestämmelserna, anges att en plan eller ett projekt får godkännas endast om den behöriga nationella myndigheten först försäkrat sig om att det berörda området inte kommer att ta skada. Syftet med förfarandet är att säkerställa att planer eller projekt som inte direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av ett område, men som kan påverka området på ett påtagligt sätt, endast godkänns under förutsättning att de inte skadar områdets integritet.

Det föreskrivs således ett förfarande i två steg. Det första steget innebär att medlemsstaterna ska göra en lämplig bedömning av en plans eller ett projekts konsekvenser om planen eller projektet kan ha en betydande påverkan på det berörda området. När en plan eller ett projekt riskerar att skada målsättningen att bevara området ska planen eller projektet anses kunna ha en betydande påverkan på området i fråga.

Det andra steget i direktivets artikel 6.3 innebär att en sådan plan eller ett sådant projekt endast kan godkännas under förutsättning att det berörda områdets integritet inte kommer att ta skada. Bestämmelserna ska tolkas enhetligt som en helhet med hänsyn till de bevarandemålsättningar som avses i direktivet.

En plan eller ett projekt kan endast godkännas under förutsättning att behöriga myndigheter – efter det att samtliga av planens eller projektets aspekter som enskilt eller i kombination med andra planer eller projekt kan påverka målsättningen att bevara området har identifierats samtidigt som bästa möjliga vetenskapliga information på området beaktas – har försäkrat sig om att det inte föreligger någon långvarig skadlig inverkan på det berörda områdets integritet. Så är fallet när det ur ett vetenskapligt perspektiv inte föreligger några rimliga tvivel om att planen eller projektet inte kan ha en skadlig inverkan. Bedömningen får inte innehålla brister och sakna fullständiga, exakta och slutliga bedömningar och slutsatser, på grundval av vilka varje rimligt vetenskapligt tvivel kan skinngas vad gäller de planerade arbetenas inverkan på det skyddade området. Det ankommer på nationell domstol att avgöra huruvida bedömningen av konsekvenserna för miljön uppfyller dessa krav. (Se EU-domstolens dom den 11 april 2013 i mål C-258/11, Sweetman, punkterna 28-32, 40 och 44 samt där anförda domar).

Bästräsk Natura 2000-område

Av centralt intresse för föreliggande prövning är således vilken påverkan eller skada som ansökt verksamhet innebär eller kan innebära på Natura 2000-området Bästräsk. Av särskilt intresse är även frågan om bolaget kunnat redovisa de hydrologiska och hydrogeologiska förhållandena i området på sådant sätt att säkra bedömningar avseende effekten av förändringar kan göras. Dessa förhållanden får inte förändras på sådant sätt att livsmiljöerna och de skyddade arterna skadas. Möjligheterna för bolaget av att även på lång sikt upprätthålla de hydrologiska förhållandena är således av central betydelse för prövningen. Det kan noteras att i stort sett samtliga motparter menar att bristerna i denna del är så stora att några säkra bedömningar inte kan göras. Endast SGU stöder bolagets redovisning.

Natura 2000-området Bästräsk omfattar sjön Bästräsk, skog, alvarmarker, våtmarker, kustavsnitt samt ön Falholmen. I enlighet med bevarandeplanen kommer huvudtillflödet från Släkmyr, Ojnaremyr och Tvärlingsmyr. Bästräsk är en grund sjö med ett största djup på cirka fem meter och sjön är därtill fattig på vegetation. Vattnet är grönaktigt och klart och siktdjupet är större än vattendjupet.

Närsalthalterna är mycket låga. Ett flertal våtmarker ansluter till Bästeträsk. I södra delen av området finns ett våtmarksområde bestående av en mindre agmyr som dräneras av en bäck. Den något större myren Tväringsmyr dräneras genom agmyren och bäcken. Kanterna av Tväringsmyr utgörs på några håll av kärr på mjukmatta. Största delen av kantonerna utgörs av blååtelkärr.

Domstolen konstaterar vidare att utloppet sedan länge är reglerat (vattendom från år 1939) där vattnet leds genom en gjuten kulvert till en fördämning med en fallhöjd på en meter. Historiskt har syftet med fördämningen varit elproduktion. Sedan mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätts dom den 24 oktober 2009 i mål M 5609-07, har numera regionen tillstånd till ett uttag av 22 liter ytvatten per sekund, varav maximalt 12 l/s till dricksvattenförsörjning (resterande 10 l/s avser uttag till forskningsstationen vid Ar). Som villkor för verksamheten ska, enligt nämnda dom, bl.a. vattennivån regleras till vissa angivna höjder samt ett minimiflöde för Arån innehållas.

Bolagets förslag till skyddsåtgärder avseende vattenhanteringen är ett ”byte av vatten” vilket kortfattat innebär följande. I takt med att kalkstensbrytningen fortsätter förbi A-H kommer nederbörd att falla över de nya täktytorna. Denna nederbörd, som naturligt skulle ha avrunnit mot Bästeträsksområdet, riskerar att påverkas av verksamheten och avleds därför vidare mot Hau träsk respektive direkt till havet. I syfte att kompensera för detta vatten planeras rent och opåverkat vatten ledas mot Bästeträsk. Från Bungeberget avrinner nederbörden naturligt i riktning mot den s.k. dagbrottssjön vid Stucks och vattnet i dagbrottssjön är helt opåverkat av driften. Avsikten är att vatten från dagbrottssjön ska ledas förbi kalkstensbrottet, för att infiltreras nedanför Littorinavallen väst och sydväst om Stucks. Vattnet rinner därefter vidare mot Bästeträsksområdet och kompenserar för den nederbörd som faller över brottet. Ansökt verksamhet kan befaras påverka Natura 2000-området genom förändrad vattenbalans (mindre vatten), förändrad korrelation ytvatten/grundvatten (flöden sker på andra ställen än idag) samt förändrad yt- och grundvattenkemi (inte samma vatten). I första hand kan detta befaras påverka de

utpekade livsmiljöerna kalkkärr med ag (7210), rikkärr (7230) och fuktängar med blåttåtel eller starr (6410), samt arten smalgrynsnäcka (1014).

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning. Bolaget har genom utförda fältundersökningar avseende hydrologi och hydrogeologi samt erfarenhet genom pågående täktverksamhet kunnat visa en god förståelse av de för området gällande geologiska och hydrogeologiska förutsättningarna. Vad som efterfrågats av ett antal parter i fråga om kompletteringar i denna del kan enligt domstolen inte förväntas ge större säkerhet för området i stort, vilket innebär att förståelsen för verksamhetsområdet därmed inte kan förväntas ändras annat än marginellt genom ytterligare undersökningar. Enligt mark- och miljödomstolen uppfyller bolagets samlade utredningar unionsrättens krav och kan därmed utgöra grund för bedömning och värdering av resulterande effekter på omgivningen, inklusive Natura 2000-området Bästeträsk. Föreslagen vattenhantering är, enligt domstolens bedömning och i motsats till vad som anförts av ett antal motparter, robust och enkel och har goda förutsättningar att fungera långsiktigt efter att ha finjusterats succesivt under driftfasen. Erforderligt underhåll och nödvändiga kontrollåtgärder av fördelningsbrunnar, diken och ledningar efter avslutad brytning är såvitt domstolen bedömer av samma omfattning som krävs vid traditionellt aktivt skogsbruk, varför detta i sig inte utgör något hinder mot att tillåta verksamheten.

Enligt domstolens uppfattning förändras inte vattenbalansen i stort genom föreslagen infiltration vid Littorinavallen och risken för återcirkulation till täkten kan hanteras genom uppföljning av infiltrationsytorna. Däremot kan yt- och grundvattenflöden nedströms infiltrationen komma att bli mer koncentrerade längs hydrauliskt kompetenta lägen och stråk än vad som är fallet idag. Skillnaden utjämnas dock, främst i förekommande våtmarker närmast nedströms Littorinavallen, så att det såvitt avser Natura 2000-området – vilket ligger på längre avstånd från infiltrationen – innebär att påverkan av berörda livsmiljöer och arter minimeras så att skada med betryggande säkerhet inte uppkommer. Den påverkan som verksamheten i övrigt innebär i form av eventuell vattenkemisk påverkan samt effekter längs gränsen bedöms inte heller resultera i skada utan utpekade livsmiljöer

kan därmed som helhet bibehålla sin funktion och skyddade arter har även fortsättningsvis tillräckliga utbredningsområden för att förbli en livskraftig del av livsmiljön.

Verksamhetens påverkan på Bästeträsk Natura 2000-område ska slutligen bedömas tillsammans med eventuella kumulativa effekter från annan pågående eller planerad verksamhet. Avseende Nordkalks planerade täktverksamhet på den närliggande fastigheten F innefattar ansökan ett förslag till vattenhantering, vilket i korthet innebär att länshållningsvatten (bestående av nederbördsvatten och inträngande grundvatten) avses att efter rening återföras i uppströmsdelen av Ojnaremyr för vidare naturlig strömning mot Tvärilingmyr och Bästeträsk. Verksamheten förändrar därmed, enligt Nordkalk, varken vattenbalans eller kemisk sammansättning för sjön Bästeträsk och uppströms liggande delar av recipientsystemet. Bedömningen ska dock även innefatta möjligheten till att Nordkalks ansökta verksamhet efter aktiv brytning efterbehandlas på annat sätt än genom fortsatt pumpning, rening och återföring av behandlat täktvatten. I det fall annan efterbehandling kommer till stånd kan tillrinningen till Bästeträsk komma att minska med cirka 10 l/s uttryckt som årsmedelvärde och fördelat som i medeltal 20 l/s under vårvintern och 2 l/s sommartid, vilket ska jämföras med en årsavrinning med 160-250 l/s.

Avseende regionens tillstånd till ytvattenuttag i sjön Bästeträsk noterar domstolen att tillståndet tillåter uttag av maximalt 22 l ytvatten per sekund från Bästeträsk. Uttaget villkoras bl.a. med att uttag av vatten får ske endast när vattennivån i Bästeträsk uppgår till minst a) +5,58 under juli-april, b) +5,98 under maj och c) +5,78 under juni, allt i RH 00. Regionen ska, så länge som vattennivån uppgår till minst de nivåer som anges, se till att ett minimiflöde på 10 l/s finns i Arån. Sjöns naturliga årstidsvariationer har dämpats sedan den reglerades under sent 1930-tal och livsmiljöer och arter i och kring sjön har därefter anpassats till hur sjön därefter reglerats. Under dessa förutsättningar är några kumulativa effekter, vilka är beroende på samverkan mellan bolagets verksamhet, Nordkalks planerade

verksamhet samt regionens tillståndsgivna uttag, och som innebär skada på de utpekade skyddade livsmiljöerna eller utpekade arter inte att förutse.

Mark- och miljödomstolens slutliga bedömning avseende verksamhetens samlade påverkan under aktiv och efter avslutad brytning är att planerade skydds- och kontrollåtgärder resulterar i att effekterna av täktverksamheten inte påverkar de skyddade livsmiljöerna i området som helhet och att de i området skyddade arterna inte heller utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av dem i området samt att tillstånd enligt 7 kap. 28 a § MB därmed kan ges.

Domstolen finner även att regionens uttag av maximalt 12 l/s för vattenförsörjningsändamål inte kan anses riskeras vare sig långsiktigt eller kortsiktigt till följd av ansökt verksamhet.

Gildarshagen Natura 2000-område

Vid huvudförhandlingen framfördes även bl.a. av länsstyrelsen att skadlig påverkan kan uppkomma inom Gildarshagens Natura 2000-område.

I enlighet med bevarandeplanen för Gildarshagen kan området beskrivas enligt följande. Områdets norra delar ligger på en höjd av 20 meter över havet. I de södra delarna ligger marken cirka 8 meter över havet. Gildarshagen täcks i sina övre delar av grus- och sandavlagringar. Marken sluttar svagt åt söder och består i stora delar av området av näringsrika moränmargelavlagringar. I södra delen av området ligger källmyren Bluttmo. Marken är för gotländska förhållanden här påfallande sidlänt. I källmyren förekommer blekeutfällning rikligt. Myren hyser rikligt med källor samt en källbäck. I bäcken finns rikligt med kalktuff.

Avgörande för bedömningen i målet är huruvida ansökt täktverksamhet innebär att de hydrologiska och hydrogeologiska förutsättningarna är sådana att verksamheten med säkerhet kan genomföras utan att påverkan sker av de i Bluttmo myr förekommande källkupolerna. Centrala frågor är dels var grundvattendelaren mellan

täktområdet och Gildarshagen är belägen, dels om denna vid täktverksamhet kan förflyttas på sådant sätt att flödet till källorna påverkas.

Domstolens bedömning är som följer. Det är i målet ostridigt var ytvattendelaren är belägen medan det finns olika uppfattningar avseende grundvattendelarens läge. De utredningar som finns att tillgå är geologiska och geofysiska undersökningar samt fältundersökningar i form av provpumpningar och interferenstester. Samlat stöder utförda utredningar och undersökningar varandra och pekar på att täktområdet inom nu aktuell fastighet tillhör ett från Gildarshagen och de där förekommande källkupolerna skilt avrinningsområde såväl topografiskt som hydrauliskt och stratigrafiskt. Domstolens slutliga bedömning är därmed att täktverksamheten inte påverkar de skyddade livsmiljöerna i området som helhet och att i området skyddade arter inte heller utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av dem i området varför tillstånd enligt 7 kap. 28 b § MB således kan ges. Några kumulativa effekter finns inte att beakta.

Val av plats m.m.

Artskyddsförordningen och det utökade täktområdet

I stort sett samtliga motparter har anfört att förekomsten av skyddade arter utgör ett hinder för den planerade utökningen av verksamheten. Bolaget har i bemötande av inkomna yttranden valt att citera Mark- och miljööverdomstolens domskäl i mål M 5077-11 såsom det återgetts ovan i denna dom.

Den svenska artskyddsförordningen (2007:845) innehåller ett antal fridlysningsbestämmelser. I 4 § artskyddsförordningen finns i fråga om vissa uppräknade vilda fåglar och vilt levande djurarter förbud mot att avsiktligt fånga, döda, eller störa dessa, att avsiktligt förstöra eller samla in ägg samt att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser. Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren. Fridlysningsbestämmelserna i denna paragraf omfattar dels arter som kräver ett noggrant skydd enligt art- och habitatdirektivet, i artskyddsförordningens bilaga 1 markerade med N, dels arter som kräver sådant skydd enligt nationell svensk bedömning, i samma bilaga markerade med n. I 5 §

arskyddsförordningen finns motsvarande förbud mot fångst av de i samma bilaga skyddade arterna.

I 7 § artskyddsförordningen finns motsvarande bestämmelser om förbud att avsiktligt plocka, samla in och förstöra vissa uppräknade växtarter.

I 6, 8, och 9 §§ artskyddsförordningen finns därutöver bestämmelser om fridlysning av i bilaga 2 uppräknade arter.

Artskyddsförordningen föreskriver i 14 § möjlighet att bevilja dispens i det enskilda fallet från förbuden i 4, 5 och 7 §§. Sådan dispens får ges endast om det inte finns någon annan lämplig lösning, om dispensen inte försvårar upprätthållandet av en gemensam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde och dispens behövs bland annat av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet eller av andra tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse. Bestämmelsen, som alltså omfattar även arter som skyddas av nationell rätt, motsvarar formuleringen i artikel 16 i art- och habitatdirektivet.

Enligt 15 § artskyddsförordningen finns möjlighet att bevilja dispens i det enskilda fallet från förbuden i 6, 8 och 9 §§ om det inte finns någon annan lämplig lösning och dispensen inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde.

Den svenska artskyddsförordningen är att se som en precisering av vad som kan följa av de allmänna hänsynsreglerna (se Mark- och miljööverdomstolens dom den 11 april 2013 i mål nr M 7865-12).

Frågorna om artskydd och en verksamhets förenlighet med fridlysningsbestämmelserna prövas inom ramen för lokaliseringsprövningen i samband med tillståndsprövningen om det inte skett tidigare (jfr MÖD:s domar den 4 juli 2012 i mål M8344-11 och den 29 maj 2012 i mål M 7639-11) och har således också prövats tidigare av såväl mark- och miljödomstolen år 2011 som Mark- och

miljööverdomstolen år 2012. Genom de tillkommande naturinventeringar som genomförts efter Mark- och miljööverdomstolens tidigare prövning har inte tillkommit några ytterligare arter som omfattas av artskyddsförordningens fridlysningsbestämmelser.

Domstolen delar de bedömningar som gjorts av Mark- och miljööverdomstolen i den tidigare prövningen (jfr domsbilaga 2) beträffande lokalisering och tillämpning av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. liksom hushållningsbestämmelserna i 3 kap. MB. Därtill följer att bolaget, i syfte att mildra påverkan, vid huvudförhandlingen föreslagit ett antal skyddsåtgärder vilka kan utgöra en grund för åtagande och i vissa fall föreskrivande av villkor så som framgår av nu aktuell dom. Vid den intresseavvägning som ska göras när oförenliga riksintressen såsom i förevarande fall står mot varandra och med referens till genomförd syn vid huvudförhandlingen bedömer domstolen emellertid att det av GBF anförda andrahandsyrkandet avseende en skyddszon om 50 m runt förekomsterna av bl.a. lavar invid Ancylusvallen är befogat, särskilt med hänsyn till den osäkerhet som råder kring flyttning av block med lavar. Tillståndet bör således begränsas på så sätt att ett markområde undantas, i enlighet med vad som framgår av domslutet, till skydd för framförallt på platsen förekommande skyddsvärda lavar. Domstolen noterar även särskilt bolagets åtaganden som lades fram på huvudförhandlingen avseende förutsättningar för brytningsverksamheten, nämligen; (i) att naturvärden i kalkbrottets närområde inte påverkas negativt, samt; (ii) att rådande avrinning mot Bästeträsk naturreservat inte förändras negativt. De arter som förekommer på täktområdet och som omfattas av fridlysningsbestämmelsernas markering N i artskyddsförordningens bilaga 1 är såvitt framgår av utförda inventeringar svartfläckig blåvinge och apollofjäril, vilka båda förekommer rikligt såväl inom som utanför det utvidgade täktområdet som prövningen avser.

Mark- och miljödomstolen noterar att arten *Sorbus teodori* Liljefors (avarönn) som markerats med N i artskyddsförordningens bilaga 1, varav ett exemplar ska ha observerats på täktområdet under benämningen fagerrönn, inte återfinns i art- och habitatdirektivets bilaga 4.

Utförda naturinventeringar utvisar att även övriga enligt 6, 8 och 9 §§ artskyddsförordningen fridlysta arter förekommer rikligt såväl inom som utanför det prövade täktområdet.

Genom att tidsmässigt begränsa tillståndet för utövandet av täktverksamheten till vissa perioder under året kan risk för störning av skyddade arter särskilt under häckningsperioder undvikas, se nedan under villkorsförslag 16.

Härutöver noterar domstolen särskilt åtagandet avseende skyddsåtgärder i form av insamling av och flytt av svartfläckig blåvinge och apollofjäril (fjärilslarver, äggsamlingar och värdväxter) samt ormar (främst gotlandssnok) och flyttning av enskilda växtindivider eller populationer (torrängsvegetation, skogsrester, stenblock m.m.) vilka ska utformas efter samråd med experter och myndigheter inför varje planerad avverkning/avbaning och i förväg ha redovisats till tillsynsmyndigheten. Huruvida dessa skyddsåtgärder i alla delar är förenliga med artskyddsförordningen får i det enskilda fallet avgöras efter samråd med experter och myndigheter. Mark- och miljödomstolen finner emellertid att förutsättningar för dispens enligt 14 och 15 §§ artskyddsförordningen föreligger. Artskyddsförordningens bestämmelser utgör således inget hinder mot tillåtligheten av täktverksamheten på den avsedda platsen.

Övrigt avseende tillåtlighet

Sammantaget finner mark- och miljödomstolen således att den sökta verksamheten får anses ha en lämplig lokalisering och även i övrigt är förenlig med de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. 2-7 §§ miljöbalken samt hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. samma balk. Det saknas anledning att anta att verksamheten kommer att medföra att någon miljö kvalitetsnorm inte kommer att kunna följas. Den samhällsekonomiska nyttan enligt 11 kap. 6 § miljöbalken bedöms sammantaget överväga kostnaderna samt skadorna och olägenheterna av vattenverksamheten.

Villkor

Flertalet av de av bolaget föreslagna villkoren för den utökade verksamheten får ses som sedvanliga för täktverksamhet och är även till stora delar samstämmiga med gällande villkor för den pågående verksamheten. I sak har, såsom det slutligen bestämts, länsstyrelsen yrkat ändringar gällande villkor 24 och villkor 27.

Domstolen gör följande överväganden vad gäller de av bolaget slutligen föreslagna villkoren.

Villkorsförslag 1-15: Mark- och miljödomstolen finner att villkorsförslagen kan godtas.

Villkorsförslag 16: Mark- och miljödomstolen finner att villkoret lämpligen justeras på så sätt att avverkning/avbaning endast får ske under perioden 1 september till 31 mars. Mark- och miljödomstolen noterar härutöver att sökanden vid förhandlingen åtagit sig skyddsåtgärder i form av insamling av och flytt av svartfläckig blåvinge och apollofjäril (fjärilslarver, äggsamlingar och värdväxter) samt ormar (främst gotlandssnok) och flyttning av enskilda växtindivider eller populationer (torrängsvegetation, skogsrester, stenblock m.m.) att utformas efter samråd med experter och myndigheter inför varje planerad avverkning/avbaning.

Villkorsförslag 17-23: Mark- och miljödomstolen finner att villkorsförslagen kan godtas.

Villkorsförslag 24: Mark- och miljödomstolen finner att villkoret kan justeras i enlighet med vad länsstyrelsen yrkat.

Villkorsförslag 25-26: Mark- och miljödomstolen finner att villkorsförslagen kan godtas.

Villkorsförslag 27: Länsstyrelsen har yrkat att villkoret avseende haltvillkor för länshållningsvatten ska ses som uppfyllt om 12 av månadsmedelvärdena under

kalenderåret klarar begränsningsvärdet. Bolagets förslag är att detta ska ses som uppfyllt om minst 9 av månadsmedelvärdena under kalenderåret klarar begränsningsvärdet. Mark- och miljödomstolen finner att villkoret ska justeras i enlighet med vad som anges i domslutet och avse minst 10 av månadsmedelvärdena samt att halterna ska innehållas som ett årsmedelsvärde.

Villkorsförslag 28-29: Mark- och miljödomstolen finner att villkorsförslagen kan godtas.

Ekonomisk säkerhet

Länsstyrelsen samt region Gotland har yrkat att säkerhet för efterbehandling ska ställas med 500 kr/1000 ton för den fortsatta brytningen, på samma sätt som tidigare beslutats för Nordkalk. Bolaget har motsatt sig en höjning av beloppet under hänvisning till att SMA:s brytning enligt bolagets uppfattning är mer effektiv än Nordkalks ur markarealsynpunkt. Mark- och miljödomstolen finner, med hänsyn till osäkerheten kring val av metod för efterbehandling och därmed kostnaderna för denna, att det är rimligt att bestämma säkerheten till det av motparterna yrkade högre beloppet. För den fortsatta driften ska således säkerheten bestämmas till 500 kr/1000 ton.

Arbetstid

Avseende arbetstid för arbeten som avser vattenverksamhet finner domstolen att bolagets förslag i denna del kan godtas. Arbetstiden ska således fastställas till tio (10) år från den dag denna dom vinner laga kraft.

Igångsättningstid

Avseende den miljöfarliga verksamheten finner domstolen att bolagets förslag i denna del kan godtas. Igångsättningstiden ska således bestämmas till två (2) år från den dag denna dom vinner laga kraft.

Oförutsedd skada

Om den vattenverksamhet som avses med tillståndet medför skada som mark- och miljödomstolen inte förutsett får den skadelidande framställa anspråk på ersättning. Domstolen finner att tiden för framställande av sådant anspråk kan fastställas till av bolaget föreslagna tio (10) år från utgången av arbetstiden.

Ersättning för rättegångskostnader

Avseende rättegångskostnader har länsstyrelsen yrkat ersättning med totalt 114 400 kronor, samt regionen med totalt 290 835 kronor. Yrkandena ska som medgivna bifallas.

Övrigt

När det gäller framställda yrkanden om skadestånd från Bräntings gård AB och Maria Karlsson uppges samtliga avse ersättning för redan uppkomna skador till följd av tidigare bedriven verksamhet vid Stucks kalvbrott. I förevarande mål kan endast prövas ersättningsanspråk till följd av förutsebara skador härrörande från den verksamhet som den nu aktuella ansökan avser. Deras ersättningsyrkanden kan till följd härav inte vinna bifall och ska således ogillas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV425)

Överklagande senast den 23 juni 2014.

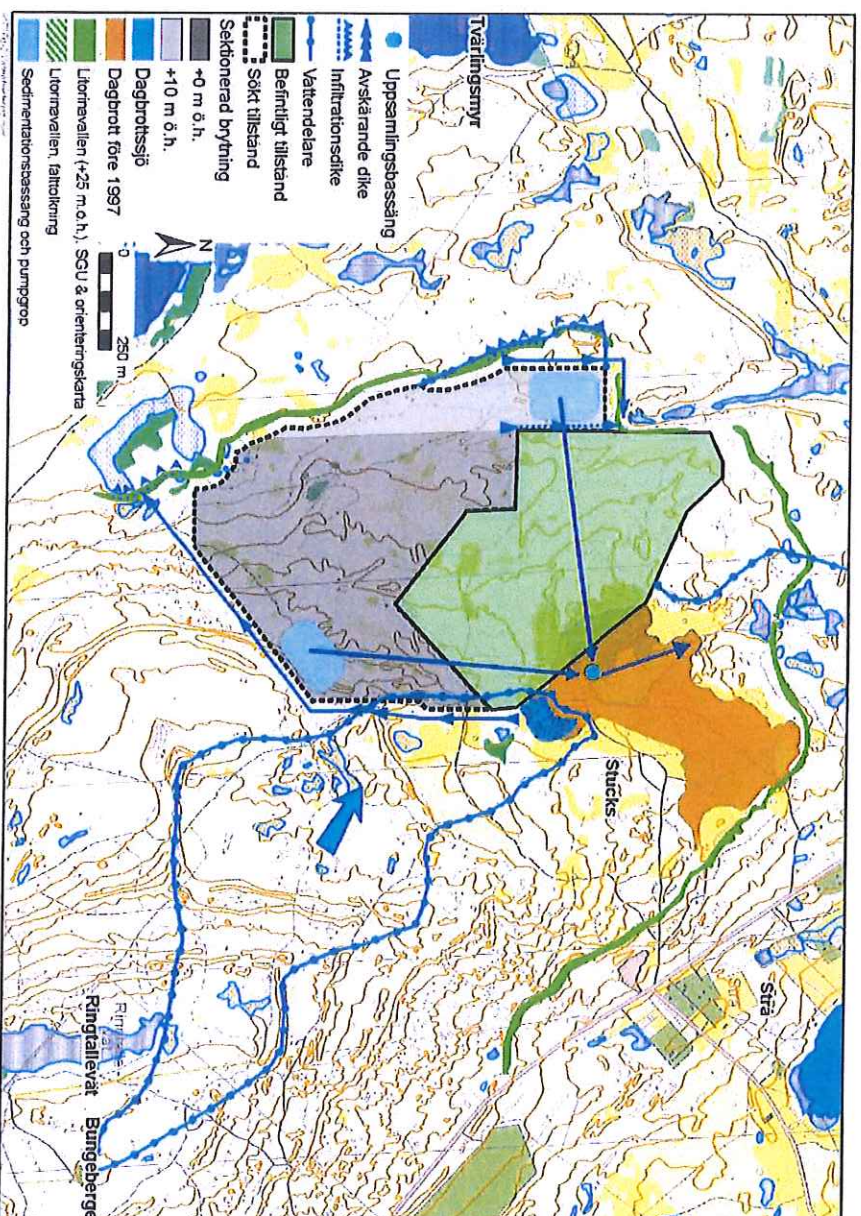
Karin Frick

Ola Lindstrand

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Karin Frick, ordförande, och tekniska rådet Ola Lindstrand samt de särskilda ledamöterna Göran Andersson och Gunnar Zettersten.

ALTERNATIV VATTENHANTERING OCH BRYTPLANERING

- Försiktig brytning i västra delen
- Intern sårhållning av vatten i dagbrottet
- Rening i våtmarksfilter i gamla dagbrottet
- Utsläpp av länsåhållningsvatten till Hau träsk eller Östersjön
- Avledning av vatten från Bungeberget till Littorinavallen och Bästeträsk

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 0609

DOM
2012-05-15
Stockholm

Mål nr
M 5077-11

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, deldom 2011-05-25 i mål nr M 463-08,
se bilaga A

KLAGANDE

1. Naturvårdsverket

2. K A

3. A B

4. T F

5. B S

Ombud för 2-5: O S

6. Föreningen Bevara Ojnareskogen
c/o O S

Ombud: K B S

7. Gotlands Botaniska Förening
c/o J P

Dok.Id 1005012

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00

8. Svenska Botaniska Föreningen

MOTPART
SMA Mineral AB

Ombud: Advokat L S

SAKEN

Tillstånd till utökad kalkstensbrytning och bortledning av grundvatten i Stucks,
Gotlands kommun och län

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

I Mark- och miljööverdomstolen avslår begäran om inhämtande av
yttrande från EU-domstolen.

II Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens domslut på
följande sätt.

A Mark- och miljööverdomstolen lämnar SMA Mineral AB (nedan kallat bolaget)
tillstånd enligt miljöbalken till

- fortsatt täktverksamhet av kalksten på fastigheten X, inom det område A-H som
markerats på bifogad karta (se domsbilaga 3 till mark- och miljödomstolens dom),
med en maximal årlig volym om tvåmiljoner (2 000 000) ton och en total mängd om
tremiljoner (3 000 000) ton utlastad produkt

- hantering av vatten för länshållning samt för att förebygga skada.

B För verksamheten ska gälla följande slutliga villkor.

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten, inklusive åtgärder för att begränsa vatten-, mark- och luftföroreningar samt andra störningar för omgivningen, bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden i ansökningshandlingarna och i övrigt i målet angett eller åtagit sig.
2. Buller från verksamheten och från transporter mellan verksamhetsområdet och Strå hamn ska begränsas så att de inte ger upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid permanentbostäder och fritidsbostäder än

50 dB(A) dagtid, måndag – fredag (kl. 07 – 18)

45 dB(A) dagtid, helgdagar och lördagar (kl. 07 – 18)

45 dB(A) kvällstid (kl. 18 – 22)

40 dB(A) nattetid (kl. 22 – 07).

Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB(A) får inte utföras nattetid (kl. 22 – 07).

Ekvivalentvärdena ska beräknas för hel period av dygnet. De angivna begränsningsvärdena ska kontrolleras genom mätning och beräkning vid fasta punkter under barmarksförhållanden. Kontroll ska ske så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer, dock minst en gång vart tredje år.

3. Förvaring och hantering av petroleumprodukter och andra för mark, yt- och grundvatten skadliga ämnen inklusive avfall ska ske med största aktsamhet så att risken för skador till följd av spill/läckage elimineras. Förvaring av petroleumprodukter och övriga för mark, yt- och grundvatten skadliga ämnen ska ske på tät yta som är invallad och under tak. Invallning ska minst ha samma volym som det största kärl som förvaras där. Cisterner ska vara utrustade med påkörningsskydd.
4. Tankning av fordon och cisterner ska där så är möjligt ske utanför täktområdet. I annat fall ska tankning utföras över hårdgjord, tät yta. Eventuellt spill ska saneras omgående.
5. Inom täktområdet stationärt uppställda maskiner eller stadigvarande utnyttjade maskiner ska förses med uppsamlingsanordningar för oljespill.
6. Utrustning för sanering av oljespill eller annat läckage ska finnas lätt tillgänglig. God beredskap ska finnas för att ta hand om kemikalier eller farligt avfall från olyckor som kan hota mark, yt- eller grundvatten.
7. Sprängning får endast ske vid i förväg bestämd tidpunkt som meddelas de närboende och efter tydlig förvarningssignal.

8. Bolaget ska vidta åtgärder för att förhindra att stenkastning förekommer utanför bolagets verksamhetsområde.
9. Bolaget ska tillämpa sådana rutiner samt nyttja den utrustning som behövs för att motverka för omgivningen störande damning. Damningen från verksamheten, främst från sprängning, krossning, bandtransportörer och transporter, ska begränsas så mycket som möjligt, t.ex. genom inbyggnad, sopning, sprinkling m.m. För dammbekämpning får enbart vatten nyttjas.
10. Sanitärt vatten ska tas om hand på så sätt att miljö- och hälsoskyddsnämndens fastställda anvisningar för slutna tankar uppfylls.
11. Vibrationshastigheten till följd av sprängning får inte överskrida 4 mm/s uttryckt som högsta svängningshastighet i vertikal led vid mer än 10 procent av mättillfällena per år, som toppvärde i sockel på bottenvåning i närbelägen bebyggelse. Mätningen skall följa svensk standard SS 4604866.
12. Luftstötsvåg till följd av sprängning får utomhus vid bostäder inte överstiga 200 pascal uttryckt som frifältsvärde, mätt enligt svensk standard SS 025210.
13. Personal som arbetar inom täktområdet ska vara väl informerad om betydelsen av innehållet i domen, särskilt när det gäller villkoren och hur dessa ska reglera arbetets utförande.
14. Inträffar driftstörningar som kan innebära risk för skada på miljön eller människors hälsa ska verksamheten omedelbart avbrytas och tillsynsmyndigheten kontaktas avseende vilka åtgärder som ska vidtas.
15. Förslag till kontrollprogram ska ges in till tillsynsmyndigheten i god tid innan den utökade verksamheten påbörjas. Av kontrollprogrammet ska särskilt framgå hur kontroll av vatten i täkten och i täktens omgivning, inklusive privata brunnar, med avseende på nivåer och vattenkvalitet, ska utföras. Av kontrollprogrammet ska även framgå vilken mängd vatten, som avleds till Hau träsk respektive Östersjön.
16. Täkten ska brytas och avbanas i 1-2 åriga etapper på sätt som i förväg redovisats för tillsynsmyndigheten.
17. Verksamheten ska årligen besiktigas av oberoende besiktningsman. Denna besiktning skall omfatta kontrollprogram, mätutrustning, analys- och mätresultat samt villkorsefterlevnad. Tillsynsmyndigheten ska erbjudas möjlighet att delta vid besiktningen.
18. Vatten som läcker in till dagbrottssjön ska bortledas till Hau träsk. För detta vatten ska följande månadsmedelvärden gälla
pH 6 – 9
Suspenderade ämnen \leq 25 mg/l
Olja och fett \leq 0,1 mg/l (oljeindex)

Villkoret är uppfyllt om minst tio av månadsmedelvärdena under kalenderåret klarar begränsningsvärdena.

19. Länshållningsvatten som läcker in i tälten ska passera klarningsbassänger försedda med oljeavskiljare och därefter bortledas till Östersjön.
20. Bolaget ska i god tid innan verksamheten upphör eller det blir aktuellt med efterbehandling av något delområde till tillsynsmyndigheten ge in ett förslag till slutlig efterbehandlingsplan.

C Mark- och miljödomstolens förordnanden om prøvotid och delegation upphävs. Vad mark- och miljööverdomstolen i övrigt förordnat om ekonomisk säkerhet, miljökonsekvensbeskrivning, verkställighetsförordnande, arbetstid, igångsättningstid, oförutsedd skada, och prövningsavgift står fast; förutom igångsättnings- och arbetstid som ändras till ett år.

III Verkställighetsförordnande

Mark- och miljööverdomstolen förordnar att domen får tas i anspråk utan hinder av att den inte vunnit laga kraft.

IV Målet återförvisas till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning av i målet återstående frågor avseende tillstånd till ytterligare utökad täktverksamhet.

V Region Gotlands yrkande om ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen avslås.

VI Mark- och miljööverdomstolen avslår övriga i målet framställda yrkanden.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Naturvårdsverket har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och återförvisa målet till mark- och miljödomstolen för komplettering av miljökonsekvensbeskrivningen (MKB).

I andra hand har Naturvårdsverket yrkat att SMA Mineral AB (bolaget) ansökan ska avslås.

Svenska Botaniska Föreningen har yrkat att bolagets ansökan ska avslås. Vidare har yrkats att domstolen ska inhämta förhandsavgörande från EU-domstolen.

Gotlands Botaniska Förening har yrkat att bolagets ansökan ska avslås. I andra hand har yrkats att en skyddszon om 50 m runt bestånden för de två rödlistade lavarna, röd guldskevslav och öländsk tegellav, ska skapas i det sydöstra hörnet av tåkten. I tredje hand har yrkats att, om tillstånd för brytning inom områdena A-H lämnas, ska ingen avbaning av ytterligare mark bortanför detta område tillåtas.

Föreningen Bevara Ojnareskogen, K A, A B, T F och B S har i första hand yrkat att mark- och miljödomstolens dom ska undanröjas och att ansökan på grund av brister i MKB:n ska avvisas. I andra hand har de yrkat att deras synpunkter på bolagets förslag till villkor ska beaktas. Verkställighet för tillstånd till brytning inom områdena A-H har medgetts.

Föreningen Bevara Ojnareskogen har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska inhämta förhandsbesked från EU-domstolen om den ansökta täktverksamheten med tillhörande vattenverksamhet är förenlig med kraven i EU:s art- och habitatdirektiv och ramdirektiv för vatten, detta oavsett om det orenade länshållningsvattnet infiltreras mot Natura 2000-området Båsteträsk eller pumpas ut mot Hau träsk. Av förfrågan bör också framgå att Nordkalk AB planerar att öppna ett näraliggande, ännu större kalkbrott som berör samma tillrinningsområde

K A, A B, T F och B S har yrkat att de ska erkännas som sakägare i vattenmål i ärendet.

Bolaget har bestritt klagandens ändringsyrkanden.

Bolaget har i första hand yrkat att mark- och miljödomstolens deldom ska fastställas med de i domen angivna villkoren. I andra hand har bolaget föreslagit en i förhållande till vad bolaget angav vid mark- och miljödomstolen justerad hantering av vatten. Denna vattenhantering innebär att av täktverksamheten påverkat respektive icke påverkat vatten separeras och att enbart opåverkat vatten från Bungeberget infiltreras mot Bästeträsk. Bolaget har därvid yrkat att följande slutliga villkor ska fastställas.

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten, inklusive åtgärder för att begränsa vatten-, mark- och luftföroreningar samt andra störningar för omgivningen, bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden i ansökningshandlingarna och i övrigt i ärendet angett eller åtagit sig.
2. Buller från verksamheten och från transporter mellan verksamhetsområdet och Strå hamn ska begränsas så att de inte ger upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid permanentbostäder och fritidsbostäder än
50 dB(A) dagtid, måndag till fredag (kl. 07-18)
45 dB(A) dagtid, helgdagar och lördagar (kl. 07-18)
45 dB(A) kvällstid (kl. 18-22)
40 dB(A) nattetid (kl. 22-07)

Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB(A) får inte utföras nattetid (kl. 22-07).

Ekvivalentvärden ska beräknas för hel period av dygnet. De angivna begränsningsvärdena ska kontrolleras genom mätning och beräkning vid fasta punkter under barmarksförhållanden. Kontroll ska ske så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer, dock minst en gång vart tredje år.

3. Förvaring och hantering av petroleumprodukter och andra för mark- yt- och grundvatten skadliga ämnen inklusive avfall ska ske med största aktsamhet så att risken för skador till följd av spill/läckage elimineras. Förvaring av petroleumprodukter och övriga för mark, yt- och grundvatten skadliga ämnen ska ske på tät yta som är invallad och under tak. Invallning ska minst ha samma volym som det största kärl som förvaras där. Cisterner ska vara utrustade med påkörningsskydd.

4. Tankning av fordon och cisterner ska där så är möjligt ske utanför täktområdet. I annat fall ska tankning utföras över hårdgjord, tät yta. Eventuellt spill ska saneras omgående.
5. Inom täktområdet stationärt uppställda maskiner eller stadigvarande utnyttjade maskiner ska förses med uppsamlingsanordningar för oljespill.
6. Utrustning för sanering av oljespill eller annat läckage ska finnas lätt tillgängligt. God beredskap ska finnas för att ta hand om kemikalier eller farligt avfall från olyckor som kan hota mark, yt- eller grundvatten.
7. Sprängning får endast ske vid i förväg bestämd tidpunkt som meddelas de närboende och efter tydlig förvarningssignal.
8. Bolaget ska vidta åtgärder för att förhindra att stenkastning förekommer utanför bolagets verksamhetsområde.
9. Bolaget ska tillämpa sådana rutiner samt nyttja den utrustning som behövs för att motverka för omgivningen störande damning. Damningen från verksamheten (främst sprängning, krossning, bandtransportörer och transporter) ska begränsas så mycket som möjligt, t.ex. genom inbyggnad, sopning, sprinkling m.m. För dammbekämpning får enbart vatten nyttjas.
10. Sanitärt vatten ska tas om hand på så sätt att miljö- och hälsoskyddsnämndens fastställda anvisningar för slutna tankar uppfylls.
11. Vibrationshastigheten till följd av sprängning får inte överskrida 4 mm/s uttryckt som högsta svängningshastighet i vertikal led vid mer än 10 procent av mättillfällena per år, som toppvärde i sockel på bottenvåningen i närbelägen bebyggelse. Mätningen ska följa svensk standard SS 4604866.
12. Luftstöt våg till följd av sprängning får utomhus vid bostäder inte överskrida 200 pascal uttryckt som frifältsvärde, mätt enligt svensk standard SS 025210.
13. Personal som arbetar inom täktområdet ska vara väl informerade om betydelsen av innehållet i domen, särskilt när det gäller villkoren och hur dessa ska reglera arbetets utförande.
14. Inträffar driftstörningar som kan innebära risk för skada på miljön eller människors hälsa ska verksamheten omedelbart avbrytas och tillsynsmyndigheten kontaktas avseende vilka åtgärder som ska vidtas.
15. Förslag till kontrollprogram ska ges in till tillsynsmyndigheten i god tid innan den utökade verksamheten påbörjas. Av kontrollprogrammet ska särskilt framgå hur kontroll av grundvatten i tåkten och i tåktens omgivning (inklusive privata brunnar) med avseende på nivåer och vattenkvalitet ska utföras.
16. Tåkten ska brytas och avbanas i 1-2 åriga etapper på sätt som i förväg redovisas för tillsynsmyndigheten.

17. Verksamheten ska årligen besiktigas av oberoende besiktningsman. Denna besiktning ska omfatta kontrollprogram, mätutrustning, analys- och mätresultat samt villkorsefterlevnad. Tillsynsmyndigheten ska erbjudas möjlighet att delta vid besiktningen.
18. Bolaget ska i god tid innan verksamheten upphör eller det blir aktuellt med efterbehandling av något delområde till tillsynsmyndigheten ge in ett förslag till slutlig efterbehandlingsplan.
19. Vatten som läcker in i dagbrottssjön ska i takt med att täktverksamheten begränsar avrinningsområdet mot Bästeträsk bortledas och infiltreras i Littorinavallen i syfte att ersätta den till följd av täktverksamheten minskade tillrinningen till Bästeträsk. Vatten som bortleds från dagbrottssjön för infiltration i Littorinavallen ska vara opåverkat av täktverksamheten.
20. Det åligger bolaget att genom avskärande diken så långt möjligt begränsa den praktiska påverkan på Bästeträsk tillrinningsområde.
21. Av kontrollprogram ska framgå hur bolaget ska mäta nederbörd över täktområdet samt hur nederbörden fördelas på tillrinningsområdet för Bästeträsk respektive Hau träsk.
22. Resterande vatten som läcker in i dagbrottssjön ska avledas mot Hau träsk.
23. Länshållningsvattnet från tåkten ska passera klarningsbassänger försedda med oljeavskiljare. Hantering av länshållningvatten ska ske på sådant sätt att vatten från brytfronten hanteras för sig.
24. Länshållningsvatten tillsammans med överskottsvatten från dagbrottssjön får som månadsmedelvärden högst innehålla följande villkorsnivåer och ska avledas mot Hau träsk.
Kväve	4 mg/l
Susp.	35 mg/l
Olja och fett	0,1 mg/l
Klorid	75 mg/l
Sulfat	250 mg/l
pH	6-9
- Villkoret är uppfyllt om minst tio av månadsmedelvärdena under kalenderåret klarar begränsningsvärdet.
25. I syfte att begränsa föroreningshalterna i länshållningsvattnet får särskilt påverkat vatten uppsamlas för sig och avledas till Östersjön. Den maximala mängden får uppgå till högst 3,5 l/s som årsmedelvärde.
26. Bortledda volymer enligt 19, 22, 24 och 25 ska mätas kontinuerligt.

Delegation

Med stöd av bestämmelserna i 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken överlåter Mark- och miljööverdomstolen till tillsynsmyndigheten att besluta om närmare villkor enligt följande.

D1. Tillsynsmyndigheten får, utifrån bolagets förslag till teknisk utformning, placering och drift av vattenhanteringsanordningar, inklusive avskärande diken, godkänna förslaget eller besluta om avvikelse från förslaget samt ange närmare villkor om när anordningarna ska vara färdigställda.

D2. Tillsynsmyndigheten får efter redovisning av mätningar i inläckande vatten i västra delen av täkten (område markerat med raster i Bilaga A:2) ge klartecken för brytning under nivån +18 m.

Ekonomisk säkerhet

Bolaget ska senast när den nu tillståndsgivna verksamheten påbörjas ställa ekonomisk säkerhet för efterbehandling med 4 miljoner kr och därefter årligen i januari månad ställa ytterligare sådan säkerhet med 250 kr/1 000 ton under föregående år utbruten mängd kalksten.

Säkerheten, som ska bestå av pant eller borgen enligt bestämmelserna i 2 kap. 25 § utsköningsbalken, ska godkännas av och förvaras hos tillsynsmyndigheten.

Tillsynsmyndigheten får, med stöd av bestämmelserna i 22 kap. 25 § 3 stycket miljöbalken utifrån bolagets redovisning av genomförd slutlig efterbehandling av delar av täktområdet, besluta om lämplig reduktion av den ekonomiska säkerheten.

Arbetstid

Arbetena avseende vattenverksamheten ska vara utförda senast inom tio år från det domen i denna del vunnit laga kraft.

Verkställighetsförordnande

Mark- och miljööverdomstolen lämnar, på villkor som anges i 22 kap. 28 § första stycket miljöbalken, bolaget verkställighetstillstånd vad avser brytning av kalksten inom området A-H, markerat på karta (domsbilaga 3 i den överklagade domen).

Igångsättningstid

Den miljöfarliga verksamheten ska ha satts igång senast två år efter det att domen i denna del vunnit laga kraft.

Oförutsedd skada

Om den vattenverksamhet som avses med tillståndet medför skador som mark- och miljödomstolen inte förutsett får den skadelidande framställa anspråk på ersättning. Sådant anspråk ska framställas till mark- och miljödomstolen senast tio år från utgången av den arbetstid som bestämts.

I tredje hand har bolaget yrkat att tillstånd till fortsatt verksamhet inom områdena A-H med verkställighetsförordnande och slutliga villkor enligt följande lämnas.

För verksamheten inom området A-H föreslås slutliga villkor 1-18 i enlighet med andrahandsyrkandet.

Därutöver föreslås följande villkor.

19. Vatten som läcker in i dagbrottssjön ska bortledas till Hau träsk. För detta vatten ska följande månadsmedelvärden gälla
pH 6-9
Suspendande ämnen ≤ 25 mg/l
Olja och fett $\leq 0,1$ mg/l (oljeindex)

Villkoret är uppfyllt om minst tio av månadsmedelvärdena under kalenderåret klarar begränsningsvärdet.

20. Länshållningsvatten som läcker in i tåkten ska passera klarningsbassänger, försedda med oljeavskiljare och därefter bortledas till Östersjön

21. Bortledda volymer enligt 19 och 20 ska mätas kontinuerligt.

Arbetstid

Arbetena avseende vattenverksamheten ska vara utförda senast inom ett år från det domen i denna del vunnit laga kraft.

Verkställighetsförordnande

Mark- och miljööverdomstolen lämnar, på villkor som anges i 22 kap. 28 § första stycket miljöbalken, bolaget verkställighetstillstånd vad avser brytning av kalksten inom området A-H, markerat på karta (domsbilaga 3 i den överklagade domen).

Igångsättningstid

Den miljöfarliga verksamheten ska ha satts igång senast ett år efter det att domen i denna del vunnit laga kraft.

Naturvårdsverket, Gotlands Botaniska Förening, Svenska Botaniska Föreningen, Föreningen Bevara Ojnareskogen, K A, A B, T F och B S har yrkat att bolagets andrahandsyrkande ska avslås. Föreningen Bevara Ojnareskogen, K A, A B, T F och B S har, såsom det får förstås, inte haft någon erinran mot brytning inom område A-H.

Föreningen Bevara Ojnareskogen har yrkat följande villkor för det fall bolagets andrahandsyrkanden bifallas.

Villkor 1

Ordet huvudsaklig stryks

Villkor 2

Tillåten ljudnivå bör sänkas med 5 dB eftersom det med säkerhet kommer att ingå impulsjud.

45 dB(A) dagtid, måndag till fredag (kl. 07-18)

40 dB(A) dagtid, helgdagar och lördagar (kl. 07-18)

40 dB(A) kvällstid (kl. 18-22)

35 dB(A) nattetid (kl. 22-07)

Dessutom bör följande tillägg göras i överensstämmelse med Mark- och miljödomstolens dom i Nordkalkärendet.

Ovan angivna begränsningsvärden ska kontrolleras genom immissionsmätningar eller närfältsmätningar och beräkningar. Ekvivalentvärdena ska mätas under den mest bullrande halvtimmen om bullernivån varierar under tidsperioden. Kontroll ska ske senast ett år efter det att verksamheten startats samt så snart det sker förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer eller om det uppkommit berättigande klagomål på buller från verksamheten.

Dessutom bör villkoret innehålla uppgift om vilka viten som ska utgå om angivna ekvivalenta och momentana ljudnivåer återkommande överskrids.

Villkor 4

Villkoret bör kompletteras med det tillägg som länsstyrelsens har föreslagit: ”Den hårdgjorda ytan ska vara invallad samt försedd med oljeavskiljare.”

Villkor 6

God beredskap... ska ersättas med hög beredskap... i enlighet med länsstyrelsens förslag.

Villkor 19

Absoluta begränsningsvärden bör anges för vattenkvaliteten i vattnet i dagbrottssjön. Värdena bör inte anges som månadsmedelvärden.

Den föreslagna formuleringen om månadsmedelvärden tillsammans med förslaget att villkoret är uppfyllt om minst tio av månadsmedelvärdena under kalenderåret klarar begränsningsvärdet innebär att värdena kan överskridas kraftigt under kortare eller längre perioder, vilket inte är acceptabelt.

Villkor 21

Förutom att kontinuerligt mäta de bortledda vattenvolymererna enligt 19 och 20 yrkas att vattnet fortlöpande ska kontrolleras avseende de parametrar som finns angivna för länshållningsvattnet enligt villkor 24 i bilaga A. Detta bör i vart fall gälla länshållningsvattnet som avleds till Östersjön.

UTREDNINGEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Mark- och miljööverdomstolen har under målets handläggning avslagit yrkanden om gemensam handläggning med Nordkalk AB:s ansökan om tillstånd till täkt och vattenverksamhet på fastigheten F i Gotlands kommun. Mark- och miljööverdomstolen har genom beslut den 24 oktober 2011 förordnat att vidare verkställighet av mark- och miljödomstolens deldom, såvitt avsåg brytning av områdena A-H, inte fick ske. Efter huvudförhandlingen i målet har Mark- och miljööverdomstolen genom beslut den 2 april 2012 upphävt tidigare meddelat beslut från den 24 oktober 2011.

Mark- och miljööverdomstolen har hållit huvudförhandling med syn i målet.

Parterna har i allt väsentligt åberopat samma omständigheter som vid mark- och miljödomstolen. Samtliga parter har, liksom vid mark- och miljödomstolen, utförligt argumenterat för en samordnad prövning med Nordkalk AB:s planerade kalkbrytning på Bunge Ducker och Region Gotlands uttag av dricksvatten ur sjön Bästeträsk. Därutöver har parterna anfört följande.

Bolaget

Bolaget har inför huvudförhandlingen presenterat ett alternativt förslag för hanteringen av länshållningsvatten som går ut på att, istället för att infiltrera länshållningsvatten från kalkbrottet, enbart leda uppsamlat opåverkat vatten från Bungeberget att infiltreras mot Bästeträsk. Det av täktverksamheten påverkade vattnet ska istället avledas mot Hau träsk. På så sätt infiltreras ett naturligt vatten med samma vattenkvalitet som övrigt naturligt vatten i området och dessutom i samma mängder, så att de hydrokemiska och hydrologiska förhållandena behålls väster om dagbrottet.

Bolaget har beskrivit föreslaget alternativet enligt följande.

Avledning av vatten från Bungeberget

Större delen av den nederbörd som faller på Bungebergets nordvästsluttning infiltrerar i den övre ca 5 m mäktiga spruckna delen av kalkstenen, och rinner ner mot dagbrottssjön i Stucks kalkbrott. Endast en mindre del rinner ner mot den sydöstra delen av planerat kalkbrott. Tillrinningsområdet till dagbrottssjön har beräknats till ca 62 ha. Den planerade utvidgningen av Stucks kalkbrott uppgår numera till 51 ha. Det innebär att tillrinningsområdet för dagbrottssjön är större än den sökta utvidgningen av Stucks kalkbrott. Den nederbörd som faller över dagbrottet och det grundvatten som rinner ner i dagbrottet kan alltså ersättas med tillrinningen till dagbrottssjön från Bungeberget. Genom att anlägga avskärande diken i östra och sydöstra kanten av kalkbrottet mot Bungeberget avskärs tillrinningen från Bungeberget och leds till Littorinavallen där det infiltreras väster om dagbrottet. Infiltrationen av vattnet i Littorinavallen görs för att de naturliga hydrologiska förhållandena väster om dagbrottet ska efterliknas på ett så bra sätt som möjligt. En del grundvatten kommer troligtvis att rinna in i dagbrottssjön då vissa vattenförande sprickor kan ligga djupare än det avskärande diket. Särskilt i slutet av den planerade brytperioden kan det därför finnas behov av att pumpa vatten från dagbrottssjön för att upprätthålla vattenbalansen mot våtmarkerna väster om dagbrottet och Bästeträsk.

Fördelen med denna alternativa vattenhantering är att det vatten som infiltreras i Littorinavallen och som sedan rinner ner mot Ojnaremyr, H Ls myr, Tväringsmyr och Bästeträsk är ett naturligt vatten som har samma kvalitet som omgivande grund- och ytvatten. Vattenkvaliteten i dagbrottssjön är bättre än i utloppet från Ojnaremyr, och både vattenkvalitet och de hydrologiska förhållandena väster om kalkbrottet upprätthålls således.

Utsläpp av länshållningsvatten mot Hau träsk

Länshållningsvattnet samlas upp i två sedimentationsdammar med oljeavskiljning i nordvästra och sydöstra delen av kalkbrottet. Därifrån pumpas det till en uppsamlingsbassäng för att ledas vidare till bäcken ut mot Hau träsk. Längs den 2 km långa bäcken ut till Hau träsk finns flera våtmarker som kan ta upp kväve och vid behov kan även artificiella våtmarker skapas.

Bolaget har under huvudförhandlingen presenterat en utökad biotopkartering och artinriktad inventering i påverkansområdet. Inventeringen utfördes under ca 15 dagar i juli, augusti och september 2011. Under inventeringen har flera nya rödlistade arter upptäckts i påverkansområdet. I området finns rödlistade arter såsom till exempel falsk guldskilav, liten kalkkollav, svartfläckig blåvinge, stor stjärnfruktsslav, gotlandssnok, allmän bastardsvärmare, apollofjäril och gaffelfibbla.

Naturvårdsverket

Den nya inventering av arter som bolaget presenterat under huvudförhandlingen är mycket bra. Den visar på förekomst av rödlistade arter och naturtyper av höga och unika värdeklasser nationellt och internationellt. Den uppenbara påverkan på dessa arter i täktområdet och i omgivande påverkansområde är inte prövad och bolaget har inte redovisat några analyser av påverkan från verksamheten. Berörda arter i habitatdirektivet bilaga 4 och 4 § artskyddsförordningen borde ha konsekvensanalyserats i MKB:n.

Det nya förslaget på vattenhantering förutsätter att inget grundvatten läcker in i kalkbrottet. Naturvårdsverket är inte övertygat om att detta kan undvikas. Bolaget har inte presterat någon trovärdig redovisning för hur områdets grundvattenyta verkligen ser ut. Även bolagets redovisning av riskerna för saltvattenuppträngning är tveksam.

Bolaget ska bevisa att det går att bibehålla orörd hydrologi i Natura 2000-området och att det inte uppstår någon skada på Bästeträsks utpekade arter och habitat. Dessutom ska det ur ett vetenskapligt perspektiv visas att det inte föreligger några rimliga tvivel om att verksamheten inte skadar Natura-2000-områdets utpekade arter och naturtyper. Trots bolagets nya uppgifter går det inte att säkert visa att ingen skada uppstår på Natura 2000-områdets utpekade arter och habitat.

Det är mycket svårt att avgöra vattnets rörelser i berggrunden och var kraftiga flöden är belägna. Provborrhålen är för få för att fånga upp denna variation. Geologisk expertis är oense. De två provbrott som Nordkalk gjort visar på en grov felbedömning av hydrologin. Varken ytavrinning eller normala vattenflöden i bankningsplanen kan förklara varför brotten vattenfyllets. Istället är det kraftigare flöden i bergets övre delar,

eventuellt i kombination med kraftigare flöden i de vattenförande skikten (sk. styloliter) som orsakat de höga vattennivåerna i brotten. Provbrottens vattenyta motsvarar med andra ord grundvattnets tryckyta i kalkstenen.

Naturvårdsverket har följande kommentarer till de av bolaget föreslagna villkoren. För att kunna bedöma kumulativa effekter för Natura 2000-området Bästeträsk måste en samordning ske av villkor och kontrollprogram för den nu sökta verksamheten och den av Nordkalk ansökta verksamheten i Bunge Ducker. Det behövs ett färdigt och prövat kontrollprogram som löpt åtminstone två år före beslut för att erhålla tillräckliga baslinjedata. Kontrollprogrammet ska inte delegeras till tillsynsmyndigheten eller skjutas på framtiden. Innan tillstånd meddelas måste det föreligga en färdig efterbehandlingsplan. Det ska sättas begränsningsvärden för länshållningsvattnet som infiltreras mot Bästeträsk. Värdena ska ligga så nära det naturliga tillståndet som möjligt och varje avvikelser från det naturliga tillståndet ska motiveras.

Det bör även villkoras att naturvärden i Ojnaremyr inte får försämrats. Prövotid ska inte föreskrivas. Man kan inte sätta frågor på prövotid som är avgörande för själva tillståndsfrågan. Om kontrollprogram eller tillsyn visar att skada uppkommit på Natura 2000-området eller indikerar att sådan skada kommer att uppstå om verksamheten fortsätter ska ett villkor om driftstopp utlösas.

Svenska Botaniska Föreningen

Den kompletterande inventeringen av området väster och sydväst om det planerade brottet som bolaget nu presenterat är noggrann och välgjord. Inventeringen har visat på nya fynd av sällsynta och rödlistade arter och visar att området som helhet har helt unika egenskaper. Inom området förekommer djurarter som är strikt skyddade enligt Art- och habitatdirektivet såsom apollofjäril och svartfläckig blåvinge.

Föreningen motsätter sig prövotidsförordnande. Projektet kan godkännas först efter att berörda myndigheter försäkrat sig om att det berörda Natura 2000-området inte kommer att ta skada.

Den alternativa lösningen för vattenhanteringen är inte tillfredställande utredd varför det saknas underlag för att göra en bedömning av om det är genomförbart och kan därmed inte ligga till grund för beslut. Alternativet är dock att förorda framför det ursprungliga förslaget.

Det måste finnas en efterbehandlingsplan som är godkänd innan tillstånd kan ges. Det framgår inte om inläckande vatten till brottet ska gå till fyllning av brottet eller ledas vidare mot Bästeträsk. Återfyllnadstiden är mycket osäker och frågan för lite utredd för att ligga till grund för beslut.

Gotlands Botaniska Förening

Den senast utförda inventeringen är mycket välgjord och innehåller flera rödlistade arter och svampar. Den nya inventeringen har dock inte ingått i MKB:n som därför inte kan godkännas.

Föreningen Bevara Ojnareskogen

Det finns många frågetecken om förslaget till alternativ vattenhanteringen och det går inte att i nuläget ta ställning till detta utan ytterligare utredning. Frågan om risk för saltvattenuppträngning som kom upp under förhandlingen i mark- och miljödomstolen har inte följts upp seriöst.

K A, A B, T F och B S

Bolaget har påstått att deras marker inte kan påverkas av brytningen eftersom grundvattensänkningen inte kommer att sträcka sig längre än maximalt 150-300 m från brottskanten. Det uppges inte heller ha hittats några vattenförande strukturer mellan brottet och området runt Ringtallevät. Området mellan det sökta brottet och Ringtallevätområdet har undersökts mycket lite när det gäller vattengenomsläppligheten. Den modell som använts för att bedöma grundvattensänkningen ger, enligt vad som tidigare redovisats av professor B O, en felaktig bild av påverkansområdet. I själva verket kan grundvattenpåverkan variera kraftigt under året och grundvattensänkningar kan ske längst vissa stråk på kilometerlånga sträckor från täkten.

Kommunens provpumpning visade på långväga vattenförande strukturer som ledde till att vissa brunnar sinade (B Ss brunn) trots att avståndet var omkring en och en halv kilometer. Vattenståndet i brunnen uppgick vid tidpunkten för provpumpningen endast till fyra meter under havsnivån. Bolagets antagande om hur djupt ner man måste gå för att träffa på vattenförande strukturer är felaktigt.

Remissinstanser

Havs- och vattenmyndigheten, SLU/ArtDatabanken, Sveriges Geologiska Undersökning (SGU), Länsstyrelsen i Gotlands län, och Region Gotland har beretts tillfälle att yttra sig i målet. Havs- och vattenmyndigheten har avstått från att yttra sig i målet.

SLU/ArtDatabanken

Det föreligger brister i MKB:n främst avseende underlag för prövning enligt 7 kap. 28 b och 29 §§ miljöbalken. Mark- och miljödomstolen har gett tillstånd utifrån antaganden om underlag för bedömningen av en annan verksamhet istället för att kräva det underlag som behövs för att göra bedömningen om förutsättningarna är uppfyllda för den i målet ansökta verksamheten. Detta argument faller eftersom mark- och miljödomstolen underkänt Nordkalk AB:s ansökta täkt. Det krävs en sammantagen bedömning av kalkbrotten i Bunge Ducker som framförts av EU-kommissionen till regeringen.

Det är uppenbart att skada kommer att uppstå på de naturtyper som är utpekade. Frågan är hur stora skadorna blir. Ansökan bör avslås med stöd av försiktighetsprincipen och dess förtydligande i riktlinjerna till habitatdirektivet.

Enligt Golder Associates rapport kommer det tillförda kvävet i form av nitrat till stor del tas upp av växtligheten i våtmarkerna innan det når Bästeträsk. En sådan belastning av näringsämnen kommer påtagligt att förändra de kvävefattiga våtmarksmiljöerna så att växtsammansättningen förändras. Det görs ingen bedömning av förändringarna i de nedströms liggande våtmarkerna där de mest direkta effekterna kommer att visa sig utan man fokuserar på jämförelser med det luftburna kvävenedfallet över Bästeträsk

avrinningsområde. Det ger en mindre relevant och förvanskad bild eftersom det är de lokala effekterna som bör uppmärksammas.

Prövotidsförordnandet urholkar helt möjligheten att bedöma och utvärdera de skador som täktverksamheten eventuellt orsakar och om åtgärderna är tillräckliga. De skador som eventuellt uppstår under prövotiden är irreversibla. Konsekvenserna måste vara utredda innan projektet godkänns. Inventeringarna som ligger till underlag för prövningen är bristfälliga. Inventeringarna utgör snarare stickprov eftersom endast utvalda organismgrupper under begränsad tid undersökts.

SGU

Den kompletterande utredningen som bolaget har givit in i målet styrker SGU:s tidigare ståndpunkt att den ansökta verksamheten inte kommer att påverka vattenbalans och vattenkvalitet i våtmarkskomplexet utanför täktområdet, under förutsättning att de skydds- och kontrollåtgärder som fastställs i mark- och miljödomstolens deldom genomförs. Den sökta verksamheten kan således tillåtas.

Verksamheten i området A-H under en prövotid, med föreslagna villkor och fortsatt pumpning av länshållningsvattnet till Östersjön kommer sannolikt inte att innebära någon förändring på omgivande miljö i förhållande till den tidigare tillståndsgivna verksamheten. Tillstånd och verkställighet i enlighet med SMA:s yrkande bör kunna meddelas.

SGU delar bedömningen att verksamheten inte har haft eller kommer att få någon inverkan på vattenförhållandena i Ringtallevät.

SGU vill peka på möjligheten att förkorta återfyllnadstiden av stenbrottet med vatten efter avslutad verksamhet genom att överskottsvatten från utloppet från Bästeträsk via Arån istället pumpas tillbaka till stenbrottet. Det är tänkbart att planeringen av täktverksamheten kan göras så att delar av stenbrotten skulle kunna tas i anspråk som vattenreservoarer innan täktverksamheten upphör. Man kan eventuellt på så sätt tillhandahålla råvatten för framställning av dricksvatten som kan vara av bättre kvalitet än vad som föreligger i Bästeträsk under rådande förhållanden.

Länsstyrelsen i Gotlands län

I förhållande till Nordkalk AB:s angränsande täkt på F kan täkten i Stucks med inskränkningar accepteras då det är en befintlig pågående verksamhet.

Mark- och miljööverdomstolen bör med verkställighetsförordnande bifalla bolagets andrahandsyrkande att få driva fortsatt täktverksamhet inom området A-H.

Med anledning av bolagets nya förslag avseende vattenhanteringen har länsstyrelsen anfört bl.a. följande. Förslaget är intressant men behöver utredas mer innan det kan ligga till grund för beslut. Det kan finnas salt grundvatten från områden högre än Littorinavallen även om det inte har upptäckts varför man inte kan utesluta saltvattenuppträngning. Osäkerheten i återfyllnadsfrågan är för stor för att ligga till grund för beslut. Hau träsk kan behövas som reservvattentäkt för framtiden.

Länsstyrelsen har fokuserat på huruvida de av bolaget föreslagna villkoren är tillräckligt tydliga och kontrollerbara för att ligga till grund för länsstyrelsens tillsyn och huruvida föreslagna begränsningsvärden är rimliga. Länsstyrelsen har följande kommentarer på bolagets villkorsförslag.

Villkor 2

Det är bra att bolaget lyft ut begreppet riktvärde och ersatt det med begränsningsvärde. Det föreslagna tidsspannet för beräkning av angivna ekvivalentvärden är för generöst och ger ett otillräckligt skydd mot olägenheter för närboende. Kravet i mark- och miljödomstolens dom på sänkning av ljudnivån för hörbara toner bör kvarstå. Andra och tredje styckena bör ändras enligt följande.

”...nattetid (kl. 22-07). Om hörbara toner förekommer ska ovan angivna värden sänkas med 5 dB(A)-enheter. Ekvivalentvärden ska beräknas för den mest bullrande halvtimmen. De angivna...”

Villkor 4

Villkoret överensstämmer med deldomen men länsstyrelsen anser att det ska ändras enligt vad länsstyrelsen förde fram under mark- och miljödomstolens handläggning.

”Tankning av fordon eller cisterner ska där så är möjligt ske utanför täktområdet. I annat fall ska tankning alltid utföras över hårdgjord, invallad och tät yta där spill kan saneras och som är försedd med oljeavskiljare. Eventuellt spill ska saneras omgående.”

Villkor 12

Villkoret bör ändras till:

”Luftstöt våg till följd av sprängning får utomhus vid bostäder som riktvärde inte överskrida 100 pascal uttryckt som frifältsvärde vid mer än 5 % av sprängningarna per år och som gränsvärde inte överskrida 200 pascal, mätt enligt svensk standard SS 025210.”

Villkor 15

Med anledning av det nya förslaget till vattenavledning bör provtagning göras av ytvatten. Dessutom kan de av bolaget föreslagna villkoren 21 och 26 föras in här.

Gällande villkor 21 bör mätning/beräkning inte bara ske av nederbörden, utan av allt vatten som utan täkten skulle ha kommit respektive tillrinningsområde till godo.

Begreppet ”den utökade verksamheten” är svårtolkat och bör tas bort. Villkoret bör ha följande lydelse:

”Förslag till kontrollprogram ska ges in till tillsynsmyndigheten i god tid innan verksamheten påbörjas. Av kontrollprogrammet ska särskilt framgå.

- Hur mätning/beräkning ska ske av den vattenmängd som kontinuerligt undantas Bästeträsks respektive Hau träsks tillrinningsområden till följd av täktverksamheten (vid beräkningen ska även förlust genom avdunstning beaktas),
- Hur kontroll av vattenkvaliteten i och flöde av det vatten som avleds ska utföras,
- Hur kontroll av vattnets kvalitet och flöde i de recipienter som kan påverkas av vattenavledningen ska utföras,
- Hur kontroll av grund- och ytvatten i täkten och taktens omgivning (inklusive privata brunnar) med avseende på nivåer och vattenkvalitet ska utföras samt
- Hur kontroll med syfte att följa arters och naturtypers utbredning, i de områden som kan påverkas av täktverksamheten ska utföras.”

Villkor 19-26

Villkoren under dessa punkter är helt nya och har arbetats samman av bolaget under tidspress. De är till utformning och inbördes ordning inte helt logiska och entydiga, utan måste omarbetas för att ligga till grund för tillsyn. Begränsningsvärdena för vattenkvalitet bör införas för det vatten som avleds till Bästeträsk. Viss justering av begränsningsvärdena för Hau träsk behövs även.

Villkor 19 och 20

Villkoren kan skrivas ihop. Tyngdpunkten bör ligga på bolagets skyldighet att återföra opåverkat vatten till Bästeträsks tillrinningsområde. Därmed behövs inte en lika tydlig reglering av *hur* återföringen ska göras (pumpning, dikesläggning eller på annat sätt). Eventuellt kan vattenavledning genom dämning vara en bättre lösning från naturvårdssynpunkt än avskärande diken i sprickig berggrund. Villkoret bör även fortsättningsvis reglera att vattnet ska infiltreras genom Littorinavallen. Begreppet ”opåverkat vatten” är otydligt och bör kompletteras med begränsningsvärden. Värdena motsvarar i princip en dubbling av de redovisade medelhalterna i Ojnaremyrs vatten under perioden 2007-2009.

Länsstyrelsens förslag:

”Bolaget ska avleda vatten till Bästeträsks tillrinningsområde i samma mängd som kontinuerligt undanhålls området på grund av täktverksamheten. Så långt möjligt ska vattnet vara opåverkat av täktverksamheten och flödet efterlikna det naturligt årstidsvarierade flödet. Vattnet ska infiltreras genom Littorinavallen. Vattnet får inte överstiga följande begränsningsvärden, beräknat som flödesviktat månadsmedelvärde.

Oljeindex 0,1 mg/l
Totalkväve 1 mg/l
Klorid 20 mg/l
Sulfat 20 mg/l
Konduktivitet 75 mS/m
Turbiditet 1 FNU”

Villkor 21

Se villkor 15

Villkor 23

Det har betydelse för det restvatten som bolaget vill pumpa ut i Östersjön att länshållningsvattnet ska passera klarningsbassäng och oljeavskiljare. Såvida inte särskilda begränsningsvärden införs även för det vattnet bör villkoret stå kvar.

Villkor 22, 24 och 25

Vissa begränsningsvärden bör skärpas eftersom Hau träsk utgör framtida reservtäkt för dricksvatten och har mycket höga naturvärden. En viss mängd vatten kan, efter

klarning och oljeavskiljning, avledas till Östersjön. Angivet maximalt flöde, 3,5 l/s som årsmedelvärde kan godtas.

Villkoren kan skrivas om enligt följande:

Villkor 21

”Övrigt i tåkten inträngande vatten och länshållningsvatten ska avledas till Hau träsk. Länshållningsvattnet som genomgått sådan behandling som sägs i punkt 20 får dock avledas till Östersjön med maximalt flöde 3,5 l/s, räknat som årsmedelvärde.”

Villkor 22

Det vatten som leds till Hau träsk får inte överstiga följande begränsningsvärden, beräknat som flödesviktat månads- och årsmedelvärde.

Oljeindex	0,1 mg/l
Totalkväve	2 mg/l
Klorid	75 mg/l
Sulfat	100 mg/l
Susp.	25 mg/l

Villkoret för månadsmedelvärde är uppfyllt om det uppfylls under minst tio månader per kalenderår.

Villkor 26

Se villkor 15, kontrollprogram

Delegation, Villkor D1

Länsstyrelsen har inte tagit fram något förslag, men vill påpeka att villkor D1 innebär en långtgående delegation och det är tveksamt om det är av mindre betydelse. Det är inte heller säkert att avskärande diken är den bästa lösningen för avledning av vatten till Bästeträsks tillrinningsområden.

Övrigt, hotade arter

Bolaget har inte föreslagit några villkor för skydd av hotade arter. Mark- och miljödomstolens prövotidsförordnande tog bl.a. sikte på att utreda påverkan på hotade arter. Frågan har inte utretts så att den kan anses reglerad av det allmänna villkoret. Det bör införas någon form av stoppregel för det fall arterna eller naturtyperna utsätts för oförutsedda skador eller konkreta risker för skador. Det bör regleras att verksamheten

vid en sådan situation ska avbrytas och tillsynsmyndigheten kontaktas samt att det, innan verksamheten återupptas, åligger verksamhetsutövaren att vidta erforderliga åtgärder för att avhjälpa/förebygga skadan. Det åligger sökanden att utforma lämpliga förslag till villkor i denna del

Region Gotland

Region Gotland tillstyrker ansökan endast under förutsättning att det inte blir någon skadlig påverkan på Bästeträsk. Ett minimikrav är att bolaget fortsätter infiltrationen i Littorinavallen efter avslutad täktverksamhet under efterbehandlingstiden. Den alternativa vattenhanteringen kan vara ett bra alternativ men måste utredas mer.

Region Gotland har ingen erinran mot villkor 15 angående kontrollprogram och de av länsstyrelsen föreslagna villkoren 19-22 angående vattenhanteringen. Det förhållande att infiltrationen ska ske med opåverkat vatten gör inte att provotiden kan undvaras. Det behövs således en provotid även om det vatten som ska infiltreras i Littorinavallen är opåverkat.

Bolaget har anfört följande avseende länsstyrelsens kommentarer till de av bolaget föreslagna villkoren.

Villkor 2

Det villkorsförslag som bolaget har lämnat innefattar en ändring av riktvärde till begränsningsvärde och innebär i sig en skärpning jämfört med de av länsstyrelsen inte överklagade villkoren i mark- och miljödomstolens deldom. Den ytterligare skärpning som länsstyrelsen föreslår är inte rimlig.

Villkor 4

Bolaget vidhåller sin tidigare inställning och motsätter sig krav på invallning och oljeavskiljare.

Villkor 12

Mark- och miljödomstolens villkorspunkt 12 uttrycker vad som gäller enligt senaste branschpraxis. Bolaget motsätter sig ändring i enlighet med länsstyrelsens förslag.

Villkor 15

Medges av bolaget.

Villkor 19-20

Medges av bolaget.

Av länsstyrelsen föreslaget villkor 21

Villkoret accepteras av bolaget under förutsättning att 9 l/s som årsmedelvärde får ledas till Östersjön. Detta motsvarar det nuvarande villkoret och innebär alltså ingen förändring mot vad som varit de senaste tio åren.

Av länsstyrelsen föreslaget villkor 22

De haltvärden som länsstyrelsen föreslår är påtagligt annorlunda än tidigare redovisat. Detta kan dock accepteras under förutsättning att den mängd vatten som omfattas av ”ventilen” i villkor 21 ovan, om avledning till Östersjön, sätts till 9 l/s.

Övrigt, hotade arter

Detta följer av övrig lagstiftning och regleringar och behöver inte vara ett övrigt villkor.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL**Tillåtlighet**

Miljööverdomstolen (numera Mark- och miljööverdomstolen) har i lagakraftvunnen dom den 9 september 2009 förklarat att den av Nordkalk AB sökta täktverksamheten i Bunge Ducker är tillåtlig samt föreskrivit att miljödomstolen (numera mark- och miljödomstolen) ska meddela tillstånd till den ansökta verksamheten och föreskriva nödvändiga villkor och försiktighetsmått och bestämmelser i övrigt för denna. Vid den efterkommande prövningen har mark- och miljödomstolen avslagit Nordkalks ansökan. Mark- och miljööverdomstolen har vid nu aktuell prövning att förhålla sig till att Nordkalks ansökan kan komma att beviljas och beakta kumulativa effekter av bolagets och Nordkalks ansökningar. Mark- och miljööverdomstolen kommer också att

beakta Region Gotlands tillstånd av miljödomstolen den 14 oktober 2009 till vattenuttag ur sjön Bästeträsk.

Det har i målet ånyo framställts yrkanden om gemensam handläggning med Nordkalks ansökan. Mark- och miljööverdomstolen har tidigare i beslut den 8 mars 2012 med hänvisning till målens omfattning och karaktär samt att det inte varit fråga om samma bevisning, avslagit yrkanden om gemensam handläggning. Mark- och miljööverdomstolen finner inte skäl att frångå sin tidigare ståndpunkt. Det har även yrkats att förhandsbesked ska inhämtas från EU-domstolen i fråga om företagets tillåtlighet med avseende dels på Natura 2000-området, dels på omfattningen av skyddet i art- och habitatdirektivet. Mark- och miljööverdomstolen finner inte skäl att inhämta yttrande från EU-domstolen.

Miljökonsekvensbeskrivning

Samtliga klaganden har ifrågasatt om miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven enligt 6 kap. miljöbalken. Bl.a. har det framställts synpunkter på att miljökonsekvensbeskrivningen är bristfällig med hänvisning till att den saknar en samlad beskrivning av miljöeffekterna av bolagets nu sökta verksamhet och Nordkalks sökta verksamhet samt Region Gotlands tillstånd till vattenuttag ur sjön Bästeträsk. Vidare har påtalats att det också saknas en sammantagen miljöanalys av det sökta företagets verkningar med avseende på art- och habitatdirektivet.

En miljökonsekvensbeskrivning ska enligt 6 kap. 7 § miljöbalken innehålla en beskrivning av de åtgärder som planeras för att skadliga verkningar ska undvikas, minskas eller avhjälpas. Syftet med beskrivningen är att det ska framgå vilka åtgärder eller metoder som kan användas för att komma till rätta med den miljöpåverkan som en verksamhet eller en åtgärd kan orsaka. Utgångspunkten för denna redovisning är att bästa möjliga teknik ska användas, såvida det inte anses orimligt (se 2 kap. 3 och 7 §§ miljöbalken). Uppgifter om åtgärder och olika metoder samt kostnader för dessa ska finnas när tillståndsansökan ges in till prövningsmyndigheten. Syftet är att sakägare och andra intressenter på ett tidigt stadium ska kunna förbereda sig och därigenom ges möjligheter att påverka ett projekt.

Mark- och miljööverdomstolen delar uppfattningen att miljökonsekvensbeskrivningen i vissa delar med fördel kunde ha varit mer utförlig främst vad gäller naturinventering och en samlad redovisning av kumulativa effekter av hydrologiska förhållanden. Mark- och miljööverdomstolen anser dock att underlaget, med de kompletteringar och förtydliganden som gjorts här under målets handläggning, är tillräckligt för att miljökonsekvensbeskrivningen kan godkännas och därmed läggas till grund för prövningen i målet.

Val av plats m.m.

För en verksamhet eller åtgärd som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska enligt 2 kap. 6 § första stycket miljöbalken väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Det är enligt 2 kap. 1 § samma balk verksamhetsutövaren som ska visa att denna föreskrift har iakttagits. Kravet på lokalisering gäller enligt 2 kap. 7 § första stycket miljöbalken i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla det. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.

Vid bedömning av om en verksamhet är lämpligt lokaliserad ska även bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken beaktas. 3 kap. miljöbalken innehåller vissa generella bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden som föreskriver ett visst skydd för områden som är av betydelse för olika näringar och intressen. Ett särskilt starkt skydd ges åt områden som tillståndsmyndigheten bedömer vara av s.k. riksintresse. Bestämmelserna ger tillståndsmyndigheten vägledning vid bedömningen av om en lokalisering är lämplig.

Bolagets ansökan avser utvidgning av en redan befintlig täkt. Täktområdet ingår i ett område som Naturvårdsverket pekat ut som ett område av riksintresse för naturvården. Täktområdet har samtidigt pekats ut av SGU som riksintresse avseende ämnen och material för landets materialförsörjning. Enligt Mark- och miljööverdomstolen är det uppenbart att en utvidgad täktverksamhet skulle på det sätt som avses i 3 kap. 6 § miljöbalken påtagligt skada natur- och kulturmiljön.

När oförenliga riksintressen på detta sätt står mot varandra och verksamheten kan befaras medföra påtaglig skada på riksintresset ska, enligt 3 kap. 10 § miljöbalken, företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. En avvägning ska således göras mellan bevarande- och utnyttjandeintressena i ett långsiktigt hushållningsperspektiv.

Bolaget har framhållit följande angående betydelsen av fortsatt kalkstensbrytning i Stucks. Kalkstensbrytning har bedrivits på den egna fastigheten X sedan år 1998. Även tidigare har kalksten brutits på platsen. Bolaget har egen hamn 3 km från brottet. Kalksten levereras till järn- och stålindustrin, cellulosaindustrin samt även för luft- och vattenreningsanläggningar. De kvalitetskrav som basindustrin uppställer för kalkstensleveranser innebär att den kalksten som bryts måste innehålla uppställda kvalitetskrav. I takt med ökad produktionen i järn och stålindustrin ökar behovet av kalksten från Stucks. Kvaliteten på kalkstenen från Stucks är till stor del av den art som kunderna efterfrågar. Det är av avgörande betydelse att kalkstensbrytningen vid Stucks kan fortsätta och utökas i förhållande till hittillsvarande verksamhet. Kalksten bryts på ett flertal platser i Sverige, men endast ett fåtal har erforderlig kvalitet på stenen för att uppfylla de krav som bl.a. järn- och stålindustrin ställer på produkten. För metallurgisk industri gäller främst låg svavelhalt, låg kiselhalt, hög kalciumkarbonathalt samt jämnhet. I Stucks finns kalksten av sådan kvalitet. Kalksten av hög kvalitet lämplig för järn- och stålindustrin förekommer inte allmänt. Vid kalkstensleveranser från andra länder uppkommer ökade utsläpp till följd av längre transporter och ökade kostnader.

Vad bolaget anfört angående förutsättningarna för att bryta kalk på annan plats och kalkkvalitén i området har bekräftats av SGU, som är central förvaltningsmyndighet för frågor om landets geologiska beskaffenhet och mineralhantering. Att kalk av den speciella kvalitet som finns i området är väsentlig för stålindustrin har vidare bekräftats av dess företrädare, som yttrat sig i målet. Mark- och miljööverdomstolen har därför som utgångspunkt för prövningen att någon realistisk alternativ plats för brytning av kalk med den kvalitet som bolagets kunder efterfrågar inte finns.

Mot detta ska ställas de obestridliga naturvärden som finns i området. Dessa naturvärden är unika enligt Naturvårdsverket och består av omfattande ostörda hällmarks- och våtmarkskomplex med egenartad hydrologi och rik biologisk mångfald. Fåglar som t.ex. nattskärna, ängshök och havsörn finns i området. På själva täktområdet torde likartad biologisk mångfald förekomma. Företrädarna för de allmänna intressena och flertalet övriga som yttrat sig i målet har ansett att områdets värde som riksintresse för naturvård kommer att skadas allvarligt om täktverksamheten tillåts.

Frågan är då om intresset av att bevara dessa naturvärden väger över i den bedömning som ska göras enligt 3 kap. 10 § miljöbalken.

Skadorna på riksintresset för naturvård och kulturmiljön inskränker sig till själva täkten, som, omfattar 51 ha, och närområdena intill samt barriäreffekter. Riksintresseområdet som helhet, mer än 9 000 ha, kommer inte att skadas. Täktområdet utgör således en relativt begränsad del av det totala området som omfattas av detta riksintresse. Naturmiljön på täktområdet kommer naturligtvis att gå förlorad och kommer inte att kunna återställas i ursprungligt skick efter avslutad brytning. Däremot ger de skyddsåtgärder som bolaget åtagit sig att utföra goda förutsättningar för att närområdena kommer att kunna bibehålla sin karaktär. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att villkor om skyddsåtgärder och försiktighetsmått kommer att kunna begränsa verksamhetens påverkan på yt- och grundvatten så att hänsynsreglerna i miljöbalken iakttas. Mot detta står att riksintresset för materialutvinning kommer helt att gå förlorat vid ett avslag på ansökan, med de negativa effekter som ovan redovisats. Mark- och miljööverdomstolen finner, lika med mark- och miljödomstolen, att intresset av materialutvinning från hushållnings- och samhällsekonomisk synpunkt väger tyngre än naturvårdsintressena. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att det förhållandet att Gotland enligt 4 kap. 2 § miljöbalken angetts som ett område där intresset av turism och friluftsliv särskilt ska beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av ingrepp i miljön inte utgör något hinder för den planerade täktverksamheten.

Vid en samlad bedömning finner Mark- och miljööverdomstolen att verksamheten är tillåtlig enligt de allmänna lokaliserings- och hushållningsbestämmelserna i

miljöbalken. Mark- och miljööverdomstolen finner vidare att den för själva täkten nödvändiga vattenverksamheten är tillåtlig.

Natura 2000

Genom regeringens beslut i december år 1998 utpekades området norr om täktfastigheten, Bästeträsk, som ett bevarandeområde. Skyddet i ett Natura 2000-område gäller mot störningar av de arter och naturtyper för vilka området har utsetts. Enligt upprättad bevarandeplan för Natura 2000-området Bästeträsk finns flera prioriterade naturtyper såsom kalkrika oligomesotrofa vatten med bentiska kransalger, rikkärr, nordiskt alvar och prekambiska kalkhällmarker, kalkkärr med gotlandsag och västlig taiga inom områdena. Av bevarandeplanen framgår att framför allt kalkkärr med gotlandsag och rikkärr är känsliga för förändringar i hydrologin.

Tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken krävs för verksamhet som på ett betydande sätt kan påverka ett Natura 2000-område, oavsett om verksamheten ska bedrivas inom eller utanför området. Tillstånd får enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken lämnas endast om verksamheten inte kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses skyddas och inte heller medför att den art eller de arter som avses skyddas utsätts för störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna. Enligt 4 kap. 8 § miljöbalken får en verksamhet som är tillståndspliktig inte komma till stånd om inte tillstånd enligt 7 kap. 28 § b miljöbalken lämnats.

Vid bedömningen av om en verksamhet är tillståndspliktig enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken ska prövningen göras med utgångspunkt från dess typiska effekter (jfr MÖD 2003:100). Vid denna prövning bör därför ingen mer detaljerad prövning göras av de försiktighetsmått och skyddsåtgärder som sökanden förklarar sig beredd att vidta i det konkreta fallet. En annan utgångspunkt bör vara att tillståndsplikten ska ges en förhållandevis vid tillämpning.

När den planerade täkten bryts ut mot Bästeträskområdet är det enligt Mark- och miljööverdomstolens bedömning sannolikt att Natura-2000 området med avseende på vattenkvaliteten och vattenkvantiteten i såväl sjön Bästeträsk som omkringliggande

våtmarker kommer att påverkas på ett betydande sätt. Tillstånd krävs därför enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken.

Vid den därpå följande prövningen enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken av om tillstånd ska ges ska utgångspunkten vara den faktiskt bedömda påverkan efter det att nödvändiga villkor föreskrivits.

För att tillstånd ska kunna lämnas fordras att den sökta verksamheten vid en samlad bedömning, ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter, inte kan skada de livsmiljöer som avses skyddas eller att skyddade arter inte utsätts för störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av arterna i området. Det innebär att livsmiljöerna ska bibehålla sin funktion och att de skyddade arterna måste ha tillräckliga utbredningsområden för att bli en livskraftig del av livsmiljön. Det är de skyddade naturtyperna i det aktuella Natura 2000-området som helhet betraktat som inte får skadas (MÖD 2004:68).

De hydrologiska förhållandena i området är av särskilt intresse för prövningen i detta fall. Dessa får inte förändras på ett sådant sätt att de skyddade livsmiljöerna skadas. Möjligheterna för bolaget att även på lång sikt upprätthålla de hydrologiska förhållandena för att skydda livsmiljön och skyddade arter i Natura 2000-området är således av central betydelse för frågan om tillstånd kan lämnas.

Bolaget har bedömt att de huvudsakliga miljökonsekvenserna av utökad täktverksamhet är förlust av kalkhällmarker inom täktområdet samt lokal påverkan på hydrologin i närområdet. Förlust av viktiga naturmiljöområden inom täktområdet minskar livsbetingelserna för djur- och växtliv inom fastigheten. Täktverksamheten kommer att påverka ytvatten- och grundvattenförhållanden i området omkring täkten. Bolaget har vid sin beräkning av influensområdets utsträckning och genom den erfarenhet som finns från intilliggande kalkbrytningar antagit att områdets utsträckning kan bli högst 200 m. För att motverka sådana störningar föreslår bolaget olika skyddsåtgärder.

Bolaget har hävdad att skyddsåtgärderna medför att den marginella påverkan som kan uppkomma i de skyddade områdena efter vidtagna skyddsåtgärder inte utgör hot mot naturtypernas bevarandestatus utan ligger inom ramen för vad som är godtagbart.

Naturvårdsverket har gjort gällande att det genom den föreslagna utformningen av verksamheten finns en uppenbar risk för skada på Natura 2000-området. Området kommer att åsamkas betydande skador på skyddade livsmiljöer. Gynnsam bevarandestatus kommer inte att bibehållas för vissa av habitaterna. Verket har vidare inställningen att statiska skyddsåtgärder inte kan ur biologisk synpunkt ersätta ett känsligt och naturligt hydrologiskt system med variationer i vattenregim och ytvattenrörelser. Ett återinfiltrerat vatten med förändrade egenskaper riskerar enligt verket ge biologiska långtidseffekter på habitat och arter. Verket har särskilt pekat på att osäkerheten är betydande i den heterogena hydrauliska miljön i området.

Mark- och miljööverdomstolen gör i denna del följande bedömning.

Av utredningen i målet framgår att hydrologin i täktområdet och dess omgivning uppvisar stora heterogena förhållanden. Resultatet av beräkningarna innehåller därför osäkerheter. Som mark- och miljödomstolen funnit skulle emellertid ytterligare utredning inte ge något klarare besked om vad som kan förväntas i fråga om ändrade vattenströmmar vid full utbrytning av täkten. Det finns skäl att anta att de utpekade våtmarkerna, som delvis ligger inom influensområdet och som är känsliga för förändrad hydrologi i form av både torka, dämning och förändrad vattenkemi, i viss utsträckning kommer att påverkas av täktverksamheten. Det är därför nödvändigt att skyddsåtgärder kan utföras och att verkningarna av dessa kan kontrolleras så att det säkerställs att skyddade livsmiljöer inte skadas och att den gynnsamma bevarandestatusen bibehålls.

Frågan är då om de av bolaget föreslagna skyddsåtgärderna är tillräckliga för att förhindra skador på de skyddade naturtyperna och arternas livsmiljöer i Natura 2000-området under brytnings- och efterbehandlingstiden. Både Naturvårdsverket och länsstyrelsen har bedömt att det inte är möjligt att genom artificiella åtgärder upp-

rätthålla den naturliga hydrologin och har hävdad att utredningen inte ger tillräckligt underlag för en sådan bedömning.

Enligt Mark- och miljööverdomstolens bedömning kan täktverksamheten i viss mån komma att ge upphov till effekter på Natura 2000-området Bästeträsk. Det finns dock inte anledning att betvivla att det finns teknik och kunskap för att uppfylla uppställda villkor som tillgodoser att omgivningarna vid täktverksamheten inte skadas.

Domstolen finner således att det finns skyddsåtgärder som leder till att effekterna inte påverkar de skyddade livsmiljöerna i området som helhet eller medför att de skyddade arterna utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av arterna i området. Inte heller bedöms Region Gotlands möjligheter att utta vatten enligt erhållet tillstånd påverkas.

Ett bifall till bolagets ansökan förutsätter att det bedöms vara tekniskt möjligt att villkorsreglera verksamheten på så sätt att Natura 2000-området Bästeträsk med säkerhet inte påverkas på ett sådant sätt att skada uppkommer. Enligt Mark- och miljööverdomstolen är det, i normalfallet, inte godtagbart att en omständighet som är direkt avgörande för tillåtlighetsbedömningen, såsom bolaget förordat, sätts på provotid. Bolagets förstahandsinställning om hur villkoren avseende vattenhanteringen bör utformas kan därför inte godtas.

Bolaget har i Mark- och miljööverdomstolen inkommit med ett alternativt förslag avseende hantering med separering av från täktverksamheten påverkat respektive opåverkat vatten.

För täktverksamhet inom område A-H avses vattenhanteringen ske på samma sätt som tidigare, dvs. vattnet leds till Hau träsk och till havet. Detta innebär att verksamheten inte påverkar Natura 2000-området Bästeträsk och att någon prövning av tillåtligheten enligt det särskilda regelsystem som gäller för Natura 2000-områden inte krävs. Den vattenmängd som undandras Bästeträsk genom utbrytning av område A-H kan anses försumbar i sammanhanget. Några hinder i övrigt mot att tillåta täktverksamhet inom område A-H finns inte.

För resterande del av det ansökta täktområdet föreslås länshållningsvatten från den utökade täkten, beroende på vattnets kvalitet, att avledas till Hau träsk eller direkt till Östersjön. Den vattenmängd som därigenom undandras Bästeträsks tillrinningsområde avses att kompenseras genom att vatten från Bungeberget samlas upp och infiltreras i Littorinavallen väster och sydväst om täkten. Större delen av den nederbörd som faller på Bungebergets nordvästsluttning infiltrerar i den övre ca 5 m mäktiga spruckna delen av kalkstenen, och rinner ner mot dagbrottssjön i Stucks kalkbrott. Uppsamlingen av vatten från Bungeberget avses ske genom anläggande av avskärande diken i östra och sydöstra kanten av kalkbrottet mot Bungeberget kompletterat med uppumpning av i dagbrottssjön inrinnande grundvatten. Bolaget har föreslagit att det överlämnas till tillsynsmyndigheten att närmare besluta om bl.a. utformning och placering av avskärande diken.

Samtliga klaganden samt Region Gotland och länsstyrelsen har bedömt bolagets alternativa förslag avseende vattenhanteringen som ”intressant” men ansett att förslaget behöver beskrivas närmare och att ytterligare utredningar bör göras för att möjliggöra en allsidig bedömning av om förslaget är praktiskt genomförbart. Länsstyrelsen har, med reservation för att ytterligare utredning krävs, föreslagit ett delvis modifierat förslag till slutliga villkor. Länsstyrelsen har också ifrågasatt om det är lämpligt, i vart fall på föreliggande underlag, med en så vittgående delegering som bolaget föreslagit.

Mark- och miljööverdomstolen finner, i likhet med klagandena, länsstyrelsen och Region Gotland, att bolagets alternativa förslag till vattenhantering, förefaller vara en fullt möjlig metod för att undvika skadlig påverkan på Natura 2000-området Bästeträsk. Bolagets alternativa förslag till villkor för den föreslagna vattenhanteringen har emellertid framförts sent under processen i Mark- och miljööverdomstolen. Naturvårdsverket, länsstyrelsen och Region Gotland har förklarat att man inte närmare kan kommentera bolagets villkorsförslag avseende det hela sökta området på annat sätt än som ”intressant och väl värt att utredas ytterligare” samt att förslaget borde ha framförts tidigare under processens gång. Mark- och miljööverdomstolen gör samma bedömning. Bolagets alternativ i denna del kan på grund av vad som sålunda anförts inte nu läggas till grund för en tillståndsdom. Det kan emellertid inte uteslutas att

förslaget med erforderliga kompletteringar kan godtas vid en förnyad prövning. Av instansordningsskäl bör bolagets förslag i denna del inte prövas av Mark- och miljööverdomstolen som första instans utan målet bör återförvisas till mark- och miljödomstolen för fortsatt behandling.

Villkor m.m.

Länsstyrelsen och Region Gotland, som för övrigt inte överklagat mark- och miljödomstolens deldom, har inte närmare kommenterat bolagets förslag till villkor för områdena A–H. Inte heller övriga klagande har haft några synpunkter på bolagets villkorsförslag i denna del. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att bolagets förslag till slutliga villkor är godtagbara, med en mindre justering av villkor 15 (grundvatten ersätts med vatten) och bör därmed föreskrivas för område A–H; dock bör föreslaget villkor 21 föras in i villkor 15. Något behov av prøvotidsförordnanden eller delegationsföreskrifter föreligger därmed inte.

När det gäller efterbehandling har det föreslagits olika möjliga metoder. Mark- och miljööverdomstolen ifrågasätter inte att efterbehandlingen kan ske med någon av metoderna med bibehållna naturvärden i omgivningen. Vilken metod som ska användas bör kunna bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten.

För tydlighets skull bör samtliga slutliga villkor tas upp i domslutet.

Övrigt

Det har i målet framställts yrkanden om att vissa närboende ska förklaras som vattenrättsliga sakägare. Det ankommer inte på Mark- och miljööverdomstolen att vid denna prövning göra några uttalanden i sakägarfrågan utan frågan får prövas i samband med en eventuell framtida skadeståndsprocess.

Verkställig hetsförordnande

Skäl föreligger att meddela verkställighetsförordnande.

Rättegångskostnader m.m.

Region Gotland har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen. Bolaget har reservationsvis vitsordat yrkat belopp.

Grundläggande bestämmelser om rättegångskostnader i mål enligt miljöbalken finns i 25 kap. 2 § miljöbalken Enligt andra stycket samma lagrum ska sökanden ersätta motparts rättegångskostnad som uppkommit i högre rätt genom att sökanden klagat. Kompletterande bestämmelse finns i 18 kap. rättegångsbalken. Eftersom varken bolaget eller Region Gotland överklagat mark- och miljödomstolens deldom, saknas rättsligt stöd att ålägga bolaget betalningsförpliktelse för Region Gotlands rättegångskostnad. Yrkandet ska därmed avslås.

Övriga i målet framställda yrkanden avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 2012-06-12

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Per-Anders Broqvist, hovrättsråden Liselotte Rågmark och Henrik Runeson, referent, tekniska rådet Mikael Schultz samt f.d. miljørådet Sven Bengtsson. Domen är enhällig.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DELDOM
2011-05-25
meddelad i
Nacka Strand

Mål nr M 463-08

SÖKANDE

SMA Svenska Mineral AB

Ombud: Advokat L S Alrutz'

SAKEN

Ansökan om tillstånd för fortsatt och utökad kalkstensbrytning och bortledande av grundvatten i Stucks kalkbrott på Gotland

Avrinningsområde: 118/117
Verksamhetstyper i miljöboken: III och V
AnläggningsID: 29985 resp. 29593
Koordinater (SWEREF 99): E: 736267 N: 6422276

DOMSLUT

Tillstånd

Mark och miljödomstolen (Miljödomstolen) lämnar SMA Svenska Mineral AB (nedan kallat SMA eller bolaget) tillstånd enligt miljöbalken till

- fortsatt täktverksamhet av kalksten på fastigheten X, inom det område som markerats på bifogad karta (se domsbilaga 1), med en maximal årlig volym om tvåmiljoner (2 000 000) ton och en total mängd om trettiomiljoner (30 000 000) ton utlastad produkt.
- hantering av vatten för länshållning samt för att förebygga skada.

Dok.Id 203082

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka Strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 00 E-post: nacka.tingsratt@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:30-16:00

Slutliga villkor

För verksamheten ska gälla följande slutliga villkor.

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten, inklusive åtgärder för att begränsa vatten-, mark- och luftföroreningar samt andra störningar för omgivningen, bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden i ansökningshandlingarna och i övrigt i ärendet angett eller åtagit sig.
2. Buller från verksamheten och från transporter mellan verksamhetsområdet och Strå hamn får som riktvärden* inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid permanentbostäder och fritidsbostäder än
50 dB(A) dagtid, måndag – fredag (kl. 07 – 18)
45 dB(A) dagtid, helgdagar och lördagar (kl. 07 – 18)
45 dB(A) kvällstid (kl. 18 – 22)
40 dB(A) nattetid (kl. 22 – 07)
Om hörbara toner förekommer ska ovan angivna värden sänkas med 5 dB(A)-enheter. Nattetid ska dessutom gälla att momentanvärden som riktvärde inte få överstiga 55 dB(A).
3. Förvaring och hantering av petroleumprodukter och andra för mark, yt- och grundvatten skadliga ämnen inklusive avfall ska ske med största aktsamhet så att risken för skador till följd av spill/läckage elimineras. Förvaring av petroleumprodukter och övriga för mark, yt- och grundvatten skadliga ämnen ska ske på tät yta som är invallad och under tak. Invallning ska minst ha samma volym som det största kärl som förvaras där. Cisterner ska vara utrustade med påkörningsskydd.
4. Tankning av fordon och cisterner ska där så är möjligt ske utanför täktområdet. I annat fall ska tankning utföras över hårdgjord, tät yta. Eventuellt spill ska saneras omgående.

5. Inom täktområdet stationärt uppställda maskiner eller stadigvarande utnyttjade maskiner ska förses med uppsamlingsanordningar för oljespill.
6. Utrustning för sanering av oljespill eller annat läckage ska finnas lätt tillgänglig. God beredskap ska finnas för att ta hand om kemikalier eller farligt avfall från olyckor som kan hota mark, yt- eller grundvatten.
7. Sprängning får endast ske vid i förväg bestämd tidpunkt som meddelas de närboende och efter tydlig förvarningssignal.
8. Bolaget ska vidta åtgärder för att förhindra att stenkastning förekommer utanför bolagets verksamhetsområde.
9. Bolaget skall tillämpa sådana rutiner samt nyttja den utrustning som behövs för att motverka för omgivningen störande damning. Damningen från verksamheten (främst, sprängning, krossning, bandtransportörer och transporter) skall begränsas så mycket som möjligt, t.ex. genom inbyggnad, sopning, sprinkling m.m. För dammbekämpning får enbart vatten nyttjas.
10. Sanitärt vatten ska tas om hand på så sätt att miljö- och hälsoskyddsnämndens fastställda anvisningar för slutna tankar uppfylls.
11. Vibrationshastigheten till följd av sprängning får inte överskrida 4 mm/s uttryckt som högsta svängningshastighet i vertikal led vid mer än 10 % av mättilfällena per år, som toppvärde i sockel på bottenvåning i närbelägen bebyggelse. Mätningen skall följa svensk standard SS 4604866.
12. Luftstöt våg till följd av sprängning får utomhus vid bostäder får inte överskrida 200 pascal uttryckt som frifältsvärde, mätt enligt svensk standard SS 025210.
13. Personal som arbetar inom täktområdet ska vara väl informerade om betydelsen av innehållet i domen, särskilt när det gäller villkoren och hur dessa ska reglera arbetets utförande.

14. Inträffar driftstörningar som kan innebära risk för skada på miljön eller människors hälsa ska verksamheten omedelbart avbrytas och tillsynsmyndigheten kontaktas avseende vilka åtgärder som ska vidtas.
15. Förslag till kontrollprogram ska ges in till tillsynsmyndigheten i god tid innan den utökade verksamheten påbörjas. Av kontrollprogrammet skall särskilt framgå
 - hur kontroll av vattenkvaliteten i och flöde av länshållningsvatten och vatten i de våtmarker som kan påverkas av det infiltrerade länshållningsvattnet skall utföras,
 - hur kontroll av grundvatten i tälten och i tälstens omgivning (inklusive privata brunnar) med avseende på nivåer och vattenkvalitet skall utföras,
 - hur kontroll med syfte att följa eventuella förändringar av arters och naturtyper utbredning, i de områden som kan påverkas av utsläppen, skall utföras,
 - hur och hur ofta bullerkontroller ska utföras.
16. Tälten skall brytas och avbanas i 1-2 åriga etapper på sätt som i förväg redovisats för tillsynsmyndigheten.
17. Verksamheten skall årligen besiktigas av oberoende besiktningsman. Denna besiktning skall omfatta kontrollprogram, mätutrustning, analys- och mätresultat samt villkorsefterlevnad. Tillsynsmyndigheten skall erbjudas möjlighet att delta vid besiktningen.
18. Innan verksamheten får påbörjas ska verksamhetsutövaren komma in med beskrivning till tillsynsmyndigheten om hur man tillsammans med Nordkalk AB (Nordkalk) och Gotlands kommun (i relevanta delar) avser att samordna respektive kontrollprogram avseende vattenkvaliteten och flöden i de våtmarker som berörs av infiltrerat länshållningsvatten från kalkbrotten, vattenkvaliteten i Bästeträsk samt bevarandestatusen för de utpekade arter och naturtyper som avses att skyddas i Natura 2000-området Bästeträsk.

19. Inom det område som markerats med raster på till domen bifogad karta (doms-bilaga 2) får brytning inte ske under nivån + 18 m innan bolaget till tillsynsmyndigheten redovisat mätningar av det vatten som läcker in på olika ställen inom detta område. Mätningarna ska visa att ingen saltvatteninträngning av betydelse skett. Brytning ned till nivån +10 m får påbörjas först efter det att tillsynsmyndigheten gett klartecken och ska därefter utföras med stor försiktighet i syfte att minska risken för saltvatteninträngning.
20. Bolaget ska i god tid innan verksamheten upphör eller det blir aktuellt med efterbehandling av något delområde till tillsynsmyndigheten ge in ett förslag till slutlig efterbehandlingsplan.

* Med riktvärde menas ett värde som, om det överskrids, innebär en skyldighet för tillståndshavaren att vidta åtgärder så att värdet kan hållas.

Prövotidsförordnande

Frågan om dels slutliga villkor för utsläpp av länshållningsvatten till omgivningen dels slutliga villor avseende skydd vissa bestånd av hotade arter skjuts upp under en provotid. Under provotiden ska utredningar genomföras enligt följande.

U1. Bolaget ska ytterligare undersöka länshållningsvattnet (det vatten som samlas i klarningsbassäng enligt P2 nedan), vattnet i de näraliggande våtmarkerna som kan påverkas av framtida infiltration samt vattnet i Bästeträsk, med avseende på oljeindex, totalkväve, klorid, sulfat, konduktivitet, turbiditet och pH. Tillsynsmyndigheten får enligt delegation nedan besluta om att ytterligare parametrar ska ingå i utredningen. Utredningen ska visa hur dessa parametrar varierar över tiden. Beträffande kloridhalten i länshållningsvattnet ska bolaget, om det sker en signifikant förhöjning av densamma, genom t.ex. provtagning i olika delar av tätten närmare utreda orsaken förhöjningen. Även variation av flödet av länshållningsvatten och vattenflöden i nämnda våtmarker samt nederbörd ska ingå i undersökningen.

- U2. Bolaget ska utreda vilka haltförändringar i våtmarkerna och Bästeträsk av de parametrar som skall undersökas enligt U1 som infiltrationen av länshållningsvattnet kan komma att ge upphov till. Bolaget ska också ta fram underlag för att bedöma vilka haltförändringar som riskerar att medföra en signifikant påverkan på de skyddade livsmiljöerna och arterna i Natura 2000-området.
- U3. Bolaget ska ytterligare utreda åtgärdsalternativen för att begränsa föroreningshalterna i länshållningsvattnet. Bolaget ska därvid särskilt utreda vilka åtgärder som kan vidtas om man p.g.a. inträngning av relik saltvatten skulle få förhöjda *kloridhalter* i länshållningsvattnet som riskerar att påverka Natura 2000-området.
- U4. Bolaget ska närmare utreda infiltrationens inverkan på de hydrologiska förhållandena i de våtmarker som berörs av infiltrationen och möjligheterna att vidta ytterligare åtgärder för att så långt möjligt efterlikna de naturliga hydrologiska förhållandena.
- U5. Bolaget ska utreda förutsättningarna för att under återfyllnadstiden nyttja vattnet i den s.k. dagbrottssjön eller annat vatten som samlats i tälten efter det att brytningen avslutats för infiltration i omgivande terräng i syfte att minimera risken för att vattennivån i Bästeträsk sjunker under de nivåer som innebär att kommunen inte kan nyttja Bästeträsk som dricksvattentäkt.
- U6. Bolaget ska ytterligare utreda möjligheterna att skydda bestånden av de starkt hotade lavarna röd guldskilav och öländsk tegellav i den sydöstra kanten av verksamhetsområdet, med syfte att klargöra dels förutsättningarna för att lavarna ska kunna flyttas till annan plats och fortsätta växa där, dels hur stort område omkring växtplatserna som behöver vara orört för att bestånden ska fortsätta växa på befintlig plats och kostnaderna för att avstå från brytning inom ett sådant område, dels om det finns andra tänkbara skydds- eller kompensationsåtgärder.

Utredningarna enligt U1-U6 ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten. Resultatet av utredningarna ska tillsammans med förslag på slutliga villkor ges in till miljödomstolen senast sex månader innan det är aktuellt att fortsätta brytningen efter etapperna A-H.

Under provotiden ska följande gälla som provisoriska föreskrifter till dess annat bestäms.

P1. Vatten som läcker in till dagbrottsjön ska under provotiden bortledas till Hau träsk. För detta vatten skall följande riktvärden* gälla

- pH 6 – 9
- Suspenderade ämnen ≤ 25 mg/l
- Olja och fett $\leq 0,1$ mg/l (oljeindex)

Värdena ska gälla som månadsmedelvärden.

P2. Övrigt vatten som läcker in i tälten ska under provotiden passera klarningsbassänger, försedda med oljeavskiljare och därefter bortledas till Östersjön.

P3. Bortledda volymer enligt P1 och P2 ska mätas kontinuerligt.

* Med riktvärde menas ett värde som, om det överskrids, innebär en skyldighet för tillståndshavaren att vidta åtgärder så att värdet kan hållas.

Delegation

Med stöd av bestämmelserna i 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken överlåter miljödomstolen till tillsynsmyndigheten att besluta om närmare villkor enligt följande.

D1. Tillsynsmyndigheten får, utifrån bolagets förslag till teknisk utformning, placering och drift av vattenhanteringsanordningar, inklusive avskärande diken, god-

känna förslaget eller besluta om avvikelse från förslaget samt ange närmare villkor om när anordningarna ska vara färdigställda.

D2. Tillsynsmyndigheten får besluta om att ytterligare parametrar ska ingå i prøvotidsutredningen vad avser vattenkvalitet (se U1 ovan).

D3. Tillsynsmyndigheten får efter redovisning av mätningar i inläckande vatten i den västra delen av tåkten (område markera med raster i domsbilaga 2) ge klar-
tecken för brytning under nivån + 18 m.

Ekonomisk säkerhet

Bolaget ska senast när den nu tillståndsgivna verksamheten påbörjas ställa ekonomisk säkerhet för efterbehandling med 4 miljoner kr och därefter årligen i januari månad ställa ytterligare sådan säkerhet med 250 kr/1000 ton under föregående år utbruten mängd kalksten.

Säkerheten, som skall bestå av pant eller borgen enligt bestämmelserna i 2 kap. 25 § utsökningsbalken, skall godkännas av och förvaras hos tillsynsmyndigheten.

Tillsynsmyndigheten får, med stöd av bestämmelserna i 22 kap. 25 § 3 stycket miljöbalken utifrån bolagets redovisning av genomförd slutlig efterbehandling av delar av tåktområdet, besluta om lämplig reduktion av den ekonomiska säkerheten.

Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

Miljödomstolen godkänner den i målet upprättade miljökonsekvensbeskrivningen.

Verkställighetsförordnande

Miljödomstolen lämnar, på villkor som anges i 22 kap. 28 § första stycket miljöbalken, SMA verkställighetstillstånd vad avser brytning av kalksten inom området A-H, markerat på karta (se domsbilaga 3).

Arbetstid

Arbetena avseende vattenverksamheten ska vara utförda senast inom tio år från det domen i denna del vunnit laga kraft.

Igångsättningstid

Den miljöfarliga verksamheten ska ha satts igång senast två år efter det att domen i denna del vunnit laga kraft.

Oförutsedd skada

Om den vattenverksamhet som avses med tillståndet medför skador som miljödomstolen inte förutsett får den skadelidande framställa anspråk på ersättning. Sådant anspråk ska framställas till miljödomstolen senast tio år från utgången av den arbetstid som bestämts.

Rättegångskostnaderna

SMA Svenska Mineral AB skall ersätta

1. O Ss huvudmän deras rättegångskostnader med sammanlagt fjortontusenett-hundratrettiofyra (14 134) kr, varav 12 500 kr utgör ombudsarvode, jämte ränta på det förstnämnda beloppet enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för denna dom till dess betalning sker.
2. J Ös huvudman dennes rättegångskostnad med, inklusive moms, tvåhundrafyrtioniotusensexhundrasextioåtta (249 668) kr, varav 162 250 kr utgör ombudsarvode, jämte ränta på det förstnämnda beloppet enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.
3. M Bs huvudman dennes rättegångskostnad med, exklusive moms, tvåhundrafyrtusentvåhundrafem (204 205) kr, varav 152 000 kr utgör ombudsarvode, jämte ränta på det förstnämnda beloppet enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Prövningsavgift

Prövningsavgiften fastställs till trettiofemtusen (35 000) kr.

BAKGRUND OCH TIDIGARE BESLUT

Vid Nacka tingsrätt, miljödomstolen, har SMA ansökt om tillstånd att vid Stucks kalkbrott på Gotland få öka det årliga uttaget i befintlig täkt, att få utföra provpumpningar och att få öka täktillståndet till 30 miljoner ton kalksten. I deldom den 29 januari 2009 erhöll sökanden tillstånd att årligen producera två miljoner ton kalksten inom ramen för gällande tillstånd samt även tillstånd till att bedriva provpumpningar. Efter gjorda kompletteringar bestående i fördjupad rapport om geologi och hydrogeologi, provpumpning, analyser samt kompletterande fältarbete ansöker bolaget nu om tillstånd till att vid sagda kalkbrott få bryta kalksten i enlighet med nedanstående yrkanden.

YRKANDEN

SMA har vid huvudförhandlingen preciserat sina yrkanden enligt följande.

SMA hemställer om tillstånd enligt miljöbalken om fortsatt täktverksamhet av kalksten på fastigheten X med en maximal årlig volym om tvåmiljoner (2 000 000) ton och en total mängd om trettiomiljoner (30 000 000) ton utlastad produkt. Därtill yrkas tillstånd för hantering av vatten för länshållning samt för att förebygga skada. Härutöver hemställes om verkställighetstillstånd vad avser brytning av kalksten inom området A-H markerat på domsbilaga 3.

ANSÖKAN

SMA ansökte i januari 2008 om tillstånd att 1) öka det årliga uttaget i befintlig täkt, 2) tillstånd att utföra provpumpningar och 3) utökat täktillstånd om 30 miljoner ton kalksten.

Genom deldom den 29 januari 2009 meddelade miljödomstolen bolaget tillstånd att årligen producera två miljoner ton kalksten inom ramen för gällande tillstånd samt även tillstånd att bedriva provpumpningar. Begäran om tillstånd för provpumpningar grundades bl.a. på den oro för påverkan på enskilda brunnar som närboende ger uttryck för. Därtill vill SMA medverka till att tydliggöra att fortsatt och utökad kalkbrytning kan bedrivas utan menlig påverkan på de våtmarker och skyddade områden som ligger söder och väster om täkten.

För komplettering av ansökan uppdrog SMA åt Golder Associates att utarbeta en fördjupad rapport om geologi och hydrogeologi vid SMA:s kalkbrott vid Stucks (Golder Associates rapport 2009-12-28, bilaga till ansökan).

Rapportarbetet har bestått av insamling av omfattande befintligt material, prov-pumpning och analyser samt kompletterande fältarbete m.m. Det har utförts omfattande kartering av kalkstenens lagring och orientering samt av vattenförande strukturer dels i befintligt brott och dels i markytan och i borrhål i och omkring sökt brytområde. Det har även utförts fördjupade kärnboringar med vattenförlustmätningar i borrhålen samt geofysiska mätningar i flera profiler. Tillgänglig information från SGU:s och SMA:s databaser har ställts samman med resultatet av utförda undersökningar.

Kortfattat kan konstateras att de översta metrarna av kalkstenen är mycket uppsprucken med flacka sprickor inom stora delar av sökt brytområde. Därtill kommer vertikala karstsprickor upptill en decimeter breda. Detta innebär att bergmassans översta del är mycket vattengenomsläpplig och större delen av vattenomsättningen sker i detta ytliga lager. Under detta lager finns lokala vertikala sprickor som kan transportera vatten ned till skikt som består av ler-, sand- och gruspartiklar två till fem meter under markytan, med betydligt mindre vattengenomsläpplighet.

Från ursköljda kanaler i dessa skikt läcker det in mindre mängder vatten till kalkbrottet efter regn, och även under perioder utan nederbörd på vissa ställen. Merparten av nuvarande inläckage sker till den befintliga dagbrottssjön i östra delen av dagbrottet.

Bergmassan från ca fem meter till nivån -2 m.ö.h. är ännu mindre genomsläpplig. Även här kan vattentransport ske växelvis i vertikala sprickor och horisontella skikt, men i betydligt mindre omfattning beroende på dålig konnektion mellan sprickor och skikt.

I Golders rapport redogöres utförligt för de hydrologiska förhållandena kring Stucks samt redovisas nederbörds mängder och avrinningsområden.

Det konstateras att den pågående kalkbrytningen enligt gällande tillstånd innebär ett bortledande av vatten från Bästeträsk. Vid en framtida utökad täktverksamhet kan försiktighetsmått vidtagas med innebörd att påverkan på vattentillrinningen till Bästeträsk blir mindre än vad som för närvarande sker enligt gällande tillstånd.

I Golders rapport redovisas förslag på kontrollprogram med skyddsåtgärder och försiktighetsmått beaktande de skyddsintressen som finns särskilt vad avser Bästeträsk.

Den pågående täktverksamheten vid Stucks har pågått i drygt tio år. Dessförinnan bedrevs kalkbrytning på platsen i mindre skala. SMA har en egen utlastningshamn belägen vid Strå endast ca 2 km från kalkbrotten.

Efterfrågan på den högvärdiga kalkstenen från Stucks är fortsatt hög. SMA har under 2009 ökat produktionen jämfört med tidigare år. Den kvarvarande stenen inom befintligt täkttillstånd räcker endast drygt två år. SMA är i stort behov av ett utökat tillstånd.

SMA vill i sammanhanget erinra om den omfattande avsättning av kompensationsmark som myndigheterna krävde för att nuvarande tillstånd skulle meddelas. I beslut förklarade länsstyrelsen att markavståendet kompenserade även för framtida utökad täktverksamhet inom SMA:s fastighet.

SMA:s ansökan om utökad täktverksamhet anhängiggjordes redan i januari 2008. De kompletterande undersökningar som utförts under 2009 ger ett omfattande och tillförlitligt beslutsunderlag för miljödomstolens prövning.

Sammantaget visar den kompletterande utredningen att den sökta verksamheten kan bedrivas med snarast mindre påverkan på omkringliggande intressen än vad som

bedömdes och redovisades i ansökan med MKB och bilagor. Här hänvisas till SMA:s ansökan daterad 31 januari 2008.

INKOMNA YTTRANDEN

Svenska Kalkföreningen

Svenska Kalkföreningen tillstyrker att bifall ges för fortsatt och utökad brytning i den befintliga täkten Stucks och anför i princip åter de argument som framfördes i september 2008.

Kalkbrytningen är utomordentligt viktig för det gotländska samhället likaså för det svenska samhället och dess industri, inte minst p.g.a. stenens kvalitet, fyndighetens geografiska läge samt närhet till hamn. Kalkbrytning på Gotland kan dessutom påstås ha ett globalt intresse.

Stucksbrottet är klassat som riksintresse för mineralbrytning.

Riksintressena för mineralbrytning och naturvård konkurrerar i viss mån om samma område. Täktansökan på Stucksbrottet omfattar ca 66 ha. På norra Gotland är ett ca 10 000 ha markområde klassat som riksintresse för naturvård. Därmed är det fullt möjligt att dessa riksintressen kan existera sida vid sida till gagn för alla.

Bolaget har på ett fullgott sätt redogjort för hydrogeologi, geologi m.m. vilket borgar för säker och effektiv drift.

Svenska Kalkföreningen vill även som stöd i denna fråga framhålla Regeringsbeslut av den 2006-05-04 (M2005/6486/Na) som är ett svar till EG-kommissionen, Generaldirektoratet för miljö, angående områden på Gotland för bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter. Där står: "Det är viktigt att särskilt uppmärksamma den kalk och cementindustri som finns på norra Gotland. Dessa företag är av stor betydelse för sysselsättning på ön samt för råvaruförsörjning till bland annat stålindu-

strin. Det är därför nödvändigt för företagen att kunna få tillgång till mark för brytning av kalk."

Föreningen för gruvor, mineral- och metallproducenter i Sverige (SveMin)

Den kalksten som avses har speciella egenskaper för användning i metallurgiska processer, till exempel ståltillverkning i Sverige och Finland. Inom Östersjöområdet återfinns denna kvalitet av kalksten, i kvantiteter som gör dem ekonomiskt möjliga att utvinna, enbart på norra Gotland. Ersättning för produktion på norra Gotland måste hämtas på relativt stora avstånd med omotiverad ökad miljöbelastning och ökade kostnader som konsekvens. Kalkbrytningen på norra Gotland har mycket stor betydelse för sysselsättningen och därmed bibehållen samhällsstruktur och service i området. Stucksbrottet är klassat som riksintresse för mineralbrytning.

SveMin vill även som stöd för uppfattningen att kalkbrytningen på norra Gotland är av stor regional och nationell betydelse framhålla Regeringsbeslut av den 2006-05-04 (M2005/6486/Na) som är ett svar till EG Kommissionen, Generaldirektoratet för miljö, angående områden på Gotland för bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter.

Svenska Botaniska Föreningen (SBF)

Yrkande

SBF yrkar att miljödomstolen avslår SMA:s ansökan om tillstånd att utvidga bergtäktsverksamheten på fastigheten X samt avleda vatten från området. Föreningen preciserar nedan motiv för sitt yrkande.

Grund för yrkande

Täktverksamheten strider enligt föreningens uppfattning mot syftet med miljöbalken och är inte tillåtlig. Miljöbalkens syfte är att främja en långsiktig och hållbar utveckling som innebär att balken ska tillämpas så att biologisk mångfald bevaras. Naturmiljön i Sverige är skyddad enligt regeringsformens 2 §: Det allmänna skall

främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer.

En utvidgad täktverksamhet inom fastigheten X skulle bland annat skada Natura-2000-område, skada två riksintresseområden som båda skulle kunna bevaras genom att verksamheten förlades till annan plats, skada och omintet-göra möjligheten att bilda Nationalparken Bästeträsk, skada naturreservatet Bäste-träsk, skada livsmiljöerna för en lång rad växt- och djurarter som Sverige åtagit sig att skydda, förstärka hoten mot rödlistade arter i stället för att minska antalet som riksdagen beslutat.

Fastigheten X ingår i ett naturområde vars motsvarighet saknas i Europa och i världen i övrigt. Ur naturvårdssynpunkt är det enligt föreningens upp-fattning helt uteslutet att tillåta en utvidgning av täktverksamheten utanför nu gällande tillstånd. Sverige ska med stöd av miljölagstiftningen enligt statsmakterna vara ett föregångsland och ledande i miljöarbetet med en långsiktigt hållbar mark-användning och samhällsutveckling.

Biotoper och miljöförhållanden

Fastigheten X innehåller unika biotoper och har avgörande betydelse för vattenförsörjningen inom och utanför fastigheten.

Kombinationen av ett gynnsamt klimat, tunna jordlager på kalkmark, en sprickig och vattenförande kalkberggrund som genom översilning och framflyttande grundvatten försörjer vegetationen både inom och utanför fastigheten med vatten har genom sin orördhet (nuvarande täktområde undantaget naturligtvis) under århundraden skapat förutsättningar för att utveckla naturtyper och biotoper av högsta internationella värde. Biotoperna befinner sig för närvarande i ett stabilt och hållbart tillstånd som emellertid lätt rubbas och förstörs genom små förändringar.

SBF har särskilt beskrivit behovet av skydd för Tallskog på kalkberggrund och Alvarmark. Beträffande hydrologiska förhållanden har föreningen anfört bl.a.:

Vattentillförseln är livsviktig för våtmarkerna i området. En frambrytande vattenkälla är belägen intill nuvarande täktområde och kommer att försvinna om brottet utökas enligt planerna. Källans vatten rinner norrut genom agmyrarna Västerhagen och Kyrkgatmyr, som båda försörjs av detta vattenflöde, vilket efter att ha passerat ytterligare några mindre agmyrar inom Bästeträsk Natura 2000 slutligen mynnar i Bästeträsk.

Bolaget uppger att vatten ska samlas upp i täkten och återföras mot sydväst och Ojnaremyr för att upprätthålla omgivande våtmarkers vattenbalans. Bolaget bekräftar därmed föreningens uppfattning att bolagets täktverksamhet kommer att kunna skada omgivande skyddade markområden, vegetation och arter. Effekter och miljökonsekvenser av minskat eller upphörande vattenflöde mot norr redovisas inte i ansökan men har som framhållits ovan direkt betydelse för våtmarkernas fortsatta existens. Våtmarker i Natura 2000-området Bästeträsk - Västerhagen, Kyrkgatmyr och andra myrmarker - med skyddsvärda arter drabbas och skadas ofelbart av uteblivet vatten, vilket är helt oacceptabelt.

Vattenflödet från det föreslagna täktområdet är betydande i riktning mot vägen nordväst om Ojnaremyr. Den sammanvägda effekten av bolagets och Nordkalks täktplaner kommer att ha en klart negativ påverkan på områdets hydrologiska förhållanden och kunna skada omistliga värden på naturmiljöerna både inom de tilltänkta täktområdena och angränsande Natura 2000-område. De båda ansökningarna ska därför samordnas så att den sammanvägda effekten på naturmiljön kan bedömas.

Bolagets önskemål att utforma återföringssystemet av vatten från täktområdet i samråd med tillsynsmyndigheten är enligt föreningens uppfattning uteslutet, eftersom det strider mot gällande lagbestämmelser, då riskerna för att skada Natura 2000-området ska vara klarlagda, innan dom meddelas.

Växt- och djurarter

Ansökan beaktar inte Sveriges åtaganden att skydda särskilt sällsynta och i ett europeiskt perspektiv hotade arter och deras livsmiljöer enligt EU:s fågel- samt art- och habitatdirektiv. Det är tveksamt om bolaget insett att EU:s båda direktiv i väsentliga delar även gäller för områden utanför Natura 2000-område. Ansökan redovisar inte det underlag som krävs för att kunna bedöma omfattningen av de skador på växt- och djurarter som en utvidgad täktverksamhet förorsakar. Artskyddsförordningens bestämmelser har inte beaktats i ansökan. Artskyddsförordningen och EU-direktiven skyddar väsentligt fler arter och deras livsmiljöer inom området än de exempel bland växter, fåglar och fjärilar som nämnts ovan. Skyddet omfattar också grod- och kräldjur, som förekommer inom det planerade täktområdet. Insektsfaunan i området är av högsta europeiska skyddsklass. Gällande lagregler tillåter inte någon utvidgning av täktverksamheten i X och medger inte heller att någon dispens lämnas, eftersom samhällets försörjning av kalk är väl tillgodosedd, men också av det skälet att bolaget kan bedriva täktverksamhet på annan plats (se nedan), som inte skadar oersättliga naturvärden, när nuvarande täktillstånd upphör.

Rödlistade växt- och djurarter

Inom större delen av området förekommer platser med ett ovanligt stort antal rödlistade arter, d.v.s. arter som inte har sin framtid säkrad i Sverige. Här finns också arter som är förtecknade på den Globala Rödlistan och som Sverige har ett särskilt ansvar för att skydda. Utbredningsområdet för dessa arter är i allt väsentligt detsamma som det inom vilket olika växt- och djurarter är skyddade enligt Artskyddsförordningen.

En areell utvidgning av nuvarande täktverksamhet kommer att allvarligt skada många växt- och djurlokaler med sällsynta och redan idag utrotningshotade arter. Det av riksdagen politiskt fastlagda miljömålet syftar till att minska andelen rödlistade arter med 30 procent till 2015, inte att minska antalet lokaler och därigenom öka och förstärka hotet mot arterna. Utvecklingen går i helt fel riktning, vilket kräver kraftåtgärder för att vända utvecklingen i rätt riktning.

Röd guldskevillav *Protoblastenica cyclospora* är en rödlistad och starkt hotad art, som endast finns på Gotlands kalkberg. För öländsk tegellav *Psora vallesiaca* har Naturvårdsverket på statsmakternas uppdrag fastställt ett särskilt åtgärdsprogram för att bevara arten. Falsk guldskevillav *Psora testacea* är en annan mycket sällsynt lav, som är utrotningshotad i Sverige. Den är känd från få svenska lokaler. Arterna kommer tillsammans med många andra rödlistade arter att försvinna om täktverksamheten utvidgas.

Kalkbrytning och lokaliseringsprincipen

Kalkförekomsten inom bolagets markinnehav är avgränsat som riksintresse för förekomst av material enligt 3 kap. 7 § miljöbalken. Oberoende av detta ska bolaget välja plats som är lämplig för kalkbrytningsverksamhet och som medför minsta intrång och olägenhet för miljön enligt 2 kap. 6 § miljöbalken. Bolaget har inte redovisat någon alternativ plats för kalkbrytning och uppger att bolaget inte äger annan mark på Gotland och att det därför inte finns något alternativ till lokalisering. Bolaget antyder dock att kundernas materialbehov skulle kunna tillgodoses genom bolagets täktverksamhet på annat håll. Det är ingen självklarhet att täktverksamhet ska tillåtas enbart av det skälet att bolaget äger en fastighet. Med hänsyn till ovannämnda skadeverkningar på oersättlig natur, som Sverige åtagit sig att skydda, måste det vara ett rimligt minimikrav att bolaget presenterar alternativa lokaliseringar såsom lagen föreskriver. Sådana alternativ finns både inom och utom landets gränser. Kalk är ingen bristvara.

SGU har under februari 2010 presenterat en beskrivande rapport till den regionala berggrundskarta över Gotland som visar att kalksten av god kvalitet finns på andra platser på Gotland. Om bolaget vill fortsätta kalkbrytningen på Gotland kan alternativ i dessa eller andra områden undersökas närmare.

Företag, som behöver kalksten för sin produktion, kan köpa varan från såväl producenter i Sverige som utomlands. Att använda kalksten från Stucks för jord- och skogsbrukskalkning m.m. måste ur naturresurshushållningssynpunkt betraktas som ren miljöförstörelse, när kalk med annan kvalitet med fördel kan användas för än-

damålet. Att kalkstenen i Stucks skulle vara så speciell, att den inte kan ersättas inom industrin, är inte trovärdigt.

Naturvärden

Fastigheten Bunge-Stucks ingår i ett av Sveriges mest unika och värdefulla naturområden. Området är unikt och saknar också motsvarighet i europeiskt och globalt perspektiv.

Det är den oexploaterade miljön i sin helhet med en blandning och variation av biotoper och arter som skapar livsvillkoren och förutsättningarna för de sällsynta och synnerligen värdefulla naturtyperna med sina känsliga växt- och djursamhällen och sällsynta arter, som ska skyddas för att områdets naturvärden ska kunna bestå långsiktigt såsom miljöbalkens portalparagraf fastslår.

Bolagets naturvärdesbedömning utgår från punktvisa förekomster av sällsynta arter och ger en generellt sett alltför förenklad bild av områdets samlade naturvärden. Bolaget redovisar inte de olika biotopernas utbredning och betydelse för arternas förekomst och överlevnad, inte heller belyses biotopernas känslighet mot olika förändringar och inte heller redovisas uppgifter om biotopernas och arternas beroende av vattentillgång inom och utanför täktområdet. I princip beaktas inte syftet med Natura 2000, miljöbalken eller Artskyddsförordningen för att bevara biologisk mångfald, för att skydda och vårda värdefulla miljöer eller för att trygga en långsiktigt god hushållning med mark och vatten.

Nationalpark

Naturvårdsverket har på uppdrag av Regeringen klarlagt att området på norra Gotland hyser så höga naturvärden att de mer än väl fyller internationella kriterier på att skydda området som nationalpark. Nationalparken Bästeträsk med delar av fastigheten Bunge-Stucks ska därför bildas och ges prioritet i skyddsarbetet enligt Sveriges nationalparksplan.

Natura 2000-områden och naturreservat

I nationalparksområdet ingår Natura 2000-områdena Bräntingshaid och Bästeträsk, vilka båda kan skadas av den planerade täktverksamheten. Att Bästeträsk kommer att påverkas är otvetydigt. Detta redovisas också av bolaget i sin ansökan som för att förebygga hydrologisk skada vill återföra dräneringsvatten. Eftersom bolaget inte har någon mera detaljerad kunskap om yt- och grundvattenrörelserna i området kan de naturliga förhållandena aldrig återskapas och därför bedömer föreningen projektet som orealistiskt. Frågan om vattenåterföring ska avgöras av beslutande myndighet och får inte överlåtas till länsstyrelsen som är tillsynsmyndighet. Miljöbalken föreskriver att enbart risken att skada ett Natura 2000-område medför att ansökan inte är tillåtlig. Frågan måste därför avgöras när beslut fattas och får inte skjutas till framtiden.

Riksintressen

De mest värdefulla och oexploaterade naturmiljöerna - såväl nationellt som internationellt - på nordligaste Gotland har utpekats som riksintresse för naturvård (3 kap. 6 § miljöbalken). Den norra delen av detta riksintresseområde har också pekats ut som riksintresse med anledning av förekomsten av kalksten (3 kap. 7 § miljöbalken).

Föreningen anser att den från ekologisk och samhällsekonomisk långsiktigt bästa hushållningen med mark och vatten är att bibehålla båda dessa riksintressen i stället för att nu förstöra båda.

Föreningen har ovan visat att bolaget inte tillämpat lokaliseringsprincipen. Det råder, som bolaget framhåller i sin ansökan, ingen brist på kalksten i samhället. Föreningen finner det naturligt att bolaget inriktar sig på en fortsatt brytning av kalksten på annat håll.

Om ett område är av riksintresse för två oförenliga ändamål, ska företräde ges till det ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Föreningen kan inte finna annat än att riksint-

tresset för naturvård ska ges företräde med hänsyn till de fakta som framförts ovan, men också i beaktande av de skador och osäkerheter som redovisas nedan under rubriken "Skadeverkningar". Genom att ge riksintresset för naturvård företräde tillgodoses också bestämmelserna i sista stycket 3 kap. 10 § miljöbalken. Därmed tillgodoses också lagstiftningens krav enligt 4 kap. 1 och 8 §§ miljöbalken, eftersom täktverksamheten skadar Natura 2000-område.

Skadeverkningar

Utan tillgång till vatten dör vegetationen och därmed dör och försvinner också växter och djur. När vattentillgången minskar och närmar sig en bristsituation har redan utslagningen av arter påbörjats. Det är de extrema förhållandena för respektive art som sätter gränsen för liv. Vegetationen är idag anpassad till de ekologiska förhållandena som råder på platsen. Om denna jämvikt skulle rubbas och vattentillgången minska i både torra och fuktiga miljöer blir resultatet utslagning av vegetation och arter. Om vattentillgången skulle minska och gränsen för vegetationens och arternas behov av vatten underskrids, blir resultatet ofelbart förändringar med stora och snabba skadeverkningar som följd på såväl vegetation och arter inom Natura 2000-område som riksintresseområde för naturvård. Gynnsam bevarandestatus kan inte upprätthållas, typiska arter försvinner. Om täktverksamhet medges är det enbart en tidsfråga, innan detta inträffar.

Saknar bolaget kunskap om hur livet i naturen fungerar? Att åberopa medelvärden och sätta dem i relation till årsmedelvärden är irrelevanta uppgifter om syftet inte är att försöka dölja effekter av vattenförluster och skadeverkningar som uppkommer av minskad vattentillgång.

Osäkerheten om kalkbrottets påverkan på omgivningens hydrologi och biologiska förhållanden är stor och inte klarlagd trots omfattande undersökningar - dock inte vad avser biologiska konsekvenser och effekter. Oklarheter beror bland annat på

- att kalkstenen är uppsprucken och heterogen med sprickbildningar både i ytan och på djupet,

- att bolaget tillämpar matematiska modeller som inte gäller för kalkstenen i området, vilket innebär att den hydrologiska utredningens resultat kan och måste ifrågasättas,
- att bolaget återoppar uppgifter från Filehajdar (Cementas kalkbrott) som saknar relevans i detta ärende och att hänvisningar görs till Nordkalks undersökningar i Bunge-Duckerområdet som är starkt ifrågasatta och föremål för prövning i Högsta Domstolen,
- att någon långtidsprov-pumpning för att ge underlag för att bedöma de hydrauliska förhållandena i grundvattnet i det planerade täktområdet och dess omgivningar inte har genomförts,
- att avvikelser i förhållande till det förväntade påverkansområdet kan uppkomma,
- att grundvattenavsänkningar t.o.m. på stort avstånd från täktområdet kan uppkomma,
- att hydrologiska undersökningsresultat saknas som visar hur biotoper, växt- och djurarter inom och utanför täktområdet påverkas,
- att tillförlitligheten i hydrologiska data kan ifrågasättas för att bedöma påverkan på Natura 2000-område,
- att risk för allvarliga skadeverkningar kan uppkomma på bland annat Natura 2000-område,
- att frågan om vattenåterföring är orealistisk,
- att efterbehandlingsplan inte redovisas i sin helhet, vilket försvårar möjligheterna att bedöma framtida skadeverkningar.

Natura 2000

Den sökta verksamheten kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 § miljöbalken. En utökad täktverksamhet kommer på ett betydande sätt att påverka och skada Natura 2000-område.

Föreningen noterar att bolaget inte anser att ett sådant tillstånd krävs men att bolaget med hänsyn till ovissheten om skada uppkommer begär att miljödomstolen vid behov ska lämna sådant tillstånd. Föreningen har noterat att bolaget bland annat

medger att våtmarker påverkas och anser det befogat att vidta skyddsåtgärder. Bolaget har inte redovisat underlag som gör det möjligt att sakligt pröva frågan om tillstånd.

Enbart det faktum att risk föreligger att Natura 2000-område påverkas av täktverksamheten innebär att ansökan ska tillståndsprövas. Eftersom det i samma vattensystem pågår annan verksamhet som också påverkar Natura 2000-område stadgar miljöbalken att det ska ske en samlad prövning av de olika projekten. Gotlands kommuns uttag av vatten ur Bästeträsk och Nordkalks ansökan om ny täkt med vattenverksamhet i O ska bedömas tillsammans med bolagets ansökan för att göra en samlad bedömning av påverkan av Natura 2000-område.

Det framstår som en självklarhet att vattenflödet efter en utvidgad täktverksamhet kommer att påverkas. Resultatet blir ett minskat vattenflöde till Natura 2000-området. Alla växter, såväl de som växer torrt som de som växer fuktigt, är beroende av vatten. Dagens vegetation får anses ha anpassat sig till de förhållanden som idag gäller. I dessa synnerligen torra och vattenfattiga miljöer resulterar varje förlust av vatten i ändrade förutsättningar för växterna. Stor vattenförlust resulterar i stora förändringar, små vattenförluster resulterar också i stora förändringar - men det tar längre tid, innan de visar sig. De känsligaste arterna reagerar snabbast och dör ut omgående, mindre känsliga arter dör ut först senare. Försvinnandet vid små hydrologiska förändringar går sakta men mycket säkert i fel riktning, när miljöförhållandena ändras. Förändringen sker på två olika sätt. Fleråriga växter kan leva kvar, om de inte dör direkt, till dess att de blir så gamla att de dör av ålder. Än allvarligare är att som en följd av uttorkningen sker ingen förnygring med unga plantor. Populationen minskar därför kontinuerligt i storlek och antal med tiden och är därför redan från början dödsdömd. Utdöendeprocessen är svår och tidskrävande att upptäcka men fortgår sakta men säkert. Orkidéer med rotknölar kan bli 30-40 år gamla eller ännu äldre, innan de dör och det är ofta först när en art helt försvunnit som förändringen uppmärksammas. I sådan miljö kan aldrig någon gynnsam bevarandestatus uppnås eller bibehållas. Med tiden minskar också arealen våtmark, vilket inte heller är förenligt med bestämmelserna i Natura 2000. Livsutrymmet kan i dessa allt torra-

re områden bli så litet att arter också av detta skäl naturligt dör ut och att biotopen på sikt försvinner. Orsaken till försvinnandet och utdöendet är förändrade hydrologiska förhållanden.

Försiktighetsprincipen

Med utgångspunkt från föreningens redovisade synpunkter bör föreliggande ansökan om utvidgad täktverksamhet också avslås med hänvisning till försiktighetsprincipen och stoppregeln (2 kap. 3 och 9 §§ miljöbalken).

Slutsats

Föreningen anser med hänvisning till ovanstående att ansökan om utvidgad täkt-verksamheten på fastigheten X ska avslås av miljödomstolen.

K Ö och R L

Härmed vill vi framföra starka invändningar mot SMA:s nu aktuella ansökan om utökad brytning i Stucks på Gotland. Vi boende på Utöja Gård i Fleringe vill uttrycka våra farhågor för de konsekvenser som denna ansökan kan få vid en eventuell tillstyrkan av miljödomstolen. Den samlade effekten av ett eventuellt brytnings-tillstånd för Nordkalks täkt i det angränsande Bunge Ducker lagt till denna ansökan från SMA medför ett stort risktagande vad gäller vattenkvalitén i och tillrinningen till Bästeträsk som dricksvattensreserv för Gotland. Ingen kan idag säga sig veta att effekten av dessa två gigantiska ingrepp i det ekologiska systemet på norra Gotland inte kommer att få allvarliga följder för människor och natur. Själva har vi saltvatteninträningar i vår brunn och så har de flesta gårdarna i Fleringe. Rent vatten är av stor betydelse inte bara för bönder med djurhållning utan också för människor som vill leva här.

3 kap. 1§ miljöbalken innebär att en avvägning skall göras mellan bevarande - och utnyttjandeintressen i ett långsiktigt hushållningsperspektiv. Det innebär att kortsiktiga ekonomiska behov inte får leda till att man åsidosätter långsiktiga behov av skydd för värden som är knutna till mark- och vattenområden och som är väsentliga från allmän synpunkt. Vi hävdar bestämt att en gemensam prövning av dessa två

ansökningar är helt nödvändig för att hela bilden skall kunna analyseras och bedömas med samtliga de allvarliga aspekter som inkommer från de berörda såväl som från Naturvårdsverkets sakkunniga. Fleringe med sitt öppna odlingslandskap och utspridda gårdar och beteshagar, är bland de bäst bevarade kulturmiljöerna på Gotland. Det är klassat som Område av riksintresse för natur och kultur. Miljödomstolen såväl som Miljööverdomstolen bedömer att täkten i Bunge-Ducker skulle på det sätt som avses i 3 kap. 6§ miljöbalken "påtagligt skada natur- och kulturmiljön." Vi instämmer i den bedömningen. Detta blir än allvarligare om SMA tillåts utöka sin brytning i det angränsande Stucks!

G W och L N W

Såsom boende på Hau Gård nära nuvarande brytning i SMA:s täkt, vill vi anföra följande:

1. Buller alla veckans dagar från kl 06.00 till 22.00, då man arbetar i skift.
2. Vibrationer vid sprängning med sprickbildningar å flygelbyggnad från 1700-talet samt på mangårdsbyggnad från 1800-talet. Hau Gård är byggnadsminnesförklarad. Vi bedriver kulturellt arbete på gården och har galleriverksamhet sedan nio år. Planerar att utvidga verksamheten, då vi permanent skall bosätta oss på Hau Gård.
3. Trolig vattenpåverkan både vad gäller sprängning och återföring av vatten till Bästeträsk, som numera är vattentäckt inte bara för norra Gotland och Fårö, utan även för Visby. Det används för närvarande 120 ton sprängmedel per år, sprängmedlet innehåller kväve som med vattnet från brottet, skall pumpas ut i Bästeträsk.
4. Det projekterade utvidgade brottet räcker i ca 15 år och planeras till ett brytningsdjup på 30 meter ner under markytan, vad händer sedan när vattnet är påverkat och den orörda naturen som är världsunik är omintetgjord?

Gotlands Botaniska Förening (GBF)

Yrkande

GBF yrkar att miljödomstolen avslår SMA:s ansökan om att få tillstånd att utvidga kalktäkten på fastigheten X samt att få avleda vatten från området. Föreningen redovisar i den följande texten orsaken för detta yrkande.

Tidigare skrivelser

Inom samrådsprocessen har GBF i skrivelse till SWECO VIAK AB daterad 2007-09-17. redovisat synpunkter bl.a. när det gäller områdets skyddsvärde, risken för negativa konsekvenser av täktverksamheten och behovet av samordning med prövningen av Nordkalks verksamhet. Denna skrivelse får ännu ses som GBF ståndpunkter, nu till miljödomstolen. En del förändringar av rödlistade arter och rödlistekategorier för de enskilda arterna har dock skett i och med den nya Rödlistan 2010.

MKB

GBF framför redan i skrivelsen 2007-09-17 till SWECO VIAK AB att ytterligare undersökningar av täktområdets fauna och flora måste ske.

GBF påpekar särskilt brister beträffande insektsfauna, fågelliv och svampar.

GBF är också kritisk till den metod som använts vid inventeringarna. Här har endast området runt enstaka punkter (55) inventerats, varav flertalet vad GBF kan utläsa av bifogat kartmaterial ligger utanför sökt täktområde. Vad GBF kan se redovisas inte heller hur stort område som dessa punkter täcker. Området runt punkterna blir i alla avseenden bara en ytterst liten del av hela det tänkta täktområdets area. Vad som döljer sig inom resterande ytor är ännu höljt i dunkel. Detta är en allvarlig brist i redovisat material för MKB.

Vad GBF kan utläsa av de hydrologiska undersökningarna anges inte den källa, som ligger mot västnordväst från nuvarande tätkant. Denna källa försörjer agmyrarna Västerhagen och Kyrkgatmyr mot nordväst med vatten. Efter att därefter ha passerat ytterligare våtmarker inom Bästeträsk Natura 2000 mynnar vattenflödet från källan i Bästeträsk. Vid en täkt försvinner denna källa och dess vattenflöde helt och hållet, vilket allvarligt påverkar nämnda agmyrar och myrarna inom Natura 2000. Vid Kyrkgatmyr finns bl. a. den rödlistade växten gaffelfibbla i de tidvis översvämmade myrkanterna. Agmyrar är även en prioriterad naturtyp enligt EU:s Art- och Habitatdirektiv. I MKB saknas konsekvensanalyser för omgivande rika naturmarker av att detta vattenflöde försvinner genom en utbruten täkt. Istället framgår av kartmateria-

let i MKB att vatten från detta område skall föras i diken mot sydväst och söder för att senare infiltreras i täktens sydvästra del. Istället för dagens källvattenflöde genom dalsänkan nordväst det nuvarande brottet strypps flödet helt och hållet av norrut. Detta kan inte accepteras.

Med anledning av dessa brister i MKB yrkar GBF att den av SMA redovisade MKB inte skall godkännas.

Rödlistade arter

GBF har efter granskning av bolagets naturinventering, jämförelse mellan Rödlistan 2010 och 2005 m.m. anfört bl.a. följande.

Trots att naturinventeringarna i området enligt GBF:s åsikt inte har skötts på ett tillfredsställande sätt är antalet angivna rödlistade arter stort (inklusive GBF:s egna inventeringar och fynd från andra källor). Naturvärdena är därför efter svenska och även efter internationella normer mycket höga för markerna inom området. Det skulle innebära en stor och irreversibel förlust för naturvärden men framförallt för de aktuella arterna om en kalktäkt tillåts. GBF yrkar därför på avslag för det sökta täktillståndet.

Naturmiljöer

GBF hänvisar till MKB där bolaget angivit bl.a. ”De mest värdefulla områdena bedömer vi vara öppna hållmarksytor, karstsprickor och mindre kalkstensbranter (raukar) och kalkterasser här och var i området”. Märkligt nog jämförs inte i MKB dessa unika miljöer med biotoperna inom EU:s Art- och Habitatdirektiv. Även detta är en klar brist i den redovisade MKB.

Enligt GBF:s bedömning finns följande biotoper ingående i EU:s Art- och Habitatdirektiv inom det utvidgade täktområdet (*prioriterad naturtyp):

5130 Enbuskmarker nedanför trädgränsen - rätt vanlig miljö

6110 *Basiska berghällar - relativt stora ytor

6210 Kalkgräsmarker (*viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen - mindre ytor

6280 a) *Nordiskt alvar - dominerande naturtyp

8240 *Karsthällmarker - enstaka ytor

9010 * Västlig taiga - dominerande naturtyp

Naturmiljöerna inom området för den utvidgade täkten är alltså både enligt MKB och EU:s prioriteringar mycket skyddsvärda. Särskilt de inom fastigheten omfattande och glesa hällmarkstallskogarna på kalk har under senare år uppmärksammats genom "Strategi för formellt skydd av skog i Gotlands län" samt den nyligen av Naturvårdsverket antagna "Åtgärdsprogram för kalktallskogar 2009-2013". De upptas också till stora delar som nyckelbiotoper enligt genomförd skoglig inventering. Dessutom ingår markerna i sin helhet inom Riksintresse för Naturvård enligt 3 kap. 6§ miljöbalken. Delar av området skall även ingå i den Nationalpark för området runt Bästeträsk, vilken föreslås enligt den utvidgade Nationalparksplan som antagits av Naturvårdsverket.

Med hänvisning till ovan nämnda rika och prioriterade naturmiljöer strider det enligt GBF:s uppfattning mot svensk miljölagstiftning och EU:s direktiv att godkänna det av SMA sökta tillståndet för kalktäkt på X.

Natura 2000-område

SMA:s verksamhet och fastighet gränsar till Natura 2000-området Bästeträsk. En påverkan på Bästeträsk kan därför inte uteslutas. Särskilt det förbisedda källflödet (se under MKB) mot Bästeträsk kommer att utebli vid en utvidgad täkt. Delar av Bästeträsk kan därmed påverkas negativt av den ökade täktverksamheten inom fastigheten och kan därför inte godtas enligt EU:s regler. I övrigt stöder GBF Svenska Botaniska föreningens skrivelse till miljödomstolen.

Sveriges geologiska undersökning (SGU)

SGU har i tidigare yttrande den 25 februari 2010, konstaterat att rapporten "Geologi och hydrogeologi vid SMA:s kalkbrott vid Stucks, Gotland", väl behandlar de hydrogeologiska frågeställningar som kan kopplas samman med den tillståndssökta

verksamheten och att ärendet, ur de aspekter SGU har att bevaka, kunde överlämnas till miljödomstolen för avgörande.

Naturvårdsverket, länsstyrelsen i Gotlands län och Gotlands kommun har framfört krav på olika kompletteringar. SMA har inkommit till miljödomstolen med efterfrågade kompletteringar. SGU finner, mot bakgrund av till domstolen ingivet material, inte anledning att revidera sin uppfattning, utan menar att det av SMA redovisade utredningsmaterialet och slutsatserna av detta är tillfyllest. SGU menar vidare att den ansökta verksamheten är av stor betydelse för bl.a. svensk stålindustri och att den bedöms kunna bedrivas utan att grundvattenförhållandena i omgivningarna till tälkten påverkas så att naturmiljön och möjligheterna till grundvattenuttag ur enskilda vattentäkter förändras på ett icke godtagbart sätt. SGU utvecklar nedan grunderna för sitt ställningstagande.

Lokaliseringen

Länsstyrelsen på Gotland redovisade i december 2006 (dnr 100-609-06) tillsammans med Gotlands kommun, Naturvårdsverket och SGU, en utredning av frågan om den framtida markanvändningen på norra Gotland. Utredningen fann bl.a. att den kalksten som efterfrågas av bl.a. stålindustrin finns på norra Gotland och att områden där skulle reserveras för kalkstensutvinning. SGU har mot bakgrund av behovet av kalksten för olika ändamål beslutat att flera områden på norra Gotland är av riksintresse för Sveriges materialförsörjning enligt 3 kap. 7 § andra stycket miljöbalken. SMA:s pågående och ansökta verksamhet ligger inom ett av dessa områden.

SGU har vidare, på uppdrag av Nordkalk, genomfört en studie angående kända kalkstensförekomster i Sverige och i Östersjöregionen. Av denna utredning framgår att det finns ett mycket begränsat urval av kalkstenstyper som lämpar sig som råvara för att tillgodose stålindustrins behov. Vid stålframställningsprocessen är det viktigt att högkvalitativ kalksten används bl.a. för att inte öka utsläppet av klimatgasen koldioxid från processen.

SGU konstaterar att kända lämpliga kalkstensfyndigheter i Sverige begränsar sig till kalkstensområden på Gotland. Det är dock bara på norra Gotland, inom de av SGU utpekade riksintresseområdena, som prospektering utförts och stenkvalitet och volymer är kända. Motsvarande stenkvalitet kan finnas på andra ställen på Gotland, men för att fastställa detta måste ytterligare prospektering genomföras. Kalkstenen är, till skillnad från t.ex. järn, bly, tenn m.m. ett s.k. jordägarmineral vilket kräver att den som vill prospektera måste ha rådighet över marken antingen genom avtal med markägare eller genom eget ägande. Inom övriga länder i Östersjöregionen finns inga fyndigheter som svarar mot uppställda kvalitetskrav, undantaget vissa förekomster i Estland. Kalkstenen i Estland är dock avsevärt tunnare, innehåller föroreningar som svavel och tungmineral samt har sämre bränningsegenskaper. De närmast liggande fyndigheterna med likartade egenskaper som de på Gotland återfinns i södra Polen. En i sammanhanget viktig aspekt är transportlogistiken från producent till användare av kalkstenen som i fallet med den nordgotländska stenen är gynnsam med tillgång till närliggande hamnar.

Med utgångspunkt från befintlig kunskap om kalkstenen på Gotland anser SGU att de riksintresseförklarade fyndigheterna på norra Gotland utgör de enda lämpliga förekomsterna av kalksten för stålindustrins behov under den närmaste framtiden. Ytterligare prospektering kan i framtiden, som anförts ovan, visa att fler lämpliga områden finns.

Grundvattenpåverkan

SGU har i sitt remissvar angående Nordkalks AB ansökan om tillstånd för kalkstensbrytning på fastigheten F konstaterat att denna verksamhet inte kommer att påverka grundvattenförhållandena i omgivningarna till stenbrottet i någon betydande grad och att den ansökta verksamheten i detta avseende kan tillåtas.

Den nu ansökta utökade verksamheten vid Stucks kalkbrott kommer att bedrivas i en hydrogeologisk miljö som i många avseenden är likartad den vid F

. En skillnad är dock att Stucks verksamhet, relativt F, ligger högre i terrängen.

I samband med miljödomstols- och miljööverdomstolsförhandlingarna avseende Bunge Ducker-täkten framfördes oro för att störningszoner i berggrunden förekommer som i väsentlig grad skulle kunna omkullkasta de slutsatser som de hydrogeologiska utredningarna kommit till och som även SGU biträdde. SMA har därför i sitt utredningsarbete ägnat en stor del av sitt utredningsarbete åt att klarlägga den eventuella förekomsten av större sammanhängande störningszoner i berggrunden som skulle kunna medföra en vidsträckt påverkan på grundvattenförhållandena kring planerat dagbrott. SMA:s undersökningar har inte kunnat påvisa några sådana störningar. SGU:s mening är att det inte finns några tecken på störningar i de ytnära kalkstenslagren kring SMA:s täkt.

SGU har tidigare anfört att grundvattenomsättningen d.v.s. nybildning och strömning styrs av berggrundens geologiska uppbyggnad och av topografin. I områden med kalksten med hög sprickighet i ytliga delar sker en snabb infiltration av nederbörd och avrinning av grundvatten mot förekommande lågpunkter i terrängen som ofta utgörs av sprickfattiga och tätare kalkstenslager. Detta har bekräftats av de undersökningar som SMA låtit göra och redovisat. Under de relativt sett genomsläppliga ytliga delarna av berggrunden är denna generellt sett mycket tät ned till åtminstone planerat brytningsdjup. På ännu lägre nivåer (-5 till -20 meter under havsytans nivå), under planerad täktbottennivå (0 m.ö.h.), har i vissa borrhål påträffats mer genomsläppliga partier som framgår av redovisat undersökningsmaterial (borrkärnestudier och hydraultester).

Gotlands kommun utförde år 2004 en provpumpning av ett antal brunnar på Bungebergets södra sluttning. Provpumpningen medförde en relativt stor omgivningspåverkan på grundvattennivån. Kommunens brunnar erhåller sitt vatten från nivåer på mellan 10 och 20 meter under havsytans nivå, d.v.s. på ungefär samma nivå som ovan nämnda förekommande mer genomsläppliga strukturer under planerad täktbottennivå. Resultatet från provpumpningen har i samband med förhandlingarna kring

Nordkalks ansökan vid Bunge av vissa tagits till intäkt för att planerad täktverksamhet där skulle kunna medföra en liknande omgivningspåverkan på grundvattennivån som provpumpningen gjorde. SMA har av tillgänglig geologisk och hydrogeologisk information bedömt att de under planerad täktbottennivå (0 m.ö.h.) förekommande mer genomsläppliga partierna inte har ett hydrauliskt samband med de genomsläppliga avsnitt som kommunens brunnar får sitt vatten från. Resultaten från kommunens provpumpningar kan därför inte tolkas som att en vidsträckt påverkan från stenbrytning på grundvattennivån kommer att bli följden av stenbrytningen särskilt som denna inte kommer att nå ned till de nivåer där de ovan diskuterade mer genomsläppliga partierna finns. Av detta följer också att brunnar, belägna söder om Bungeberget inte kommer att påverkas av planerad täktverksamhet.

SGU delar den av SMA redovisade uppfattningen att merparten, mer än 90 %, av grundvattenomsättningen äger rum ytligt, 0 - 5 m under markytan. Mot djupet avtar frekvensen av sprickor och även sambandet mellan dessa. Följden av detta förhållande blir att vid nederbörd och grundvattenbildning sker en snabb uppfyllning av de ytliga spricksystemen med vatten och lateral transport av grundvatten via dessa. Mot djupet är den laterala strömningen av grundvatten mycket liten. Slutsatsen man kan dra av detta är att den största påverkan på grundvattnet i omgivningen till stenbrottet sker när brytning pågår i de ytliga delarna.

Fortsatt brytning mot djupet kommer därför inte att medföra någon ytterligare påverkan på grundvattennivåerna kring stenbrottet. De analytiska beräkningar av påverkansområdet som SMA redovisar är gjorda utifrån medelvärden vad avser den hydrauliska konduktiviteten. Detta kan resultera i en alltför generell avsänkningsbild som inte korresponderar mot de faktiska observationer som SMA redovisar och diskuterar. Dock finns undantag och observationer föreligger av låga grundvattennivåer i borrhål på upp till 300 meters avstånd från befintligt stenbrott. I huvudsak kan dock konstateras att omgivningspåverkan på grundvattennivån kring stenbrottet vid Stucks är förhållandevis begränsad. Med de skyddsåtgärder, bl.a. återinfiltration av vatten, som föreslagits av SMA, bedöms omgivningspåverkan på grundvattennivån inte bli av större omfattning än vid den nu pågående verksamheten.

Täktverksamhetens påverkan på vattenförhållandena i förekommande våtmarker

De förekommande våtmarkernas genes beskrivs av SMA. SGU har även i utförda undersökningar redovisade i rapporten "Fördjupade hydrogeologiska undersökningar för planerat stenbrott vid Rute - Brantingshald" (dnr 08- 1901/2004) visat att förekomsten av våtmarker, våtar, är kopplad till områden med flackt liggande, tunnlagrad och lerigare kalkstenslager jämfört med omgivande berggrund. Där berggrunden är uppbyggd av oregelbundet lagrad och grövre kalksten med sprickor i ytan, förekommer inte några våtar. Området kring SMA:s täktområde, såväl som stora delar av norra Gotland, utgörs av ett mosaikliknande mönster av våtar och torrare områden. Vattenförhållandena i våtarna styrs enligt SGU i allt väsentligt av tillrinning av ytligt och snabbcirkulerat grundvatten från omgivande lokala höjdparter med grövre och sprickrikare kalkstentyper samt från nederbörd direkt på våtarna. Vid tillfällena med rikligare nederbörd kan man se hur vatten, vid foten av höjdparterna, tränger fram, ofta på bred front och tillförs våtarna. Normalt sker dock detta utflöde på ett mer subtilt sätt. Förutom att våtarna är kopplade till partier med tät kalksten finns oftast på berggrunden också kalkgyttja som ytterligare tätar våtarnas botten. Vattenförhållandena i våtarna styrs enligt SGU:s mening, i allt väsentligt av nederbördssituationen och är mer att betrakta som regnvattensamlingar och lokala utströmningsområden för ytligt omsatt grundvatten. Den påverkan som kan förutses, är när täktverksamheten rent fysiskt skär igenom en våt och därigenom dränerar denna och närområdet till våten. Vattenbalansen i våtarna är enligt SGU:s uppfattning inte kopplad till grundvattennivån under våtarna annat än som en diffus vattentransport genom våtarnas botten. Detta läckage bedöms dock vara mycket litet eftersom våtarnas botten (tät lerig kalksten och kalkgyttja) är låggenomsläppliga och de drivande trycken små.

Om de mycket täta, leriga och sprickfattiga kalkstenslager, som utgör underlag för våtarna, se ovan, antas ha en genomsläpplighet av 10^{-10} m/s blir det årliga nedåtriktade läckaget ca 3 mm vid ett drivande tryck av 1 m vattenpelare, vilket är ett rimligt antaget största vattendjup i en våt (grundvattentrycket antas vara lika med eller lägre än våtens bottenivå). Av detta räkneexempel kan förstås att avsänkning av grundvattentrycket under en våt inte har någon egentlig betydelse för vattenbalan-

sen i denna. Det är därför SGU:s mening att en vät, även i täktens omedelbara närhet, inte påverkas av en nära intill pågående kalkstensbrytning och att den vid behov kan skyddas med tekniska skyddsåtgärder. Detta visas t.ex. av att det i direkt anslutning till nuvarande stenbrott finns en liten vät, där vattenbalansen utan några skyddsåtgärder, synes vara opåverkad av pågående täktverksamhet.

Ojnaremyr, den s.k. H Ls myr, Tvärilingmyr m.fl. sydväst och väster om planerat täktområde utgör ett sammanhängande hydrologiskt stråk, med avrinning till Bästeträsk. Ur genetisk synpunkt kan dessa jämföras med våtar, d.v.s. vattensamlingar på tät botten med tillrinning från tillrinningsområdet via mindre vattendrag och ytligt omsatt grundvatten, som tillförs väten på bred front som diffust utläckage. Ställvis kan detta utläckage vara lokaliserat till mer eller mindre markerade utflödespunkter, ofta tillfälliga, som kan uppfattas som källor.

SGU menar sammantaget att den ansökta verksamheten inte kommer att påverka vattenbalansen i berörda våtmarkskomplex utanför täktområdet under förutsättning att de skyddsåtgärder (bl.a. återinfiltration av vatten) som föreslås av SMA genomförs.

Upplysningsvis kan nämnas att SGU sedan 1999 har genomfört uppdrag för SMA:s räkning rörande de bergrundsgeologiska och hydrogeologiska förhållandena på norra Gotland.

Länsstyrelsen

Sammanfattning

Länsstyrelsen bedömer att en begränsad del av ansökt täktområde kan tillstyrkas. Länsstyrelsen anser med hänvisning till redovisat underlag och brister i miljökonsekvensbeskrivningen att ett tillstånd bör begränsas till området öster om littorinaval-len. Länsstyrelsen bedömer att höjdkurvan +25 m.ö.h. är en lämplig avgränsning.

En förutsättning för länsstyrelsens ställningstagande är att domstolen, efter prövning enligt 7 kap. 28a § miljöbalken med avseende på efterbehandlingen av täkten, kommer fram till att tillstånd för verksamheten kan medges.

Länsstyrelsen skäl till begränsning av täktområdet är att vi anser att miljökonsekvensbeskrivningen har sådana brister att domstolen måste överväga dess godkännande. De allvarligaste bristerna är utredningen med avseende på alternativa lokaliseringar, att underlag för samordnad prövning enligt 7 kap. 28a § vad gäller påverkan på Natura 2000-området Bästeträsk ej redovisats, samt ofullständiga grundvattenutredningar vad gäller områdets västliga delar.

Länsstyrelsen har tidigare under målets handläggning begärt att sökanden ska komplettera miljökonsekvensbeskrivningen i olika avseenden. Kompletteringar har också gjorts men inte i den utsträckning som länsstyrelsen har efterfrågat. Vissa brister är särskilt allvarliga och bör därför prövas mot bakgrund av Högsta domstolens uttalanden i NJA 2009 s. 321. Vid av länsstyrelsen föreslagen avgränsning bevaras höga naturvärden samtidigt som stora svårigheter med avseende på vattenhanteringen undviks. En avvägning mellan olika riksintressen talar också för lämpligheten av att avgränsa området.

Länsstyrelsens överväganden

- Enligt miljökonsekvensbeskrivningen passeras en kritisk gräns för risk för saltvattenpåverkan väster om litorinavallen. Länsstyrelsen anser därför att +25 m.ö.h. är en lämplig avgränsning av täkten. I ingivet material framgår det att svårigheter uppstår i de västligaste delarna av täkten, t.ex. föreslår bolaget att täkten bryts mer försiktigt, risken för saltvatten ökar och beredskap krävs för att pumpa bort inläckage i stället för att infiltrera vattnet m.m.
- länsstyrelsen anser liksom Gotlands kommun att vattenförsörjningen på Gotland är en så central fråga att den övergriper i stort sett allt annat. Försiktighetsprincipen talar för begränsningen + 25 m.ö.h. som lämplig.

- För avgränsning till +25 m.ö.h. talar även miljökonsekvensbeskrivningens naturinventering där det framgår att en utökad täktverksamhet kommer att beröra många rödlistade arter i det område som är planerat att brytas ut. Förutom t.ex. svartfläckig blåvinge som omfattas av skydd enligt 8 kap. 1 § MB och 4 § punkt 4 artskyddsförordningen (2007:845), så berörs även ett antal andra hotade insekter samt växt- och lavararter. Länsstyrelsen vill erinra om miljöbalkens syfte att främja en hållbar utveckling som i 1 kap. 1 § tredje punkten innebär att den ska tillämpas så att den biologiska mångfalden bevaras. Den planerade täktverksamheten innebär att bl.a. den akut hotade Falsk guldsquivlav (*Psora testacea*), som endast är känd från några enstaka lokaler på Öland och Gotland, kommer att försvinna från området. Enligt uppgifter från GBF, i skrivelse från 2010-08-23, förekommer flera starkt hotade och sårbara arter väster om linjen +25 möh. Vid av oss föreslagen avgränsning av täkten, om tillstånd ges, kommer ett stort antal rödlistade arter att kunna undantas från brytningsverksamheten. Länsstyrelsen yrkar även på att en mycket begränsad del av verksamhetsområdet i den sökta sydöstra delen ska undantas för att rädda förekomsterna av de starkt hotade lavarna röd guldsquivlav och öländsk tegellav.
- Med avgränsning till +25 m.ö.h. anser vi att provning enligt 7 kap. 28a § MB endast behövs för efterbehandlingen av täkten. När täkten vattenfylls uppstår en situation som kan påverka Bästeträsk påtagligt. Denna provning skall samordnas med andra i området aktuella tillstånd för att en samlad bedömning av påverkan på Natura 2000 ska kunna göras. De andra aktuella verksamheterna inom området är Gotlands kommuns vattenuttag ur Bästeträsk och Nordkalks täkt på fastigheten F.
- bolaget hänvisar angående brist på alternativ till att man inte har tillgång till andra fyndigheter på Gotland samt att utländska alternativ innebär längre transporter samt troligtvis samma naturpåverkan. Länsstyrelsen anser inte att ägd mark skall vara avgörande för vilka alternativ som är möjliga att redovisa. SGU har t.ex. nyligen pekat ut ett stort område på mellersta Gotland som troligtvis lämpligt för denna typ av täkt vilket konkurrenten Nordkalk tagit fasta på.

- bolaget har yrkat att vattenhanteringen delegeras eller sätts på provotid. Länsstyrelsen anser att om täkten avgränsas enligt vårt förslag så kan det vara ändamålsenligt att delegera frågan om den tekniska utformningen av vattenhanteringen till tillsynsmyndigheten. Om tillståndet gäller hela det ansökta området anser länsstyrelsen att vattenhanteringen skall avgöras av domstolen i nu pågående prövning, frågan måste vara färdigutredd och ingå i bedömningen för tillåtligheten.

Verkställighet

Bolaget har begärt verkställighet. Länsstyrelsen anser att kravet på verkställighet har tillgodosetts i deldomen, och finner inga skäl till att frågan skulle vara aktuell nu.

Synpunkter på villkor

Länsstyrelsen har redovisat sina slutliga synpunkter beträffande villkor för verksamheten i skrift den 2011-02-24, se nedan under rubriken ”utredning efter huvudförhandlingen”.

Kontrollprogram

Länsstyrelsen gör bedömningen att inriktningen på det föreslagna kontrollprogrammet är tillfredsställande. Utökning av kontrollen bör göras av kontrollpunkter västerut, och dessutom måste halterna definieras mer exakt. Den mer exakta utformningen av kontrollprogrammet bör göras i samråd med tillsynsmyndigheten/Länsstyrelsen.

Ekonomisk säkerhet för efterbehandlingen:

Bolaget föreslår en säkerhet på 1,5 miljoner kr. Länsstyrelsen anser att föreslagen summa är alldeles för låg även om täktens omfattning inskränks. Länsstyrelsen föreslår att den grundmodell som redovisas i rapporten " Efterbehandling av täkter" Miljösamverkan Sverige 2006 nyttjas.

Hushållningsbedömning samt gällande översiktsplan

Av Bygg Gotland - översiktsplan för Gotlands kommun 2010-2025 framgår att det aktuella området omfattas av flera riksintressen.

Den planerade täkten ligger inom ett område som av myndigheterna är utpekade dels som riksintresse för naturvård, "Bästräsk med omgivningar" (3 kap. 6 § MB), dels som riksintresse för mineralutvinning (3 kap. 7 § MB). Om ett område enligt 3 kap. 5-8 §§ MB är av riksintresse för flera oförenliga ändamål, skall enligt 3 kap. 10 § det ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning väljas.

Av 4 kap. 1-2 §§ MB framgår att Gotland i sin helhet är ett s.k. primärt rekreationsområde och därmed av riksintresse för sina natur- och kulturvärden, varför turismens och friluftslivets intressen särskilt skall beaktas vid prövningen av en verksamhets tillåtlighet.

I detta fall strider alltså intresset av utvinning mot bevarandevärden av riksintresse. För att en utvinning skall få ske, bör krävas att utvinningen är av mycket stor betydelse från näringspolitiska eller sysselsättningsmässiga utgångspunkter. Länsstyrelsen anser att brytningsintresset inte överväger bevarandointresset vid en bedömning mot det ansökta området i sin helhet. Om området begränsas enligt vad länsstyrelsen har föreslagit kan det dock tänkas att bevarandointresset inte längre är så starkt att brytning bör hindras redan på denna grunden.

Om miljödomstolen skulle anse att det finns särskilda skäl enligt 4 kap. 1 § andra stycket MB för brytning, så krävs även enligt 4 kap. 8 § tillstånd enligt 7 kap. 28 a § eftersom Natura 2000-området Bästräsk kan påverkas av brytning i enlighet med det sökta tillståndet.

Länsstyrelsen anser alltså att om en prövning enligt 7 kap. 28 a § MB genomförs, kan det vara möjligt att delvis gå sökanden tillmötes, inte minst då det är en sedan länge pågående täkt och att det går att finna en välmotiverad avgränsning som gör

att flera bevarandeintressen tillgodoses samtidigt som exploateringsintresset tillgodoses till övervägande delen.

Naturskyddsföreningen Gotland

Naturskyddsföreningen Gotland anser att företagets miljökonsekvensbeskrivning har sådana uppenbara brister att den inte kan ligga till grund för en domstolsprövning. Om miljödomstolen ändå avser att pröva ärendet med nuvarande underlag anser vår förening att ett tillstånd inte kan medges för verksamhet väster om den littorinavall som finns där, bl.a. eftersom detta riskerar att skada värdefull natur och medföra olägenheter för angränsande naturområden (Ojnareskogen, Bästerträsk och vattenförsörjningen på Gotland). Föreningen menar också att ärendet inte kan behandlas utan att domstolen beaktar de utredningar och bedömningar som gjorts vid prövningen av närliggande Bunge-Ducker området.

Föreningen Bevara Ojnareskogen

Sammanfattningsvis yrkar Föreningen Bevara Ojnareskogen:

- att den miljökonsekvensbeskrivning som är fogad till ansökan inte godkänns,
- att tillståndsansökan avslås,
- att - i den händelse tillstånd skulle ges - ansökan om verkställighet avslås samt att en samordnad prövning av SMA Svenska Minerals och Nordkalks aktuella täktansökningar sker och att - om en sådan prövning inte kommer till stånd - förevarande ärende vilandeförklaras i avvaktan på att ett beslut om Nordkalks ansökan vinner laga kraft.

Tillgången på kalksten, alternativ lokalisering

Remissinstanserna har tidigare påtalat att miljökonsekvensbeskrivningen saknar en ordentlig utredning med avseende på alternativ lokalisering. Bristen kvarstår efter inkommen komplettering 2010-05-28.

När det gäller tillgången på kalksten av den kvalitet som både SMA:s och Nordkalks kunder efterfrågar har tidigare hävdats att Bungefyndigheten är den enda som uppfyller ställda krav. Det finns flera kända förekomster i Östersjöområdet, också

på Gotland. Nya uppgifter från Nordkalk och SGU (SGU rapport K 221) ger vid handen att förekomsten av högkvalitativ kalksten på Gotland är mer spridd över ön än vad som tidigare har hävdats. Det finns ett antal områden på Gotland med revkalksten av förmodad likvärdig kvalitet med den i Bunge Stucks. Vidare framgår att rikligt med revstrukturer har påträffats inom samtliga tre kalkstensdominerade områden på Gotland. Dessa fakta - som också redovisats av Naturvårdsverket i skrivelse till HD i Nordkalkmålet (2010-06-07, T 5118-09) - måste vägas in i bedömningen av det nu aktuella brottets betydelse för riksintresset kalkutvinning och behovet från den svenska industrin. Uppgifterna är givetvis också relevanta när det gäller möjligheten till alternativ lokalisering.

Samordnad prövning

Förutom SMA:s pågående täkt och den planerade utökningen av denna finns det som bekant fler planerade verksamheter i området, nämligen Gotlands kommuns uttag ur Bästeträsk av vatten för dricksvattenändamål och Nordkalks planerade brytning på Bunge Ducker.

Av 7 kap. 28 a och b § framgår tydligt att lagstiftarens avsikt är att en samordnad prövning i ett sådant fall skall ske av den sökta verksamheten tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter. Prövningen skall avse påverkan och samlad belastning på miljön i området. Att SMA redan bedriver en begränsad verksamhet i området är i detta avseende irrelevant.

I SMA:s komplettering 2010-05-26 görs en ansats till samlad bedömning av planerade verksamheter, något som efterlysts av remissinstanserna Naturvårdsverket och länsstyrelsen. Där redovisas bolagets egna beräkningar av påverkan på den kvantitativa vattentillgången i Bästeträsk, Nordkalks påverkan samt hur stort kommunens planerade uttag avses bli. Någon sammanvägning av påverkan görs dock inte, inte heller görs något försök att bedöma andra typer av effekter för vattnet i Bästeträsk, t.ex. den sammantagna ökade kvävebelastningen. Vidare saknas helt en redogörelse för andra viktiga miljöfaktorer, t.ex. vilka bullernivåer det sammanlagda bullret från två näraliggande stenbrott skulle innebära, liksom andra kumulativa effekter. I mil-

jöksekvensbeskrivningen saknas alltså en seriös redovisning av den totala miljöpåverkan som skulle bli följden vid en brytning i båda de sökta brotten.

Om ingen sådan samlad bedömning kommer till stånd, utan tillstånd meddelas utifrån en bedömning av varje ansökan för sig, står det i klar strid med intentionerna i miljöbalken. Det skulle också strida mot Sveriges åtagande gentemot EU att skydda landets Natura 2000 områden, eftersom någon samlad bedömning av riskerna för skador på de näraliggande Natura 2000 områdena inte har gjorts.

Vi yrkar i första hand på att en samordnad prövning av båda ansökningarna genomförs.

Täktbestämmelserna

De särskilda prövningsreglerna om täkter i miljöbalkens 9 kap. 6 a § första stycket upphävdes den 1 augusti 2009. Men vid lagändringar som handlar om materiella krav, t.ex. som i detta fall hänsynskrav, gäller normalt att de regler som var i kraft när ansökan lämnades in skall tillämpas vid ärendets behandling. De bör därför tillämpas även i detta ärende. Som framgår av GBFs yttrande 2010-08-23 skulle den sökta brytningen beröra ett stort antal rödlistade arter. I täktbestämmelserna stadgades att "Tillstånd får inte lämnas till en täkt som kan befaras försämra livsbetingelserna för någon djur- eller växtart som är hotad, sällsynt eller i övrigt hänsynskrävande". Vi yrkar därför att domstolen även väger in detta i bedömningen av föreliggande ansökan.

Påverkan på Bästeträsk som vattentäkt

Inledningsvis vill vi påtala ett felaktigt påstående i SMA:s inlaga 2010-01-14 som kan orsaka viss förvirring, nämligen: "Det konstateras att den pågående kalkbrytningen enligt gällande tillstånd innebär ett bortledande av vatten från Bästeträsk" (s 2). SMA har inte tillstånd att bortleda vatten från Bästeträsk, men brytningen pågår redan nu inom Bästeträsks tillrinningsområde och kommer att göra det i ännu större utsträckning om man beviljas det sökta tillståndet.

Föreningen Bevara Ojnareskogen hänvisar till vad bolaget uttalat om förhöjda nitrat och sulfathalter och att bolaget förmodat att den förhöjda kloridhalten beror på saltning av arbetsvägarna i brottet. Detta motsäger klart bolagets påstående om att vattnet håller dricksvattenkvalitet.

Bolaget menar att de förhöjda kvävehalterna kommer att reduceras under transporten mot Bästeträsk på grund av att växtligheten, särskilt i våtmarker, absorberar en del. Dock skulle upptaget vara minst under höst och vinter, då samtidigt vattenflödet är som kraftigast. Bolaget påpekar också att kvävehalten i Bästeträsk redan ligger kraftigt över det uppsatta målet för sjöns vatten. Ett ytterligare tillskott är naturligtvis mot den bakgrunden särskilt negativt, oavsett hur stort tillskottet skulle bli.

Även om bolaget diskuterar åtgärder i själva brottet för att minska den oönskade påverkan av brytningsverksamheten på länshållningsvattnet är det inte acceptabelt att leda länshållningsvattnet från brottet till Bästeträsk utan att det först genomgår en reningsprocess. Den enda rening som över huvud taget diskuteras avser kvävehalten, och inte ens för den redovisas någon konkret plan. Vi vill i sammanhanget erinra om regeringsbeslutet från 1973 med förbud att släppa ut avloppsvatten i Bästeträsks tillrinningsområde.

När det gäller risken för minskad tillrinning till Bästeträsk menar bolaget att "om allt tillrinnande vatten och länshållningsvatten på så sätt kan tillföras Bästeträsks tillrinningsområde kommer inte tillrinningen till Bästeträsk att minska på grund av den planerade kalkstenstäckten under driftperioden." Då förutsätter man att inga oönskade föroreningar, t.ex. i form av uppträngning av salt grundvatten eller fickor av relik saltvatten kan uppkomma, som gör att vattnet inte kan tillföras Bästeträsk. Efter avslutad brytning räknar man med att brottet ska vattenfyllas, och det innebär naturligtvis att tillflödet till Bästeträsk minskar. Bolaget beräknar minskningen till 3 % under 60 år. Det framgår inte om måttet anger en generell genomsnittlig sänkning och hur i så fall tidsfaktorn kommer in. Blir det en kumulativ effekt, i synnerhet om de pågående klimatförändringarna leder till en ökad avdunstning och längre torrperioder under sommarhalvåret, med sänkta grundvattennivåer och minskad totalne-

derbörd? Mindre nederbörd under vinterhalvåret skulle få en än mer påtaglig effekt, då det är då som grundvattenmagasinen fylls på och även vattennivån i Bästeträsk.

Föreningen Bevara Ojnareskogen hänvisar till uttalanden från hydrogeologen H D i en konsultrapport 2009-04-27 för Gotlands kommuns räkning och anför att, när det gäller riskerna för Bästeträsks vatten, både som Natura 2000 om-råde och som dricksvattenresurs, är det särskilt tydligt att en samordnad prövning av båda de planerade brotten är oundgängligen nödvändig.

Risken för saltvatteninträngning

Föreningen Bevara Ojnareskogen hänvisar bl.a. till uttalanden från två från varandra fristående hydrogeologer, H D och B O. Föreningen anför föl-jande. De har uttalat att man inte kan utesluta förekomsten av vertikala sprickor i området utan att det t.o.m. är sannolikt att de finns (D 2009-04-27, s. 6). Men SGU och Nordkalks hydrogeolog S F har i samband med Miljööver-domstolens förhandling hävdade att det inte finns några sådana sprickzoner. Ord står alltså mot ord.

Föreningen Bevara Ojnareskogen påpekar att Naturvårdsverket i sitt remissyttrande 2010-03-16 efterlyst resultatet av kompletterande undersökningar för att närmare kontrollera området, vilket GeoVista rekommenderade i sin rapport. I den komplettering som inkommit efter remissinstansernas svar finns inga nya undersökningar redovisade. I stället hänvisas till en rapport av SGU. Att hänvisa till SGU:s mätningar besvarar inte Naturvårdsverkets fråga.

För att ytterligare kontrollera området hade det varit värdefullt om flera olika typer av mätningar hade utförts på det sätt som gjordes i samband med Nordkalks ansökan av området öster om Ojnaremyr. Mätresultatet av samtliga fyra mätmetoder uppvisade anomalier på en punkt i ett område inom det sökta brytningsområdets sydöstra del. Men inte heller här har några grundliga uppföljande undersökningar genomförts.

Det förefaller högst sannolikt att det område som GeoVista redovisat öster om Ojnaremyr kan innehålla sprickbildningar av den typ som O och D har varnat för och som skulle kunna innebära att salt grundvatten tränger upp i brytom-rådet.

Vilken beredskap SMA har för att ta hand om ett sådant massivt inflöde av salt grundvatten, som skulle kunna inträffa i den sydvästra delen av det planerade brottet, framgår inte. Man nämner bara att det kan finnas en liten risk för att påträffa inneslutet reliket saltvatten, som i så fall beräknas ha ganska liten omfattning och skulle samlas upp och tömmas i Östersjön.

Föreningen Bevara Ojnareskogen, kompletterande yttrande

Vi har från föreningen Bevara Ojnareskogen i skrivelse 2010-09-14 påtalat behovet av att göra en samlad bedömning av den totala miljöpåverkan som skulle bli följden om både Svenska Mineral och Nordkalk får brytningstillstånd för sina båda näraliggande brott. Högsta Domstolens beslut 2010-10-21 att inte bevilja provningstillstånd för överklagandet av miljödomstolens avgörande 2009-10-09 i mål M 350-09 om Nordkalks verksamhet på fastigheten F innebär att Nordkalks ansökan återförs till miljödomstolen för tillståndsbeslut och fastställande av villkor. Det innebär att ärendet med alla handlingar finns hos miljödomstolen och att det inte finns några hinder för att miljödomstolen vid behandlingen av SMA:s föreliggande ansökan gör en samlad bedömning av den påverkan på omgivande miljö som brytningen av de båda brotten med tillhörande vattenverksamhet skulle kunna ge upphov till. Att i det läge som nu uppstått inte göra en sådan samlad bedömning skulle bryta mot såväl intentionerna i miljöbalkens 7 kap. 28 § a och b som mot Sveriges åtagande att skydda de näraliggande Natura 2000 områdena.

K A, A B, T F, B S och H L (K A m.fl.), företrädna av O S som om-bud

Undertecknad företräder fem fastighetsägare, som hävdas vara sakägare när det gäller vattenverksamheten i detta ärende.

Två av fastighetsägarna har betesmark som ligger alldeles i närheten av bolagets planerade brytningsområde.

H Ls mark, G, sträcker sig från det planerade brottets sydvästra hörn bort mot Tväringsmyr. Marken använder han till skogsbete för de betesdjur som han i sin egenskap av fårbonde har sin utkomst av. På hans mark ligger dels den myr som i kartmaterialet i Golder Associates rapport 2009-12-28 kallas H Ls myr, dels en källmyr alldeles intill bolagets markgräns som nämns i bilaga J, s 8. I båda dessa myrar vattnar han sina djur. På den andra sidan av hans markområde ligger F, där Nordkalk ansöker om brytningstillstånd. Om båda dessa brott skulle komma till stånd kommer han sannolikt inte alls att kunna bruka sin mark på det sätt som han gjort hittills, både på grund av minskad vattentillgång och på grund av den damning och det buller som de båda brotten i det omedelbara närområdet gemensamt skulle ge upphov till. Men redan påverkan från SMA:s planerade brott kan komma att minska vattentillgången på ett sätt som menligt skulle påverka hans verksamhet. Samtidigt skulle värdet på hans mark sjunka så kraftigt att han skulle få svårt att sälja den om han tvingas upphöra med nuvarande användning.

För att effekterna på H Ls våtmarker och påverkan på vattentillgången fullt ut skall kunna klarläggas är det nödvändigt att det görs en samlad bedömning av Nordkalks och SMA:s täktansökningar.

K A har sin betesmark, K, intill Ringtällevät, en våtmark som gränsar till och delvis ingår i bolagets markinnehav. Han har redan noterat oroande variationer i vattentillgången som skulle kunna ha samband med brytningen på Stucks, något som vi från föreningen Bevara Ojnareskogens sida påtalade i skrivelse 2008-01-22.

A Bs fårbetesmarker, H, ligger norr om vägen Få-rösund-Hau. Även han är orolig för vattentillgången för djuren.

T F är den tredje ägaren av mark invid Ringtallevät samt skogsområdet sydost därom, I. Hans oro gäller ev. uttorkning och försämrade växtbetingelser för skogen på hans mark.

B S, J, är en av de fastighetsägare som blev hårdast drab-bade vid kommunens provpumpning 2004, då hans brunn blev utan vatten trots det relativt stora avståndet till provbrunnarna. Hans djurbesättning, både får och ungtju-rar, behöver stora mängder vatten från gårdens brunn under de perioder då de inte är ute på skogsbete längre bort från gården. Avståndet till den närmaste provbrunnen vid kommunens provpumpning, B3, var 1,65 km och till den längst bort belägna, B4, var avståndet 1,9 km. Till Stucks är avståndet c:a 3,5 km. Eftersom det då visa-de sig att grundvattnet kunde påverkas på ett oförutsett sätt även på långt avstånd befarar han att så kan bli fallet även i samband med SMA:s planerade brytning. Då det tydligen finns vattenförande strukturer mellan hans brunn och det område där provbrunnarna var belägna kan han påverkas igen om det visar sig att det finns så-dana strukturer även mellan det utökade brottet och området med brunnarna. SMA hävdar att ingen av de fastighetsägare som fick problem med sitt vatten vid kom-munens provpumpning kommer att påverkas av en utökad brytning vid Stucks, ef-tersom Bungeberget ligger emellan. Men provbrunnarna 2004 var belägna på väst-slutningen av Bungeberget, och det innebär att åtminstone en del av Bungeberget även ligger emellan provbrunnarna och t.ex. J. Om det är Bunge-bergets funktion som vattendelare som avses, så handlar det i så fall om en vatten-delare för ytvatten, men om det är en vattendelare även för grundvatten kan man inte veta.

Uteblivna långtidsprovpumpningar

I deldomen 2009-0129 fick SMA tillstånd att propumpa under ett år, som bolaget ansökt om "i syfte att säkerställa kunskapen om den grundvattenpåverkan som kan uppkomma särskilt vid fördjupad brytning". Någon sådan långtidsprovpumpning har emellertid inte genomförts. Anledningen är att man trots försök inte har funnit någon borrarad brunn i området som hållit tillräckligt mycket vatten. I stället har ett antal olika typer av borrhningar med test av vattenförluster m.m. genomförts och

även ett mindre antal korttidspumpningar. Av dessa har man dragit de slutsatser som redovisas beträffande bland annat hur grundvattnet skulle påverkas runt brottet nivå- och avståndsmässigt.

En hydrogeolog som varit engagerad i Nordkalksärendet, professor B O, har i det sammanhanget kommenterat informationsvärdet av korttidsprov-pumpning-ar: "Korttidspumpningar på några dagar med låg kapacitet ger endast undantagsvis en mätbar grundvattenpåverkan och i starkt heterogen miljö är det mycket svårt att prognosticera hur och var grundvattenpåverkan kommer att uppstå. I komplexa miljöer kan systemen ibland vara tröga och reagera först efter veckor eller månader."

Golder Associates diskuterar visserligen olika tänkbara anledningar till att man funnit stora avvikelser i grundvattennivå mellan enskilda borrhål. Men man förlitar sig ändå på vad som framkommit vid provborrningar och korttidsprov-pumpningarna när det gäller att dra slutsatser om influensområdet och om hur stor den sannolika vattengenomsläppligheten är på olika marknivåer.

Influensområdet runt det planerade brottet

Föreningen Bevara Ojnareskogen hänvisar till Golder Associates rapport 2009-12-28, där det redogörs för den analytiska modell som använts för att beräkning av påverkansavståndet och resultat av beräkningar.

Vidare hänvisar Föreningen Bevara Ojnareskogen till att hydrogeologen B O i Nordkalksmålet hävdar att påverkan kan sträcka sig i ett mycket oregelbundet mönster runt brottet på grund av att berggrunden är så heterogen och att sprickor och vattenförande strukturer kan påträffas, som kan påverka grundvattennivåerna även på relativt stort avstånd från brottet.

Ett sådant scenario kan inte heller uteslutas i Stucks, eftersom berggrunden är likartad på Stucks och Bunge, dvs. utmärks av stor heterogenitet. Någon sprickartering utanför täktområdet har inte heller utförts här. Att berggrunden är mycket heterogen

erkänner Golder Associates, men gör alltså ändå bedömningen att en noggrannare beräkning utifrån de faktiska förhållanden "inte är nödvändig att genomföra".

Eftersom miljökonsekvensbeskrivningens slutsatser angående påverkansområdet runt det sökta brottet uppenbarligen inte är tillräckligt väl underbyggda yrkas att den inte godkänns.

Påverkan på våtmarker i Bästeträsks tillrinningsområde.

I den kompletterande rapporten redogörs för hur det uppsamlade länshållningsvattnet är tänkt att användas för att infiltrera markområden inom Bästeträsks tillrinningsområde för att tillse att tillrinningen inte minskar under brytningstiden. I bilaga J, s 2, till GA:s rapport 2009-12-28 visas planerade avskärnings- och infiltrationsdiken i tätkanten mycket nära den källmyr som är en av de båda platser där H Ls får tar sitt vatten.

I Naturvårdsverkets remissyttrande 2010 03 16 efterfrågas "erfarenheter, teknisk utformning samt biologisk funktion för infiltration av vatten och avledning i diken m.m." I bilaga J finns visserligen en beskrivning av den tekniska utformningen, men det framgår inte om den prövats i något tidigare sammanhang och fungerat under lång tid, som det här kan bli fråga om. Inte heller hur man ska se till att inte vattnets temperatur och kemiska egenskaper avviker från naturliga förhållanden. Om förhållandena inte kan efterlikna dagens kan den känsliga balans störas som är en förutsättning för att våtmarkernas växtlighet kan bevaras på nuvarande nivå. Ett vatten med förhöjd kvävehalt kan t.ex. leda till ökad igenväxning och därmed sämre vidareföring av yt- och grundvatten mot Bästeträsk. Samtidigt försvinner i så fall de öppna vattenspeglar där nu fåren dricker vatten.

Bolaget har inte övertygande kunnat visa att uppsamling och infiltration av länshållningsvattnet skulle kunna efterlikna naturliga förhållanden på så sätt att tillrinningen till Bästeträsk förblir oförändrad till mängd och kvalitet.

Ringtallevät

2008-01-22 skrev Föreningen Bevara Ojnareskogen en inläga till länsstyrelsen och miljödomstolen om läget i Ringtallevät. Anledningen var att markägare runt Ringtallevät, bl.a. K A och A B, slagit larm om starkt försämrad vattentillgång i Ringtallevät. Föreningen Bevara Ojnareskogen undrade om det kunde ha ett samband med provbrytningen på Bunge Ducker, men uteslöt inte att det kunde vara påverkan från SMA:s pågående brytning på Stucks. Länsstyrelsen skickade vår skrivelse på remiss till Nordkalk och SMA. Både Nordkalk och SMA svarade att påverkan från deras verksamheter kunde uteslutas.

Det finns en observationsbrunn, Bh 131, markerad i det sydöstra hörnet av sökt täktområde. I Golders Associates rapport 2009-12-28 finns ett särskilt avsnitt (s 58) med rubriken Låga nivåer i 131: "SGU har uppmärksammat att ovanligt låga grundvattennivåer periodvis förekommit i borrhål 131 från sommaren 2006 till 2008. Fenomenet återupprepas även under sommaren 2009. För att undersöka orsaken till detta har nivåerna i 131 studerats i relation till nederbörden....En mer trolig orsak till de ovanligt låga grundvattennivåerna är dock de borrhningar som utförts i närheten av borrhål 131 under mätperioden".

De extremt låga grundvattennivåerna i borrhål 131 överensstämmer alltså i tid med de osedvanligt låga vattennivåer i Ringtallevät som förvånade och bekymrade markägarna i närheten. Det kan inte råda någon tvekan om att det finns förbindelser i form av vattenförande strukturer eller ett grundvattenmagasin mellan observationsborrhålet 131 och Ringtallevät. Eftersom borrhål 131 ligger inom det sökta täktområdet är uppenbarligen påståendet att Ringtallevät inte skulle kunna påverkas av brytningen felaktigt. Detta bekräftar att de hittills gjorda undersökningarna är otillräckliga när det gäller att bedöma influensområdets utbredning.

Med hänvisning till det ovan anförda yrkas att en samordnad provning av SMA:s och Nordkalks aktuella täktansökningar sker, att den miljökonsekvensbeskrivning som är fogad till ansökan inte godkänns, att tillståndsansökan avslås samt att - i händelse att tillstånd skulle ges - ansökan om verkställighet avslås.

K A m.fl., kompletterande yttrande

Efter bemötande av SMA har K A m.fl. anfört bl.a. följande.

Ringtallevät

De foton som illustrerade läget var tagna i januari 2008, inte sommaren 2007, och visade en för årstiden extremt låg vattennivå i området. Som framgår av tabellen på s 57 i Golders rapport 2009-12-28 över den uppmätta årsnederbörden i Fårösund under en tioårsperiod var nederbörden under år 2007 helt normal, t.o.m. högre än under de tre närmast föregående åren. Den låga nivån i Ringtallevät kunde således inte bero på att det varit ovanligt nederbördsfattigt.

Det är inte långsökta att förmoda att vibrationer och/eller övertryck som öppnade sprickor och nya flödesvägar i området också kan ha öppnat förbindelser med Ringtallevätområdet, som påverkade vattenståndet vid denna tid. Vidare är det uppenbart att effekten av de ofta återkommande och kraftiga sprängningarna vid en utvidgad brytning till det område där borrhål 131 är beläget i än högre grad skulle kunna påverka förhållandena vid Ringtallevät genom att öppna nya sprickor och skapa nya flödesvägar.

Jämförelse med kommunens provpumpning

K A m.fl. hänvisar till Ds utlåtande över SGU:s yttrande 2009-04-27, aktbilaga 74:1 i Mål 350-09 angående Nordkalks ansökan där Ds slutsats bl.a. är att det kan finnas en stor risk för grundvattenpåverkan på stort avstånd från brottet i likhet med resultatet från kommunens provpumpning.

Motsvarande förhållande gäller även för Stucksbrottet. Men än osäkrare är givetvis vilka eventuella tryckförändringar och vilken grundvattenpåverkan som kan bli effekten av två så stora näraliggande brott som Bunge Ducker och Bunge Stucks. Detta har inte behandlats i några hydrogeologiska rapporter, eftersom man har valt att hantera de båda ansökningarna var för sig och därmed blundat för det faktum att det

handlar om två mycket stora brott i samma område, 170 ha plus ca 55 ha (efter reviderad ansökan), vilkas påverkans effekter rimligen kommer att samverka inbördes.

Effekten för vattenförsörjningen

Den långsiktiga effekten för vattenförsörjningen i området och konkret frågan om huruvida brottet överhuvudtaget kommer att vattenfyllas måste betecknas som mycket osäker. Vissa av sökandens förslag får oss att betvivla seriositeten i argumentationen, t.ex. det hurtiga förslaget att använda dagbrottet under pågående brytning för dricksvattenförsörjning eller att pumpa bräddningsvattnet från Bästeträsk till brottet efter avslutad brytning.

Gotlands kommun

Kommunens inställning

Kommunen tillstyrker ansökan endast under förutsättning att det inte blir någon skadlig påverkan på Bästeträsk. Kommunen motsätter sig yrkandet om verkställighetstillstånd.

Stucks är beläget inom avrinningsområdet till Bästeträsk, Gotlands största sjö, från vilken kommunen nyligen har erhållit tillstånd för uttag av vatten för allmän vattenförsörjning. Det är följaktligen av avgörande betydelse för kommunen att SMA:s planerade fortsatta och utökade täkt i Stucks inte försämrar avrinningen till och vattenkvaliteten i Bästeträsk. SMA:s hittillsvarande utredningar utgör inte tillräckligt underlag för att säkerställa att skadlig påverkan på Bästeträsk inte kommer att uppkomma under brytningstiden och efter det att pumpning och bortledning av vatten har upphört. SMA måste därför komplettera ansökan i detta hänseende genom att analysera vilka effekter bolagets verksamhet tillsammans med övriga verksamheter får för Bästeträsk under i första hand den kritiska perioden för den allmänna vattenförsörjningen. Kommunen får särskilt framhålla att för att kunna bedöma om tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken erfordras måste SMA bedöma påverkan av verksamheten tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter.

Utvecklande av kommunens inställning

Den kommunala vattenförsörjningen

Omkring två tredjedelar av Gotlands fasta befolkning får sitt hushållsvatten från kommunala vattentäkter (fördelade på 49 verksamhetsområden), som i de flesta fall erfordrar någon form av rening för att säkerställa kvaliteten. Övrig vattenförsörjning sker via enskilda vattentäkter.

Den kommunala vattenförsörjningen baserar sig på uttag av vatten från ett stort antal grundvattentäkter samt från Tingstäde träsk. Som framhållits har kommunen nyligen även erhållit tillstånd för uttag av vatten från Bästeträsk.

Vattenresurserna är begränsade på Gotland. För ett flertal vattentäkter gäller att kapaciteten är otillräcklig och att kvaliteten inte är fullgod. Särskilt sommartid är kapaciteten hos flera av grundvattentäktena otillräcklig. Kommunen arbetar därför kontinuerligt med att förbättra vattenförsörjningssituationen - både kapacitets- och kvalitetsmässigt - och att långsiktigt säkerställa en tryggad försörjning.

Verksamhetens påverkan på Bästeträsk

Som framgått kommer kommunens uttag av vatten från Bästeträsk utgöra en viktig del i den allmänna vattenförsörjningen på Gotland. Med hänsyn härtill och kommunens intresse att trygga vattenförsörjningen är det för kommunen ytterst angeläget att Bästeträsk inte påverkas negativt såvitt avser kvalitet och kvantitet. Kommunen har uppdragit åt civ.ing. H D, AkvaNovum AB att granska det tekniska underlaget. D har redovisat sina slutsatser i PM 2010-08-17, som bifogats till detta yttrande.

Inom avrinningsområdet till Bästeträsk planeras förutom verksamheten som SMA:s ansökan avser också fortsatt och utökad bergtäkt i Bunge Ducker för vilken Nordkalk har ansökt om tillstånd. En minskad tillrinning till Bästeträsk på grund av SMA:s och Nordkalks verksamheter kan komma att stå i konkurrens med kommunens uttag av vatten från Bästeträsk för den allmänna vattenförsörjningen. Som

framgår av H Ds PM finns inte någon övergripande samlad bild av effekterna av de verksamheter som SMA, Nordkalk och kommunen planerar inom Bästeträsk och dess avrinningsområde.

Det får framhållas att det under stora delar av året föreligger överskott på vatten på Gotland, framför allt under vinterhalvåret. Sommartid råder dock som nämnts vattenunderskott varvid den kritiska perioden för dricksvattenförsörjningen vanligtvis uppkommer under sensommaren då vattenbehovet är som störst och tillgången på vatten är som minst. H D anger i sin PM att det i ljuset av detta är av yttersta vikt att analysera vilka effekter olika verksamheter medför under den kritiska perioden eftersom även små effekter kan få besvärande konsekvenser.

Gotlands kommun har tidigare bedömt att behov av kompletterande underlag föreligger i målet. Sedan SMA inkommit med kompletteringar har H D nu kunnat konstatera att osäkerhet kvarstår gällande hur naturmiljön mellan SMA:s och Nordkalks brott kommer att påverkas medan driften i dessa pågår. Dessutom har H D funnit att såväl underlagen för SMA:s bedömningar gällande påverkan på Bästeträsk under den kritiska tiden på året som signifikansen av dessa bedömningar kan ifrågasättas. Skäl för sådant ifrågasättande föreligger framför allt gällande tiden efter att pumpning och bortledning av vatten upphört. Kommunen delar den bedömningen. SMA bör analysera vilka effekter bolagets verksamhet tillsammans med övriga verksamheter får för Bästeträsk under den kritiska perioden både under brytningstiden och efter det att bortledning av vatten har upphört. Mot denna bakgrund är kommunens inställning den ovan angivna, dvs. att kommunen tillstyrker ansökan endast under förutsättning att det inte blir någon skadlig påverkan på Bästeträsk.

SMA har gjort bedömningen att det inte erfordras tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken för att bedriva verksamhet som kan påverka miljön i natura 2000-områden. Bolaget anför dock att om tillstånd likväl skulle erfordras bör tillstånd lämnas med hänsyn till att kriterierna i 7 kap. 28 b § är uppfyllda (aktbil. 1 s. 11 och aktbil. 89 s. 1). För att kunna bedöma om förutsättningarna enligt den paragrafen föreligger

måste SMA redovisa vilken påverkan verksamheten ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter har på Bästeträsk.

Verkställighetstillstånd

Verkställighetsförordnande kan meddelas när sökanden har ett stort intresse av att omgående kunna påbörja verksamheten och risken för skada eller olägenhet för allmänna och enskilda intressen till följd av verksamheten är liten. Av kommentaren till den i rättegångsbalken intagna allmänna regeln om verkställighetsförordnande framgår att domstolen ska väga intresset för den som framställer yrkandet att kunna ta sitt tillstånd snabbt i anspråk mot den skada och olägenhet som p.g.a. verkställigheten kan drabba motpart. Stor betydelse ska tilläggas den större eller mindre sannolikheten av en ändring av domen i högre rätt. I det här fallet är det fråga om en omfattande och komplicerad verksamhet som leder till ingrepp i naturen som inte går att återställa. Kommunen motsätter sig därför yrkandet om verkställighet.

Gotlands kommun, kompletterande yttrande

I kompletterande yttrande, med anledning av bolagets bemötande, har Gotlands kommun tillagt bl.a. följande synpunkter på Golders resonemang angående uppfyllnaden av brottet.

H D har i bifogad PM 2010-10-27 (se nedan) utvecklat sin kritik mot Golders beräkningar avseende brottets uppfyllnadstid. Som framgår av promemorian har H D funnit att det finns anledning att korrigera beräkningarna av förutsättningarna för att fylla brottet med vatten, vilka beräkningar är betydelsefulla med hänsyn till att SMA framhåller möjligheten att tillgodose den kommunala vattenförsörjningen från tälten.

Kommunen får också framhålla att användande av länshållningsvatten för dricksvattenförsörjning inte är ett alternativ så länge som brytningen pågår.

H D, AkvaNovum AB, PM 2010-10-27 I

rubricerade PM redovisar D bl.a. följande.

Det har förts fram från kalkindustrin att t.ex. länshållningsvatten kan nyttjas för allmän vattenförsörjning. Min åsikt är att det inte är lämpligt att basera kommunal vattenförsörjning från uttag av vatten från ett stenbrott där täkverksamhet pågår. Ett annat förslag som framförts är att ett framtida vattenfyllt brott kan utgöra en framtida potentiell vattentäkt. Detta är förvisso intressant men det ligger mycket långt fram i tiden och vattenförsörjningen måste fungera oklanderligt under flera decennier eller hundratals år innan detta kan bli en realitet. Vatten skulle i praktiken kunna tas ut tidigare dvs. redan under uppfyllnadsfasen under förutsättning att erforderliga undersökningar visar på en god vattenkvalitet och att tillrinningen till stenbrottet överskrider vattenbehovet. Utifrån denna aspekt är det intressant att dels studera hur tillrinningen påverkas under täktperioden dels hur stor tillrinningen blir under uppfyllnadsfasen och om denna i så fall skulle räcka till det framtida vattenbehovet. Kommer tillrinningen att medföra att brottet vattenfylls?

Vattenfyllt eller torrt stenbrott?

Hur dagbrottet kommer att se ut i framtiden och att det beskrivs på ett trovärdigt sätt är essentiellt. Ett stenbrott tas upp på några tiotal år - det kvarvarande brottet blir för evigt. Möjligheten att återställa torde inte finnas.

Sammanfattningsvis kan konstateras att den beräkningsmetod som Golder har använt baseras på skillnaden mellan nederbörd och avdunstning. Mät och beräkningsosäkerheterna för dessa båda parametrar är betydande. Nederbörd och avdunstning är två relativt stora och lika stora tal som subtraheras från varandra vilket innebär att skillnaden, dvs. den vattenmängd som är tillgänglig för att fylla upp dagbrottet, är relativt liten och får en mycket stor osäkerhet.

Till denna metodberoende osäkerhet kommer i det aktuella fallet osäkerheter gällande de olika nederbördsstationernas representativitet för det aktuella området och avgränsningen av tillrinningsområdet samt om vattendelaren förskjuts över tid.

Förutom dessa osäkerheter använder Golder inte den av SMHI rekommenderade korrektionsfaktorn för nederbörd vid stationen 7855 Fårösund Ar Ä och gör felaktiga antaganden om avdunstningen från dagbrottet.

Med Golders beräkningsmodell, utnyttjande av data från SMHI från den nya nederbördsstationen under hela den tid den varit i drift, dvs. mellan 1996-2009, samt antagandet att avdunstningen är lika med den potentiella avdunstningen så kommer täkten inte att bli uppfylld, se de korrigerade beräkningarna i Golder Associates rapport, bilaga K3. Enligt Golders beräkningsätt och med dessa indata så föreligger det således en stor sannolikhet att någon sjö överhuvudtaget inte kommer att bildas.

Norra Gotlands vattenråd

I vattenrådets uppgifter ingår att som ett led i den lokala uppföljningen av EU:s vattendirektiv under ledning av Vattenmyndigheten i Kalmar bevaka den lokala vattenförsörjningen och föreslå åtgärder för att motverka försämring av aktuell status beträffande vattenkvalitet och vattentillgång i området. Vi ser det därför som angeläget att få lämna synpunkter på den vattenverksamhet som SMA avser att bedriva i samband med sin planerade utökning av pågående täktverksamhet på Bunge Stucks.

Bästräsk har en mycket viktig funktion i vattenförsörjningen i området, eftersom kommunalt dricksvatten för i första hand Fårösunds behov kommer att avledas därifrån enligt Miljödomstolens tillståndsbeslut 2009-10-14. Bästräsk är dessutom reservvattentäkt för hela Gotland. Det är väl känt att det sommartid ofta uppstår vattenbrist på Gotland både i det kommunala vattennätet och i enskilda brunnar, och det är därför särskilt viktigt att befintliga ytvattenreservoarer och vattenhållande grundvattenstrukturer inte skadas.

I det regionala miljömålet anges bland annat att "grundvattennivån ska inte sjunka på sikt genom mänskliga utsläpp... Olika typer av verksamheter, som sten- och grustäkt eller vattenuttag får inte tillåtas påverka grundvattennivån så att den långsiktigt sjunker och därigenom påverkar vattenförsörjningen i området från 2010."

SMA:s brytning pågår redan nu i Bästeträsks tillrinningsområde, och den planerade utökningen skulle gå ännu längre in i tillrinningsområdet. Samtidigt skulle brytningen närma sig området F, där Nordkalk nyligen fått brytnings-tillstånd. Någon egentlig redovisning av vilka risker för tillrinningen till Bästeträsk som skulle uppstå till följd av den samlade effekten av dessa båda parallella verk-samheter har inte gjorts.

Från vattenrådets sida vill vi därför betona att tillstånd till SMA:s ansökan inte bör ges förrän en bedömning av dessa risker har gjorts och det övertygande har visats att de skyddsåtgärder som SMA avser att vidta under brytningstiden och den efterbehandling som skulle ske efter avslutad täktverksamhet kan garantera bibehållen grundvattennivå i området och bibehållen vattenstatus i Bästeträsk. De bör också samarbeta med Nordkalk i detta arbete.

H L, företräd av advokaten J Ö som ombud

H L yrkar att rätten avslår SMA:s ansökan om fortsatt och utökad kalkstensbrytning.

H Ls synpunkter med anledning av professor B Os yttrande 2010-12-27

Undersökningsmaterialet

Det material som SMA presenterat är enligt O inte tillräckligt för att bedöma de hydrologiska och därmed biologiska effekterna av den sökta verksamheten. Professor O menar att befintligt material i vart fall bör kompletteras med hel-täckande geofysiska undersökningar, en tydligare ytgeologisk undersökning, en tidsdynamisk numerisk modellering av såväl SMA:s som Nordkalks verksamheters gemensamma påverkan på omgivningarna och nya borrhningar för att reda ut de hyd-rogeologiska förhållandena kring Ojnaremyren.

Hydrogeologi

Som anfördes av flera instanser och sakkunniga i Nordkalkmålet är hydrogeologin på norra Gotland heterogen och därmed mycket svår att modellera. Enligt såväl O som Golder Associates är bergrunden mycket uppsprucken och innefattar horisontella dränerande strukturer i de övre delarna medan kalkstenen får antas vara mindre genomsläpplig på djupet.

Influensmodell

Den influensmodell som SMA använder (Kresic-modellen) är inte tillämpbar för att bedöma effekterna av den sökta verksamheten. Detta beror bl.a. på att modellen förutsätter homogena geologiska förhållanden. Såväl O som Golder Associates anför att den således inte kan läggas till grund för en bedömning av på vilka avstånd verksamheten kan komma att påverka grundvattennivån och därmed känsliga våtmarker. O påpekar bl.a. att formeln inte alls behandlar grundvattensänkning, att modellen endast beräknar den i målet okända arean för grundvattenbildningen och inte själva grundvattensänkningen, att modellen bygger på att ett upp-mätt känt flöde skall kompenseras, trots att det verkliga inflödet till täkten idag är helt okänt, att modellen endast beaktar tillrinning från täktväggarna och inte från bottenarean som i det aktuella fallet är mycket större, att medianvärden är olämpligt att använda eftersom de inte säger något om hur stor risken för påverkan är på om-givningen och att modellen som SMA presenterar är baserad på årsvärden och att den sålunda inte tar någon hänsyn alls till de stora variationer i grundvattenbildningen som sker över året.

Enligt O skulle de maximala värdena på hydraulisk konduktivitet som upp-mätts i området (dvs. "worst case") teoretiskt kunna ge ett influensområde med en radie som, med användande av månadsmedelvärden för nederbörd istället för årsmedelvärden, överstiger tre kilometer. O påpekar dock att dessa resultat inte gäller generellt i området men att uppmätta mätvärden faktiskt visar att det skulle kunna uppstå påverkan på långa avstånd längs vissa stråk. Detta styrks även av kommunens provpumpningar år 2004 då man kunde konstatera avsänkningar på flera kilometers avstånd.

Sammanfattningsvis har sökanden använt beräkningar som visar medelvärden i stället för att beskriva ett "worst case scenario". Konsekvensen av detta är att SMA valt att inte beskriva den risk för påverkan som utgör själva utgångspunkten för den stundande tillåtlighetsprövningen.

Påverkan på H Ls myr

Enligt O skulle H Ls myr med stor sannolikhet komma att påverkas av den sökta verksamheten. Det gäller såväl flöden som vattenkvalitet.

Salt grundvatten

O menar att saltvattenfickor inte är lätta att tömma och att risken finns att de efter bortledande av befintligt vatten fylls på underifrån av salt grundvatten via vertikala strukturer. Med hänvisning till flera saltbemängda brunnar i anslutning till Ojnaremyr menar O att kompletterande geofysiska mätningar och borrhningar måste göras kring Ojnaremyr som ju kommer utgöra en avdelare mellan Nordkalks täkt i Bunge och den i målet avhandlade verksamheten i Stucks. I avsaknad av dessa kompletteringar är det omöjligt att, såsom SMA gör, beskriva risken för uppträngande salt grundvatten som liten. Tvärtom menar O att de undersökningar som hittills utförts och de modelleringar som dessa fakta legat till grund för visar på allvarliga risker för saltvattenuppträngning vid betydande täktverksamhet i området. Detta gäller särskilt den numeriska modellering som SF Geologies genomförde 2008-06-04.

Vidare beskriver O tre alternativa scenarier kring riskerna för saltvattenpåverkan om täktverksamheten skulle tillåtas. Diskussionen känns igen från Nordkalksmålet.

- a) Om det föreligger dränerande horisontella skikt under täktbotten kan dessa förhindra uppträngning av saltvatten underifrån. Problemet blir då i stället att det salta vatten som tränger upp när man avlägsnar trycket från sötvattnet kommer att spridas över stora områden genom dessa horisontella skikt.
- b) Om det saknas dränerande horisontella skikt kommer salt grundvatten att tränga upp direkt i tåkten via de vertikala strukturer som finns i området.

Man kommer då att få stora problem att återfiltrera detta vatten till såväl Ojnaremyr som till H Ls myr.

- c) Det tredje alternativet är en kombination av a) och b) ovan. Detta alternativ riskerar sålunda att skapa stora problem med saltvatten såväl i täktområdet som i omgivande områden.

O avslutar med att konstatera att bortforsling av sötvatten på en så stor yta som Nordkalks och SMA:s gemensamma verksamhetsområden utgör, kan komma att medföra en uppträngning av salt grundvatten till ytan. Konsekvensen av detta menar O blir svårigheter med att återföra grundvattnet på sätt som beskrivs i ansökan.

Utöver problemen med återfiltrering riskerar SMA:s utökade verksamhet att tillsammans med Nordkalks täkt dessutom medföra en spridning av salt grundvatten i stora områden inklusive de omgivande Natura 2000-klassade områdena. För att förhindra detta menar SMA att inträngande saltvatten skall pumpas bort i stället för att återfiltreras. Konsekvensen av detta är dock att mängden vatten som återförs minskar eller helt faller bort under längre eller kortare perioder. Man får då en situation liknande den som inträffar vid efterbehandlingen, nämligen att vattnet bortleds från Ojnaremyr, H Ls myr och i förlängningen från Bästeträsk.

H Ls legala synpunkter och slutsatser

Miljökonsekvensbeskrivningen

En MKB har enligt MB 6:3 bl.a. till syfte att möjliggöra en samblad bedömning av en verksamhets effekter på människors hälsa och miljö. För att en MKB skall kunna uppfylla detta krav måste den behandla inte bara egna utan även andra befintliga och kommande emissionskällor i omgivningen.

Nordkalks ansökan om att få bedriva täktverksamhet i Bunge Ducker har vunnit laga kraft genom att Högsta Domstolen beslutat att inte meddela prövningstillstånd. SMA var närvarande som sakägare i målet och har därmed full information om den

planerade verksamhetens kommande inverkan på de känsliga naturområden som även utgör recipienter för SMA:s sökta verksamhet. Trots detta har SMA valt att inte göra några som helst beräkningar över den gemensamma påverkan på omgivningarna som dessa bägge verksamheter kan komma att medföra. Till detta kommer att kommunen beslutat att Bästeträsk skall utgöra dricksvattentäkt för boende på norra Gotland. Inte heller denna påverkan på Natura 2000-området har SMA tagit med i några beräkningar.

Av Os redogörelse följer att MKB:n är behäftad med en rad brister.

Det saknas en numerisk modell för att beskriva den sammanlagda effekten av Nordkalks och SMA:s respektive täkter i området.

Modellen för grundvattenpåverkan är direkt felaktig då den bygger på att förhållandena är homogena. Detta gör att MKB:n inte ger svar på verksamhetens effekter på yt- och grundvattennivåerna.

SMA har använt medianvärden i stället för att beskriva ett "worst case scenario". Detta gör att MKB:n inte beskriver eller beräknar de verkliga riskerna för störningar och skador på omgivningarna och kan därför inte läggas till grund för en rättslig prövning av ansökan.

- Var den förhöjda salthalten i den nuvarande täkten kommer ifrån är inte tillräckligt utrett.
- Risken för uppträngande saltvatten har inte utretts i tillräcklig omfattning.

MKBn är sammanfattningsvis så pass ofullständig att den inte kan läggas till grund för en samlad bedömning av hur den sökta verksamheten tillsammans med andra verksamheter kan komma att påverka miljön i dess omgivning. SMA har därigenom inte uppfyllt kraven på vad en ansökan skall innehålla och kan därför inte godkännas. Då MKBn inte kan godkännas saknas möjlighet att bevilja SMA:s ansökan.

Natura 2000

I täktområdet närhet ligger Natura 2000-områdena Bräntings Haid och Bästeträsk. SMA gör gällande att verksamheten på Stucks inte på ett betydande sätt skulle komma att påverka dessa områden. Här hänvisas till vad O anför i bifogat yttrande om risk för såväl en sänkning av yt- och grundvattennivåer som för vatten-kemiska förändringar till följd av infiltration av inläckande vatten. Dessa konsekvenser av den sökta verksamheten kan enligt O komma att påverka områden på betydligt större avstånd från den planerade tätkanten än vad SMA medgivit. Det är därför uppenbart att ett tillstånd enligt miljöbalkens 7 kap. 28a§ erfordras.

Tillstånd får enligt MB 7:28b§ lämnas endast om verksamheten inte kan skada de livsmiljöer som är avsedda att skyddas genom Natura 2000-klassningen. Den får heller inte förorsaka störningar på de arter som skall skyddas så att verksamheten på ett betydande sätt försvårar bevarandet av arterna i området. Den sökta verksamheten skall prövas tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter.

Med den information som SMA ingivit i målet råder det ingen tvekan om att Natura 2000-området Bästeträsk kommer att påverkas, vilket också SMA medger. Fråga är då om denna påverkan är så pass omfattande att den skadar och förorsakar störningar på sådant sätt att verksamheten inte kan tillåtas.

I Nordkalk-målet framgick det att även den verksamheten framför allt skulle komma att inverka på Natura 2000 området Bästeträsk. Den påverkan som SMA:s verksamhet skulle medföra på detta område skall enligt MB 7:28 b§ läggas samman med den inverkan som såväl Nordkalks som kommunens verksamheter kommer att ha. En samlad bedömning ger vid handen att ytterligare en belastning i form av minskad vattenkvantitet och en förändrad och med stor sannolikhet försämrad vattenkvalitet kan vara mer än vad detta område klarar av. Det föreligger således en uppenbar risk för att de sammantagna verksamheterna kommer att skada livsmiljöerna i framför allt Bästeträsk. Ansökan skall därför avslås.

Stoppregeln

Enligt den s.k. stoppregeln i MB 2:9 krävs särskilda skäl för att få bedriva en verksamhet som befaras föranleda skada eller olägenhet av väsentlig betydelse för människors hälsa eller miljö. Den samlade inverkan av de planerade verksamheterna i området kan som ovan nämnts komma att medföra irreparabla skador på mycket höga och skyddade naturvärden i omgivningarna. Dessutom skulle Nordkalks och SMA:s gemensamma påverkan på Bästeträsk medföra en uppenbar risk för att vattenförsörjningen på norra Gotland på sikt skulle komma att äventyras. Då några särskilda skäl inte föreligger skall ansökan avslås även på denna grund.

Bästa plats

Enligt MB 2:6 skall en verksamhet bedrivas på en plats som lämplig för att ändamålet skall kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljö. SMA har bevisbördan för att den i målet angivna platsen uppfyller dessa kriterier.

I sin MKB anger SMA att svensk stålindustri har behov av den kalkkvalitet som just den sökta tåkten på Gotland kan förse dem med. Inget i det här aktuella målet motsäger dock att den tillståndsgivna verksamheten på Bunge Ducker är tillräcklig för att förse industrin med erforderlig mängd kalk. SMA har dessutom inte visat att erforderlig kvalitet saknas på annat håll. Det bör i sammanhanget påpekas att SMA har tillgång till andra outbrutna kalkfyndigheter än den i Stucks.

Då SMA inte visat att den sökta platsen uppfyller de villkor om bästa plats som föreskrivs i nämnda lagrum skall ansökan avslås.

Riksintressen

Enligt SMA:s naturinventering i bilaga 3a till MKBn har täktområdet med omgivningar mycket höga naturvärden. De innehåller en rad naturtyper med höga skyddsvärden och inte mindre än 21 rödlistade arter. Av detta skäl är området utpekade som riksintresse för naturvård enligt MB 3:6. Enligt Naturvårdsverket består området av omfattande, ostörda hällmarks- och våtmarkskomplex med rik biologisk mångfald. Området är enligt verket i en särklass i sitt slag på Gotland och i Sverige. Ett sådant

område skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada denna naturmiljö.

Kalkstensfyndigheten i Stucks har även förklarats som riksintresse för mineralförsörjning. I en situation då två riksintressen står emot varandra föreskriver MB 3:10 att det intresse som bäst främjar en hållbar utveckling skall ges företräde. Avvägningen skall även göras med utgångspunkt i miljöbalkens målbestämmelse i 1 kap. 1§.

Enligt ansökan beräknar SMA att brytningen av kalk kommer att äga rum under en tidsperiod om cirka 20 år. Mycket talar för att den svenska industrins behov av kalk under överskådlig tid kommer att kunna tillgodoses genom Nordkalks utbrytning av Bunge Ducker. Riksintresset för att mineralutvinning på den här aktuella fastigheten får därmed betecknas som svagt. Till detta skall läggas att ingen annan verksamhet planeras på området som skulle försvåra en framtida utvinning av kalken. Den sökta verksamheten får därmed i första hand anses främja sökanden och inte de allmänna intressen som miljöbalkens 3 kapitel avser att värna om.

Mot den relativt korta tidshorisonten 20 år och allmänhetens blygsamma intresse av att få utvidga kalkutvinningen på Stucks, skall ställas de höga naturvärden som området och dess omgivning har bärgar. För det fall ansökan skulle beviljas utsätts de för en ännu större belastning än vad Bunge Ducker tänkt ensamt kommer att medföra. De miljöer som riksintresset för naturvård är tänkt att skydda riskerar då att skadas för all framtid. En avvägning av motstående riksintressen enligt nämnda lagrum kan därför inte resultera i annat än ett företräde för riksintresset för naturvård framför intresset av mineralutvinning i området. Ansökan skall därför avslås.

Vattenverksamhet

Enligt MB 11:6 får en vattenverksamhet endast bedrivas om dess fördelar överväger kostnaderna, skadorna och olägenheterna av den. Vattenverksamheten skall enligt MB 11:7 även utföras så att den inte försvårar annan framtida verksamhet som rör samma vattentillgång.

Enligt SMA:s efterbehandlingsplan planerar man att skapa en sjö av täktområdet. Eftersom nederbörden är otillräcklig för att fylla kalkbrottet avser SMA, efter det att täkten är utbruten, att upphöra med att återföra vatten som rinner in i täkten till omgivande naturområden.

SMA har beräknat att det kommer att ta flera gånger längre tid att återfylla brottet än hela brytningsperioden. Under denna tid kommer flödet till Bästeträsk att minska. Det råder delade meningar mellan SMA:s och kommunens hydrologiska experter om möjligheter att återfylla täkten samt effekterna på Bästeträsk. Dessutom finns det stor osäkerhet om framtida klimatförhållanden. Någon tidsdynamisk modellering av de samlade effekterna på Bästeträsk från såväl Nordkalks som SMA:s täktverksamhet under olika årstider och klimatförhållanden under täktperiod och återställningsperiod är inte gjord. Det är därför fortfarande oklart vilka samlade effekter som kommer att uppkomma.

Vi har således att räkna med att de omgivningar inklusive Natura 2000-områden som idag direkt eller indirekt förses med vatten via Stucks och Bunge Ducker kan komma att förorsakas irreparabla skador under mycket lång tid. Även med hänvisning till reglerna i MB 11:6 och 11:7 skall således ansökan avslås.

SMA:s BEMÖTANDE AV INKOMNA YTTRANDE

I nedanstående rapport av Golder Associates 2010-10-06 redovisas SMA:s bemötanden av remissyttranden.

Därtill får noteras att kommunen med rätta är angelägen att dricksvattentillgången ej ska försämrats. SMA gör bedömningen att risk för olägenheter kan bemästras.

Dessutom innebär täktverksamheten dels att reservkapacitet redan finns att tillgå i befintlig dagbrottssjö och dels att det på längre sikt finns en djup och lämplig dricksvattenreservoar i dagbrottet. Vattenkvaliteten kan på goda grunder förväntas vara bättre än kvaliteten i den förhållandevis grunda sjö som Bästeträsk utgör. Länsstyrelsen tillstyrker ansökan med reservation för västra kanten av planerat område. SMA godtar i allt väsentligt länsstyrelsen invändning.

Det har från flera håll efterlysts en samordnad bedömning av påverkan på Bästeträsk av samtliga tre verksamheter som planeras, nämligen kommunens vattenuttag, SMA:s fortsatta täktverksamhet och Nordkalks planerade nya täkt.

SMA har i skälig utsträckning beaktat kända uppgifter om Nordkalks planerade täkt samt kommunens ansökan. Avsaknaden av motsvarande redovisning i Nordkalks ansökan som i SMA:s handlingar om påverkan, gör det inte möjligt för SMA att göra en mer utförlig sammanvägd bedömning än vad som redan presenterats.

Det kan även framhållas att Miljööverdomstolen i dom 2009-10-09 i mål M 350-09 funnit Nordkalks planerade täkt kunna tillåtas med utgångspunkt från att den skada och de olägenheter som den verksamheten kommer att orsaka kan motverkas genom skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått så att endast begränsade skador på natur- och kulturmiljö uppkommer. Verksamheten bedöms inte heller hota bevarandet av någon livsmiljö i Natura 2000-områdena.

SMA:s ansökta täktverksamhet har en avsevärt mindre påverkan på naturintressena jämfört den av Miljööverdomstolen prövade verksamheten. För sig eller tillsammans med övrig planerad verksamhet har fortsatt kalkbrytning vid Stucks inte sådan inverkan på motstående intressen att tillstånd inte ska ges.

Med hänsyn även till ovan redovisade möjligheter att från täkten tillgodose den kommunala vattenförsörjningen, är bedömningsunderlaget tillförlitligt och tillräckligt för att tillstånd ska meddelas.

Det är angeläget att ansökan nu blir föremål för avgörande. Den kvarvarande mängden sten inom nuvarande tillstånd räcker endast under en del av 2011. Det är således av avgörande betydelse för SMA att tillstånd meddelas. Risken för överklaganden kan dock inte bortses från. Med hänvisning till sedvanliga handläggningstider kan drygt två år förväntas förflyta innan lagakraftvunnen dom föreligger.

Verksamheten sysselsätter 27 personer direkt och avsevärt fler med kringverksamheter på Gotland. Därtill berörs bolagets personal (ca 35) vid kalkugnarna vid stålverken. Om driften måste upphöra under den tid överklaganden hanteras kommer personal att behöva permitteras. Kompetens kommer att tappas. Kunder kommer att förloras. Risken för nedläggning är uppenbar.

Verksamheten bör kunna drivas vidare med verkställighetstillstånd. Ett alternativ är att fortsatt begränsad drift med verkställighetstillstånd får ske för högst tre års produktion. Denna produktion kan ske inom området som markerats med A - H på tillbemötandet bifogad översiktsplan. Härigenom tas endast begränsad mark i anspråk samtidigt som uppsägningar av personal kan undvikas.

Kalkstenen är viktig i ett riksperspektiv för den svenska stålindustrin. Ett bifall till ansökan bör med föreslagna begränsningar kunna verkställas trots överklaganden. Ett uppehåll i driften innebär mer skador och olägenheter samt kostnader än vad en begränsad fortsatt drift medför.

Golder Associates rapport 2010-10-06

Remissvaren behandlar i huvudsak följande.

- Alternativ lokalisering och utformning av planerat utökat kalkbrott
- Risk för saltvattenuppträngning och förekomst av större sprickzoner
- Infiltration av länshållningsvatten: utformning, teknisk och biologisk funktion
- Påverkan på Bästeträsk som vattentäkt gällande tillrinningen och vattenkvaliteten främst under den för vattenuttag kritiska perioden under sensommaren både under drift och efter avslutad pumpning.

- Påverkan på Bästeträsk Natura 2000-område och prövning enligt 7 kap. 28a§ miljöbalken, samt påverkan på skyddsvärda arter inom planerat brytområde.
- Påverkan på grundvatten, våtmarker och enskilda vattentäkter.
- Ekonomisk säkerhet

Nedan diskuteras ovanstående punkter.

Alternativ lokalisering

Flera myndigheter och organisationer som Naturvårdsverket, länsstyrelsen, Svenska Botaniska Föreningen och Föreningen Bevara Ojnareskogen kräver att SMA redovisar alternativa lokaliseringar av den planerade utökningen av kalkstenstäkten vid Stucks och hänvisar bl.a. till att SGU har angivit ett stort område på mellersta Gotland som troligtvis är lämpligt för denna typ av täkt. Länsstyrelsen anser även att det inte skall vara avgörande att bolaget äger marken för vilka alternativ som är möjliga att redovisa.

Vad gäller lokaliseringsfrågan håller bolaget helt med SGU i det som framförs i yttrandet i ärendet som lämnats till Miljöödomstolen 2010-09-01. SGU anför här att en utredning av länsstyrelsen i december 2006 (dnr 100-609-06) tillsammans med Gotlands kommun, Naturvårdsverket och SGU angående markanvändningen på norra Gotland fann att områden där skulle reserveras för kalkstensutvinning. SGU beslutade senare (Ärende nr 41-1017/2005, 2005-10-03) att dessa områden skall utgöra områden av riksintresse för Sveriges materialförsörjning och SMA:s verksamhet ligger inom ett av dessa områden. SGU konstaterar att "kända lämpliga kalkstensfyndigheter i Sverige begränsar sig till kalkstensområden på Gotland. Det är dock bara på norra Gotland, inom de av SGU utpekade riksintresseområdena, som prospektering utförts och stenkvalitet och volymer är kända. Motsvarande stenkvalitet kan finnas på andra ställen på Gotland, men för att fastställa detta måste ytterligare prospektering genomföras. Kalkstenen är, till skillnad från t.ex. järn, bly, tenn m.m. ett s.k. jordägarmineral, vilket kräver att den som vill prospektera måste ha rådighet över marken antingen genom avtal med markägare eller genom eget ägande". SMA äger fastigheten X där kalkstensbrytning i dagbrott för

närvarande pågår. Det nu aktuella målet gäller en fortsatt och utökad kalkstensbrytning inom SMA:s fastighet där prospektering har pågått parallellt med brytning av kalksten sedan sommaren 1999.

Sammanfattningsvis anför SGU: "Med utgångspunkt från befintlig kunskap om kalkstenen på Gotland anser SGU att de riksintresseförklarade fyndigheterna på norra Gotland utgör de enda lämpliga förekomsterna av kalksten för stålindustrins behov under den närmaste framtiden".

Alternativ utformning

Många av remissinstanserna som Naturvårdsverket, länsstyrelsen, Gotlands kommun och Föreningen Bevara Ojnarekogen anser att bolaget bör redovisa en alternativ utformning av tänken som inte omfattar de sydvästra delarna av ansökt brytområde, dels med hänsyn till osäkerheter i de tolkade geologiska förhållandena norr om Ojnaremyr (geofysisk anomali), dels risken för att påträffa reliket salthaltigt grundvatten i detta område, och dels för att naturvärdena är mycket höga. Länsstyrelsen tillstyrker bolagets ansökan under förutsättning att brytningen begränsas till området öster om Littorinavallen, med lämplig avgränsning till höjdkurva +25 m över havet. En förutsättning för länsstyrelsens ställningstagande är att miljödomstolen, efter prövning enligt 7 kap. 28a § miljöbalken med avseende på efterbehandlingen av tänken, kommer fram till att tillstånd för verksamheten kan medges. Länsstyrelsen anser även att om tänken avgränsas enligt deras förslag, så kan det vara ändamålsenligt att delegera frågan om den tekniska utformningen av vattenhanteringen till tillsynsmyndigheten.

Med hänsyn till ovanstående bedömer SMA att det är rimligt att begränsa kalkstensbrytningen till området öster om en linje 30 m öster om Littorinavallen, och att verksamhetsområdet går längs västra kanten av Littorinavallen som den definieras på geologiska kartor (SGU, 1933 och 2009), vilket i stort överensstämmer med höjdkurvan +25 m över havet på orienteringskartan över Fårösundsområdet (KA 3 IF, 1995), bilaga till denna skrivelse. Den yta som bolaget avstår uppgår till ca 10,1 ha av totalt sökt area på 63 ha.

Bolaget kan även tänka sig en mindre begränsning (1,6 ha) av området i nordväst vid den av GBF identifierade "källan", som försörjer agmyrarna Västerhagen och Kyrkgatmyr mot nordväst med vatten.

Den av GBF s.k. "källan" i det nordvästra hörnet av planerat brytområde är i egentlig mening ingen källa då området vid fältbesök 2010-09-27 visade sig vara torrlagt. Det består av en tät gräsbeväxt kalkhällmark som vid nederbördstillfällena blir vattenfylld genom direkt nederbörd över den temporära väten och en begränsad tillrinning från ett mindre höjdområde i väster. Den fotodokumentation som gjordes visar att de eroderade temporära flödesvägar som förekommer vid nederbördstillfällena var torrlagda. Längre ner mot agmyren Västerhagen förekom dock sänka områden med ytterst små vattensamlingar.

För att på ett naturligt sätt bevara vattenflödet i det temporära våtmarksområdet i den mindre dalgången mot nordväst föreslås att ett mindre område i nordväst undantas från brytning samt att det avskärande diket vänds så att vatten rinner från Littorinavallen mot norr och mynnar vid den täta kalkhällmarken. Härmed bevaras även den ev. förekommande skyddsvärda växtligheten som finns längs det temporära våtmarksområdet i dalsänkan och särskilt de rödlistade arterna nordväst om brytområdet och i de tidvis översvämmade myrkanterna vid Kyrkgatmyr.

Sammanfattningsvis innebär det reviderade brytområdet öster om Littorinavallen och reducerad brytning i nordväst att risken att påträffa reliktsalthaltigt grundvatten minimeras och påverkan på naturvärden reduceras.

Risk för saltvattenuppträngning

Genomförda konduktivitetmätningar och vattenprovtagning med analys av kloridhalten på olika djup i prospekteringsborrhål visar att förhöjda salthalter endast påträffas väster om Littorinavallen och särskilt i Bh546 utanför planerat brytområde i sydväst (GA rapport 2009-12-28, kap. 5.5.4. Figur 72). Det ytliga grundvattnet inom ursprungligt planerat brytområde har ingen förhöjd kloridhalt, och endast ett

Infiltration av länshållningsvatten

Naturvårdsverket vidhåller att bolaget bör redogöra för hur anordningar för avledning/infiltration av länshållningsvattnet är tänkta att utformas, vilken teknisk och biologisk funktion som förväntas samt vilken effekt denna vattenavledning har på naturmiljön. Detta finns redovisat i Golder Associates rapport 2009-12-28, Bilaga J och Golder Associates rapport 2010-05-28, kap. 3 och 4.

Då bolaget avstår från brytning väster om Littorinavallen föreligger dock en ny situation vad gäller hanteringen av länshållningsvatten från dagbrottet. Med det reviderade täktområdet föreslås länshållningsvattnet hanteras enligt följande:

- Inläckaget till dagbrottet och nederbörden i den östra och sydöstra delen av brottet pumpas till en sedimentationsbassäng och vidare upp i det avskärande diket som går längs den östra och sydöstra kanten och som skär av det ytliga grundvattenflödet från Bungeberget (Golder Associates rapport 2009-12-28, Bilaga J, Figur 1 och 2).
- Inläckaget och nederbörden i den centrala och västra delen av brottet pumpas till en sedimentationsbassäng och vidare upp på kanten väster om dagbrottet för avledning och/eller infiltration. En av följande metoder eller en kombination föreslås. Observera att metoderna inte är rangordnade.
 1. Pumpning upp i det avskärande diket för bortledning mot agmyrarna Västerhagen och Kyrkgatmyr mot nordväst och vidare till Bästeträsk.
 2. Pumpning upp till våtmarken vid Borrhål Bh510, ca 300 m väster om dagbrottet, varifrån vattnet efter strömning genom myrmarken rinner till Tvärtingsmyrkomplexet och vidare till Bästeträsk.
 3. Infiltration i de norra delarna av Littorinavallen där de inventerade naturvärdena är färre än längre söderut.

Genom den reviderade vattenhanteringen kan länshållningsvattnet avledas och infiltreras så att de naturliga flödena efterliknas på bästa sätt samtidigt som inventerade naturvärden bevaras i största möjliga utsträckning och påverkan på omgivande skyddsvärd natur i Natura 2000-området Bästeträsk minimeras.

Bolaget samtycker med länsstyrelsen, som i sitt yttrande (dnr. 551-131-07, 2010-09-07) anser att frågan om den tekniska utformningen av vattenhanteringen kan delegeras till tillsynsmyndigheten.

Avrinningsbildningen vid avledning och återinfiltration av länshållningsvattnet beskrivs i Golder Associates rapport 2010-05-28, kap. 3.2. Naturligtvis kan inte den naturliga avrinningsbildningen som sker då nederbörd faller över kalkstensområdet vid det planerade dagbrottet återskapas till fullo. Däremot kommer flödesmängderna vid olika perioder under året i stort vara desamma då magasineringen i dagbrottet blir liten och avdunstningsförhållandena inte förändras i något större omfattning. Om ingen nederbörd faller över dagbrottet kommer inte heller någon bortpumpning av länshållningsvattnet att ske då den största delen av länshållningsvattnet utgörs av nederbörd och inläckaget av grundvatten bedöms vara litet.

När det gäller vattenkvaliteten i länshållningsvattnet i förhållande till den i omgivande vattendrag så har detta diskuterats i Golder Associates rapport 2010-05-28, kap. 4.1, och naturlig förändring av vattenkvaliteten i nedströms liggande mark och vattendrag och särskilt fastläggning av kväve har diskuterats i kap. 4.2 - 4.4.

En geokemisk analys med FREQ-modellen av länshållningsvattnet, grundvatten i en brunn i Strå by och vattnet i Bästeträsk visar att alla vatten i stort är i jämvikt med den kalkberggrund som finns i området bestående av bl.a. kalcit och gips. Den vattenkvalitet som redovisas i Golder Associates 2010-05-28, Bilaga 1 (inklusive pumpgropen = länshållningsvattnet) är således naturlig med hänsyn till rådande berggrundsförhållanden. Länshållningsvattnet har förhöjda halter i förhållande till omgivande vattendrag av klorid, sulfat, magnesium, natrium och i någon mån kalcium. Kloriden är troligtvis en följd av dammbekämpning i dagbrottet med salt, vilket har upphört då dammbekämpning numera sker med vattenbegjutning. De förhöjda halterna av sulfat, magnesium, natrium och kalcium beror sannolikt av att kalkstenen krossas i dagbrottet, vilket ger en större kontaktyta med nederbördsvattnet över dagbrottet som löser ut dessa ämnen. Vattenanalyserna visar även att turbiditeten är högre i länshållningsvattnet än i övriga analyserade vatten, vilket innebär att vatten-

analyserna även innehåller partiklar som ger förhöjda värden. Dessa partiklar fastläggs vid infiltration av länshållningsvattnet och vid strömningen genom våtmarkerna, vilket medför reducerade halter av sulfat, magnesium, natrium och kalcium vid strömningen ner mot Tväringsmyrkomplexet och Bästeträsk.

Påverkan på Bästeträsk som vattentäkt

Gotlands kommun tillstyrker ansökan under förutsättning att det inte blir någon skadlig påverkan på Bästeträsk. Mer specifikt sägs i yttrandet att påverkan gäller tillrinning till och vattenkvalitet i Bästeträsk under i första hand den kritiska perioden för den allmänna vattenförsörjningen både under brytningstiden och efter att bortledning av vatten har upphört. Den kritiska perioden för vattenförsörjning på norra Gotland uppstår oftast under sensommaren då vattenbehovet är som störst och tillgången på vatten är minst enligt kommunens konsult H D (PM till Gotlands kommuns yttrande).

Under driftperioden gäller att det inte blir någon minskad tillrinning om allt länshållningsvattnet infiltreras. Detta har redovisats i tidigare rapporter av Golder Associates 2009-12-28 och 2010-05-28. Det förutsätter att det inte finns någon risk för att påträffa reliket salthaltigt grundvatten. Utförd vattenprovtagning visar på låga kloridhalter inom hela det ursprungligen sökta brytområdet (Golder Associates, rapport 2009-12-28, kap. 5.5.4. och Figur 72), vilket visar att allt länshållningsvattnet går att infiltrera utan att det sker någon påverkan på naturvärden. Bolaget avstår alltså från brytning av kalksten väster om Littorinavallen, trots att risken för att träffa på salthaltigt vatten är liten. Det blir inte heller någon större tidsförskjutning mellan regntillfälle och flödesökning i vattendragen än under de naturliga förhållanden som råder idag. Detta har beskrivits i tidigare inlägga Golder Associates rapport 2010-05-28, Kap. 3.2. Avrinningsbildningen dvs. flödesvariationerna i vattendrag inom alla avrinningsområden består av två komponenter, ett s.k. basflöde som kommer från större vattenmagasin inom området som mäktigare jordlager och sjöar och myrmarker, och ett s.k. toppflöde som kommer från väl-dränerade områden med tunna jordlager och många mindre yt-vattendrag. Stora vattenmagasin inom ett område innebär ett högre basflöde under längre tid än ett område med små vattenmaga-

sin. Ovanpå detta basflöde tillkommer snabb avrinning med högre flöden under kortare perioder vid nederbördstillfällen. Ojnaremyr- och Tväringsmyrssystemet med tillrinningsområden utgör en del av basflödet till Bästeträsk. Området vid Stucks består till största delen av stora kala kalkstenshällar med mycket tunt jordtäckte, som tillsammans med en mycket uppsprucken kalksten inom de översta meterrarna skapar en snabb avrinningsbildning vid nederbördstillfällen och bidrar till toppflödena i avrinningsbildningen till Bästeträsk. Det innebär att om det inte regnar så kommer det ändå att finnas ett basflöde till Bästeträsk från stora delar av tillrinningsområdet, även då området vid Stucks under naturliga förhållanden inte bidrar med något vattenflöde. Om det regnar särskilt under vår och höst då avdunstningen är förhållandevis liten samt vid stora nederbördsmängder under sommaren så bidrar området vid Stucks naturligt med högre flödestoppar medan nederbördsvolymen inom större delen av tillrinningsområdet fördelas under en längre tidsperiod. Dessa flödesförhållanden kommer även att behållas vid en utvidgad brytning av kalksten vid Stucks, då pumpning av länshållningsvatten och avledning/infiltration kommer att ske vid nederbördstillfällen och då ingen nederbörd faller sker inget större inläckage till dagbrottet och ingen länshållning behövs. Flödesvolymen som kommer från ytan inom det område där bolaget planerar att bryta kalksten är dock förhållandevis liten och förändrar inte förutsättningen för kommunen att använda Bästeträsk som vattentäkt, inte ens under den för vattenförsörjningen kritiska perioden under sommarmånaderna. Däremot kan bolaget både under nuvarande förhållanden och vid en utvidgad kalkstenstäkt bidra till att förhållandena för vattenförsörjningen på norra Gotland förbättras (se nedan).

Vattenkvaliteten i Bästeträsk kommer endast att påverkas marginellt och halten av de ämnen som är förhöjda i länshållningsvattnet kommer att ligga under dricksvattenkriterierna (Golder Associates rapport 2010-05-28, Tabell 1 i kap. 4.8, Bil. 1).

Hela det ursprungligen sökta brytområdet och befintligt tillstånd upptar en yta på 97 ha, vilket är 3 % av hela tillrinningsområdet (3206 ha) för Bästeträsk. Det innebär att dagens tillstånd och ursprungligen sökt tillstånd medför en minskning med 0,3 dl/s om vattenflödet till Bästeträsk vid naturliga förhållanden under den kritiska

perioden är 1 l/s. Det är därför svårt att förstå att denna påverkan på tillrinningen till Bästeträsk kan ha någon betydelse för vattenförsörjningen på norra Gotland, även under den kritiska perioden.

SMA erbjuder sig gärna att bidra till en lösning på problemet med brist på vatten under den kritiska perioden (sensommaren) genom att låta kommunen använda den vattenvolym som redan idag finns i dagbrottssjön som ett vattenmagasin. Tillrinningen till dagbrottssjön sker från Bungeberget och avrinningen sker idag och även naturligt till Hau Träsk, som utgör kommunens vattentäkt tills Bästeträsk tas i bruk. Vattnet i dagbrottssjön har samma kvalitet eller bättre än vattnet i Bästeträsk och uppfyller väl dricksvattenkriterierna. Dagbrottssjöns area är ca 1 ha och medeldjupet ca 2 m, vilket ger en volym på 20 000 m³. Det är ca hälften av kommunens totala vattenuttag från Hau Träsk under 2008 och 2009 (Golder Associates rapport 2009-12-28, kap. 9.4). Kommunens maximala uttag inträffar i juli och uppgick till 3,0 l/s respektive 3,8 l/s under 2008 och 2009. Dagbrottssjöns nuvarande volym medger ett uttag på ca 15 l/s dagtid under en månad och ca 5 l/s under tre månader. Om intresse finns från Gotlands kommun kan bolaget tänka sig att öka magasineringkapaciteten i dagbrottssjön. Bolaget kommer även att skapa en eller två sedimentationsbassänger i dagbrottet för uppsamling av nederbördsvatten. Dessa kan utföras så att de utgör stora vattenmagasin, varifrån pumpning kan ske för att öka tillrinningen till Bästeträsk under kritiska perioder t.ex. sommar då vattenbrist förekommer på norra Gotland.

Efter avslutad pumpning och under den tid det tar för vattenfyllnad av dagbrottet planerar bolaget att leda all tillrinning från Bungeberget ner i dagbrottet för att vattenfyllnaden skall ske så snabbt som möjligt. Om det av någon anledning uppstår brist på vatten i Bästeträsk under uppfyllnadsperioden, t.ex. flera torrår i följd så att Bästeträsk inte hinner fyllas upp under vinterperioden, kan vatten från Bungeberget avledas till Bästeträsk via det avskärande dike som leder till utloppet från Ojnaremyr och vatten kan även pumpas från den delvis fyllda dagbrottssjön upp i det avskärande diket. Detta gäller naturligtvis även under enskilda år under den kritiska perioden för vattenförsörjning. Efter avslutad verksamhet, både under uppfyllnads-

fasen och efter att dagbrottet är vattenfyllt, utgör således dagbrottssjön ett utmärkt vattenmagasin för den kommunala vattenförsörjningen på norra Gotland. Den totala volymen hos den framtida planerade dagbrottssjön uppgår till ca 9,5 miljoner m³, djupet 19 m och vattenytan ca 630 000 m². Detta innebär att ca 0,5 m avsänkning av vattenytan motsvarar ett maximalt tillåtet vattenuttag från Bästeträsk på 22 l/s dagtid under ett år.

Dagbrottet kommer efter avslutad verksamhet att fyllas med vattnet som kommer från Bungeberget, vilket har utmärkt kvalitet och uppfyller gott och väl Dricksvattenkriterierna (Golder Associates rapport 2010-05-28, Bilaga 1). Efter avslutad vattenfyllnad bedöms således vattenkvaliteten i brottet vara likartad den som föreligger i omgivande vattendrag.

Med anledning av att kommunens konsult H D ifrågasatt att Stucks i framtiden kommer att bli ett vattenfyllt stenbrott anför bolaget följande. I Golder Associates rapport 2009-12-28, Bilaga K beskrivs utförligt beräkning av volymen restprodukter från kalkstensbrytningen som planeras användas vid efterbehandlingen av dagbrottet, beräkning av volymen i dagbrottet som kommer att vattenfyllas, och beräkning av den tid det tar att fylla dagbrottssjön med vatten under olika tänkta framtida meteorologiska situationer. Tillsamman består denna redovisning av tre sidor logiska beräkningar, som gör det möjligt att komma med kritik både på de antaganden som gjorts och de resultat som erhållits. Golder välkomnar en seriös granskning av både de beräkningar och de slutsatser som inlämnats till domstolen.

För att snabba upp vattenfyllnaden av kalkstensbrottet efter avslutad verksamhet kan en metod vara att pumpa upp bräddvattnet från Bästeträsk under vinter- och vårperioden. Detta vatten kan senare vid behov som t.ex. under torrperioder släppas ut till Bästeträsk och kommunen kan således använda kalkstensbrottet som ett vattenmagasin, istället för att brädda vatten till Östersjön vid höga flöden när dämningensgränsen är nådd.

SMA har med anledning av ytterligare synpunkter från K A m.fl. angående påverkan på Bästeträsk som vattentäkt inkommit med kompletterande bemötande, se under rubriken Bemötande, inkl. Golder Associates rapport 2010-11-16, med anledning av kompletterande yttranden nedan.

Påverkan på naturvärden, Bästeträsk Natura 2000-område

När det gäller alternativ lokalisering och utformning av tälkten hänvisar Naturvårdsverket i sitt yttrande 2010-08-26 till punkt 8 i sin tidigare skrivelse i ärendet 2010-03-16, där verket framför att bolaget bör utförligt redogöra för en utformning av tälkten som inte omfattar de sydvästra delarna av föreslaget brytområde.

Ovan redovisas en alternativ utformning av tälktområdet där ingen brytning för närvarande planeras ske väster om Littorinavallen.

Det länshållningsvatten som kommer att pumpas upp från dagbrottet planeras avledas dels i öster via ett avskärande dike ner till Littorinavallen där infiltration/översilning sker ner mot Ojnaremyr, och dels i väster till Littorinavallen för infiltration alternativt även till våtmarksområden i nordväst för strömning via våtmarker ner till Bästeträsk, och i väster för vidare strömning till Tväringsmyrkomplexet och Bästeträsk-. Det innebär att länshållningsvattnet kommer att strömma genom våtmarker där viss fastläggning sker särskilt av kväve och spädas ut längs en sträcka på över 1 km innan det når Bästeträsk Natura 2000-område. Mängden länshållningsvatten är marginell i förhållande till det vattenflöde som strömmar naturligt genom Ojnaremyr och Tväringsmyrkomplexet ner mot Bästeträsk. Därför görs bedömningen att det inte kommer att ske någon betydande påverkan på arter eller habitat som anges i länsstyrelsens bevarandeplan (2005) för Bästeträsk Natura 2000-område.

Påverkan på naturvärden vid planerat dagbrott

GBF yrkar på avslag därför att det sammantaget finns 32 skyddsvärda arter och 28 rödlistade arter inom sökt tälktområde, vilket gör området unikt. Länsstyrelsen hänvisar till GBF och säger i sitt yttrande 2010-09-07 "Vid av oss föreslagen avgräns-

ning av tåkten, om tillstånd ges, kommer ett stort antal rödlistade arter att kunna undantas från brytningsverksamheten. Länsstyrelsen yrkar även på att en mycket begränsad del av verksamhetsområdet i den sydöstra delen ska undantas för att räd- da förekomsten av de starkt hotade lavarna röd guldsquivlav och öländsk tegellav".

Ingen inventering har gjorts väster om det ursprungligen sökta brytområdet, och kunskap saknas därför om det även på andra ställen förekommer ovannämnda röd- listade arter. Bolaget tillmötesgår dock länsstyrelsens krav att avstå från brytning väster om en linje som går 30 m öster om Littorinavallen, och verksamhetsområdet går i västra kanten av Littorinavallen (se ovan). Bolaget avstår även från brytning i ett mindre område i nordväst vid den s.k. "källan". Bolaget kan även tänka sig att flytta de kalkstensblock i sydöstra delen där de rödlistade lavarna växer till en plats utanför brytområdet.

Påverkan på grundvatten, allmänt

SGU är en nationell myndighet med ansvar för grundvattenfrågor och SGU skriver i sitt remissvar (2010-09-01) på SMA:s ansökan att Golder Associates rapport 2009-12-28 "väl behandlas de hydrogeologiska frågeställningar som kan kopplas samman med den tillståndssökta verksamheten och att ärendet, ur de aspekter SGU har att bevaka, kunde överlämnas till Miljödomstolen för avgörande". Därefter har kompletteringar gällande bl.a. hydrogeologiska och geologiska frågor gjorts i ytterligare en rapport från Golder Associates 2010-05-28. SMA hänvisar till nämnda rapporter.

Påverkan på våtmarker

SGU stöder i sitt remissvar (2010-09-01) även den uppfattning som Golder Associates har redovisat i sina rapporter (2009 och 2010) gällande hur våtmarker fungerar hydrogeologiskt och hydrologiskt samt att SMA:s planerade kalkstenstäkt inte kommer att påverka vattenbalansen i berörda våtmarkskomplex utanför täktområdet, som Ojnaremyr, H Ls myr, Tvärlingsmyr etc.

Västerhagen och Kyrkgatmyr

Med den begränsning av brytning av kalksten i nordväst samt ändrad dikesdragning som SMA accepterar kommer inte flödet i den av GBF kallade "källan" att minska och vattenflödet mot agmyrarna Västerhagen och Kyrkgatmyr behålls.

Ojnaremyr

Kommunen hävdar i sitt remissvar (2010-09-23) att "osäkerhet kvarstår gällande hur naturmiljön mellan SMA:s och Nordkalks brott kommer att påverkas medan driften i dessa pågår". Detta uttalande baseras på H Ds PM (2010-08-18) som bifogats kommunens remissvar. De hydrogeologiska förhållandena i anslutning till Ojnaremyr har behandlats i Golder Associates bemötande av yttranden från myndigheter (2010). Då bolaget nu avstår från brytning väster om Littorinaval-len faller även den kritik som tar fasta på att den geofysiska anomali som finns norr om Ojnaremyr inte är tillräckligt utredd.

H Ls myr

Redan idag påverkas området vid Stucks av ett stort kvävenedfall via nederbörden, som växtligheten har anpassats till (Golder Associates rapport 2010-05-28, kap. 4 och Figur 13). H Ls myr är till stora delar redan igenväxt, förutom på ett litet område där en ca 1 m djup kanal har grävts för att de betande fåren skall kunna få dricksvatten.

I detta område har en kontinuerligt registrerande logger installerats för att mäta vattennivån i väten, som ingår i ett kontrollprogram för vattennivå i vätar (se Figur 6 i Bilaga J i Golder Associates, 2009). Uppmätta vattennivåer i de tre vätarna H Ls myr, Tväringsmyrkomplexet vid borrhål Bh510 och Ringtallevät reagerar alla tre väldigt snabbt vid nederbördstillfällena. Detta syns tydligt vid de kraftiga regnen på 30 och 50 m.m. i mitten av juli efter en lång torrperiod. I maj och juni förekommer visserligen flera dagar med nederbörd men bara några m.m. till maxi-malt 15 mm, vilket ligger nära den potentiella avdunstningen på 3 - 4 m.m. per dag. Slutsatsen är att vätarna får sitt vatten från direkt nederbörd över ytan samt snabb tillrinning från relativt täta närliggande kalkstensområden. Vattennivåvariationen i

de tre våtmarkerna skiljer sig dock från varandra. Skillnaden mellan högsta och lägsta vattennivå är förhållandevis lika i H Ls myr och väten vid borrhål BH510 (0,38 m respektive 0,29 m), vilket beror på att båda våtmarkerna har ett ut-lopp som begränsar hur högt vattennivån kan stiga. Vid Ringtallevät är skillnaden mellan högsta och lägsta vattennivå nästan 1 m, vilket tyder på ett stort vattenmagasin i väten och att avrinning möjligtvis sker vid nederbörd under längre perioder höst och vår. En viktig skillnad mellan dessa tre våtmarker är att avsänkningen av vattennivån efter längre torrperioder sker snabbare i Ringtallevät och väten vid borrhål Bh510 än i H Ls myr. Detta beror på att H Ls myr har ett tillflöde av vatten från Ojnaremyr med hela dess tillrinningsområde, vilket innebär att vattennivån i myren är mera känslig för variationer i tillrinningen från Ojna-remyr än tillrinningen från Stucksområdet.

Ringtallevät

Ringtallevät ligger på Bungebergets sydvästsluttning nästan uppe vid toppen på Bungeberget. Det medför att Ringtallevät har ett begränsat tillrinningsområde som är ungefär lika stort som väten. Detta är orsaken till att väten reagerar snabbt på nederbörd och att vattennivån sjunker snabbt under torrperioder. Skillnaden mellan högsta vattennivån 1 april och lägsta vattennivån 17 juli 2010 är 0,9 m. Den potentiella avdunstningen under denna period uppgår till ca 0,35 m, vilket innebär att det föreligger ett läckage från väten och möjligtvis även ett utflöde via bräddning.

En analys av nederbördsförhållandena från 2005 och framåt visar att den summerade nederbörden från februari till och med juni var mindre under 2007 än alla andra år. Då nederbördsförhållandena har en direkt påverkan på vattennivån i Ringtallevät är troligtvis den relativt låga nederbörden under försommaren orsaken till den låga vattennivån sommaren 2007. En relativt torr försommar är således troligtvis orsaken till den situation som fastigetsägaren påtalat.

SMA har med anledning av kompletterande synpunkter från K A m.fl. angående Ringtallevät inkommit med ytterligare bemötande, se under rubriken Bemötande, inkl. Golder Associates rapport 2010-11-16, med anledning av kompletterande yttranden nedan.

Enskilda vattentäkter

Oro föreligger för att privata brunnar kommer att påverkas av en utvidgad kalkstensbrytning vid Stucks. Särskilt utpekades en fastighetsägare; J som drabbades hårt av sjunkande vattennivå i brunnen vid kommunens provpumpning under en månad sommaren 2004. Den privata brunnen ligger 1,65 -1,9 km från kommunens pumpbrunnar, och avståndet till Stucks kalkstensbrott är ca 3,5 km. Pumpningen gjordes i genomsläppliga lager på nivån -10 till -20 m ö.h. (Golder Associates rapport 2009-12-28, kap. 5.2.2.4) på södra sluttningen av Bungeberget. Marknivån vid den privata brunnen ligger på +27,5 m ö.h. och brunnen djup är 44 m. Det innebär att brunnen kan ta sitt vatten från -16,5 m ö.h. och upp till markytan, dvs. samma djup som kommunens pumpbrunnar tog sitt vatten från.

Det sökta utökade tillståndet vid Stucks innebär brytning av kalkstens ner till nivån +0 m ö.h., och olika geofysiska, geologiska och hydrogeologiska undersökningar visar att det inte finns några större sprickzoner ner till sökt brytdjup, och att det inte heller finns några sammanhängande vattenförande strukturer på större djup mellan Stucks kalkstensbrott och kommunens pumpbrunnar (Golder Associates rapport 2010-05-28, kap. 2.3).

Enskilda vattentäkter påverkas inte idag vid pågående kalkstensbrytning vid Stucks och bedöms inte heller komma att påverkas vid den ansökta utvidgade brytningen av tåkten. Detta har diskuterats i Golder Associates rapport 2009-12-28, kap. 9.1. För att tillmötesgå oroliga brunnsägare har SMA låtit upprätta ett kontrollprogram för privata brunnar som omfattar två brunnar vid Bunge Hägur och två brunnar i Strå by (Golder Associates rapport 2010-05-28, Bilaga 8).

SMA har med anledning av kompletterande synpunkter från K A m.fl. angående jämförelse med kommunens provpumpning inkommit med ytterligare bemötande, se under rubriken ”Bemötande, inkl. Golder Associates rapport 2010-11-16, med anledning av kompletterande yttranden...” nedan.

Ekonomisk säkerhet

Länsstyrelsen anser att den ekonomiska säkerheten på 1,5 Mkr är för låg, och att den beräkningsmodell som rekommenderas av Miljösamverkan Sverige (2006) skall användas. Bakgrunden till den rekommenderade beräkningsmodellen för efterbehandling är att säkerhetens belopp inte skall variera nämnvärt över länsgränserna. Beräkningsmodellen baseras på uppgifter från flera länsstyrelser som anger att beloppet avgörs av täkternas yta och täktslag, som berg, grus, matjord, morän och torv. Oftast tas hänsyn till varierande kostnader för efterbehandling av olika ytor som slänt och täktbotten. För bergtäkter antas att släntyten är klart mindre än täktbotten, dvs. kostnaden för efterbehandling och säkerhetens storlek styrs av täktens bottenarea. Även kostnader för efterbehandling av upplag och byggnader beaktas av vissa länsstyrelser.

SMA anser att den rekommenderade beräkningsmodellen inte är relevant att använda för den efterbehandling som SMA planerar att genomföra efter avslutad kalkstensbrytning vid Stucks. Beräkningsmodellen bygger på en "torr" efterbehandling och SMA:s planer är att vattenfylla kalkstensbrottet efter avslutad verksamhet (Golder Associates, 2009, kap. 8). Botten av dagbrottet behöver således inte avjämnas eller bearbetas på annat sätt, varvid arean på täktbotten inte har någon betydelse för kostnaden för efterbehandling. De moment som planeras utföras vid efterbehandlingen är följande;

- Skapande av en strandzon inom befintligt tillstånd
- Plantering av naturlig vegetation inom delar av strandzonen
- Skapande av öar av restprodukter från kalkstensbrytningen
- Avsläntning av östra väggen ner till ca +19 m ö.h.
- Grävning av kanal från nuvarande dagbrottssjö till det nya dagbrottet ca 100 m
- Grävning av kanal från sydvästra hörnet av dagbrottet ner till utloppet från Ojnaremyr ca 200 m

Flera moment utgör ingen kostnad för efterbehandlingen då dessa utförs som en del av kalkstensbrytningen under driftperioden. De kostnader som återstår efter att verksamheten har avslutats uppkommer i samband med justering av marknivån inom strandzonen och ev. plantering av vegetation, förflyttning av restprodukter för

att skapa öar i den nya dagbrottssjön, samt grävning av en ca 200 m lång utloppskanal från dagbrottssjön till Ojnaremyrs naturliga utlopp. SMA bedömer att dessa kostnader ryms inom den angivna säkerheten på 1,5 miljoner kronor.

Bemötande, inkl. Golder Associates rapport 2010-11-16, med anledning av kompletterande yttranden från Föreningen Bevara Ojnareskogen och K A m.fl.

Med anledning av ytterligare synpunkter - från Föreningen Bevara Ojnareskogen i frågan om samlad provning samt K A m.fl. beträffande Ringtallevät, jämförelse med kommunens provpumpning och påverkan på Bästeträsk som dricksvattentäkt - har SMA i kompletterande bemötande, inkl. Golder Associates rapport 2010-11-16, anfört och tillagt bl.a. följande.

Samlad provning

SMA anser sig i skälig utsträckning bemött frågor om påverkan av flera verksamhetsutövarers samtida projekt. SMA har dessutom ingivit såväl bredare som djupare redovisning och analys av förväntad inverkan av SMA:s planerade täkt, jämfört övriga aktörer. Förslag till försiktighetsmått har redovisats. Fullgott beslutsunderlag föreligger.

Ringtallevät

Med anledning av ytterligare synpunkter från K A m.fl. har SMA i kompletterande bemötande (inkl. Golder Associates rapport 2010-11-16) relativt ingående redovisat och diskuterat fotodokumentation, uppgifter om vattennivåer, nederbörd m.m. SMA:s slutsats är bl.a. följande. Vattennivån i Ringtallevät ligger omkring 15 m över grundvattennivån i Bh131. Enligt geologiska kartan ligger Ringtallevät på lermärgel, och är omgiven av strandgrus i väster och söder samt blottad kalksten i norr och öster. Det innebär att botten av väten utgörs av relativt tät lermärgel, vilket är en förutsättning för att den överhuvudtaget har kunnat bildas. Om den hade legat på uppsprucken kalksten och omgivits av strandgrus så hade nederbördsvattnet till största delen infiltrerat ner i kalkberggrunden. Vattennivån i Ringtallevät styrs därför enbart av direkt nederbörd och avdunstningen från väten samt

tillrinning från ett mindre område upp mot Bungeberget. Den har inget samband med grundvattnet i den underliggande kalkstensberggrunden, som ligger ca 15 m under vattennivån i väten

Jämförelse med kommunens provpumpning

En nödvändig förutsättning för att det skall uppkomma en påverkan på grundvattennivåer på stort avstånd från det planerade dagbrottet vid Stucks är att dagbrottet har hydraulisk kontakt med "högpermeabla konduktörer med stor utbredning", som förutsätts existera av H D. En enkel analys av information från borrhningen av pumpbrunnar och observationsbrunnar visar att i alla brunnar hade vattentillströmning observerats under borrhningsarbetet på nivåer mellan -10 och -20 m över havet (Golder Associates rapport 200912-28, Figur 48, sid. 46). I brunnar som inte nådde detta djup, som t.ex. observationsbrunn B5, påträffades inte dessa vattenförande strukturer och följaktligen erhöles inte heller någon avsänkning vid provpumpningen. De undersökningar som utförts inför ansökan om en utvidgning av befintligt dagbrott vid Stucks och brytning av kalksten nertill nivån +0 m ö.h., har fokuserats på att med olika metoder försöka hitta genomsläppliga strukturer med större utbredning. Resultatet har blivit att några sådana strukturer inte har kunnat påvisas ner till sökt brytdjup på +0 m ö.h., och inte heller under sökt brytnivå (Golder rapport 2010-05-28, kap. 2.3, sid.2-3). Därför finns det inga geologiska eller hydrogeologiska förutsättningar för att en brytning av kalksten vid Stucks skall kunna påverka grundvattennivåerna på större avstånd från brottet. Den pågående kalkstensbrytningen vid Stucks påverkar inte några enskilda vattentäkter och inte heller den ansökta utvidgade brytningen av tälkten bedöms komma att förorsaka någon påverkan på enskilda vattentäkter (Golder Associates rapport 2009-12-28, kap. 9.1, sid. 98-99).

Påverkan på Bästeträsk som vattentäkt

SMA har åter påtalat bl.a. att vatten från kalkbrottet används redan idag indirekt för dricksvattenförsörjningen till Fårösund.

HUVUDFÖRHANDLINGEN

Yrkanden m.m.

SMA har vid huvudförhandlingen framställt yrkanden enligt följande. **SMA** hemställer om tillstånd enligt miljöbalken om fortsatt täktverksamhet av kalksten på fastigheten X med en maximal årlig volym om tvåmiljoner (2 000 000) ton och en total mängd om trettiomiljoner (30 000 000) ton utlastad produkt. Därtill yrkas tillstånd för hantering av vatten för länshållning samt för att förebygga skada. Härutöver hemställes om verkställighetstillstånd vad avser brytning av kalksten inom området A-H markerat på bilaga B till aktbilaga 134.

SMA har, utöver de grunder som anförts i ansökan, anført i fråga om verksamhetens tillåtlighet, följande. Vid beaktande av hänsynsreglerna i miljöbalken kan konstateras att **SMA** uppfyller kunskapskraven som ställs upp för en verksamhet av förevarande slag. Skyddsåtgärder och försiktighetsmått som föreslagits är lämpliga och skäligen med hänsyn till verksamhetens art. Substitutionsprincipen ska tillämpas så långt det är möjligt. Hushållning tillämpas där så är möjligt. Vald plats är lämplig eftersom det redan pågår en täktverksamhet på platsen. Platsen är specifik med hänsyn till kalkstenens kvalitet. 3-4 kap. miljöbalken ska inte tillämpas i förevarande fall eftersom det enligt 2 kap. 6 § 2 st. miljöbalken inte är fråga om ändrad markanvändning, utan det är fortsatt användning av samma typ av mark i anslutning till täkten. Vattenverksamheten är tillåten enligt 11 kap. 6 § miljöbalken. Markkompensation har skett vid tidigare tillståndsprövning i form av att ett område uppgående till ca 1 100 ha har överlåtits till Naturvårdsverket mot en rimlig summa. Tillstånd enligt 7 kap. 28 a-b §§ miljöbalken är inte nödvändigt eftersom verksamheten inte kommer generera sådan påverkan att sådant tillstånd krävs. Om domstolen skulle finna att sådant tillstånd erfordras, så bör det meddelas i enlighet med 7 kap. 28 b §. Arbetstid för sökt vattenverksamhet bör bestämmas till 10 år. Tid för anmälan om oförutsedd skada bör bestämmas till 10 år från arbetstidens utgång. Igångsättnings-tiden för den miljöfarliga verksamheten bör fastställas till 2 år, bolaget avser dock att komma igång snarast möjligt. Bolagets yrkande om verkställighetstillstånd för en begränsad del och skälen för detta framgår av bolagets skrift 2010-10-11. Bola-

get har åtagit sig att i den västra delen av brytområdet, inom ett område markerat med grönt på vid huvudförhandlingen redovisad karta (motsvarande rasterat område i domsbilaga 2), begränsa brytningen ned till nivån +10 m.

Förslag på villkor

SMA har presenterat förslag på villkor för verksamheten enligt följande.

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten, inklusive åtgärder för att begränsa vatten-, mark- och luftföroreningar samt andra störningar för omgivningen, bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden i ansökningshandlingarna och i övrigt i ärendet angett eller åtagit sig.
2. Buller från verksamheten får som riktvärden inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid permanentbostäder och fritidsbostäder än
 - 50 dB(A) dagtid, måndag – fredag (kl. 07 – 18)
 - 45 dB(A) dagtid, helgdagar och lördagar (kl. 07 – 18)
 - 45 dB(A) kvällstid (kl. 18 – 22)
 - 40 dB(A) nattetid (kl. 22 – 07)

Om hörbara toner förekommer ska ovan angivna värden sänkas med 5 dB(A)-enheter. Nattetid ska dessutom gälla att momentanvärden som riktvärde inte få överstiga 55 dB(A).
3. Förvaring och hantering av petroleumprodukter och andra för grundvattnet skadliga ämnen inklusive avfall ska ske med största aktsamhet så att risken för skador till följd av spill/läckage elimineras. Förvaring av övriga flytande kemikalier ska ske på tät yta som är invallad och under tak. Invallning ska minst ha samma volym som det största kärl som förvaras där.
4. Tankning av fordon och cisterner ska där så är möjligt ske utanför tåktområdet. Eljest ska tankning utföras över hårdgjord, tät yta där spill enkelt kan saneras. Cisterner ska vara utrustade med påkörningsskydd.

5. Inom täktområdet stationärt uppställda maskiner eller stadigvarande utnyttjade maskiner ska förses med uppsamlingsanordningar för oljespill.
6. Sprängning får endast ske vid i förväg bestämd tidpunkt som meddelas de närboende och efter tydlig förvarningssignal.
7. Bolaget ska vidta åtgärder för att förhindra att stenkastning förekommer utanför bolagets område.
8. Utrustning för sanering av oljespill eller annat läckage ska finnas lätt tillgänglig. God beredskap ska finnas för att ta hand om kemikalier eller farligt avfall från olyckor som kan hota grundvatten.
9. Sökanden ska tillämpa sådana rutiner som behövs för att motverka för omgivningen störande damning. Damning från verksamheten (främst krossning, bandtransportörer och transporter) ska begränsas så mycket som möjligt genom t. ex. inbyggnad av krossar och transportband samt sprinkling med vatten. Salt får ej nyttjas för dammbekämpning.
10. Följande riktvärden ska gälla för länshållningsvatten som avleds mot Hauträsk och Bästeträsk
 - pH 6 – 9
 - suspenderade ämnen ≤ 25 mg/l
 - olja och fett $\leq 0,1$ mg/l (oljeindex)Värdena avser rullande 6 månaders medelvärden.
11. Sanitärt vatten ska tas om hand på så sätt att miljö- och hälsoskyddsnämndens fastställda anvisningar för slutna tankar uppfylls.
12. Vibrationer till följd av sprängningar får inte medföra en högre svängningshastighet (komponentmax, PCPV) i bostäders sockel än 5 mm/s som riktvärde.

13. Luftstötuvåg till följd av sprängning får vid närliggande bostäder som riktvärde inte överskrida 500 Pascal mätt som reflektionstryck i enlighet med SS 02 52 10.
14. Personal som arbetar inom täktområdet ska vara väl informerade om betydelsen av innehållet i domen.
15. Inträffar driftstörningar som kan innebära risk för skada på miljön eller människors hälsa ska verksamheten omedelbart avbrytas och tillsynsmyndigheten kontaktas.
16. Vatten som samlas upp i tåkten ska passera klarningsbassänger, försedda med oljeavskiljare. I dessa bassänger kontrolleras att vattenkvaliteten upprätthålls innan det bortleds. Bortledda volymer ska mätas kontinuerligt.
17. Ett kontrollprogram ska upprättas i samråd tillsynsmyndigheten.
18. Bolaget ska ställa enmiljonfemhundratusen (1 500 000) kr som ekonomisk säkerhet för efterbehandling.
19. Det delegeras på tillsynsmyndigheten att godkänna bolagets förslag till teknisk utformning och drift av vattenhanteringsanordningar. Vid oenighet får frågan hänskjutas till miljödomstolen.

Kommentarer till villkorsförslagen

Följande kommentarer rörande villkorsförslagen har framförts vid huvudförhandlingen.

Villkor nr 1

Föreningen Bevara Ojnareskogen har föreslagit att ”huvudsakligen” ska strykas.

Villkor nr 2

Länsstyrelsen har föreslagit att ”riktvärden” ska ersättas med ”begränsningsvärden” för att villkoret ska stämma överens med praxis. Detta pga. att strängare åtgärder kan vidtas om värdena överskrids.

SMA har bestridit ändringen. För klargörande avser de angivna värdena, enligt *SMA*, hela verksamheten, vilket inkluderar buller från både täktområdet och från transporter.

Föreningen Bevara Ojnareskogen har föreslagit följande justering. ”Buller från den totala verksamheten inklusive transporter får inte överskrida de mätbara gränsvärdena...”. Grund för detta är att *SMA* i sin bullerutredning inte tagit hänsyn till den sammantagna ljudnivån som uppstår när Nordkalks och *SMA*:s verksamheter bedrivs samtidigt, samt att felaktiga modeller använts vid bullermätningar.

Villkor nr 4

Föreningen Bevara Ojnareskogen har föreslagit att det i villkoret tas in en bestämmelse som innebär att tankning av fordon och cisterner ska ske utanför Bästeträsks tillrinningsområde samt att formuleringen ”där så är möjligt” ska strykas.

Villkor nr 7

Länsstyrelsen har föreslagit att ”bolagets område” ersätts med ”verksamhetens område”.

SMA har godtagit ändringen.

Villkor nr 10

Naturvårdsverket och *Föreningen Bevara Ojnareskogen* har föreslagit att det bör regleras hur vattenkvalitén ska kontrolleras så att vattnet som leds ut från tåkten ska ha samma kvalitet som vattnet i det område det leds till. Referensprov ska tas innan verksamheten påbörjas.

SMA anser att en sådan kontroll ska genomföras under en prøvotid, vilket är ett normalt förfarande vid aktuell typ av verksamhet.

Samtliga enas om att ”Hauträsk” tas bort från villkorstexten.

Villkor nr 12

Länsstyrelsen har föreslagit att riktvärdet ska justeras till 3 mm/s.

SMA har bestridit ändringen med hänvisning till de riktlinjer som gäller vid sprängning inom aktuell verksamhet.

Villkor nr 13

Länsstyrelsen har föreslagit att riktvärdet ska bestämmas till 100 Pascal.

SMA har bestridit ändringen.

Villkor nr 14

Föreningen Bevara Ojnareskogen har föreslagit att villkoret bör ha följande lydelse: ”Personal som jobbar inom täktområdet ska vara väl förtrogna med innehållet i villkoren och hur dessa ska reglera arbetets utförande.”

Villkor nr 17

Länsstyrelsen har föreslagit att kontrollprogram för verksamheten ska fastställas av tillsynsmyndigheten. Förslag till kontrollprogram ska ges in till tillsynsmyndigheten i god tid innan den utökade verksamheten påbörjas.

SMA har godtagit ändringen.

Föreningen Bevara Ojnareskogen har föreslagit att kontrollprogrammet bör innefatta en samlad bedömning av *SMA*:s och Nordkalks påverkan på vattenkvalitén.

Villkor nr 18

Länsstyrelsen har föreslagit att summan för säkerhetens storlek ska fastställas till ett högre belopp och angivit modeller för beräkning i sin inlaga daterad 2011-02-03. Summan ska omfatta hela verksamheten som bedrivits på fastigheten vilket resulterar i att summan ska ligga någonstans mellan 10-15 miljoner kr beroende på vilken modell som används.

SMA har i denna del hänvisat till vad man tidigare anfört i frågan samt tillagt att det ska göras en skillnad på gruvindustri och kalkstensbrytning, då man vid den senare kan ta tillvara på restprodukter i större utsträckning. 1,5 miljoner kr avser den nya täktverksamheten. Det godtas om miljödomstolen finner det möjligt att reglera säkerhetens storlek för den totala täktverksamheten.

Villkor nr 19

Gotlands kommun har föreslagit att delegationen måste utformas tydligare och bredare avseende vattenprover, hur vattnet hanteras och behandlas. I de fall bolaget inte accepterar tillsynsmyndighetens beslut får överklagande ställas till miljödomstolen.

SMA anser att villkoret är korrekt utformat och att man inte kan ange specifika värden innan ett provningsförfarande ägt rum.

Förslag på ytterligare villkor

Länsstyrelsen har föreslagit, och även **Föreningen Bevara Ojnareskogen**, att tillståndet ska kompletteras med följande villkor:

- ”Vatten som pumpas ut från brottet till angränsande marker inom Bästeträsk's avrinningsområde ska i kvalitetshänseende vara oförändrat jämfört med ett referensprov. Vid avvikelser tas beslut om lämplig hantering av vattnet i samråd med tillsynsmyndigheten, t. ex. behandling av vattnet på plats eller bortledning. Verksamhetsutövaren skall innan pumpningen påbörjas till miljödomstolen inkomma med förslag till gränsvärden/metod för värdering av vattenprovet.”

Länsstyrelsen har föreslagit följande tillägg till villkorsförslaget avseende villkor nr 17:

- ”Kontrollprogrammet ska vara i drift minst ett år innan verksamheten påbörjas. Vid oenighet hänskjuts frågan till miljödomstolen.”

Föreningen Bevara Ojnareskogen har föreslagit ett villkor som föreskriver att endast inert material får hanteras inom täktområdet.

GBF har hänvisat till yttranden daterade 2007-09-17 och 2010-08-23 samt tillagt bl.a. att ansökan ska avslås pga. att det finns en mängd rödlistade arter i det tillståndssöka området vilket inte beaktats i tillräcklig utsträckning i MKB:n. På grund av dessa brister ska MKB:n inte godkännas. Om tillstånd ges ska brytgränsen bestämmas efter den nya s.k. ”25 m gränsen” för att säkerställa fortlevnaden av så många rödlistade arter som möjligt.

K A m.fl. har framställt sina yrkanden och grunder enligt yttrande ingivet vid huvudförhandling daterat 2011-02-02 samt hänvisat i allt väsentligt till tidigare ingivna yttranden daterade 2008-09-19, 2008-11-14, 2009-01-04, 2009-02-14, 2010-09-15 och 2010-11-02.

Föreningen Bevara Ojnareskogen har hänvisat till tidigare ingivna yttranden daterade 2010-09-14, 2010-09-15 och 2010-11-01, samt anfört i enlighet med yttrande som givits in vid huvudförhandlingen, vilket yttrande är daterat 2011-02-02.

Gotlands kommun har hänvisat till yttranden daterade 2008-07-02, 2008-09-18, 2010-04-09, 2010-09-23 och 2010-12-07 med den huvudsakliga innebörden att ansökan tillstyrks under förutsättning att Bästeträsk inte påverkas. Kommunen har anfört bl. a. att de endast riktat in sig på vattenfrågan eftersom det finns väldigt lite vatten på Gotland under sommarmånaderna. Därutöver har kritik riktats mot Golders utredningar avseende täktens uppfyllnad eftersom för få parametrar tagits i beaktande samt att mätningar utförts vid missvisande tidpunkter på året.

Svenska Botaniska Föreningen har hänvisat till yttrande daterat 2010-08-14 samt anfört i enlighet med yttrande ingivet vid huvudförhandlingen daterat 2011-02-03.

Naturvårdverket har hänvisat till yttranden daterade 2008-03-14, 2010-03-16 och 2010-08-26, samt anfört i huvudsak följande vid huvudförhandlingen. Bolaget avser enligt Golders rapport den 28 maj 2010 att bl.a. släppa ut 1,3 ton kväve per år till avrinningen som passerar Tväringsmyr (7210 *Kalkkärr med Gotlandsag*). Den reningsmetod man avser att nyttja är fastläggning av föroreningar och utspädning av processvattnet i nedströms liggande våtmarker (däribland Tväringsmyr). Bevarandeplanen för Bästeträk SE0340120 anger följande för naturtypen 7210 *Kalkkärr med Gotlandsag* rörande bevarandestatus: "...Hydrologi och hydrokemi bör inte påverkas negativt utifrån situationen vid basinventeringen...". Rörande känslighet för störningar anger samma bevarandeplan: "...Ökad disposition av kväve gör att habitatets vegetationssammansättning förändras...". Tillstånd krävs för att bedriva verksamhet som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura-2000 område (7 kap. 28 a § miljöbalken). Tillstånd kan endast meddelas om verksamheten, ensam eller tillsammans med andra planerade eller pågående verksamheter inte kan skada den naturtyp som området avser att skydda (7 kap. 28 b § miljöbalken). Av EG-domstolens dom i Waddenzeemålet (C-127/02 punkterna 52-61) framgår att bevisföringsnivån är sådan att det ur ett vetenskapligt perspektiv inte ska föreligga några rimliga tvivel om att verksamheten inte kan ha en skadlig inverkan på området. För verksamheter som kan antas påverka miljön i ett Natura 2000-område ska en miljökonsekvensbeskrivning alltid innehålla de uppgifter som behövs för en prövning enligt 7 kap. 28 b och 29 §§ miljöbalken (6 kap. 7 § fjärde stycket miljöbalken). Sådan redovisning i miljökonsekvensbeskrivningen saknas bl. a. för Tväringsmyr (7210) *Rikkärr med Gotlandsag*. Detta utgör i sig grund för avvisning av ansökan då en sådan redovisning är absolut nödvändig för att man ska kunna ta ställning i tillståndsfrågan. (Jfr HD:s dom i mål T 3126-07). Meddelas tillstånd enligt 7 kap. 28 a och b §§ miljöbalken måste ett sådant tillstånd förenas med villkor som garanterar att verksamheten inte medför att det uppkommer skada i området. Bl.a. måste fastställas gränsvärden för kväve och andra vattenkemiska parametrar i det processvattnet som man avser släppa ut i Natura 2000-området. Sådana villkor

ska sedan följas upp genom mätningar och analyser inom ramen för ett kontrollprogram. Mätningar och analyser skall göras innan, under och efter drifttid avseende utsläpp i Natura 2000-området. Villkor bör även fastställas för samordning av kontrollprogrammet med Nordkalks kommande kontrollprogram för täktverksamheten inom F. Kontrollprogrammet bör ange konkreta åtgärder som ska vidtas om gränsvärdena på de vattenkemiska parametrarna i kontrollprogrammet överskrids. Naturvårdsverket anser att domstolen kan delegera beslutet om fastställande av kontrollprogrammet till länsstyrelsen. Med hänsyn till vikten av referens-tagningar i området, för att fastställa förhållandena i området utan påverkan från varken Nordkalks eller SMA:s verksamhet, bör åtgärder inte få vidtas innan sådana mätningar utförts. Naturvårdsverket ser det som uppenbart att verksamheten kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken. Naturvårdsverket konstaterar att innehållet i MKB:n/ansökan inte utgör tillräckligt underlag för en tillståndsprövning enligt 7 kap. 28 a och b §§ miljöbalken. Bolaget måste komplettera sin ansökan i dessa avseende.

Länsstyrelsen har hänvisat till yttranden daterade 2008-04-14, 2008-09-19, 2010-02-25 och 2010-09-07, samt kompletterat sin talan med bl. a. följande. Länsstyrelsen yrkar att bolaget redovisar vetenskapligt underlag för föreslagen flytt av öländsk tegellav och röd guldkivlav, alternativt att bolaget redovisar möjligheten att skydda respektive lav med ett skyddsområde runt fyndplatsen. Till viss del ställer sig länsstyrelsen positiv till ansökan, men endast under vissa förutsättningar. Dels ska verksamhetens efterbehandlingsåtgärder av täkten genomgå den prövning som stipuleras i 7 kap. 28 a § miljöbalken. Därutöver får inget vatten pumpas ut i Bästeträsk samt får Tvärlingsmyr inte användas som ett reningsverk. Utvinningsavfallsförordningen (2008:722) ska tillämpas på verksamheten och av dess 37 § framgår vad som bör ingå i en prövning av förevarande slag. Om nämnda förbehåll samt de föreslagna villkorsjusteringarna efterlevs så tillstyrks ansökningen även i den del som avser verkställighetstillstånd av kalkstensbrytning i området A-H.

H L har hänvisat till och anfört i huvudsak enligt tidigare ingivet yttrande daterat 2011-01-13 och utlåtande från professor B O, daterat 2010-12-

27, samt vid förhandling inlämnad skrivelse, med i huvudsak följande innebörd. MKB:n är ofullständig och kan därmed inte godkännas, varför ansökan inte uppfyller de krav som är nödvändiga för att ett tillstånd ska kunna ges. Tillsammans med Nordkalks verksamhet kommer ett större område påverkas än vad SMA gjort gällande. Verksamheten ska tillståndsprövas enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken och SMA har inte uppfyllt förpliktelsen i 7 kap. 28 b § miljöbalken. Vid beaktande av vald plats kan konstateras att skyddsvärda naturintressen kolliderar med riksintresset för mineralförsörjning. Därmed ska en avvägning mellan nämnda intressen ske för att på så vis avgöra vilket som ska ges företräde. SMA har inte visat på att svensk industri är i behov av mineralutvinningen. Efterfrågan kan mycket väl tillgodoses genom Nordkalks utvinning. Till följd härav ska företräde ges för riksintresset av naturvård. Utöver det anförda har B O hörts angående bl. a. områdets geo-logi, i ansökan redovisat material samt olika utredningsmodellens tillämplighet.

UTREDNINGSMATERIAL INGIVET EFTER HUVUDFÖRHANDLINGEN

Föreningen Bevara Ojnareskogen har i skrift, som inkom till miljödomstolen 2011-02-09, gjort vissa kompletteringar till föreningens slutanförande vid huvudförhandlingen.

K A m.fl. har i skrift 2011-02-09 tillagt bl.a.: Av Professor B Os redogörelse för risken för påverkan på vattenförhållandena i området framgick att påverkan kunde bli märkbar först på lång sikt. Mina huvudmän yrkar därför att talan om oförutsedd skada ska kunna väckas under hela brytningstiden samt inom tio år efter avslutad brytning.

SMA har i skrift 2011-02-18 anförts bl.a.: Föreningen Bevara Ojnareskogens plädering föranleder ingen ytterligare kommentar än att villkorsformuleringarna inte kan godtas. Vad avser K A m.fl.:s yrkande om oförutsedd skada får noteras att lagstiftningen inte ger utrymme för en sådan konstruktion.

Länsstyrelsen har i yttrande 2011-02-24 innehållande kompletterande yrkanden samt förslag på villkor anförts enligt följande.

Länsstyrelsen redovisade vid förhandlingen ett yrkande på villkor för utpumpat vatten till Bästeträsks avrinningsområde avsett att ersätta bolagets villkorsförslag nr 10. I yrkandet föreslogs att bolaget till domstolen skulle komma in med förslag till gränsvärden/metod för utvärdering. Länsstyrelsen har arbetat vidare med frågan och redovisar här i reviderat villkorsförslag villkor 10 förslag till miljömässigt lämpliga halter för vattnet som får pumpas ut.

Vid förhandlingen redovisade bolaget i figuren ”Samlad bedömning av den ackumulerade avsänkning av vattennivån i Bästeträsk” hur alla tre verksamheter (SMA, Nordkalk samt Gotlands kommuns dricksvattenvattenuttag) under ett år kan påverka Bästeträsks vattennivå då bägge täkterna efterbehandlas/återfylls med vatten och kommunen tar ut dricksvatten enligt tillstånd. Av diagrammet framgår att vattennivån för det redovisade året slutar lägre än det började, och om man då går in med lägre nivå år 2 o.s.v. så kommer man till slut att nå dämningssgränsen. Länsstyrelsen anser att bolaget måste belysa vad som händer om en sådan värsta situation uppträder flera år i följd, exempelvis under 3, 5 respektive 7 år. Länsstyrelsen anser också att de kunskaper vi i dag har om vårt ändrade klimat måste beaktas i den samlade bedömningen.

Villkor 1

Ingen erinran.

Villkor 2

Det sammanlagda bullret från täktverksamhet och serviceväg skall begränsas så att den ekvivalenta ljudnivån vid närmaste bostäder

- dagtid (kl. 07-18) aldrig överskrider begränsningsvärdet 50 dB(A),
- under lör-, sön-, och helgdagar samt kvällstid (kl. 18-22) övriga dagar inte överskrider 45 dB(A), och
- nattetid (kl. 22-07) aldrig överskrider 40 dB(A).

Den momentana ljudnivån på grund av verksamheten får nattetid utomhus vid bostäder uppgå till högst 55 dB(A). Om hörbara toner förekommer skall ovan angivna värden sänkas med 5 dB(A)-enheter. Ekvivalentvärdena ska mätas under den mest

bullrande halvtimmen om bullernivån varierar under tidsperioden. Kontroll skall ske så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer, dock minst en gång vart tredje år. Inledningsvis kan ekvivalentvärdena kontrolleras genom närfältsmätningar och beräkningar.

Villkor 3

Förvaring och hantering av petroleumprodukter och andra för grundvatten skadliga ämnen inklusive avfall skall ske på hårdgjord tät yta som är invallad och försedd med oljeavskiljare och skydd för nederbörd samt är utförd så att risken för skador elimineras. Cisterner skall vara utrustade med påkörningsskydd samt vara invallade till hela sin volym.

Villkor 4

Tankning av fordon eller cisterner skall där så är möjligt ske utanför täktområdet, och i annat fall alltid utföras över hårdgjord, tät yta där spill kan saneras. Den hårdgjorda ytan skall vara invallad samt försedd med oljeavskiljare.

Villkor 5

Ingen erinran.

Villkor 6

Ingen erinran.

Villkor 7

Bolaget skall vidta åtgärder för att förhindra att verksamheten orsakar att sten slungas utanför verksamhetsområdet.

Villkor 8

Ersätt ”God beredskap...” med ”Hög beredskap...”.

Villkor 9

Bolaget skall tillämpa sådana rutiner samt nyttja den utrustning som behövs för att motverka för omgivningen störande damning. Damningen från verksamheten (främst sprängning, krossning, bandtransportörer och transporter) skall begränsas så mycket som möjligt, t.ex. genom inbyggnad, sopning, sprinkling m.m. För dammbekämpning får enbart vatten nyttjas.

Villkor 10

Minst 90 % av länshållningsvattnet skall återföras till Bästeträsks tillrinningsområde. Flödet skall så långt möjligt efterlikna det naturligt årstidsvarierade flödet. Det vatten som pumpas ut från brottet till angränsande marker inom Bästeträsks tillrinningsområde respektive Hau träsk får som begränsningsvärden inte överstiga nedanstående halter*.

Oljeindex	0,1 mg/l
Totalkväve	1 mg/l
Klorid	20 mg/l
Sulfat	20 mg/l
Konduktivitet	75 mS/m
Turbiditet	1 FNU

*) Värdena motsvarar i princip dubbla de uppmätta/redovisade medelhalterna i Ojnaremyrs vatten under perioden 2007-2009 (Golder Associates AB, 2010; IVL Svenska Miljöinstitutet, 2009).

Villkor 11

Ingen erinran.

Villkor 12

Vibrationshastigheten till följd av sprängning får inte överskrida 4 mm/s uttryckt som högsta svängningshastighet i vertikal led vid mer än 10 % av mättillfällena per

år, som toppvärde i sockel på bottenvåning i närbelägen bebyggelse. Mätningen skall följa svensk standard SS 460 4866.

Villkor 13

Luftstötstång till följd av sprängning får utomhus vid bostäder som riktvärde inte överskrida 100 pascal uttryckt som frifältsvärde vid mer än 5 % av sprängningarna per år och som gränsvärde inte överskrida 200 pascal, allt mätt enligt SS 025210.

Villkor 14

Ingen erinran.

Villkor 15

Ingen erinran.

Villkor 16

Vatten som samlas upp i tälten skall passera klarningsbassänger, försedda med oljeavskiljare. I dessa bassänger kontrolleras satsvis, innan vattnet kan bortledas, att vattenkvaliteten upprätthålls i förhållande till gränsvärden enligt villkor 10 ovan.

Villkor 17

Kontrollprogram, se tidigare inlämnade förslag till villkor.

Villkor 18

Säkerhet, se tidigare inlämnade förslag till villkor.

Villkor 19

Ingen erinran.

Villkor 20

Tälten skall brytas och avbanas i 1-2 åriga etapper på sätt som i förväg redovisats för tillsynsmyndigheten.

Villkor 21

Verksamheten skall årligen besiktigas av oberoende besiktningsman. Denna besiktning skall omfatta kontrollprogram, mätutrustning, resultat samt villkorsefterlevnad. Tillsynsmyndigheten skall erbjudas möjlighet att delta vid besiktningen.

Villkor 22

Innan verksamheten får påbörjas ska verksamhetsutövaren komma in med beskrivning till länsstyrelsen på hur man tillsammans med Nordkalk och Gotlands kommun (i relevanta delar) avser att samordna respektive kontrollprogram avseende bevarandestatusen för de utpekade arter och naturtyper som avses att skyddas i Natura 2000-området Bästeträsk.

Naturvårdsverket har i yttrande 2011-02-25 anfört bl.a.: Yrkandena nedan avser den delen av den sökta verksamheten som kommer att påverka tillrinningsområdet till Bästeträsk via Tväringsmyr.

Naturvårdsverket yrkar i första hand att domstolen i enlighet med 22 kap. 2 § andra stycket miljöbalken förelägger SMA att komplettera miljökonsekvensbeskrivningen med underlag för en prövning enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken (1998:808). Om sådan komplettering inte kommer in bör domstolen avvisa ansökan.

Naturvårdsverket yrkar i andra hand att domstolen avslår ansökan.

Naturvårdsverkets grunder och utvecklande av talan, förstahandsyrkandet

Naturvårdsverket ser det som uppenbart att verksamheten kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken. Detta eftersom verksamheten (tillsammans med Nordkalks planerade verksamhet på F) riskerar att via påverkan på hydrologi, hydrokemi och hydromorfologi inom sjön Bästeträsks tillrinningsområde skada det nerströmsliggande Natura 2000-området Bästeträsk (SE0340120). Sökanden har valt att inte hantera dessa omständigheter i sin ansökan. Naturvårdsverket anser därför att miljökonsekvensbeskrivningen inte har det innehåll som enligt 6 kap. 7 §

fjärde stycket miljöbalken krävs för en tillståndsprövning enligt 7 kap. 28 b och 29 §§ miljöbalken. Därför bör miljödomstolen i enlighet med bestämmelsen i 22 kap. 2 § andra stycket miljöbalken förelägga SMA att komma in med kompletterande underlag som möjliggör sådan tillståndsprövning. Underlåter sökanden att följa ett sådant föreläggande kan Miljödomstolen avvisa ansökan. (Jfr. Högsta domstolens beslut den 10 juni 2009 i Mål T 3126-07).

Naturvårdsverkets grunder och utvecklande av talan, andrahandsyrkandet

Om miljödomstolen, trots de i förstahandsyrkandet påtalade bristerna i miljökonsekvensbeskrivningen, skulle anse att underlaget är tillräckligt för att kunna ligga till grund för en prövning i sak kvarstår ändå den omständigheten att SMA inte har visat att det går att bedriva verksamheten utan att skada Natura 2000-området. Därför bör ansökan i andra hand avslås.

Naturvårdsverket vill här betona att domstolen inte har behörighet att meddela tillstånd enligt 7 kap. 28 a och b §§ miljöbalken till en verksamhet som (ensam eller tillsammans med andra verksamheter) kan komma att orsaka att den gynnsamma bevarandestatusen för de aktuella våtmarkerna försämras. Ett sådant tillstånd får enligt 7 kap. 29 § miljöbalken och 20 § förordningen (1998:1252) om områdeskydd endast meddelas av regeringen (efter Europeiska Kommissionens yttrande).

Det är enligt Naturvårdsverkets uppfattning viktigt att domstolen särskiljer tillståndsprövningen enligt 7 kap. 28 a och b §§ miljöbalken från tillståndsprövningen av miljöfarlig verksamhet och vatten verksamhet enligt 9 respektive 11 kap. miljöbalken. Behovet av denna särskiljning beror ytterst på skillnaderna i prövningsföresättningsarna för de olika typerna av tillstånd – vilket även bör återspeglas i de villkor som fastställs för respektive tillstånd.

Ett Natura 2000-tillstånd kan som begrepp sett vara något missvisande i ett traditionellt svenskt miljörättsligt sammanhang. En bättre benämning än ”tillstånd” vore att hålla sig till vad som närmare framgår av art- och habitatdirektivet (artikel 6.3) och istället tala i termer som bedömning/godkännande. Det vill säga att myndigheterna

utifrån ett bevarandeperspektiv ska bedöma om verksamheten kan bedrivas utan att området tar skada. Någon hänsyn till syftet och nyttan i övrigt med verksamheten tas inte vid denna bedömning/godkännande.

EU-domstolen har i det s.k. *Waddenzeemålet* C-127/02 punkter 52-61 utförligt beskrivit hur en prövning enligt artikel 6.3 art- och habitatdirektivet (7 kap. 28 b § miljöbalken) ska genomföras. En sådan prövning förutsätter att alla aspekter identifieras med hjälp av bästa möjliga vetenskapliga information innan verksamheten godkänns. En verksamhet får godkännas endast när prövningsmyndigheten har försäkrat sig om att verksamheten inte kommer att ha en skadlig inverkan på det berörda området. Så är fallet när det ur ett vetenskapligt perspektiv inte föreligger några rimliga tvivel om att verksamheten kan bedrivas utan att skada Natura 2000-området.

Risk för skada på bevarandemålen för Natura 2000-området

Täktverksamheternas placering i förhållande till Tvärlingsmyrskomplexet gör att merparten av det vatten som släpps ut från Nordkalks täktverksamhet i Bunge Ducker och i princip allt vatten från den sökta verksamheten vid Bunge Stucks kommer att passera genom dessa agmyrar. I Bilaga 1 ses de planerade täktområdena utritade med Bunge Ducker till vänster i bild och Bunge Stucks till höger i bild (ursprungligt sökt verksamhetsområde).

Det är framför allt Tvärlingsmyr och två mindre agmyrar nerströms denna (Naturtyp 7210, Kalkkärr med gotlandsag) som direkt och i första hand kan komma att skadas av den tilltänkta verksamheten (se närmare utbredning av aktuella utpekade naturtyper i bilaga 2. Bevarandeplanen för Bästeträsk SE0340120 anger följande i beskrivningen för naturtypen Kalkkärr med gotlandsag rörande bevarandestatusen: "...Hydrologi och hydrokemi bör inte påverkas negativt utifrån situationen vid basinventeringen...". Rörande känslighet för störningar anger samma bevarandeplan: "...Ökad disposition av kväve gör att habitatets vegetationssammansättning förändras...". Rörande bevarandemål under struktur och funktion anges vidare att: "...Hela arealen ska ha ostörd hydrologi...".

I övrigt framgår av 16 § områdesskyddsförordningen bl.a. att gynnsam bevarandestatus för en naturtyp råder om dess utbredningsområde är stabilt eller ökande samt att dess nödvändiga struktur och särskilda funktioner bibehålls under överskådlig framtid.

Det är alltså av yttersta vikt för den gynnsamma bevarandestatusen att vattenflödet genom Tväringsmyr varken minskar eller ökar och att det vatten som når myren under och efter verksamhetens drift håller samma kvalitet som det opåverkade vatten som rinner där idag.

Den reningsmetod för processvattnet som SMA avser att nyttja är fastläggning av föroreningar och utspädning i nedströms liggande våtmarker. Detta skulle bl.a. innebära en årlig tillförsel av 1,3 ton kväve till dessa våtmarker.

Med den nuvarande föreslagna utformningen av verksamheten anser Naturvårdsverket att det finns en uppenbar risk för skada på Natura 2000-området. Det finns därför inte förutsättningar att meddela tillstånd.

Om tillstånd ska kunna meddelas till den föreslagna verksamheten är det således en förutsättning att effekterna på Natura 2000-området Bästeträsk först utreds av sökanden. Ett eventuellt tillstånd måste därefter förenas med lämpliga villkor som, utifrån bevarandeplanen avseende bl.a. den prioriterade naturtypen Kalkkärr med gotlandsag, tillgodoser naturtypens behov av oförändrad hydrologi, oförändrad hydromorfologi och oförändrad vattenkemi. Därvid bör även gränsvärden för kväve, klorid och andra vattenkemiska parametrar fastställas i villkor för det vatten som verksamheten avser att släppa ut i Bästeträsks tillrinningsområde. Dessutom måste SMA utforma ett kontrollprogram där man både enskilt och tillsammans med Nordkalk övervakar att skada inte uppstår på de utpekade arter och naturtyper som finns inom de båda verksamheternas gemensamma påverkansområde.

SMA har med skrift 2011-02-23 ingivit koordinatsatt karta över justerat brytområde samt en vägledning som tagits fram av branschföreträdare avseende vibrationer från sprängning.

Gotlands kommun har i skrift 2011-03-03 anfört bl.a.: Civ. ing H D, AkvaNovum AB, har i PM 2011-02- 25 (se nedan)lämnat kommentarer till samlad bedömning av påverkan på Bästeträsk av aktuella verksamheter som SMA redovisade vid huvudförhandlingen. Som framgår av promemorian anser H D att det är av stor vikt att de hydrologiska förhållandena inom hela avrinningsområdet fortsätter att utredas både för att klarlägga vilka uttagsmöjligheter som finns från Bästeträsk för allmän vattenförsörjning samt uttag och reducerad tillrinning inte medför några negativa konsekvenser för Bästeträsk.

Kommunen vidhåller sin inställning i målet och tillstyrker ansökan endast under förutsättning att det inte blir någon skadlig påverkan på Bästeträsk.

Kommunen motsätter sig förstahandsyrkandet om verkställighetstillstånd. Kommunen har dock ingen erinran mot att SMA får verkställighetstillstånd för fortsatt produktion i högst tre år inom det område som har markerats med A-H på bilaga B på SMA:s inlägga 2010-10-11, aktbilaga 134, under förutsättning att vattnet leds bort på samma sätt som vid den befintliga driften.

Bilaga: Civ.ing. H D, AkvaNovum AB, PM 2011-02- 25 I denna PM har D anfört bl.a. följande.

SMA redovisade vid huvudförhandlingen en samlad bedömning av vattennivån i Bästeträsk. SMA utgick från lägsta vattennivån i Bästeträsk 1984-2008 och reducerade den med de planerade vattenföretagen som påverkar Bästeträsk. - Av redovisningen framgår det att vattennivån i slutet av året är lägre än vid ingången av året. Vad händer om den därpå följande uppfyllningsperioden ej heller orkar lyfta nivån till dämningssgränsen? Man har i så fall två på varandra följande nederbördsfattiga uppfyllningsperioder som inte orkar lyfta nivån till dämningssgränsen. Uttag och

minskad tillrinning sänker nivån ytterligare och nivån i sjön kan således komma att tangera eller underskrida sänkingsnivån. - I detta fall kan kommunen således inte ta ut vatten för allmän vattenförsörjning utan att underskrida sänkingsgränsen. Det är således kommunen som drabbas. - Bästeträsk har under lång tid tillbaka aldrig gått under nivån ca +6,0. Nu planeras tre vattenföretag som kanske var och ett inte medför någon påverkan på sjöns nivå. Någon samlad bild av vilka effekter och konsekvenser som summan av de tre vattenföretagen medför om t ex vattennivån varje sommar sänks under de nivåer som tidigare har varit rådande under de senaste tre decennierna finns inte. - Det är min bedömning att under de allra flesta åren kommer sjön att fyllas till dämningssgränsen och att kommunens planerade uttag av vatten för allmän vattenförsörjning kommer inte att äventyras när tillrinningen minskar enligt de beräknade flödena. Vattenförsörjning ska dock inte bara fungera de allra flesta åren utan måste fungera varje år, alla perioder och alla tider på året. Det är därför av stor vikt att studera perioder med nederbördsunderskott som t ex det fall som är beskrivet tidigare i texten där två uppfyllnadsperioder i rad med otillräcklig nederbörd medför risk för låga vattennivåer uppkommer i sjön och äventyrar kommunens uttag. Även långa perioder med låg nederbörd bör studeras, Innan detta görs måste det klargöras vilka lägsta vattenflöden som bör finnas i Arån vid olika tidpunkter under året för att skapa bra förutsättningar bl.a. för fisk. - Avrinningsområdets nederbördskaraktistik bör även kartläggas t ex genom att en nederbördsstation anläggs uppströms i avrinningsområdet förslagsvis vid något av de planerade kalkstensbrotten. Detta är även viktigt för beräkning av tid för uppfyllnad av brotten. Enligt min åsikt är det därför av stor vikt att de hydrologiska förhållandena inom hela avrinningsområdet fortsätter att utredas både för att klarlägga vilka uttagsmöjligheter som finns från Bästeträsk för allmän vattenförsörjning och att klarlägga att uttag samt reducerad tillrinning inte medför några negativa konsekvenser för Bästeträsk.

SMA har i skrift 2011-03-22 bemött ovan redovisade yttranden från Naturvårdsverket och länsstyrelsen (inkomna efter huvudförhandlingen) enligt följande.

Naturvårdsverket har inte anfört något nytt. Fråga om tillstånd enligt 7 kap. miljöbalken har avhandlats i målet. Erforderligt beslutsunderlag finns.

Länsstyrelsen har inkommit med justerade och nya villkorsförslag. SMA har följande kommentarer utöver vad som angavs vid huvudförhandlingen.

V.2 länsstyrelsens förslag innebär gränsvärden utan ventil, vilket är orimligt för buller. SMA:s förslag bör därför godtas.

V.3 Det nu justerade förslaget leder för långt med invallningar, tak och oljeavskiljare. SMA har godtagit länsstyrelsens tidigare villkorsförslag. I det förslaget kan till den första meningen avseende petroleumprodukter tilläggas att de skall vara invalade.

V.4 Villkoret godtas med undantag för sista meningen. Redan av kravet att ytan är tät och att spill kan saneras följer att tillräckligt skydd måste finnas.

V.7 SMA godtar länsstyrelsens formulering med verksamhetsområdet.

V.8 Godtas.

V.9 Godtas.

V.10 länsstyrelsen presenterade vid huvudförhandlingen ett villkorsförslag som godtogs av SMA. Nu har länsstyrelsen, som det får förstås, frånfallit det tidigare förslaget.

Det nu presenterade förslaget kan inte accepteras med hänsyn till att tillräckligt beslutsunderlag inte föreligger för att fastställa det. Frågan om hantering av vatten bör därför sättas på provotid.

SMA:s yrkande om att de närmsta årens brytning skall ske med tillämpning av nuvarande vattenhantering, ger goda förutsättningar för att senast under år 2012 fastställa utformningen av prøvotidsvillkor avseende vatten för den framtida brytningen, med beaktande av intresset för Bästeträsk och övriga aktörers verksamheter. Erforderlig erfarenhet kan fram till senare delen av 2012 inhämtas vad avser bl.a. s.k. referensprov.

V. 12 SMA vidhåller eget förslag.

V. 13 SMA vidhåller eget förslag.

V.16 länsstyrelsens förslag förutsätter att V.10 fastställs, vilket som nämnts bolaget motsätter sig.

V.17 SMA hänvisar till vad som anförts i målet.

V.18 SMA hänvisar till vad som anförts i målet.

V.20 Ett nytt villkorsförslag vilket godtas.

V.21 Ett nytt villkorsförslag vilket godtas.

V.22 Ett nytt villkorsförslag vilket godtas.

DOMSKÄL

Fråga om gemensam prövning av SMA:s och Nordkalks verksamheter

Det har framförts krav på gemensam prövning av SMA:s och Nordkalks respektive verksamheter. I likhet med Miljööverdomstolen (MÖD) i mål M 350-09 angående Nordkalk finner miljödomstolen att det inte föreligger förutsättningar att genomföra en sådan gemensam prövning. Detta innebär dock inte att SMA i sin MKB kan underlåta att beakta Nordkalks verksamhet, se nedan.

MKB

Myndigheter, organisationer och enskilda anser att MKB:n är bristfällig bl.a. när det gäller redovisning av alternativa lokaliseringar, alternativ utformning samt övrigt underlag som kan ligga till grund för en bedömning av verksamhetens inverkan på grundvattenförhållandena och naturmiljön i omgivningen m.m. Det har särskilt påpekats att det saknas underlag för att bedöma den samlade påverkan av SMA:s och Nordkalks respektive verksamheter.

Beträffande alternativa lokaliseringar har bolaget redovisat att bolaget inte har tillgång till några alternativa fyndigheter som är likvärdiga med Stucks med avseende på den kvalitet och kvantitet som efterfrågas. Bolaget har översiktligt redovisat vissa utländska alternativ som enligt bolaget innebär nackdelar jämfört med Stucks. När det gäller alternativa utformningar hänvisar bolaget också till de begränsningar av det ursprungliga ansökta täktområdet i den västra och sydvästra kanten, som bolaget föreslagit.

Bolaget har vidare genom naturinventeringar m.m. tagit fram ett underlag som beskriver naturmiljön i området och de särskilda naturvärden (naturtyper, nyckelbiotoper, arter m.m.) som kan komma att påverkas av verksamheten.

Av central betydelse i målet är frågan om verksamhetens inverkan på de hydrologiska förhållandena i området. Här kan konstateras att den provpumpning som bolaget fick tillstånd till genom deldom den 29 januari 2009 inte kunde genomföras såsom det var tänkt. Istället har bolaget genomfört en kartläggning av de hydrologiska förhållandena genom andra borrhningar och mätningar.

Bolaget har vidare genomfört provtagningar i yt- och grundvatten som tjänar som underlag för att beskriva de hydrokemiska förhållandena i omgivningarna. Vattenkvaliteten i näraliggande våtmarker har redovisats liksom vattenkvaliteten i grundvattnet (salthalt m.m.). Bolaget har också redovisat vilka utsläpp av olika ämnen som verksamheten kommer att ge upphov till.

Miljödomstolen gör följande bedömning när det gäller omfattningen av MKB:n.

Mot bakgrund av vad bolaget anfört om behovet av kalk med den kvalitet som finns i området - vilket stöds av uttalanden från SGU - och det faktum att området utpekats som riksintresse för mineralutvinning finner miljödomstolen att bolagets redovisning av alternativa lokaliseringar kan godtas. Detsamma gäller redovisning av alternativa utformningar.

När det gäller hydrologin har det genomförts ett stort antal borrhningar och mätningar. Utifrån dessa har bolaget tagit fram en konceptuell modell som beskriver hur berggrunden sannolikt ser ut på olika nivåer under marken med vatten som rör sig i kanaler i olika horisontella dräneringsskikt och transporteras nedåt i brantstående vertikala strukturer. Bolaget har också gjort beräkningar av påverkansområdet utifrån medianvärden av den uppmätta genomsläppligheten på olika nivåer i borrhålen. Den nämnda konceptuella modellens riktighet har bekräftats av professor B O, men han har riktat kritik mot beräkningarna. O menar att sådana beräkningar inte ger ett resultat som överensstämmer med verkligheten. Han menar att man med en så hydrauliskt heterogen kalkberggrund bör räkna på ett annat sätt, med utgångspunkt i ett ”worst-case”-scenario, vilket leder till att påverkan längs vissa stråk skulle kunna sträcka sig långt utanför det av bolaget beräknade påverkansområdet. Även SGU påpekar att bolagets beräkningssätt kan resultera i en alltför generell avsänkningsbild som inte korresponderar mot de faktiska observationerna. Bolaget har också medgivit att beräkningarna inte kan förväntas ge en korrekt bild av den faktiska avsänknningen. Frågan är då om faktaunderlaget är tillräckligt eller om det skulle behövas ytterligare borrhningar och mätningar. Det framgår, bl.a. av uttalande från O, att det, i den aktuella hydrologiskt heterogena berggrunden, är mycket svårt att förutsäga var vattenförande sprickor och kanaler finns. Sannolikheten att med ytterligare borrhningar träffa på sådana strukturer är liten. Miljödomstolen noterar att SGU ansett att bolagets redovisning väl behandlar de hydrogeologiska frågeställningar som kan kopplas samman med den sökta verksamheten. Miljödomstolen finner mot den ovan angivna bakgrunden att underlaget

för att bedöma de hydrologiska aspekterna sammantaget får anses tillfyllest för att bedöma tillåtligheten av verksamheten.

Även när det gäller övriga aspekter finner miljödomstolen att MKB:n med de kompletteringar som gjorts kan godtas. Miljödomstolen anser att bolaget, även med beaktande av att MKB:n ska kunna utgöra underlag för prövning enligt 7 kap. 28a § miljöbalken (se nedan), i tillräcklig grad har uppfyllt de krav som ställs i 6 kap. miljöbalken och att MKB:n således kan godkännas.

Behövs tillstånd enligt 7 kap. 28a § miljöbalken

Den första frågan miljödomstolen här har att ta ställning till är om verksamheten är av sådan art och förhållandena är sådana att den skulle kunna ge upphov till sådan påverkan på ett Natura 2000-område att det krävs ett tillstånd enligt nämnda bestämmelse.

Flertalet remissinstanser och enskilda anser att verksamhetens påverkan på Natura 2000-området Bästeträsk är sådan att det krävs tillstånd enligt 7 kap 28a § miljöbalken. Naturvårdsverket anser att det är uppenbart att ett sådant tillstånd krävs och att verksamheten kan komma att orsaka att den gynnsamma bevarandestatusen för de aktuella våtmarkerna försämras och att domstolen därför inte är behörig att meddela ett sådant tillstånd; det är endast regeringen som kan meddela sådant tillstånd, enligt 7 kap. 29 § miljöbalken. Bolaget hävdar att verksamheten inte kommer att medföra någon betydande påverkan och anser därför i första hand att tillstånd inte krävs. I andra hand, om miljödomstolen skulle finna att sådant tillstånd krävs, anser bolaget att sådant tillstånd ska ges.

Miljödomstolen konstaterar att MÖD när det gäller Nordkalks motsvarande verksamhet fann att det i det fallet krävdes tillstånd enligt 7 kap 28a § miljöbalken. Eftersom SMA:s ansökta brytningsområde inte ligger lika nära Natura 2000-områdets gräns är det inte orimligt att anta att SMA kommer att påverka hydrologin i området i något mindre utsträckning än Nordkalk. Verksamheterna har dock stora likheter. Bl.a. kommer vattenhanteringen ske på ungefär samma sätt, dvs. man har tänkt sig

att återföra inläckande vatten till våtmarker som delvis ligger inom Natura-2000-områdets gräns. Miljödomstolen finner sammantaget att det på grundval av utredningen i målet inte går att utesluta att även SMA:s verksamhet kommer att påverka Natura-2000-området i sådan grad att tillstånd enligt nämnda bestämmelse krävs.

Kan tillstånd enligt 7 kap. 28a § miljöbalken ges

När domstolen konstaterat att tillstånd enligt 7 kap. 28a § miljöbalken krävs blir nästa fråga om ett sådant tillstånd nu kan ges, utifrån en prövning enligt 7 kap. 28b § miljöbalken.

Naturvårdsverket har bl.a. hänvisat till bevarandeplanen där man talar om betydelsen av att hydrologi och hydrokemi inte påverkas negativt jämfört med basinventeringen, att tillförseln på kväve inte ökar m.m. Verket har understrukit vikten av att vattenflödet genom Tvärlingsmyr varken minskar eller ökar och att det vatten som når myren håller samma kvalitet som det opåverkade vatten som rinner där idag. Ett eventuellt tillstånd måste enligt verket förenas med villkor, innehållande gränsvärden för kväve och andra vattenkemiska parametrar, som garanterar detta.

Miljödomstolen gör följande bedömning.

Utredningen i målet ger vid handen att det sannolikt inte går att helt undvika att verksamheten, även med de begränsningar och skyddsåtgärder som bolaget åtagit sig, ger upphov till någon form av påverkan i Natura 2000-området. En viktig fråga vid den aktuella tillåtighetsbedömningen är huruvida det ändå kan säkerställas att de skyddade livsmiljöerna och arterna inte påverkas så att den gynnsamma bevarandestatusen äventyras. Den slutsats som kan dras av utredningen är att påverkan på de hydrologiska förhållandena och vattenkemin, inte minst p.g.a. förhöjda kvävehalter och risken för förhöjda kloridhalter, i omgivande mark, framförallt våtmarker, framstår som de viktigaste aspekterna vid en sådan bedömning. Vad gäller hydrologin i omgivande våtmarker och Bästeträsk har bolaget redovisat ett principförslag på hur vattenhanteringen ska gå till som innebär att förhållandena under brytningen kan bedömas bli i allt väsentligt oförändrade. Bolaget har också redovisat

möjligheter att under återfyllnadstiden begränsa risken för vattenbrist i Bästeträsk. När det gäller grundvatten kan konstateras att det finns omfattande uppgifter om nivåer, flöden och kemisk sammansättning i och utanför täktområdet. Uppgifter om hur nederbörden varierar över tiden finns också. Beträffande kväve finns uppgifter om hur halter i vatten som motsvarar det som ska pumpas ut och infiltreras i området, halter i Ojnaremyrs och Tvärilingmyrs utlopp samt halter i nederbörd, varierar över tiden. Det finns också en översiktlig beskrivning av möjliga åtgärder för att ytterligare reducera utsläppet av kväve. För vissa andra kemiska parametrar har medelvärden redovisats. Även risken för saltvatteninträngning i tåkten har utretts. När det gäller åtgärder för att komma till rätta med eventuella förhöjda kloridhalter kan konstateras att bolaget endast redovisat att man om det skulle uppkomma saltvatteninträngning i tåkten kommer att kunna pumpa vattnet till Östersjön, såsom sker idag, istället för att återinfiltrera vattnet. Miljödomstolen ser detta som en högst temporär lösning; det måste finnas beredskap att vidta åtgärder så att infiltrationen kan fortsätta. Det är fråga om teknik som är relativt vanligt förekommande och säkert också rimlig med hänsyn till nödvändigheten av att minska risken för påverkan på omgivande natur. Frågan om vilka åtgärder som är mest ändamålsenliga och omfattningen av åtgärderna behöver dock klarläggas ytterligare.

Vid bedömningen av om tillstånd enligt 7 kap. 28a § miljöbalken nu kan ges måste slutligen beaktas det faktum att MÖD i Nordkalk-målet kom fram till att sådant tillstånd skulle lämnas i det fallet samt att MÖD i sin bedömning då hade att ta hänsyn även effekterna av SMA:s verksamhet.

Med de begränsningar av brytningsområdet och skyddsåtgärder som SMA åtagit sig samt de krav och nödvändiga villkor i övrigt, när det gäller kväve, klorid, noggrann kontroll m.m., som är rimliga att ställa på verksamheten, finns det skäl att anta att de negativa effekterna kan begränsas så att de i vart fall inte blir större än effekterna av Nordkalks verksamhet, som direkt gränsar till Natura-2000-området. Detta sammanvägt med vad som framkommit om förhållandena i omgivningen, bl.a. när det gäller naturliga variationer av flöden och kvävehalter, gör att miljödomstolen inte finner anledning att göra någon annan bedömning när det gäller SMA:s verksamhet

än MÖD:s bedömning när det gäller Nordkalks verksamhet. Miljödomstolen har i denna bedömning så långt möjligt även beaktat de samlade effekterna av båda kalkbrotten. Miljödomstolen finner således att tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken nu kan lämnas av domstolen.

Tillåtlighet enligt de allmänna hänsynsreglerna

Naturvårdsverkets har i sin talan i stor utsträckning fokuserat på bestämmelserna i 7 kap. 28a-29 § miljöbalken och avstyrkt tillåtligheten enligt dessa. Miljödomstolen uppfattar att detta innebär att verket avstyrker tillstånd även enligt övriga tillåtlighetsbestämmelser i miljöbalken. Länsstyrelsen anser att tillstånd kan ges med vissa begränsningar och villkor. Gotlands kommun anser att tillstånd kan ges under förutsättning att verksamheten inte medför någon skadlig inverkan på Bästeträsk. SGU tillstyrker tillstånd. De organisationer och enskilda som yttrat sig avstyrker tillstånd framförallt med hänvisning till risken för skador på naturmiljö, grundvatten och Bästeträsk.

Beträffande lokaliseringen kan inledningsvis noteras att föreningar och enskilda som yttrat sig i målet hävdar att det finns andra tänkbara alternativa platser för verksamheten. Miljödomstolen finner inte anledning att ifrågasätta vad bolaget anfört när det gäller behovet av och tillgången till kalk med den kvalitet som finns i Bungeområdet samt svårigheterna att finna alternativa lokaliseringar. Vad bolaget anfört stöds också av utlåtande från SGU. MÖD kom i Nordkalk-målet fram till att en utgångspunkt vid den prövningen var att någon realistisk alternativ plats för brytning av kalk av den kvalitet som efterfrågas saknas i närområdet. Samma utgångspunkt torde gälla även i den nu aktuella prövningen.

När det gäller valet av plats kan vidare noteras att bolaget vid huvudförhandlingen anfört att det i detta fall inte skulle vara fråga om ändrad markanvändning och att 3 och 4 kap. därför inte ska tillämpas. Miljödomstolen konstaterar att en relativt stor del av det ansökta brytområdet än så länge utgörs av naturmark. Endast en del av det ansökta området är idag täktområde. Det är således delvis fråga om ändrad markanvändning varför avvägningar enligt 3 och 4 kap. ska ske i vart fall för dessa

delar. I likhet med vad som gäller beträffande Nordkalks verksamhet kan således konstateras att det för SMA:s ansökta utvidgade brytområde föreligger konflikt mellan framförallt två olika riksintressen. Området ingår dels i ett område som är utpekats som riksintresse för naturvården, dels i ett område som av SGU utpekats som riksintresse för materialutvinning.

När det gäller påverkan på riksintresset för naturvården är förutsättningarna i allt väsentligt desamma som gällde vid prövningen av Nordkalks verksamhet. Förutsättningarna för påverkan på de hydrologiska och hydrokemiska förhållandena i näraliggande våtmarker får bedömas vara i stort sett lika för de båda täkterna. När det gäller den naturmark som kommer att försvinna och ianspråkats för täktverksamhet kan det dock bedömas föreligga en viss skillnad genom att det för SMA:s del är fråga om en utvidgning av den befintliga täkten till att omfatta ytterligare naturmark intill täkten. Detta förhållande torde innebära att naturvårdsintresset inte gör sig lika starkt gällande som vid upptagandet av ett helt nytt kalkbrott i ett oexploaterat naturområde. Vid avvägningen mellan riksintressena får vidare beaktas den kompensation i form av avsättning av mark till naturvårdsintresset som bolaget tidigare medgivit. Mot den bakgrunden, och med hänsyn till de skyddsåtgärder i form av bl.a. återinfiltration av inläckande vatten som SMA åtagit sig och de ytterligare åtgärder av nyss angivet slag som finns att tillgå samt den noggranna kontroll av vattnet och de hydrologiska och hydrokemiska förhållandena i berörda våtmarker som förutsätts ske, finner miljödomstolen ingen anledning att göra någon annan bedömning när det gäller riksintressena än vad MÖD gjorde i Nordkalk-målet. Miljödomstolen finner att intresset av materialutvinning väger tyngre än naturvårdsintresset.

Ett annat viktigt motstående intresse är också Bästeträsk som dricksvattentäkt. Gotlands kommun tillstyrker ansökan endast under förutsättning att det inte blir någon skadlig påverkan på Bästeträsk. Kommunen, men även länsstyrelsen och andra, har uttryckt farhågor särskilt beträffande vattentillgången om det blir flera torrår i följd under uppfyllnadsfasen. Miljödomstolen bedömer att det med skäliga skyddsåtgärder och försiktighetsmått (inklusive krav på vattenkvalitet, åtgärder för att förhindra

att verksamheten under längre torrperioder bidrar till problem med dricksvattentillgången m.m.) går att säkerställa att verksamheten inte medför någon negativ inverkan av betydelse för Bästeträsk som dricksvattentäkt.

Några enskilda markägare har också anfört att verksamheten kan skada deras intressen i form av betesmark, skogsmark och enskilda brunnar. Även i detta avseende menar miljödomstolen att krav på skäliga skyddsåtgärder och försiktighetsmått kan ställas, som begränsar risken för sådana skador till en acceptabel nivå. Här kan tilläggas att den föreslagna arbetstiden och tiden för anmälan om oförutsedd skada i praktiken innebär att miljöskada p.g.a. verksamheten kan ersättas om den uppkommit och anmälts inom 20 år från lagakraftvunnen dom.

Miljödomstolen gör följande sammanfattande bedömning i tillåtlighetsfrågan. Som framgått ovan är det, med de heterogena hydrologiska förhållanden som råder i det aktuella området, svårt att förutse verksamhetens påverkan på de hydrologiska förhållandena och därmed naturmiljön, Bästeträsk och enskilda markägares intressen. Osäkerheten är dock inte större än att miljödomstolen på det föreliggande utredningsmaterialet anser sig kunna dra slutsatsen att verksamheten - med den av bolaget föreslagna begränsningen av brytområdet samt de rimliga skyddsåtgärder som kommer att kunna vidtas och de övriga villkor om noggrann kontroll av vattenflöden, vattenkvalitet m.m. som miljödomstolen uppställer - inte kommer att inverka negativt på de angivna motstående intressena i sådan grad att man hamnar utanför vad som är acceptabelt. Med ovan angivna förutsättningar och bedömningar finner miljödomstolen att verksamheten bör kunna tillåtas. Den ansökta verksamheten (med den av bolaget slutligen angivna begränsningen av brytområdet) bedöms således uppfylla de allmänna hänsynsreglerna m.m. i 2 kap. miljöbalken. Detta innebär att miljödomstolen, bl.a. med beaktande av villkor om begränsning av brytdjup, kontroll av klorid m.m. som ska gälla vid brytning under nivån +18 m i den västra delen, inte funnit det skäligt att ytterligare begränsa brytområdet till den s.k. 25-meterskurvan.

Villkor, prövotidsförordnanden, delegation, ekonomisk säkerhet m.m.

Miljödomstolen anser inte att det är lämpligt att i detta fall fastställa särskilda villkor med avseende på påverkan på Natura 2000-området utifrån tillståndet enligt 7 kap. 28a § miljöbalken. Villkoren avser tillståndet i sin helhet.

Beträffande vilka villkor som bör gälla i syfte att begränsa verksamhetens inverkan på omgivningen som helhet, inklusive Natura 2000-området, gör miljödomstolen således följande bedömning. Genomgången nedan följer den numrering som angivits bolagets slutliga villkorsförslag samt länsstyrelsens villkorsförslag.

Allmänt villkor (bolagets villkorsförslag 1)

Ett allmänt villkor om att verksamheten ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden åtagit sig eller uppgivit i målet bör föreskrivas i enlighet med vad länsstyrelsen och bolaget enat sig om.

Buller (bolagets villkorsförslag 2)

När det gäller själva bullervärdena överensstämmer bolagets och länsstyrelsens förslag till bullervillkor med varandra. De skillnader som föreligger mellan de båda förslagen är att bolaget utgår från riktvärden medan länsstyrelsen utgår från begränsningsvärden samt att länsstyrelsen inkluderar kontrollen i villkoret. Rent allmänt har det, beträffande slutliga villkor i miljömål, i praxis skett en övergång från riktvärden till begränsningsvärden. På denna punkt får dock rättsläget, och då särskilt beträffande buller, fortfarande betecknas som något oklart (jfr Naturvårdsverkets Riktlinjer för externt industribuller, RR 1978:5). Miljödomstolen har slutligen stannat för att godta ett utformande av bullervillkoret på sätt bolaget föreslagit. Vad sedan angår kontrollen av bullervillkoret hänvisas till vad nedan anförs under rubriken ”Kontrollprogram (bolagets villkorsförslag 17)”. Slutligen har miljödomstolen låtit buller från transporter mellan bolagets verksamhetsområde och Strå hamn inkluderas i bullervillkoret.

Åtgärder för att motverka förorening vid lagring, hantering av petroleumprodukter m.m. (bolagets villkorsförslag 3, 4, 5 och 8)

Miljödomstolen finner att villkor i enlighet med bolagets ursprungliga förslag med det tillägget att även petroleumprodukter ska förvaras invallat och under tak, i enlighet med bolagets medgivande, motsvarar vad som är skäligt och från miljösynpunkt erforderligt för att nedbringa risken för förorening p.g.a. lagring och hantering av kemiska produkter till en tillräckligt låg nivå. Det får också i allt väsentligt anses tillgodose länsstyrelsens krav, förutom när det gäller kravet på invallning av yta för tankning av fordon. Den dominerande risken för miljöpåverkan vid tankning av fordon bedöms vara mindre spill som omgående bör kunna omhändertas på hårdgjord yta utan att det krävs invallning av densamma. Det bör i villkor 3 framgå att åtgärderna avser att skydda även mark och ytvatten. Villkoren bör formuleras i enlighet med domslutet (se villkoren 3, 4, 5 och 6 i domslutet).

Tidpunkt för sprängning samt åtgärder för att förhindra stenkastning och damning (bolagets villkorsförslag 6, 7 och 9)

Länsstyrelsen har godtagits bolagets villkorsförslag 6 om tidpunkt och varning för sprängning. Bolaget har godtagit länsstyrelsens förslag till ändring av bolagets villkorsförslag om stenkastning och damning. Miljödomstolen finner att de villkor som bolaget och länsstyrelsen enat sig om i dessa avseenden i allt väsentligt bör kunna fastställas på sätt framgår av villkoren 7, 8 och 9 i domslutet.

Begränsningsvärden och åtgärder för länshållningsvatten (bolagets villkorsförslag 10 och 16)

Bolaget har återtagit sitt ursprungliga villkorsförslag 10, innehållande riktvärden för pH, suspenderade ämnen samt oljeindex, och slutligen och i första hand föreslagit att frågan om vilka begränsningsvärden som ska gälla ska sättas på provotid. Länsstyrelsen har vid huvudförhandlingen föreslagit ett villkor med innebörden att utpumpat vatten i kvalitetshänseende ska vara oförändrat jämfört med ett referensprov m.m. Länsstyrelsen har efter huvudförhandlingen föreslagit ett slutligt villkor med vissa bestämda begränsningsvärden. Naturvårdsverket, som i första hand avstyrkt tillstånd, har framhållit att ett eventuellt tillstånd måste förenas med villkor som

tillgodoser naturtypens behov av oförändrad hydrologi, oförändrad hydromorfologi och oförändrad vattenkemi och att gränsvärden för kväve, klorid och andra vattenkemiska parametrar bör fastställas.

Beträffande bolagets ursprungliga villkorsförslag 16 om klarningsbassäng m.m. har länsstyrelsen föreslagit ett tillägg som är kopplat till de av länsstyrelsen föreslagna begränsningsvärdena. Bolaget har motsatt sig detta med hänvisning till att bolaget numera i stället för det ursprungligen föreslagna villkoret 10 vill ha ett prøvotidsförfarande.

Miljödomstolen gör följande bedömning.

Som tidigare anförts är en viktig utgångspunkt för tillståndet att länshållningsvattnet som genom infiltration ska tillföras Bästeträsks tillrinningsområde inte ska påverka de skyddade livsmiljöerna och arterna i Natura 2000-området så att den gynnsamma bevarandestatusen äventyras. Det måste därför bedömas och bestämmas vilka halt-nivåer för de ämnen av betydelse för länshållningsvattnets miljöpåverkan som är tillräckliga för att bibehålla bevarandestatusen. Även med hänsyn till naturvärdena i övrigt och Bästeträsk som dricksvattentäkt behöver sådana nivåer fastställas. Som tidigare konstaterats har bolaget i utredningen redovisat medelhalter för vissa ämnen i det tidigare utpumpade länshållningsvattnet samt i omgivande våtmarker. För kväve finns även uppgifter som återspeglar variationen över tiden. Bolaget och länsstyrelsen har framfört olika förslag på begränsningsvärden.

Miljödomstolen kan dock konstatera att underlaget för att nu bestämma begränsningsvärden inte är tillräckligt. Uppgifter om variation över tiden för andra parametrar än kväve saknas. De redovisade värdena för länshållningsvattnet återspeglar kanske inte heller helt framtida förhållanden, exempelvis framgår att kloridhalterna kan vara missvisande p.g.a. att det förekommit viss halkbekämpning med salt som nu har upphört. Det saknas vidare *närmare* underlag för att bedöma hur stora områden nedströms infiltrationspunkterna som kan komma att bli märkbart påverkade av länshållningsvattnet och vilka eventuella effekter på vegetationen som kan förvän-

tas i anslutning till dessa områden. Därvid kan också noteras att de olika villkorsförslagen visar att man inte är överens om vilka ämnen och parametrar som behöver regleras i villkor. Bolaget har vidare redovisat tänkbara åtgärder för att ytterligare begränsa kväveutsläppen, men det finns inte uppgifter om kostnader m.m. eller annat underlag för att bedöma möjligheterna till ytterligare begränsning av utsläppen eller andra åtgärder för att minska miljöpåverkan. Det saknas således underlag för att slutligt fastställa vilka gränsvärden eller andra krav som bör gälla för länshållningsvattnet. Miljödomstolen anser därför att ett prøvotidsförfarande bör tillämpas i syfte att utreda de nämnda oklarheterna. Prövotidsutredningen bör vara inriktad på att studera länshållningsvattnet och omgivande våtmarker med avseende på åtminstone de parametrar som anges i länsstyrelsens slutliga villkorsförslag. När det gäller klorid bör utredningen inriktas särskilt på att snabbt upptäcka och identifiera orsak till eventuell saltvatteninträngning genom noggranna mätningar i olika delar av tälten m.m. Även variation i flödet av länshållningsvatten och vattenflöden i våtmarker samt nederbörd bör ingå i undersökningarna. I utredningen bör också ingå att utifrån uppgifter om halter, flöden m.m. beräkna/ bedöma vilka haltförändringar i våtmarkerna och Bästeträsk som infiltrationen normalt kan förväntas ge upphov till. Det är därvid också angeläget att bolaget tar fram bättre underlag för att bedöma vilka haltförändringar som medför risk för märkbara förändringar för de skyddade livsmiljöerna och arterna i Natura-2000-området. Syftet med utredningarna är att få fram underlag för att slutligt bestämma begränsningsvärden och andra villkor om åtgärder m.m. för det vatten som infiltreras. Beträffande vilka villkor om åtgärder som prøvotiden bör kunna leda fram till torde det bl.a. handla om vad som ska gälla om saltvatteninträngning mot förmodan skulle uppkomma, dvs. vilka åtgärder som ska vidtas för att i en sådan situation kunna återuppta infiltrationen. Även villkor om åtgärder för att begränsa kvävehalten kan förutses bli nödvändigt. Utredningskraven beträffande vattenkvaliteten bör formuleras i enlighet med U1-U3 i domslutet.

Inom ramen för prøvotidsutredningen bör bolaget också mer ingående utreda hur infiltrationen kommer att inverka på de hydrauliska förhållandena i de våtmarker som berörs av infiltrationen. Härvid bör också utredas och bedömas möjligheterna

att vidta åtgärder för att minska avvikelserna från de naturliga hydrauliska förhållandena. Se U4 i domslutet.

I detta sammanhang finns skäl att åter betona vikten av en noggrann fortlöpande kontroll av utsläpp och förhållanden i miljön. Miljödomstolen anser därför det är viktigt och lämpligt att provotidsutredningen tjänar som utgångspunkt för och överensstämmer med kommande kontrollprogram vad gäller mätmetoder, kontrollpunkter, provytor etc. De mätningar och andra undersökningar som ska utföras inom provotidsutredningen (innan infiltrationen startar) torde då också kunna utgöra referensnivåer för den framtida kontrollen. Frågan om kontrollprogram diskuteras nedan.

Ytterligare en fråga som behöver utredas under provotiden rör de farhågor som framförts om att nivån i Bästeträsk under återfyllnadsfasen skulle kunna sjunka till så låg nivå att kommunens vattenförsörjning äventyras, om det t.ex. skulle bli flera torrår efter varandra. Bolaget anser att det är osannolikt att detta ska inträffa, men bolaget har ändå redovisat att det är möjligt att i ett sådant läge använda det vatten som finns i dagbrottsjön vilket har god kvalitet. Vatten därifrån skulle då kunna infiltreras så att det når Ojnaremyr och därifrån föras vidare så att det kan bidra till att hålla uppe nivån i Bästeträsk. Även om miljödomstolen finner det mindre troligt att kalkbrytningen skulle kunna orsaka sådan nivåsänkning i Bästeträsk, anser miljödomstolen att det är lämpligt att möjligheterna till en sådan kompensationsåtgärd övervägs. Det har i målet inte framförts någon direkt invändning mot åtgärden som sådan, men miljödomstolen bedömer ändå att förutsättningarna för att vidta en sådan åtgärd om behov skulle uppkomma inte är helt klarlagda. Frågan behöver utredas ytterligare för att klargöra eventuella följeffekter av en sådan åtgärd. Det är lämpligt att detta sker inom ramen för ett provotidsförfarande. Se U5 i domslutet.

Eftersom bolaget nu erhåller verkställighetsförordnande för brytning i etapperna A-H och bortledning av länshållningsvatten genom infiltration inte ska påbörjas förrän efter dessa etapper torde det finnas gott om tid för att genomföra provotidsutred-

ningen så att resultatet kan redovisas till miljödomstolen i god tid innan dessa brytningsetapper är klara.

Under prövotiden kan godtas att de begränsningsvärden som bolaget föreslagit (bolagets villkorsförslag 10) och tidigare föreskrivits för det vatten som bortleds till Hau träsk får fortsätta att gälla som provisoriska föreskrifter för detta vatten. För det övriga vatten som läcker in i täkten (länshållningsvattnet) bör en provisorisk föreskrift gälla med utgångspunkt i bolagets villkorsförslag 16. Under prövotiden ska ju detta vatten bortledas till Östersjön, vilket för tydlighetens skull också bör framgå av den provisoriska föreskriften. Att kontroll av vattnet ska ske, inte minst med avseende på klorid, framgår av U1 i domslutet, se ovan. De provisoriska föreskrifterna bör utformas i enlighet med P1, P2 och P3 i domslutet.

Sanitärt avloppsvatten (bolagets villkorsförslag 11)

Länsstyrelsen har godtagit bolagets villkorsförslag. Även miljödomstolen finner att villkoret kan godtas. Se villkor 10 i domslutet.

Vibrationer och luftstötsvågor (bolagets villkorsförslag 12 och 13)

Beträffande vibrationer till följd av sprängning har bolaget föreslagit ett riktvärde på 5 mm/s medan länsstyrelsens förslag innebär att vibrationerna inte får överskrida 4 mm/s vid mer än 10 % av mättillfällena.

Miljödomstolen kan konstatera att 4 mm/s är ett relativt vanligt förekommande begränsningsvärde. Det är också från komfortsynpunkt klart motiverat att åstadkomma så låga vibrationer som möjligt. Mot den bakgrunden och då det i övrigt inte framkommit några bärande skäl att frånga länsstyrelsens förslag finner miljödomstolen att länsstyrelsens förslag bör godtas.

När det gäller luftstötsvåg har bolaget föreslagit ett riktvärde på 500 Pa, mätt som reflektionstryck, medan länsstyrelsen har föreslagit rikt- och gränsvärden på 100 respektive 200 Pa, angivna som frifältsvärden. Bolaget har motiverat sitt förslag

utifrån det riktvärde som enligt svensk standard SS 02 52 10 bör gälla för att undvika skador på byggnader.

Miljödomstolen finner att det är rimligt att fastställa ett begränsningsvärde som är något lägre än vad bolaget föreslagit, så att man får en viss marginal till det riktvärde (500 Pa), över vilket man riskerar skador på byggnader, enligt den aktuella standarden. Miljödomstolen noterar här att det av utredningen i målet framgår att det i standarden anges att det finns utrymme för viss reduktion av det angivna riktvärdet när det är fråga om fasta anläggningar, t.ex. takter.

Ytterligare en fråga som miljödomstolen har att ta ställning till är vilken typ av mätning som villkoret ska baseras på (reflektionstryck eller frifältsmätning). Enligt vad miljödomstolen erfar motsvarar ett värde på t.ex. 400 Pa, mätt som reflektionstryck, ett frifältsvärde på ca 200 Pa. Miljödomstolen kan här konstatera att de vanligast förekommande rikt- och gränsvärdena i villkor är baserade på frifältsvärden. Nivåerna varierar, men de nivåer som länsstyrelsen anger är inte ovanliga.

Mot denna bakgrund finner miljödomstolen att ett gränsvärde bör anges till 200 Pa som frifältsvärde. Med hänsyn till att det i tillståndet också föreskrivs ett villkor om och tidpunkt, information och varning när det gäller sprängning (villkor 7 i domslutet) bedömer miljödomstolen att ett riktvärde på 100 Pa enligt länsstyrelsens förslag inte behövs. Villkoret om luftstötsvåg bör utformas enligt domslutet (se villkor 12)

Information till personalen (bolagets villkorsförslag 14)

Länsstyrelsen har godtagit bolagets förslag. Föreningen Bevara Ojnarekogen vill ha en något annorlunda formulering. Miljödomstolen anser att ett villkor i huvudsaklig överensstämmelse med föreningens förslag bör fastställas. Se villkor 13 i domslutet.

Driftstörningar (bolagets villkorsförslag 15)

Länsstyrelsen har godtagit bolagets villkorsförslag om att verksamheten ska avbrytas vid driftstörningar. Miljödomstolen finner att bolagets förslag kan godtas. Se villkor 14 i domslutet.

Kontrollprogram (bolagets villkorsförslag 17)

Miljödomstolen finner att ett villkorskrav med innebörden att ett förslag till kontrollprogram ska ges in till tillsynsmyndigheten i god tid innan den utökade verksamheten påbörjas bör gälla, i enlighet med vad länsstyrelsen föreslagit. Det är emellertid inte lämpligt att det i villkoret anges att tillsynsmyndigheten ska fastställa kontrollprogrammet, eftersom myndigheten alltid har möjlighet att besluta om kontrollprogram. Det kan dock vara av värde att det framgår av villkoret att förslaget tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten.

Med hänsyn till betydelsen av en omfattande och väl fungerande kontroll särskilt när det gäller utsläppet av länshållningsvattnet finner miljödomstolen skäl att här lyfta fram vad kontrollprogrammets bör innehålla i det avseendet.

Kontrollprogrammet bör omfatta fortlöpande och regelbunden kontroll av vattenkvaliteten i länshållningsvattnet och i de våtmarker som kan påverkas av det infiltrerade länshållningsvattnet. Det torde här åtminstone vara fråga om Ojnaremyr, H Ls myr och Tvärilingmyr. Även uppgifter om vattenkvaliteten i Bästeträsk bör redovisas inom ramen för kontrollprogrammet. Kontrollprogrammet bör också omfatta flödet av länshållningsvattnet och vattenflödet i myrarna.

Det är vidare mycket viktigt att kontrollprogrammet omfattar fortlöpande kontroll med syfte att noggrant följa eventuella förändringar i utbredningen av de skyddade livsmiljöerna och arterna i Natura 2000-området Bästeträsk. Kontroll av grundvattnet (inklusive privata brunnar) i tälten och dess omgivning med avseende på nivåer och vattenkvalitet bör givetvis också ingå.

Allmänt gäller att kontrollen avseende vatten bör starta så lång tid som möjligt innan infiltrationen av länshållningsvattnet ska påbörjas för att klarlägga befintliga förhållanden och naturliga variationer, för att det ska vara möjligt att upptäcka eventuella förändringar p.g.a. infiltrationen. Som anförts ovan bör den löpande kontrollen därför så långt möjligt samordnas och överensstämna med provotidsutredningen med avseende på provtagning, mätningar, analyser m.m.

I fråga om buller har länsstyrelsen föreslagit ett villkor i vilket preciseras hur begränsningsvärdena ska kontrolleras. Som framgår ovan har miljödomstolen funnit att bolagets villkorsförslag bör föreskrivas. Detta innebär att miljödomstolen anser att det är tillfyllest att kontrollen av buller regleras i kontrollprogrammet, vilket också bör komma till uttryck i villkoret om kontrollprogram.

Villkoret om kontrollprogram utformas i enlighet med vad som anförts ovan (se villkor 15 i domslutet).

Ekonomisk säkerhet för efterbehandling (bolagets villkorsförslag 18)

Bolaget anser att det räcker med en säkerhet om 1,5 miljoner. Bolaget har översiktligt redovisat olika moment som ingår i det tänkta efterbehandlingsarbetet, men har inte redovisat närmare hur beloppet 1,5 miljoner kr beräknats. Bolaget har påtalat att en stor del av den efterbehandlade täkten ska utgöra täktbotten som inte behöver efterbehandlas. Länsstyrelsen anser att säkerheten bör vara betydligt större än vad bolaget föreslagit och avse både tidigare utbrutet område och det nu ansökta området. Länsstyrelsen anser att rapport från Miljösamverkan Sverige bör tillämpas vid beräkning av säkerheten. Länsstyrelsen har bedömt att säkerheten då skall ligga mellan 10 och 15 miljoner kr. Bolaget har förklarat att bolagets förslag på säkerhet avser det nu ansökta brytområdet och har medgivit att säkerhet även för det tidigare utbrutna området kan fastställas.

Miljödomstolen delar länsstyrelsens uppfattning att säkerheten bör avse både det befintliga och framtida brytområdet och att den bör fastställas till ett betydligt större belopp än 1,5 miljoner kr. Miljödomstolen konstaterar att med tillämpning av den

förenklade modell för beräkning som föreslås av Miljösamverkan Sverige skulle säkerheten nu behöva uppgå till drygt 13 miljoner kr. Beräkningen utgår från den föreslagna säkerheten om 12 kr per m² och den totala täktarean, som enligt miljödomstolens beräkning är ca 1,1 km² (någon mer exakt uppgift om den totala arean av det område som behöver efterbehandlas har inte kunnat återfinnas i målet). En annan modell skulle kunna vara att differentiera säkerheten för olika ytor, eftersom vissa ytor ska utgöra framtida sjöbotten, som kräver mindre omfattande efterbehandling, och vissa ska utgöra land- och strandområde eller öar. I brist på mer exakta uppgifter bedömer miljödomstolen att knappt hälften (0,5 km²) av täkten utgörs av framtida sjöbotten, för vilken säkerheten inte behöver sättas till mer än 2 kr/m². För övriga ytor (ca 0,6 km²) bedöms det rimligt att säkerheten per m² sätts till 12 kr. Säkerheten skulle då behöva uppgå till ca 8,2 miljoner kronor. Vid tillämpning av ytterligare en annan modell för beräkning av säkerheten, den som föreslås av Nordkalk i M5418-10, fasställs ett initialt belopp varefter säkerheten uppräknas årligen med ett belopp beräknat utifrån utbruten mängd. Det initiala beloppet kan då kunna utgå från vilken säkerhet som skulle behövas om den nuvarande täkten skulle efterbehandlas idag. Miljödomstolen bedömer att arean av det område som idag utgör täkt är mellan 0,5 och 0,6 km², varav uppskattningsvis hälften bedöms komma att utgöras av sjöbotten i framtiden. Den sammanvägda säkerheten per m² för detta område bör då kunna sättas till 7 kr/m², vilket ger ett initialt belopp om knappt 4 miljoner kr. Uppräkningen bör därefter göras baserat på samma belopp som anges i Nordkalk-målet dvs. 250 kr/1000 ton utbruten mängd. Den slutliga säkerheten, när täkten är fullt utbruten, kommer då att uppgå till ca 11,5 miljoner kr. Miljödomstolen anser det lämpligt att den sistnämnda principen för beräkning tillämpas i detta fall.

Bolaget har redovisat att efterbehandlingen av området avses ske successivt. Det är rimligt att säkerheten får trappas ned allteftersom efterbehandlingen av delar av täktområdet blir klar. Det bör här kunna överlåtas till tillsynsmyndigheten att efter bolagets redovisning av genomförd efterbehandling avgöra hur säkerheten kan reduceras. Vad som således bör gälla i fråga om säkerheten framgår under rubriken Ekonomisk säkerhet i domslutet.

Vattenhanteringsens utformning (bolagets villkorsförslag 19)

Bolaget har föreslagit att det delegeras på tillsynsmyndigheten att godkänna bolagets förslag till teknisk utformning och drift av vattenhanteringsanordningar. Länsstyrelsen har accepterat bolagets förslag, men anser inte att tillägget om att oenighet ska hänskjutas till miljödomstolen är lämpligt.

Miljödomstolen accepterar sagda delegationsförfarande. Det bör formuleras i enlighet med vad som anges under rubriken Delegation, punkten D1 i domslutet.

Brytning/avbaning i etapper samt årlig besiktning (länsstyrelsens villkorsförslag 20 och 21)

Miljödomstolen finner det lämpligt att föreskriva villkor om brytning och avbaning i etapper samt om årlig besiktning enligt länsstyrelsens förslag, vilka godtagits av bolaget. Se villkoren 16 och 17 i domslutet.

Samordning av kontrollprogram (länsstyrelsens villkorsförslag 22)

Med tre olika verksamheter som kan inverka på miljön i och omkring Bästeträsk (SMA:s, Nordkalks och Gotlands kommuns respektive verksamheter) är det, som påtalats från flera remissinstanser, angeläget att kontrollprogrammen för respektive verksamheter samordnas så långt möjligt. Länsstyrelsen har föreslagit ett särskilt villkor (länsstyrelsens villkorsförslag 22) som innebär att SMA måste redovisa hur en sådan samordning avses ske. Villkoret kan godtas med tillägget att samordningen bör avse även kontroll av vattenkvalitet och flöden i de våtmarker som berörs av både Nordkalks och SMA:s verksamheter samt vattenkvaliteten i Bästeträsk. Se villkor 18 i domslutet.

Brytning under nivån + 18 m i västra delen

Det är klarlagt i målet att det föreligger en större risk för saltvatteninträngning i den västra delen och bolaget har i det området därför också begränsat det ansökta brytdjupet något. Samtidigt kan konstateras att den brytning ned till + 18 m som hittills skett inte lett till några förhöjda kloridhalter som tyder på att det skett något inläck-

age av relik saltvatten av betydelse. Det bedöms med dessa erfarenheter mindre sannolikt att fortsatt brytning ned till dagens nivå kommer att leda till sådant inläckage. Det är dock viktigt att ha noggrann kontroll av inläckande vatten särskilt i den delen och det bedöms rimligt att bolaget, innan bolaget får fortsätta brytning under + 18 m och ned till + 10 m, ska visa (till tillsynsmyndigheten) att det inte läcker in relik saltvatten. Ett villkor om detta, med den formulering som anges i domslutet, bör därför föreskrivas. Se villkor 19 i domslutet.

Skydd av röd guldsquivlav och öländsk tegellav

Det har i målet diskuterats och ställts krav på skydd av de i den sydöstra delen förekommande bestånden av de starkt hotade lavarna röd guldsquivlav och öländsk tegellav. Bolaget har pekat på möjligheten att flytta dessa.

Miljödomstolen anser att det är angeläget att de aktuella bestånden skyddas så långt möjligt. Miljödomstolen är dock på nuvarande underlag tveksam till om det är möjligt att flytta dessa såsom bolaget föreslår. Enligt den planering som redovisats kommer brytning inte att bli aktuell inom detta område förrän i ett betydligt senare skede. Det finns således gott om tid till att bättre utreda möjligheterna att skydda lavarna, inklusive förutsättningarna att flytta dem. Det är därför lämpligt att frågan om vad som ska gälla skjuts upp under en prövotid. Utredningsförfarandet bör formuleras på sätt anges i domslutet. Se utredningsvillkor U6.

Efterbehandling

Bolaget har redovisat en efterbehandlingsplan av vilken översiktligt framgår vilka efterbehandlingsåtgärder som kommer att vidtas och hur området kommer att se ut i framtiden. Bolaget har också sagt att man avser att senare ge in en slutlig efterbehandlingsplan. Länsstyrelsens inställning är att efterbehandlingen i sig bör prövas enligt 7 kap. 28a § miljöbalken.

Miljödomstolen anser att det bör föreskrivas ett särskilt villkor om att förslag till slutlig efterbehandlingsplan ska ges in till tillsynsmyndigheten i god tid innan det blir aktuellt med efterbehandling av något delområde. En prövning av efterbehand-

lingen enligt 7 kap. 28a § miljöbalken eller bedömningen av huruvida en sådan prövning behövs kan inte ske i detta skede inom ramen för den nu aktuella prövningen.

Verkställighet

Miljödomstolen anser att det föreligger skäl att bifalla bolagets begäran om verkställighetsförordnande för brytetapperna A-H (se [domsbilaga 3](#)).

Arbetstid, oförutsedd skada och igångsättningstid

Miljödomstolen finner att den av bolaget föreslagna arbetstiden, tiden för anmälan om oförutsedd skada och igångsättningstid kan godtas.

Rättegångskostnaderna

1. O S har yrkat ersättning för sina huvudmäns rättegångskostnader med sammanlagt 14 134 kr, varav 12 500 kr utgör ombudsarvode och 1 634 kr utlägg.

SMA har bemött yrkandet genom att framhålla att O S, vid huvudförhandlingen inte företrädde någon sakägare i vattenrättslig mening, varför ingen ersättning för hans förberedelse samt närvaro vid förhandlingen ska betalas av SMA.

2. J Ö har yrkat ersättning för sin huvudmans rättegångskostnad med 249 668 kr, varav, 162 250 kr (inklusive moms) utgör ombudsarvode, 79 059 kr (inklusive moms) utgör utlägg för biträde av sakkunnig, professor B O, och 8 359 kr ombudets egna utlägg.

SMA, som framställt invändningar mot skäligheten av det yrkade beloppet, har oavsett detta avstått från att bestrida yrkandet.

3. M B har yrkat ersättning för sin huvudmans rättegångskostnad med 204 205 kr (exklusive moms), varav 152 000 kr avser ombudsarvode, 45 750 kr utlägg för biträde av sakkunnig, civ.ing. H D, och 6 455 kr ombudets egna utlägg.

SMA har medgivit yrkandet.

Miljödomstolens bedömning.

O Ss huvudmän har under målets handläggning behandlats som sakäga-re. Även om T Fs, K As, A Bs och B Ss fastigheter är belägna på betydligt längre avstånd från kalkbrottet än H Ls myr har miljödomstolen ändå stannat för, dock med största tvekan vad gäll-er B S, att anse samtliga dessa fastighetsägare som sakägare i vattenrättslig mening. Vid detta ställningstagande har särskild vikt kommit att läggas till vad pro-fessor B O framhållit om den osäkerhet som föreligger när det gäller att bestämma influensområdets utbredning och att det längs vissa stråk kan handla om vattenpåverkan på relativt stora avstånd. – På grund av det anförda och då yrkandet får anses skäligt skall O Ss huvudmän tillerkännas ersättning för sina rättegångskostnader med fordrat belopp.

Förutsättningar föreligger att tillerkänna J Ös och M Bs huvudmän ersättning för deras respektive rättegångskostnad med fordrat belopp.

Prövningsavgift

Prövningsavgiften bör kunna fastställas till skäliga ansedda 35 000 kr.

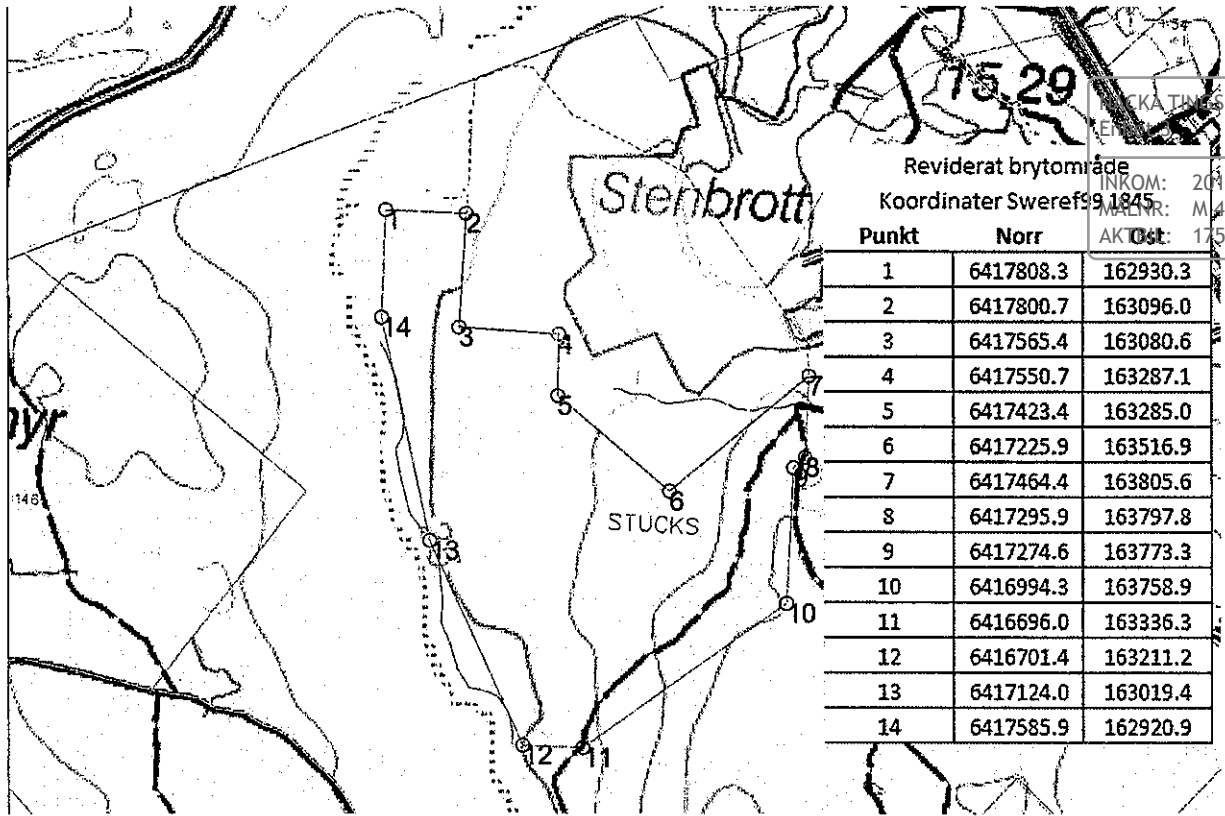
HUR MAN ÖVERKLAGAR, se domsbilaga 4 (DV 425)

Överklagande ska ges in till Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolen, senast den 15 juni 2011 och vara ställt till Svea hovrätt, Mark- och miljööverdomstolen.

Carl-Axel Tidblom

Jan-Olof Arvidsson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Carl-Axel Tidblom, ordförande, och det tekniska rådet Jan-Olof Arvidsson samt de särskilda ledamöterna Britt Kiderud och Lars D Jansson.

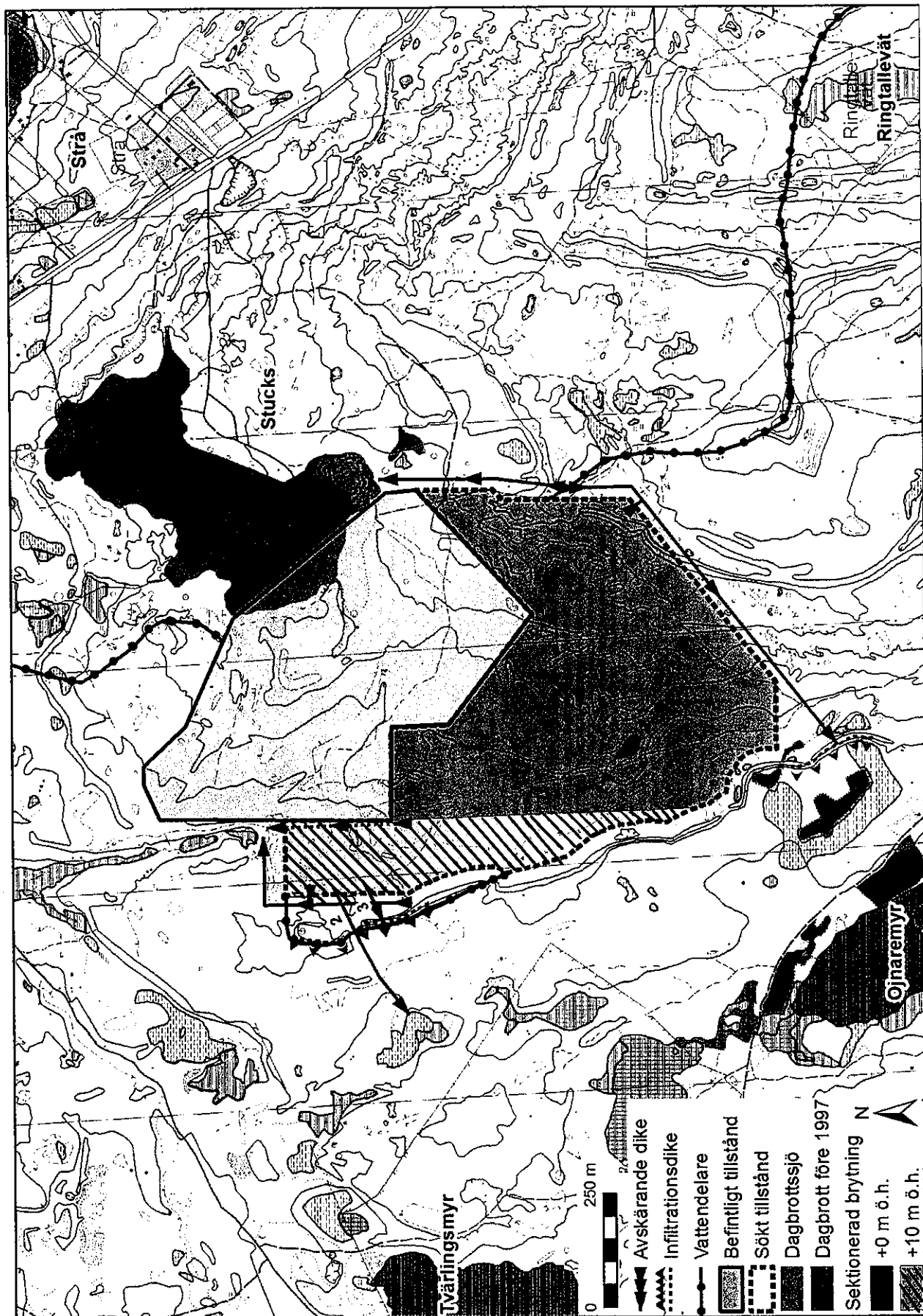
NACKA TINGSRÄTT

Ink 2011-02-23

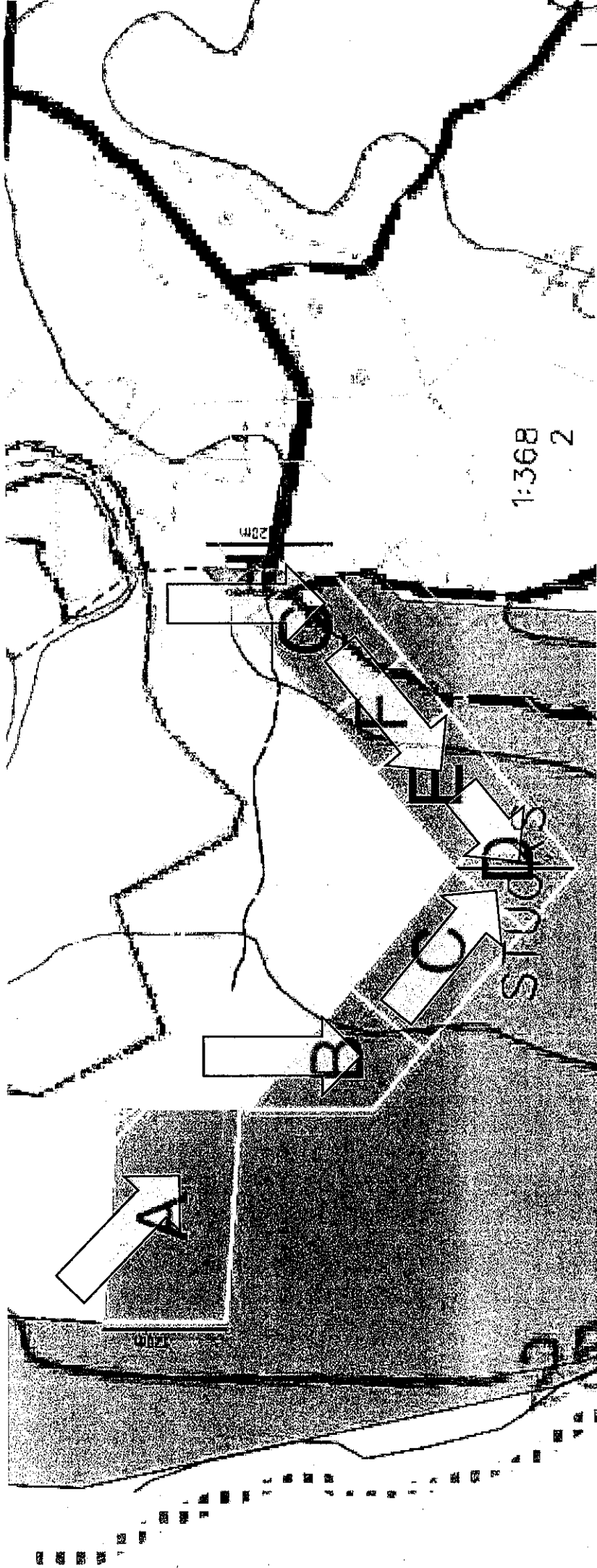
Akt. M 463-08

Aktbil. 17b

PLANERAD BRYTNING AV KALKSTENEN

Brytningsplan för sökt täktillstånd vid verkställighet för område A-H

- Säkerställer stenbehov under 1,5-2 års brytning
- Berör område 120m rakt söderut från nuvarande täktillstånd
- Nuvarande pallbotten bibehålls vid +18m

NACKA TINGSRÄTT
Enhet 3

INKOM: 2011-05-24
MÅLNR: M 463-08
AKTBIL: 191

Bilaga 3
Domskiz 3

4/4

Blå pil ramp från +18m ned till +0m

Grön pil brytning

Karta över nytt föreslaget verkställighetsområde J-M med schematisk presentation av brytplanen. Flygbild daterad juni 2014. Placeringen av J-M motsvarar A-H på översiktskartan.